सत्यमेव जयते

महाराष्ट्र शासन

कार्यक्रम अंदाजपत्रक

२०२४ - २०२५

कौशल्य, रोजगार, उद्योजकता व नाविन्यता विभाग

(कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता आयुक्तालय)

(महाराष्ट्र राज्य कौशल्य विकास सोसायटी)

(व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण संचालनालय)

(महाराष्ट्र राज्य नाविन्यता सोसायटी)

येरवडा कारागृह मुद्रणालय, पुणे-४११ ००६

२०२४

कार्यक्रम अंदाजपत्रक

२०२४ - २०२५

कौशल्य, रोजगार, उद्योजकता व नाविन्यता विभाग

कौशल्य, रोजगार, उद्योजकता व नाविन्यता विभागाने तयार केलेल्या कार्यक्रम अंदाजपत्रकांची यादी

कार्यक्रम अंदाजपत्रकाचे क्रमांक		कार्यक्रम अंदाजपत्रकाचे नाव
(१)	..	कौशल्य, रोजगार, उद्योजकता व नाविन्यता विभाग खुद्द मंत्रालयीन विभागासह
(२)	..	कौशल्य, रोजगार, उद्योजकता व नाविन्यता आयुक्तालय
(३)	..	व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण संचालनालय
(४)	..	महाराष्ट्र राज्य कौशल्य विकास सोसायटी
(५)	..	महाराष्ट्र राज्य नाविन्यता सोसायटी

अनुक्रमणिका

		पृष्ठ क्रमांक
	संघटनेच्या रचनेचा तक्ता	
	Organisation Chart / Direction and Administration	
१.	कौशल्य, रोजगार, उद्योजकता व नाविन्यता विभाग	१
२.	संचालन व प्रशासन	१
३.	**तक्ता १-** (दोन) वित्तीय गरजा	६
४.	**तक्ता २-** प्रशिक्षणासाठी पाठविण्यात आलेल्या अधिकाऱ्यांची सांख्यिकी माहिती दर्शविणारा तक्ता	१४
५.	**तक्ता ३-** कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता आयुक्तालयातर्फे होणारी विविध कार्ये दर्शविणारा तक्ता	१५
६.	विभागीय आयुक्तालयांकडून होणारे मार्गदर्शन व कार्याचे सुसूत्रीकरण	१६
७.	**तक्ता ४-** मुंबई, पुणे, औरंगाबाद, नागपूर, नाशिक आणि अमरावती येथील विभागीय मुख्यालयांबाबतची सांख्यिकी माहिती दर्शविणारा तक्ता. ..	१८-१९
८.	कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता मार्गदर्शन केंद्रे	२०
९.	**तक्ता ५-** (दोन) वित्तीय गरजा	२२
१०.	**तक्ता ६-** नाव नोंदणी व नोकरीस लावलेल्या सर्वसाधारण उमेदवारांची माहिती	२४
११.	**तक्ता ७-** शैक्षणिक पात्रतेप्रमाणे डिसेंबर २०२२ या वर्षाअखेर नोंदणी पटावर असणारे सुशिक्षित व अशिक्षित उमेदवारांची माहिती दर्शविणारा तक्ता.	२६
१२.	**तक्ता ८-** जिल्हानिहाय भरण्यात आलेल्या रिक्त पदांची संख्या दर्शविणारे विवरणपत्र	२८
१३.	**तक्ता ९-** जिल्हानिहाय नोंदणीपटावर वर्षारंभी असलेल्या मागासवर्गीय उमेदवारांची संख्या दर्शविणारे विवरणपत्र.	३०
१४.	**तक्ता १०-** जिल्हानिहाय नावे नोंदविलेल्या मागासवर्गीय उमेदवारांची संख्या दर्शविणारे विवरणपत्र	३२
१५.	**तक्ता ११-** जिल्हानिहाय नोकरीस लागलेल्या मागासवर्गीय उमेदवारांची संख्या दर्शविणारे विवरणपत्र	३४
१६.	**तक्ता १२-** जिल्हानिहाय नोंदणीपटावर वर्षाअंती असलेल्या मागासवर्गीय उमेदवारांची संख्या दर्शविणारे विवरणपत्र.	३६
१७.	**तक्ता १३-** जिल्हानिहाय अनुसूचित जातीच्या उमेदवारांकडून भरण्यात आलेल्या क्षेत्रनिहाय राखीव रिक्त पदांची संख्या दर्शविणारे विवरणपत्र.	३८
१८.	**तक्ता १४-** जिल्हानिहाय अनुसूचित जमातीच्या उमेदवारांकडून भरण्यात आलेल्या क्षेत्रनिहाय राखीव रिक्त पदांची संख्या दर्शविणारे विवरणपत्र.	४०
१९.	**तक्ता १५-** जिल्हानिहाय विमुक्त जातीच्या उमेदवारांकडून भरण्यात आलेल्या क्षेत्रनिहाय राखीव रिक्त पदांची संख्या दर्शविणारे विवरणपत्र.	४२
२०.	**तक्ता १६-** जिल्हानिहाय भटक्या जमातीच्या उमेदवारांकडून भरण्यात आलेल्या क्षेत्रनिहाय राखीव रिक्त पदांची संख्या दर्शविणारे विवरणपत्र.	४४
२१.	**तक्ता १७-** जिल्हानिहाय इतर मागासवर्गीय उमेदवारांकडून भरण्यात आलेल्या क्षेत्रनिहाय राखीव रिक्त पदांची संख्या दर्शविणारे विवरणपत्र.	४६
२२.	**तक्ता १८-** जिल्हानिहाय विशेष मागासवर्गीय उमेदवारांकडून भरण्यात आलेल्या क्षेत्रनिहाय राखीव रिक्त पदांची संख्या दर्शविणारा तक्ता.	४८

अनुक्रमणिका--*चालू*

पृष्ठ क्रमांक

२३. **तक्ता १९-** जिल्हानिहाय १ जानेवारी ते ३१ डिसेंबर २०२१ या कालावधीत अपंग उमेदवारांची नोंदणी, अधिसूचित रिक्त पदे, नोकरीस लागलेले, नोंदणीपट यांची सांख्यिकी माहिती. ५०

२४. **तक्ता २०-** जिल्हानिहाय १ जानेवारी ते ३१ डिसेंबर, २०२२ या कालावधीत अपंग उमेदवारांची नोंदणी, अधिसूचित रिक्त पदे, नोकरीस लागलेले, नोंदणीपट यांची सांख्यिकी माहिती. ५२

२५. **तक्ता २१-** १ जानेवारी ते ३१ डिसेंबर, २०२२ या कालावधीत नोंदणी झालेल्या अल्पसंख्याकांची जिल्हानिहाय सांख्यिकी माहिती. ५४

२६. कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता मार्गदर्शन केंद्रे सर्वेक्षण आणि सांख्यिकी (एक) ५८

२७. **तक्ता २३-**(दोन) वित्तीय गरजा ६०

२८. **तक्ता २४-**२४ जिल्ह्यांतील कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता, मार्गदर्शन केंद्रांनी केलेले व्यवसाय मार्गदर्शनाचे कार्य दर्शविणारे विवरणपत्र. ६२

२९. **तक्ता २५-**महाराष्ट्रातील कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता, मार्गदर्शन केंद्राच्या नोंदणीपटावर असणाऱ्या स्त्री उमेदवारांची वयोगटाप्रमाणे कार्यालयनिहाय माहिती ३१ डिसेंबर २०२२ अखेर. ६८

३०. **तक्ता २६-**नोंदणीकृत सार्वजनिक व खाजगी आस्थापना माहिती – ३१ डिसेंबर २०२२ अखेर ७१

३१. **तक्ता २७-**रोजगार प्रोत्साहन कार्यक्रमांमध्ये प्राप्त केलेल्या (प्रशिक्षणासाठी) रिक्त पदांची जिल्हानिहाय संख्या दर्शविणारे विवरणपत्र. ७२

३२. **तक्ता २८-**सेवायोजन कार्यालये रिक्त पदे अधिसूचित करणे सक्तीचे अधिनियम, १९५९ अंतर्गत महाराष्ट्र राज्यातील कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता केंद्रांनी केलेल्या कामाची माहिती- जानेवारी २०२२ ते डिसेंबर २०२२ अखेर. .. ७३

३३. **तक्ता २९-** करिअर ग्रंथालयसदृश अभ्यासिकेमधून लाभ घेतलेल्या उमेदवारांची केंद्रनिहाय संख्या दर्शविणारे विवरणपत्र. ७४

३४. **तक्ता ३०-**आदिवासी उमेदवारांसाठी कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता, प्रशिक्षण व मार्गदर्शन केंद्रांनी केलेल्या कामाचा तपशील. ७६

३५. **तक्ता ३१-** पंडित दीनदयाळ उपाध्याय रोजगार मेळावे - या योजनेअंतर्गत घेण्यात आलेले रोजगार मेळावे .. ७८

३६. **तक्ता ३२-**स्थापन करण्यात आलेल्या व कार्यरत असलेल्या सेवा सोसायट्यांची जिल्हानिहाय सांख्यिकी माहिती. ७९

३७. **तक्ता ३३-**व्यवस्थापकीय अनुदान वाटप केलेल्या सेवा सोसायट्यांची वर्षनिहाय सांख्यिकी माहिती ८०

३८. **तक्ता ३४-**कौशल्य, रोजगार, उद्योजकता व नाविन्यता आयुक्तालय ८२

३९. **तक्ता ३५-**कौशल्य, रोजगार, उद्योजकता व नाविन्यता विभाग (खुद्द विभाग) ८३

४०. महाराष्ट्र राज्य कौशल्य विकास सोसायटी ८५

४१. संचालन व प्रशासन ९३

४२. तंत्र शाळा ९५

४३. अशासकीय तंत्र महाविद्यालये व औद्योगिक संस्थांना साहाय्य ११४

अनुक्रमणिका--*चालू*

		पृष्ठ क्रमांक
४४.	महाराष्ट्र राज्य कौशल्य विकास मंडळ	१२४
४५.	शिल्प कारागीर प्रशिक्षण योजना	१२८
४६.	औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थेमध्ये राबविण्यात येणाऱ्या योजना	१३६
४७.	शिल्प कारागिरांचे तथा पर्यवेक्षकांचे प्रशिक्षण	१५२
४८.	शिकाऊ उमेदवारी योजना	१५३
४९.	वैधानिक विकास मंडळनिहाय प्रत्यक्ष खर्च, अर्थसंकल्पीय तरतूद	१६८
५०.	महिलांविषयी अर्थसंकल्प	१७०
५१.	पदे व वेतनमान दर्शविणारे विवरणपत्र	१७२
५२.	महाराष्ट्र राज्य नाविन्यता सोसायटी	१८३

संरचनात्मक तक्ता

कौशल्य, रोजगार, उद्योजकता व नाविन्यता विभाग,

सचिव (कौशल्य, रोजगार, उद्योजकता व नाविन्यता विभाग)

- **आयुक्त,**
  कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता आयुक्तालय, नवी मुंबई.
- **मुख्य कार्यकारी अधिकारी,**
  महाराष्ट्र राज्य कौशल्य विकास संस्था, मुंबई.
- **मुख्य कार्यकारी अधिकारी,**
  महाराष्ट्र राज्य नाविन्यता सोसायटी, मुंबई.
- **संचालक,**
  व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण संचालनालय, मुंबई-१.

(सही)

ORGANIZATIONAL CHART

Skill, Employment, Entrepreneurship and Innovation Department

Secretary (Skill, Employment, Entrepreneurship and Innovation Department)

Commissioner,
Commissionerate of Skill Development, Employment and Entrepreneurship,
Navi Mumbai.

Chief Executive Officer,
Maharashtra State Skill Development Society,
Mumbai.

Chief Executive Officer,
Maharashtra State Innovation Society, Mumbai.

Director,
Directorate of Vocational Education and Training,
Mumbai-1.

संघटनेच्या रचनेचा तक्ता

कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता आयुक्तालय, नवी मुंबई

कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता आयुक्तालय, नवी मुंबई

उप-आयुक्त -१

- सहायक आयुक्त-४
- कौ. वि. रो. उ. मा. अ.-६
- सहायक संचालक (लेखा)-१

उप-आयुक्त-१
कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता, विभागीय आयुक्तालय (कोकण भवन), नवी मुंबई

कौ. वि. रो. व उ. मा. अ.-१

जि. कौ. वि. रो. व उ. मा. केंद्र, मुंबई (उपनगर)
स. आ.-१
कौ. वि. रो. व उ. मा. अ.-५

जि. कौ. वि. रो. व उ. मा. केंद्र, मुंबई (शहर)
स. आ.-१
कौ. वि. रो. व उ. मा. अ.-४

जिल्हा कौ. वि. रो. व उ. मा. केंद्र, ठाणे
स. आ.-१
कौ. वि. रो. व उ. मा. अ.-५

जि. कौ. वि. रो. व उ. मा. केंद्र, रायगड
स. आ.-१
कौ. वि. रो. व उ. मा. अ.-१

जि. कौ. वि. रो. व उ. मा. केंद्र, रत्नागिरी
स. आ.-१
कौ. वि. रो. व उ. मा. अ.-१

जि. कौ. वि. रो. व उ. मा. केंद्र, सिंधुदुर्ग
स. आ.-१
कौ. वि. रो. व उ. मा. अ.-१

जि. कौ. वि. रो. व उ. मा. केंद्र, पालघर
स. आ.-१
कौ. वि. रो. व उ. मा. अ.-२

उप-आयुक्त-१
कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता, विभागीय आयुक्तालय, पुणे

कौ. वि. रो. व उ. मा. अ.-१

जि. कौ. वि. रो. व उ. मा. केंद्र, पुणे
स. आ.-१
कौ. वि. रो. व उ. मा. अ.-५

जि. कौ. वि. रो. व उ. मा. केंद्र, सोलापूर
स. आ.-१
कौ. वि. रो. व उ. मा. अ.-३

जि. कौ. वि. रो. व उ. मा. केंद्र, कोल्हापूर
स. आ.-१
कौ. वि. रो. व उ. मा. अ.-३

जि. कौ. वि. रो. व उ. मा. केंद्र, सांगली
स. आ.-१
कौ. वि. रो. व उ. मा. अ.-२

जि. कौ. वि. रो. व उ. मा. केंद्र, सातारा
स. आ.-१
कौ. वि. रो. व उ. मा. अ.-२

आ. उ. करिता कौ. वि. रो. व उ. मा. व मा. केंद्र, मंचर-आंबेगाव
कौ. वि. रो. व उ. मा. अ.-१

उप-आयुक्त-१
कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता, विभागीय आयुक्तालय, औरंगाबाद

कौ. वि. रो. व उ. मा. अ.-१

जि. कौ. वि. रो. व उ. मा. केंद्र, औरंगाबाद
स. आ.-१
कौ. वि. रो. व उ. मा. अ.-२

जि. कौ. वि. रो. व उ. मा. केंद्र, परभणी
स. आ.-१
कौ. वि. रो. व उ. मा. अ.-१

जि. कौ. वि. रो. व उ. मा. केंद्र, हिंगोली
स. आ.-१
कौ. वि. रो. व उ. मा. अ.-१

जि. कौ. वि. रो. व उ. मा. केंद्र, बीड
स. आ.-१
कौ. वि. रो. व उ. मा. अ.-२

जि. कौ. वि. रो. व उ. मा. केंद्र, नांदेड
स. आ.-१
कौ. वि. रो. व उ. मा. अ.-२

जि. कौ. वि. रो. व उ. मा. केंद्र, उस्मानाबाद
स. आ.-१
कौ. वि. रो. व उ. मा. अ.-१

जि. कौ. वि. रो. व उ. मा. केंद्र, जालना
स. आ.-१
कौ. वि. रो. व उ. मा. अ.-१

जि. कौ. वि. रो. व उ. मा. केंद्र, लातूर
स. आ.-१
कौ. वि. रो. व उ. मा. अ.-२

आ. उ. कौ. वि. रो. व उ. मा. केंद्र, किनवट, जि. नांदेड
कौ. वि. रो. व उ. मा. अ.-१

उप-आयुक्त-१
कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता, विभागीय आयुक्तालय, नागपूर

कौ. वि. रो. व उ. मा. अ.-१

जि. कौ. वि. रो. उ. मा. केंद्र, नागपूर
स. आ.-१
कौ. वि. रो. व उ. मा. अ.-५

जि. कौ. वि. रो. व उ. मा. केंद्र, वर्धा
स. आ.-१
कौ. वि. रो. व उ. मा. अ.-२

जि. कौ. वि. रो. व उ. मा. केंद्र, भंडारा
स. आ.-१
कौ. वि. रो. व उ. मा. अ.-२

जि. कौ. वि. रो. व उ. मा. केंद्र, गोंदिया
स. आ.-१
कौ. वि. रो. व उ. मा. अ.-२

जि. कौ. वि. रो. व उ. मा. केंद्र, चंद्रपूर
स. आ.-१
कौ. वि. रो. व उ. मा. अ.-२

जि. कौ. वि. रो. व उ. मा. केंद्र, गडचिरोली
स. आ.-१
कौ. वि. रो. व उ. मा. अ.-१

आ. उ. कौ. वि. रो. व उ. मा. व मा. केंद्र, देवरी, जि. गोंदिया
कौ. वि. रो. व उ. मा. अ.-१

आ. उ. कौ. वि. रो. व उ. मा. व मा. केंद्र, चंद्रपूर, जि. चंद्रपूर
कौ. वि. रो. व उ. मा. अ.-१

आ. उ. कौ. वि. रो. व उ. मा. व मा. केंद्र, गडचिरोली
कौ. वि. रो. व उ. मा. अ.-१

उप-आयुक्त-१
कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता, विभागीय आयुक्तालय, अमरावती

कौ. वि. रो. व उ. मा. अ.-१

जि. कौ. वि. रो. व उ. मा. केंद्र, अमरावती
स. आ.-१
कौ. वि. रो. व उ. मा. अ.-३

जि. कौ. वि. रो. व उ. मा. केंद्र, यवतमाळ
स. आ.-१
कौ. वि. रो. व उ. मा. अ.-२

जि. कौ. वि. रो. व उ. मा. केंद्र, बुलढाणा
स. आ.-१
कौ. वि. रो. व उ. मा. अ.-२

आ. उ. कौ. वि. रो. व उ. मा. व मा. केंद्र, अचलपूर, जि. अमरावती
कौ. वि. रो. व उ. मा. अ.-१

जि. कौ. वि. रो. व उ. मा. केंद्र, अकोला
स. आ.-१
कौ. वि. रो. व उ. मा. अ.-२

जि. कौ. वि. रो. व उ. मा. केंद्र, वाशिम
स. आ.-१
कौ. वि. रो. व उ. मा. अ.-१

उप-आयुक्त-१
कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता, विभागीय आयुक्तालय, नाशिक

कौ. वि. रो. व उ. मा. अ.-१

जि. कौ. वि. रो. व उ. मा. केंद्र, नाशिक
स. आ.-१
कौ. वि. रो. व उ. मा. अ.-४

जि. कौ. वि. रो. व उ. मा. केंद्र, जळगाव
स. आ.-१
कौ. वि. रो. व उ. मा. अ.-२

जि. कौ. वि. रो. व उ. मा. केंद्र, धुळे
स. आ.-१
कौ. वि. रो. व उ. मा. अ.-१

जि. कौ. वि. रो. व उ. मा. केंद्र, नंदुरबार
स. आ.-१
कौ. वि. रो. व उ. मा. अ.-१

जि. कौ. वि. रो. व उ. मा. केंद्र, अहमदनगर
स. आ.-१
कौ. वि. रो. व उ. मा. अ.-२

आ. उ. कौ. वि. रो. व उ. मा. व मा. केंद्र, कळवण, जि. नाशिक
कौ. वि. रो. व उ. मा. अ.-१

आ. उ. कौ. वि. रो. व उ. मा. व मा. केंद्र, रावेर, जिल्हा जळगाव
कौ. वि. रो. व उ. मा. अ.-१

स. आ.--सहायक आयुक्त

कौ. वि. रो. व उ. मा. अ.--कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता, मार्गदर्शन अधिकारी.

कौ. वि. रो. व उ. मा. केंद्र--कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता, मार्गदर्शन केंद्र.

जि. कौ. वि. रो. व उ. मा. केंद्र--जिल्हा कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता, मार्गदर्शन केंद्र.

आ. उ. कौ. वि. रो. व उ. मा. व मा. केंद्र--आदिवासी उमेदवारांसाठी कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता, माहिती व मार्गदर्शन केंद्र.

ORGANISATION CHART

COMMISSIONERATE OF SKILL, DEVELOPMENT, EMPLOYMENT AND ENTREPRENEURSHIP, MUMBAI

Commissionerate of Skill Development, Employment and Entrepreneurship, Navi Mumbai
Deputy Commissioner-1

- Asstt. Commissioner-4
- S. D. E. & E. G. O.-6
- Asstt. Director (Acctt.)-1

Deputy Commissioner, Divisional Commissionerate, Navi Mumbai
D. C.-1
S. D. E. & E. G. O.-1

- D. S. D. E. & E. G. C., Suburban Mumbai — A. C.-1, S. D. E. & E. G. O.-5
- D. S. D. E. & E. G. C., Mumbai Shahar — A. C.-1, S. D. E. & E. G. O.-4
- D. S. D. E. & E. G. C., Thane — A. C.-1, S. D. E. & E. G. O.-5
- D. S. D. E. & E. G. C., Raigad — A. C.-1, S. D. E. & E. G. O.-1
- D. S. D. E. & E. G. C., Ratnagiri — A. C.-1, S. D. E. & E. G. O.-1
- D. S. D. E. & E. G. C., Sindhudurg — A. C.-1, S. D. E. & E. G. O.-6
- D. S. D. E. & G. C. Palghar — A. C.-1, S. D. E. & E. G. O.-2

Deputy Commissioner, Divisional Commissionerate, Pune
D. C.-1
S. D. E. & E. G. O.-1

- D. S. D. E. & E. G. C., Pune — A. C.-1, S. D. E. & E. G. O.-5
- D. S. D. E. & E. G. C., Solapur — A. C.-1, S. D. E. & E. G. O.-3
- S. D. E. & E. G. C., Kolhapur — A. C.-1, S. D. E. & E. G. O.-3
- D. S. D. E. & E. G. C., Sangli — A. C.-1, S. D. E. & E. G. O.-2
- D. S. D. E. & E. G. C., Satara — A. C.-1, S. D. E. & E. G. O.-2
- S. D. E. & E. I. & G. C., for Adivasi Candidates, Manchar-Ambegaon, District Pune — S. D. E. & E. G. O.-1

Deputy Commissioner, Divisional Commissionerate, Aurangabad
D. C.-1
S. D. E. & E. G. O.-1

- S. D. E. & E. G. C., Aurangabad — A. C.-1, S. D. E. & E. G. O.-2
- S. D. E. & E. G. C., Parbhani — A. C.-1, S. D. E. & E. G. O.-1
- D. S. D. E. & E. G. C., Hingoli — A. C.-1, S. D. E. & E. G. O.-1
- D. S. D. E. & E. G. C., Beed — A. C.-1, S. D. E. & E. G. O.-2
- D. S. D. E. & E. G. C., Nanded — A. C.-1, S. D. E. & E. G. O.-2
- D. S. D. E. & E. G. C., Osmanabad — A. C.-1, S. D. E. & E. G. O.-1
- D. S. D. E. & E. G. C., Jalna — A. C.-1, S. D. E. & E. G. O.-1
- D. S. D. E. & E. G. C., Latur — A. C.-1, S. D. E. & E. G. O.-2
- S. D. E. & E. I. & G. C., for Adivasi Candidates, Kinvat, District Nanded — S. D. E. & E. G. O.-1

Deputy Commissioner, Divisional Commissionerate, Nagpur
D. C.-1
S. D. E. & E. G. O.-1

- D. S. D. E. & E. G. C., Nagpur — A. C.-1, S. D. E. & E. G. O.-5
- D. S. D. E. & E. G. C., Wardha — A. C.-1, S. D. E. & E. G. O.-2
- D. S. D. E. & E. G. C., Bhandara — A. C.-1, S. D. E. & E. G. O.-2
- D. S. D. E. & E. G. C., Gondia — A. C.-1, S. D. E. & E. G. O.-2
- D. S. D. E. & E. G. C., Chandrapur — A. C.-1, S. D. E. & E. G. O.-2
- D. S. D. E. & E. G. C., Gadchiroli — A. C.-1, S. D. E. & E. G. O.-1
- for Adivasi, Devri, District Gondia — S. D. E. & E. G. O.-1
- S. D. E. & E. I. & G. C., for Adivasi, Chandrapur, District Chandrapur — S. D. E. & E. G. O.-1
- S. D. E. & E. I. & G. C. for Adivasi, Gadchiroli — S. D. E. & E. G. O.-1

Deputy Commissioner, Divisional Commissionerate, Amravati
D. C.-1
S. D. E. & E. G. O.-1

- D. S. D. E. & E. G. C., Amravati — A. C.-1, S. D. E. & E. G. O.-3
- D. S. D. E. & E. G. C., Yavatmal — A. C.-1, S. D. E. & E. G. O.-2
- D. S. D. E. & E. G. C., Buldhana — A. C.-1, S. D. E. & E. G. O.-2
- S. D. E. & E. I. & G. C., for Adivasi Achalpur, District Amravati — S. D. E. & E. G. C.
- D. S. D. E. & E. G. C., Akola — A. C.-1, S. D. E. & E. G. O.-2
- D. S. D. E. & E. G. C., Washim — A. C.-1, S. D. E. & E. G. O.-1

Deputy Commissioner, Divisional Commissionerate, Nashik
D. C.-1
S. D. E. & E. G. O.-1

- D. S. D. E. & E. G. C., Nashik — A. C.-1, S. D. E. & E. G. O.-4
- D. S. D. E. & E. G. C., Jalgaon — A. C.-1, S. D. E. & E. G. O.-2
- D. S. D. E. & E. G. C., Dhule — A. C.-1, S. D. E. & E. G. O.-1
- D. S. D. E. & E. G. C., Nandurbar — A. C.-1, S. D. E. & E. G. O.-1
- D. S. D. E. & E. G. C., Ahmadnagar — A. C.-1, S. D. E. & E. G. O.-2
- S. D. E. & E. I. & G. C., for Adivasi, Raver, District Jalgaon — S. D. E. & E. G. O.-1
- S. D. E. & E. I. & G. C., for Adivasi, Kalvan, District Nashik — S. D. E. & E. G. O.-1

A. C.–	Assistant Commissioner.
S. D. E. & E. G. O.–	Skill Development, Employment & Entrepreneurship Guidance Officer.
D. S. D. E. & E. G. C.–	District Skill Development, Employment & Entrepreneurship Guidance Centre.
S. D. E. & E. I. & G. C.–	Skill Development, Employment & Entrepreneurship Information & Guidance Centre.

संरचनात्मक तक्ता

व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण संचालनालय, मुंबई.

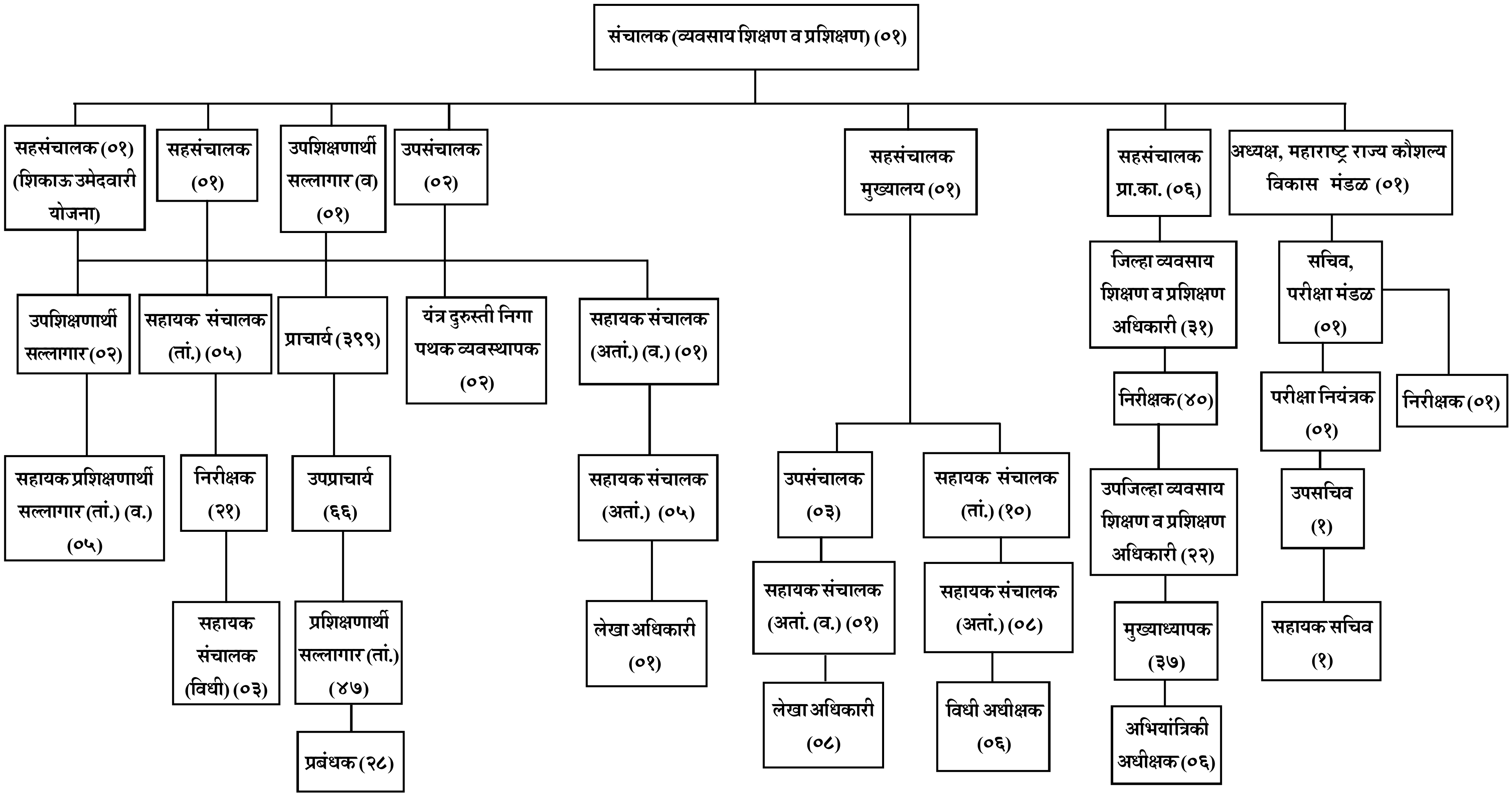

१. कौशल्य, रोजगार, उद्योजकता व नाविन्यता विभाग

प्रस्तावना

रोजगाराबाबत बदलत्या आंतरराष्ट्रीय व राष्ट्रीय परिस्थितीत कौशल्य विकासावर अधिक भर देण्याची आवश्यकता विचारात घेऊन तसेच कौशल्य विकास व उद्योजकतेस अधिक प्रोत्साहन देण्यासाठी केंद्र शासनाच्या धर्तीवर राज्यात कौशल्य विकास व उद्योजकता विभागाची निर्मिती केली असून यापूर्वीच्या रोजगार व स्वयंरोजगार विभागाचे नामकरण शासन निर्णय क्रमांक एईओ-१०१५/प्र. क्र. ०६/२०१५/दहा, दिनांक १५ जानेवारी २०१५ नुसार कौशल्य विकास व उद्योजकता विभाग करण्याचा निर्णय राज्य शासनाने घेतला. तसेच याकरिता प्रधान सचिवांचे स्वतंत्र पदही निर्माण करण्यात आले आहे.

राष्ट्रीय कौशल्य विकास कार्यक्रमांतर्गत तसेच महाराष्ट्र शासनाच्या धोरणानुसार राज्यामध्ये रोजगाराभिमुख कौशल्य विकास प्रशिक्षण देण्याच्या उद्दिष्टाने कौशल्य विकास कार्यक्रमाची प्रभावी अंमलबजावणी करण्याकरिता राज्यस्तरीय नोडल संस्था म्हणून महाराष्ट्र राज्य कौशल्य विकास सोसायटीची स्थापना उच्च व तंत्रशिक्षण विभागाच्या शासन निर्णय क्रमांक कौ.वि.उ.-२०१०/प्र. क्र. १७७/२०१०/व्यशि-५, दिनांक २९ डिसेंबर २०१० अन्वये करण्यात आली. कौशल्य विकास व उद्योजकतेसंबंधी राज्यातील विविध उपक्रमांचे नियोजन, अंमलबजावणी व सनियंत्रणाची जबाबदारी कौशल्य विकास व उद्योजकता विभागाकडे सोपविण्यात आल्याने कौशल्य विकास व उद्योजकता विभाग शासन निर्णय क्र. कौ.वि.उ. २०१५/प्र. क्र. २१/प्रशा. १, दिनांक ६ एप्रिल २०१५ अन्वये महाराष्ट्र राज्य कौशल्य विकास सोसायटी ही या विभागाच्या प्रशासकीय नियंत्रणाखाली आणण्यात आली आहे. तसेच शासन निर्णय क्रमांक कौ.वि.उ. २०१५/प्र.क्र. १९०/प्रशा. १, दिनांक २ सप्टेंबर २०१५ अन्वये उच्च व तंत्रशिक्षण विभागाच्या अधिपत्याखाली असलेले व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण संचालनालय व त्यांच्या अधिनस्त कार्यालये, संस्था त्यांच्याकरिता मंजूर असलेल्या सर्व पदांसह तसेच कार्यरत असलेल्या अधिकारी व कर्मचाऱ्यांसह व त्यांच्याद्वारे राबविल्या जाणाऱ्या सर्व योजना कौशल्य विकास व उद्योजकता विभागाच्या नियंत्रणाखाली आणण्यात आलेल्या आहेत.

संचालन व प्रशासन

कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता संघटना, बेरोजगारांना रोजगार साहाय्य देणे, विद्यार्थी व नोकरीच्छुक उमेदवारांना मार्गदर्शन समुपदेशन, प्रशिक्षणाचे आयोजन करणे व नियोजन आयोग आणि नियोजन मंडळांना मनुष्यबळाच्या नियोजनासाठी प्रशिक्षण व तांत्रिक शिक्षणासाठी लागणारी अत्यंत उपयुक्त रोजगार क्षेत्र आकडेवारी गोळा करण्याचे व संकलित करण्याचे कार्य करते. वरील महत्त्वाच्या कार्याच्या, विशेषत: प्रस्तुत काळात अनुरोधाने आयुक्तालय अधिपत्याखालील कार्यालयाच्या कार्याचे निरीक्षण व समन्वय करण्याची नितांत आवश्यकता असून वेळोवेळी या कार्यालयांना मार्गदर्शन करण्याचेही कार्य कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता आयुक्तालय करते. तसेच ही सेवा संबंधितांना अधिक कार्यक्षमतेने व दक्षतेने उपलब्ध करणे तितकेच अत्यावश्यक होय.

महाराष्ट्रातील कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता संघटनेतील संचालन आणि प्रशासनामध्ये खालील कार्यक्रमांचा समावेश होतो :–

(१) कौशल्य, रोजगार, उद्योजकता व नावीन्यता आयुक्तालय, नवी मुंबई.

(२) विभागीय आयुक्तालये.

(३) कौशल्य, रोजगार, उद्योजकता व नावीन्यता आयुक्तालयातील अधिकाऱ्यांचे प्रशिक्षण.

(४) कौशल्य, रोजगार, उद्योजकता व नावीन्यता मार्गदर्शन केंद्रांचे संगणकीकरण.

१ एप्रिल १९८२ पासून माजी सैनिकांसाठी असलेल्या राखीव जागा भरतीचे काम जिल्हा सैनिक बोर्डाकडे वर्ग करण्यात आले आहे.

समाजकल्याण, सांस्कृतिक कार्य व क्रीडा विभाग यांचे शासन निर्णय, क्रमांक सकआ-१०९९/प्र. क्र. १५७/आस्था-२, दिनांक ४ ऑक्टोबर २००० नुसार समाजकल्याण विभागांकडील बेरोजगारांची नोंदणी व नोकरीसाठी पाठवणी हे काम तत्कालीन रोजगार व स्वयंरोजगार विभागाकडे हस्तांतरित करण्यात आलेले आहे व त्यानुसार मागासवर्गीय उमेदवारांची सांख्यिकी माहिती त्या त्या जिल्हा कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता मार्गदर्शन केंद्रनिहाय मागासवर्गीय उमेदवारांसाठी विहित केलेल्या तक्त्यात अंतर्भूत करण्यात आली आहे.

१. महाराष्ट्र शासनाचा बेरोजगारांसाठी सेवा-सोसायट्या स्थापनेचा उपक्रम.

सेवायोजन केंद्रात नोंदणी करण्याची बेरोजगार तरुणांची संख्या दिवसागणिक वाढतच चालली आहे. परंतु बेरोजगार तरुणांना नोकरीच्या संधी त्या प्रमाणात कमी होत आहे. सध्या ही भेडसावणारी समस्या काही प्रमाणात कमी करण्यासाठी बेरोजगारांच्या सेवा-सोसायट्या यांच्यामार्फत ग्रामीण तसेच शहरी जनतेला आणि विविध शासकीय विभागांना दैनंदिन गरजेच्या सेवा उपलब्ध करून देण्याच्या उद्देशाने बेरोजगारांच्या सेवा-सोसायट्यांना कामाचा मोबदला देण्यात येतो.

राज्यात स्थापन झालेल्या व कार्यरत सेवा-सोसायट्यांच्या मासिक अहवालानुसार वर्षनिहाय स्थापन व कार्यरत सोसायट्या व त्यातील सभासदांची माहिती दर्शविणारा तक्ता पुढीलप्रमाणे आहे.

तसेच जिल्हानिहाय स्थान व कार्यरत सोसायट्यांची माहिती तक्ता ३३ मध्ये दर्शविण्यात आलेली आहे.

वर्ष		स्थापन सेवा-सोसायट्यांची संख्या	स्थापन सेवा-सोसायट्यांतील सभासदांची संख्या	कार्यरत सेवा-सोसायट्यांची संख्या	कार्यरत सेवा-सोसायट्यांतील सभासदांची संख्या
१		२	३	४	५
२०२१-२२	..	७७६९	११३७१०	२८७२	४१९१९
२०२२-२३	..	७७८८	११४०६०	२६७७	३९९१८
२०२३-२४	..	७७९८	११४१५१	२६९०	४००७८
(डिसेंबर २०२३)					

बेरोजगारांच्या सहकारी सेवा संस्थांना आर्थिक साहाय्य

बेरोजगारांच्या सहकारी सेवा-सोसायट्यांना आर्थिक साहाय्य देण्याबाबत शासनाने ११ फेब्रुवारी २००४ रोजी शासन निर्णय पारित करून सेवा-सोसायट्यांना व्यवस्थापकीय अनुदान म्हणून आर्थिक साहाय्य देण्यास सुरुवात केलेली आहे.

शासनाच्या रोजगार व स्वयंरोजगाराच्या नवीन धोरणांतर्गत बेरोजगारांनी स्थापन केलेल्या सहकारी सेवा संस्थांना त्यांचे कार्यालय स्थापन करणे, कार्यालयासाठी आवश्यक असलेले फर्निचर, दूरध्वनी, विद्युत जोडणी, विविध परवाने मिळविणे, संस्थेचा प्रसार व प्रचार इत्यादी कामे करण्यासाठी येणारा खर्च भागविण्याकरिता सेवा संस्थाना आर्थिक साहाय्य देण्याचा निर्णय घेण्यात आला. सेवा-सोसायट्यांच्या प्रत्येक सदस्यास प्रतिवर्षी रुपये १,२०० प्रमाणे व्यवस्थापकीय अनुदान म्हणून देण्यात येते. सदरचे अनुदान हे तीन वर्षांकरिता असून यातून सेवा सहकारी सोसायटी सक्षम होऊन सेवा-सोसायटीतील सदस्यांना/स्वयंरोजगार प्राप्त व्हावा, हा शासनाचा हेतू आहे.

सेवा-सोसायट्यांना वर्षनिहाय वाटप केलेल्या व्यवस्थापकीय अनुदानाची माहिती तक्ता क्रमांक ३२ मध्ये दर्शविण्यात आलेली आहे.

कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता आयुक्तालय

कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता आयुक्तालयाचे खालील महत्त्वाचे कार्यक्रम आहेत

(१) बेरोजगारांची नाव नोंदणी व नोकरीस सहकार्य
(२) सेवायोजन क्षेत्र माहिती
(३) व्यवसाय मार्गदर्शन
(४) रोजगार प्रोत्साहन योजना
(५) करियर ग्रंथालय सदृश अभ्यासिका
(६) रोजगार मेळावे
(७) प्रमोद महाजन कौशल्य व उद्योजकता विकास अभियान

(१) बेरोजगारांची नाव नोंदणी व नोकरीस सहकार्य

कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता आयुक्तालयाचे वेबपोर्टल https://mahaswayam.gov.in द्वारे राज्यातील नोकरी इच्छुक उमेदवार ऑनलाईन नाव नोंदणी करू शकतात, तसेच याच पोर्टलद्वारे उद्योजक त्यांचेकडील रिक्तपदांची मागणी ऑनलाईन नोंदवून, स्वत:च पात्र उमेदवारांची यादी प्राप्त करून घेऊ शकतात. पोर्टलद्वारे उमेदवारांना रोजगाराच्या संधी, प्रशिक्षणाचा व प्रशिक्षण संस्थांचा तपशील तसेच स्वयंरोजगार योजनांची माहिती उपलब्ध करण्यात आली आहे.

(२) सेवायोजन क्षेत्र माहिती

राज्यातील ३६ जिल्हा कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता मार्गदर्शन केंद्रांमध्ये सेवायोजन क्षेत्र माहिती केंद्रे आहेत आणि कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता आयुक्तालयात एक राज्य सेवायोजन क्षेत्र माहिती केंद्र आहे.

राज्यातील कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता मार्गदर्शन केंद्रातील सर्व सेवायोजन क्षेत्र माहिती पथके सेवायोजन क्षेत्रातील माहिती गोळा करतात. ही माहिती सरकारी क्षेत्रातील सर्व आस्थापनांकडून व सर्वसाधारणपणे १० किंवा अधिक कर्मचारी सातत्याने कामावर असणाऱ्या खाजगी क्षेत्रातील आस्थापनांकडून गोळा करण्यात येते. फक्त बृहन्मुंबईमध्ये ही माहिती २५ किंवा त्यापेक्षा अधिक कर्मचारी असणाऱ्या खाजगी क्षेत्रातील आस्थापनेकडून (बिगरशेती व्यवसाय) नियमितपणे दर तिमाहीस गोळा करण्यात येते. सदरहू माहिती वेबपोर्टलवर ऑनलाईन नोंदविण्याची सोय उपलब्ध करण्यात आलेली आहे.

(३) व्यवसाय मार्गदर्शन

कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता आयुक्तालयात एक राज्य व्यवसाय मार्गदर्शन केंद्र असून राज्यातील कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता मार्गदर्शन केंद्रांमध्ये २४ व्यवसाय मार्गदर्शन केंद्रे कार्य करीत आहेत. या सेवेचे मुख्य कार्य म्हणजे तरुणांना त्यांच्या आवडी, कल, आकांक्षा आणि शैक्षणिक अर्हतेप्रमाणे ते ज्या व्यवसायासाठी जास्तीत जास्त पात्र असतील त्या व्यवसायात पदार्पण करण्याचे त्यांना मार्गदर्शन करणे होय. त्याशिवाय युवकांच्या व्यावसायिक समस्या जाणून घेऊन त्यांची उकल करण्यास साहाय्य करण्याचे व आवडीच्या व्यवसायातील प्रौढ उमेदवारांना इतर व्यवसाय मिळवून देण्याचे साहाय्य करण्याचे कार्यही या सेवेच्या अंतर्गत केले जाते.

(४) रोजगार प्रोत्साहन योजना

(अ) रोजगार प्रोत्साहन कार्यक्रम.– केंद्रीय नियोजन मंडळाने आखून दिलेल्या मार्गदर्शक तत्त्वांनुसार सुशिक्षितांची बेरोजगारी दूर करण्यासाठी महाराष्ट्र शासनाने ही योजना कार्यान्वित केली आहे.

विविध व्यवसायांच्या प्रत्यक्ष प्रशिक्षणाद्वारे उमेदवारांचे कसब व पात्रता वाढवून त्यांना नियमित रोजगार उपलब्ध करून देणे अथवा प्रशिक्षण पूर्ण झाल्यानंतर त्यांना स्वतंत्रपणे स्वयंरोजगार सुरू करणे शक्य व्हावे हा या योजनेचा मुख्य हेतू आहे.

प्रशिक्षणाचा कालावधी सहा महिन्यांचा असून शासनातर्फे या कालावधीसाठी उमेदवारांना त्यांच्या शैक्षणिक पात्रतेनुसार दरमहा ३०० रुपयांपासून १,००० रुपयांपर्यंत पाठ्यवेतन देण्यात येते.

(ब) सुशिक्षित बेरोजगारांना आर्थिक साहाय्य.– सुशिक्षित बेरोजगारांना आर्थिक साहाय्य देण्याची योजना दिनांक २ ऑक्टोबर १९७८ पासून अंमलात आली आहे. या योजनेत सुधारणा करून शासनाच्या रोजगार व स्वयंरोजगाराच्या नवीन धोरणांतर्गत बेरोजगारांनी स्थापन केलेल्या सहकारी सेवा संस्थांना प्रती सदस्य, प्रती वर्ष रुपये १,२०० याप्रमाणे तीन वर्षांकरिता व्यवस्थापकीय अनुदान देण्याची योजना शासन निर्णय, दिनांक ११ फेब्रुवारी २००४ अन्वये सुरू करण्यात आली आहे. बेरोजगार सेवा सहकारी सोसायटी या योजनेस तीन वर्षे पूर्ण झाल्याने शासनाच्या सूचनेनुसार मध्यावधी आढावा यशदा, पुणे या संस्थेमार्फत घेण्यात आला असून त्याच्या शिफारशीनुसार योजनेमध्ये सुधारणा करण्याची कार्यवाही चालू आहे. योजनेचा मध्यावधी आढावा चालू असल्यामुळे शासनाचे दिनांक ३० जुलै २००७ च्या पत्रानुसार पहिल्या हप्त्याचे अनुदान वितरणाची कार्यवाही स्थगित करण्यात आली आहे.

(५) करियर ग्रंथालयसदृष्य अभ्यासिका

राज्यातील कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता कार्यालयात नोंदणी झालेल्या बेरोजगार उमेदवारांची संख्या ही जवळपास ५८ लाख आहे. यापैकी बहुसंख्य उमेदवार हे निव्वळ १० वी, १२ वी अथवा पदवीधर असून कोणतीही व्यावसायिक पात्रता धारण केलेले नाहीत. बहुतेकांना लिपिक, तलाठी, पोलीस, शिपाई अशा स्वरूपाची नोकरी अपेक्षित असते. मा. सर्वोच्च न्यायालय यांच्या दिनांक २२ ऑगस्ट १९९६ च्या निर्णयान्वये शासकीय / निम-शासकीय इत्यादी आस्थापनांमधील रिक्त पदांच्या भरतीसाठी वर्तमानपत्रे, तसेच इतर माध्यमाद्वारे जाहिराती प्रसिद्धी करणे बंधनकारक झालेले आहे. यासाठी रिक्त पदांच्या जाहिराती प्रसिद्ध करून आणि त्यासाठी स्पर्धा परीक्षा घेऊन गुणवत्तेनुसार निवड करण्याची कार्यपद्धती नियोक्त्यांकडून अवलंबिली जात आहे.

सध्याच्या जागतिकीकरणाच्या काळात रोजगाराच्या संधीचे स्वरूप बदलले आहे. रोजगाराच्या नवनवीन संधीबाबत माहिती नसल्याने तथा त्यास अनुसरून पात्रता धारण करीत नसल्याने मोठ्या संख्येने राज्यातील विशेषत: ग्रामीण भागातील उमेदवार हे माहिती व मार्गदर्शनाभावी रोजगारापासून वंचित राहत आहेत. त्यामुळे रोजगारांच्या संधीची माहिती व मार्गदर्शन बेरोजगार उमेदवारांना उपलब्ध होणे गरजेचे आहे. ही वस्तुस्थिती विचारात घेऊन कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता मार्गदर्शन केंद्रात येणाऱ्या बेरोजगारांना विविध व्यवसाय मार्गदर्शन साहित्य स्पर्धा परीक्षांची माहिती देणारी मासिके, पुस्तके इत्यादी उपलब्ध करून देणे ही बाब शासनाच्या विचाराधीन होती. यानुसार, शासन निर्णय क्रमांक रोस्वरो-२००७/प्र. क्र.-३०/रोस्वरो-१, दिनांक ३ जानेवारी २००८ अन्वये करियर विषयक साहित्य, अभ्यासिका व वेबसाईट विकास योजना सुरू करण्यात आली. याअंतर्गत राज्यातील ३६ जिल्हा कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता मार्गदर्शन केंद्रे आणि ८ आदिवासी कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता मार्गदर्शन व प्रशिक्षण केंद्रे अशा एकूण ४४ कार्यालयांमध्ये **करिअर ग्रंथालयसदृश अभ्यासिका** सुरू करून यामध्ये स्पर्धा परीक्षेसाठी उपयुक्त पुस्तके, मासिके, करियर मार्गदर्शनावरील पुस्तके, वर्तमानपत्रे उपलब्ध करून मोफत वाचनाची सुविधा उपलब्ध करून देण्यात आलेली आहे. उक्त दिनांक ३ जानेवारी, २००८ च्या शासन निर्णयात आवश्यकतो बदल करून राज्यातील बेरोजगार उमेदवारांना ई-लायब्ररीद्वारे, विभागाच्या वेबपोर्टलवर सदर सुविधा उपलब्ध करून देण्याचे सन २०२३-२४ मध्ये विचाराधीन आहे.

(६) पंडित दीनदयाळ उपाध्याय रोजगार मेळावा

शासन निर्णय क्रमांक २०१८/प्र.क्र. १७५/रोस्वरो-१, दिनांक १ ऑक्टोबर २०१८ अन्वये रोजगार मेळावे या योजनेचे नाव बदलून **पंडित दीनदयाळ उपाध्याय रोजगार मेळावा** असे करण्यात आलेले आहे. महाराष्ट्र राज्यात बेरोजगार उमेदवाराला रोजगाराच्या संधी आणि उद्योजकांना योग्य उमेदवारांची निवड करून नोकरी देणे अशी रोजगार मेळावे आयोजित करण्याची कल्पना सन २००६ पासून सुरू झाली आहे. रोजगाराची संधी शोधणाऱ्या आणि उमेदवारांच्या शोधात असणाऱ्या उद्योजकांसाठी एक हक्काचे व्यासपीठ झाले आहे. रोजगार मेळाव्याची आखणी करणे, मेळाव्यासाठी उमेदवार उपलब्ध करून देणे, उद्योजक व उमेदवारांची प्रत्यक्ष भेट घडवून देणे असे बदलत्या काळानुसार काम, रोजगार मेळाव्यामार्फत सुरू केले आहे. रोजगार मेळावे आयोजित केल्यामुळे उमेदवार व उद्योजक एका छताखाली आल्यामुळे वेळ, पैसा व प्रवासाचे श्रम वाचतात, उद्योजकांना क्षमता कौशल्य व कामाची निकड असणारे मनुष्यबळ उपलब्ध होते. राज्यात रोजगार मेळावे अधिक प्रभावीपणे राबविण्याकरिता रोजगार मेळाव्याच्या येणाऱ्या खर्चास, ऑफलाईन मेळाव्यास रुपये ५.०० लाखापर्यंत प्रती मेळावा अशी वाढ शासन निर्णय क्रमांक कौविउ-२०२२/प्र.क्र. ११०/प्रशा-२ (रोजगार), दिनांक ७ नोव्हेंबर २०२२ अन्वये केलेली आहे.

अ. क्र.	वर्ष	मेळाव्यांची संख्या	उपस्थित उद्योजक	उपलब्ध रिक्त पदे	उपस्थित उमेदवार	नोकरीसाठी निवड झालेले उमेदवार
१	२	३	४	५	६	७
१	२००६-०७	६	८५	७,५५१	९,४३५	१,०८२
२	२००७-०८	३८	५१७	२२,१९२	४२,५०९	४,७५३
३	२००८-०९	६०	२५१	१७५७६	३५५३६	४९०४
४	२००९-१०	१३४	७४४	३८१५८	५६२७७	७३९५
५	२०१०-११	१९०	११३९	७०८०३	८९५००	२०९०८
६	२०११-१२	१५९	९८१	६३४८२	६३१८५	२१७६७

१	२	३	४	५	६	७
७	२०१२-१३	१४५	९०६	५५७२८	६१९८६	१९३१२
८	२०१३-१४	१५५	१०४२	६८९५०	६९८२३	२०८३४
९	२०१४-१५	१५६	८५३	६२७४७	५०९५०	१५६२५
१०	२०१५-१६	२४४	१२२६	९३३२८	८६१९४	२४७४२
११	२०१६-१७	२६६	२०२६	१६२४९४	१९४८४४	५१७२८
१२	२०१७-१८	२६४	३१७७	१५४३२३	१६३५३	६१५२०
१३	२०१८-१९	१७१	२१९०	१५६२६२	१६७६४१	४७४२१
*१४	२०१९-२०	१४८	१६४७	८४८७५	८४६३५	२२८७७
१५	२०२०-२१	१९४	१६९५	१८०३०४	२६३८३३	२८८१२
१६	२०२१-२२	२०२	१३४६	९३६५२	९३९५३	९५९५
१७	२०२२-२३	५५७	४६७८	४५२१०३	१९१९१९	५५९३०
१८	२०२३-२४ (डिसेंबर, २०२३)	४८८	३६२६	३४०३५३	१३६३२०	३९४९६

* सदरची माहिती डिसेंबर २०२३ अखेरपर्यंत नोकरीस लागलेली संख्या ही प्राथमिक निवड झालेली आहे.

वरील योजना कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता आयुक्तालयामार्फत राबविल्या जातात.

(७) प्रमोद महाजन कौशल्य व उद्योजकता विकास अभियान

सद्य:स्थितीत एकीकडे बेरोजगार तरुणांना रोजगाराच्या संधी उपलब्ध करून देणे शासनासमोर सर्वात मोठे आव्हान आहे तर दुसरीकडे राष्ट्रीय व आंतरराष्ट्रीय अर्थव्यवस्थेच्या विविध क्षेत्रांमध्ये प्रशिक्षित कुशल मनुष्यबळाची गरज दिवसेंदिवस वाढत आहे. तसेच मेक इन इंडिया, डिजिटल इंडिया, स्वच्छ भारत, स्मार्ट शहरे, संसद आदर्श ग्रामयोजना, प्रधानमंत्री जन धन योजना इत्यादी उपक्रमांना राष्ट्रीय प्राधान्य देण्यात आल्याने देखील विविध क्षेत्रातील रोजगाराच्या संधी मोठ्या प्रमाणात निर्माण होत आहेत. स्थानिक, राष्ट्रीय, जागतिक पातळीवर विविध क्षेत्रात मोठ्या प्रमाणात निर्माण होत असलेल्या रोजगाराच्या संधीच्या माध्यमातून आपल्या अर्थव्यवस्थेत शाश्वत वृद्धी होण्याच्या दृष्टीने प्रशिक्षित आणि कुशल मनुष्यबळ यासाठी तरुणांना अर्थव्यवस्थेच्या विविध क्षेत्रांमध्ये बदलत्या आधुनिक तंत्रज्ञानानुरूप कौशल्याधारित प्रशिक्षणाद्वारे उत्पादनक्षम बनविण्याच्या दृष्टीने कौशल्य विकास कार्यक्रम सुरू करण्यात आला आहे. या कार्यक्रमांतर्गत सन २०२२ पर्यंत भारतासाठी ५० कोटी कुशल मनुष्यबळ निर्मितीचे तर महाराष्ट्रासाठी सुमारे ४.५० कोटी मनुष्यबळाचे कौशल्य विकसित करण्याचे उद्दिष्ट ठरविण्यात आले आहे.

माननीय पंतप्रधान यांच्या ‘ स्किल इंडिया ’ या संकल्पनेस अनुसरून महाराष्ट्र शासनाने “ कुशल महाराष्ट्र, रोजगारयुक्त महाराष्ट्र ” हे ध्येय (Vision) समोर ठेवून राज्यात **प्रमोद महाजन कौशल्य व उद्योजकता विकास** अभियान राबविण्याचे ठरविले आहे. या अभियानांतर्गत कार्यप्रणव वयोगटातील (Working Age Group) १५ ते ४५ या वर्षांपर्यंतच्या वयोगटातील उमेदवारांना अधिक मागणी असलेल्या क्षेत्राच्या आवश्यकतेनुसार व्यावसायिक कौशल्य विकास (Skill Development), कौशल्यवर्धन (Upskilling), व पुनर्कौशल्य विकास (Re-skilling) द्वारे रोजगारक्षम करून त्यापैकी किमान ७५ टक्के उमेदवारांना प्रत्यक्ष नोकरी किंवा स्वयंरोजगार मिळवून देण्यात येईल. हे करत असताना समाजातील उपेक्षित घटक जसे की, अनुसूचित जाती, अनुसूचित जमाती, महिला, अपंग, अल्पसंख्याक इत्यादींच्या सहभागावर विशेष भर देण्यात येईल.

महाराष्ट्र राज्यात सदर अभियान तसेच कौशल्य विकासासंबंधी प्रशिक्षणाचे विविध कार्यक्रम राबविताना खालील क्षेत्रावर प्रामुख्याने भर देण्यात येऊन आवश्यकतेनुसार इतर विविध क्षेत्रातील रोजगार व स्वयंरोजगाराच्या संधीनुसार देखील कौशल्य विकासाचे कार्यक्रम हाती घेण्यात येतील.

(१) बांधकाम क्षेत्र (Construction), (२) उत्पादन व निर्माण (Production and Manufacturing), (३) वस्त्रोद्योग (Textile), (४) ऑटोमोबाइल (Automobile), (५) आतिथ्य (Hospitality), (६) आरोग्य देखभाल (Health Care), (७) बँकिंग, वित्त सेवा व विमा (Banking, Financial Services and Insurance), (८) संघटित किरकोळ विक्री (Organized Retail) (९) औषधोत्पादन व रसायने (Pharmaceutical and Chemical), (१०) माहिती तंत्रज्ञान व संलग्न (IT and ITes), (११) कृषि प्रक्रिया (Agro Processing).

तक्ता-१

TABLE-I

(दोन) वित्तीय गरजा / Financial Requirements

तक्ता-१

बाब	प्रत्यक्ष रकमा २०२२-२०२३ Actual 2022-2023 योजनेतर Non-Plan	अर्थसंकल्प २०२३-२०२४ Budget Estimates 2023-2024 योजनेतर Non-Plan
1	2	3
(अ) कार्यालयाचे वर्गीकरण—		
(१) सेवायोजन संचालक, मुंबई ..	805.17	1082.70
००१ (०१) (०१) (२२३०१०७२)		
एकूण--(अ) स्थूल ..	**805.17**	**1082.70**

TABLE - I

(रुपये लाखांत / Rs. in Lakhs)

सुधारलेले अंदाज २०२३-२०२४ Revised Estimates 2023-2024	अर्थसंकल्प २०२४-२०२५ Budget Estimates 2024-2025	
योजनेतर Non-Plan	योजनेतर Non-Plan	Items
4	5	1
		(A) Activity Classification–
921.66	1084.36	.. (1) Director of Employment, Mumbai. 001 (01) (01) (22301072)
921.66	**1084.36**	.. **Total (A) Gross**

(दोन) वित्तीय गरजा / Financial Requirements

तक्ता-१--*चालू*

बाब	प्रत्यक्ष रकमा २०२२-२०२३ Actual 2022-2023 योजनांतर्गत Plan	अर्थसंकल्प २०२३-२०२४ Budget Estimates 2023-2024 योजनांतर्गत Plan
1	2	3
पंचवार्षिक योजनांतर्गत योजना—		
राज्य योजनांतर्गत योजना		
१. (०१) (०२) सेवायोजन संचालनालय कार्यालयाच्या अधिकाऱ्यांचे प्रशिक्षण. (२२३०१०८१) ...	6.93	25.00
२. (०१) (०३) सेवायोजन कार्यालयात ग्रंथालयसदृश अभ्यासिका निर्माण करणे. (२२३०१५५५) ...	8.23	5.00
३. (०१) (०४) बेरोजगार उमेदवारांना स्वयंरोजगाराचे प्रशिक्षण देणे. (२२३०१४२१) ...	—	—
४. (०२) (०१) सेवायोजन कार्यालय संगणीत्राची पद्धती सुरू करणे. (२२३०१०९२) ...	83.13	196.00
५. रोजगार व स्वयंरोजगार मार्गदर्शन केंद्रांतर्गत व्यवसाय मार्गदर्शन व समुपदेशन केंद्र स्थापन करणे. (२२३०६०३८)	—	—
६. (०१) (१०) मॉडेल करिअर सेंटर (२२३० ए ०११)	255.65	754.59
एकूण--(अ) स्थूल ..	**353.94**	**980.59**

TABLE-I–*contd.*

(रुपये लाखांत / Rs. in Lakhs)

सुधारलेले अंदाज २०२३-२०२४ Revised Estimates 2023-2024 — योजनेतर Non-Plan	अर्थसंकल्प २०२४-२०२५ Budget Estimates 2024-2025 — योजनेतर Non-Plan	Items
4	5	1
		Schemes in Five Year Plan—
		State Plan Scheme—
21.50	30.00	.. 1. (01) (02) Training of Officials of Directorate of Employment. (22301081)
4.10	10.00	.. 2. (01) (03) Creation of Libraries in Employment and Self Employment Guidance Centres. (22301555)
—	—	.. 3. (01) (04) To impart Self Employment Training to the unemployed Candidates. (22301421)
150.15	245.00	.. 4. (02) (01) Computerisation of Employment Exchanges. (22301092)
—	65.00	.. 5. Establishment of Career Guidance and Counseling Centres. (22306038)
754.59	221.71	.. 6. (01) (10) Model Career Centre Scheme. (2230 A 011)
930.34	**521.71**	.. **Total (A) Gross**

(तीन) कार्यक्रम, कार्यभाराचा सारांश व वित्तीय गरजांचे स्पष्टीकरण

(१) (एक) कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता आयुक्तालय, मुंबई

कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता आयुक्तालयाच्या अधिकार-क्षेत्राखाली असलेल्या अपंगांसाठी कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता मार्गदर्शन केंद्र, मुंबईसह ४० कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता मार्गदर्शन केंद्रे, ६ विद्यापीठ कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता माहिती व मार्गदर्शन केंद्रे व आदिवासी उमेदवारांसाठी कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता प्रशिक्षण व मार्गदर्शन केंद्रे ८ आहेत. त्यांना मार्गदर्शन करणे, त्यांचे निरीक्षण व तपासणी करण्याचे कार्य करावे लागते. याच्या व्यतिरिक्त ३४ रोजगार क्षेत्र माहिती केंद्रे व २५ व्यवसाय मार्गदर्शन केंद्रे यांना मार्गदर्शन करणे व त्यांच्या कार्याचे समायोजन करावे लागते. त्याशिवाय कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता संचालनालयात (१) व्यावसायिक संशोधनाकरिता व्यावसायिक माहिती विभाग, (२) रोजगार प्रोत्साहन कार्यक्रमात निरनिराळ्या कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता मार्गदर्शन केंद्रांनी सुशिक्षित बेरोजगारांना प्रशिक्षणासाठी लावण्याच्या, कार्याची पाहणी करण्यासाठी रोजगार उत्तेजक कार्यक्रम विभाग व सुशिक्षित बेरोजगारांना अंशकालीन नोकऱ्यांसाठी वित्तीय सहाय्य देणाऱ्या योजनेवर नियंत्रण ठेवण्यासाठी विभाग आहेत.

(२) कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता यंत्रणेतील अधिकारी/ कर्मचारी यांचे प्रशिक्षण.

(अ) अधिकारी कर्मचारी यांचे प्रशिक्षण योजना

कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता आयुक्तालयांतर्गत यंत्रणेतील अधिकारी / कर्मचारी यांची कार्यक्षमता वाढविण्याच्या दृष्टीने त्यांना प्रशिक्षण देणे आवश्यक आहे. या उद्देशाने रोजगार व प्रशिक्षण महानिदेशालय, भारत सरकार, नवी दिल्ली यांच्यामार्फत त्यांच्या अधिकार क्षेत्रातील सेंट्रल इन्स्टिट्यूट फॉर रिसर्च अ‍ॅण्ड ट्रेनिंग इन एम्प्लॉयमेंट सर्व्हिस (केंद्रीय सेवायोजन व संशोधन संस्था), नवी दिल्ली येथे आयोजित प्रशिक्षण व तद्नंतर विविध विषयावरील प्रशिक्षणासाठी अधिकाऱ्यांना पाठविण्यात येते.

तसेच कामकाजामध्ये गतिशीलता व तत्परता येणे, अद्ययावत संगणकीय कार्यपद्धती जाणून घेणे, सकारात्मक सेवा देणे याकरिता यशवंतराव चव्हाण प्रशासन प्रबोधनी, पुणे येथे अधिकारी / कर्मचारी यांना प्रशिक्षण देण्यात येते. तसेच विभागांतर्गत विविध योजना, कार्यक्रम व त्यांची प्रभावी अंमलबजावणी होण्याच्या दृष्टीने प्रशिक्षण आणि कार्यशाळा आयोजित करण्यात येतात.

(ब) राज्य प्रशिक्षण धोरण योजना

शासन निर्णय क्रमांक टीआरएन-०९/प्र. क्र. ३९/१२-अ, दिनांक २३ सप्टेंबर २०१४ अन्वये राज्य प्रशिक्षण धोरण जाहीर करण्यात आलेले आहे. त्यानुसार सर्वांसाठी प्रशिक्षण, निरंतर प्रशिक्षण व गरजांवर आधारित प्रशिक्षण देण्याचे बंधनकारक आहे. या धोरणाअंतर्गत नव्याने रुजू होणारे सर्व अधिकारी/कर्मचारी यांना पायाभूत प्रशिक्षण तसेच प्रशिक्षण धोरणाअंतर्गत इतर सर्व प्रकारचे म्हणजेच पदोन्नतीनंतरचे प्रशिक्षण, उजळणी प्रशिक्षण, बदलीनंतरचे प्रशिक्षण व नवीन विषयाची तोंडओळख प्रशिक्षण देण्याचे प्रयोजन आहे.

(३) कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता मार्गदर्शन केंद्रांचे संगणकीकरण.

सन १९८५-८६ मध्ये संगणकीकरणाची योजना अंमलात आली. संगणकीकरणाची योजना सुरुवातीस केंद्रीय पुरस्कृत होती. नंतर १९९३ मध्ये ती राज्य शासनाकडे हस्तांतरित करण्यात आली. सन २००४-०५ अखेरपर्यंत कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता यंत्रणेतील सर्व ६१ कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता कार्यालयांचे संगणकीकरण पूर्ण करण्यात आले असून सर्व कार्यालयांना बीएसएनएलची इंटरनेट कनेक्टिव्हिटी उपलब्ध करून देण्यात आलेली आहे.

शासनाच्या धोरणानुसार ओरॅकल बेस्ड ईईसी (Employment Exchange Computerization) ॲप्लिकेशन सॉफ्टवेअरमधून कामकाज करण्यात येत होते. त्यानंतर एनआयसी, पुणे यांनी विकसित केलेल्या लायनेक्स प्लॅटफॉर्मवरील डीबी-२ मधील रोजगार मित्र ऑनलाईन ॲप्लिकेशन सॉफ्टवेअर सर्व ४५ कार्यालयांत स्थापित करण्यात येऊन त्यामधून दैनंदिन कार्यालयीन कामकाज करण्यात येत होते.

कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता विभागाची रोजगार वाहिनी वेबसाईट एनआयसी, पुणे यांनी विकसित केलेली होती. या वेबसाईटचा ॲड्रेस **https:\\www.maharojgar.gov.in** असा होता. या वेबसाईटद्वारे उमेदवारांकरिता या भागाद्वारे उमेदवारांना नाव नोंदणी, नूतनीकरण, अपडेशन, (स्थलांतर) व ज्येष्ठता पाहणे इत्यादी तर स्वयंरोजगार भागामध्ये योजना, व्यवसाय, प्रशिक्षण इत्यादी माहिती देण्यात आलेली होती. उद्योजकांकरिता या भागामध्ये उद्योजकांच्या आस्थापनांची नोंदणी करणे, योग्य उमेदवारांचा शोध घेणे, रिक्त पदे अधिसूचित करणे इत्यादी सुविधा उपलब्ध करून देण्यात आल्या होत्या.

तसेच उमेदवाराच्या नावाची शिफारस त्याच्या पात्रतेप्रमाणे उद्योजक/ नियोक्त्यांकडे केल्यास त्या उमेदवाराला एसएमएसद्वारे संदेश देण्याची सुविधा दिनांक १ मे २०११ पासून सुरू करण्यात आली होती. तसेच नूतनीकरणाअभावी अनेक उमेदवारांची नोंदणी रद्द होत असल्यामुळे असे उमेदवार रोजगार संधीपासून वंचित राहतात हे टाळण्यासाठी उमेदवारांना वेळीच नोंदणीचे नूतनीकरण करून घ्यावे यासाठी नूतनीकरण करण्यासाठी त्यांना नूतनीकरण कालावधीत एसएमएसद्वारे स्मरण संदेश देण्याची सुविधा उपलब्ध करून देण्यात आलेली होती.

पुढे नव्याने विकसित करण्यात आलेल्या रोजगार मित्र सॉफ्टवेअरशी अनुरूप असे क्लायंट सर्व्हर प्रकारचे आवश्यक हार्डवेअर सन २००४-०५ मध्ये खरेदी करण्यात येऊन तद्नंतर कार्यालयांची गरज विचारात घेऊन सन २००५ पासून २०११ पर्यंत डेस्कटॉप पीसीज, प्रिंटर्स, युपीएस, सर्व्हर्स, प्रोजेक्टर्स, लॅपटॉप आवश्यकतेप्रमाणे खरेदी करण्यात येऊन कार्यान्वित करण्यात आलेले आहेत. तसेच सदर यंत्रणेचा विमा उतरविण्यात आला होता.

कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता मार्गदर्शन केंद्रातून इतर कार्यालयीन कामासाठी येणाऱ्या उमेदवारांना उपयुक्त वेबसाईटवरील कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता संबंधीची माहिती ऑनलाईन पाहता यावी म्हणून प्रत्येक कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता मार्गदर्शन केंद्रामध्ये स्वतंत्र यंत्रणा स्थापित झालेली आहे.

सन १९८६ पासून कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता मार्गदर्शन केंद्रांचे संगणकीकरण टप्प्याटप्प्याने करण्यात आलेले आहे. त्यामुळे जुनी, आयुर्मान संपुष्टात आलेली व दुरुस्ती होऊ न शकणारी, कालबाह्य झालेल्या संगणक यंत्रणेच्या निर्लेखनाची कार्यवाही अस्तित्वात असलेल्या नियमांतर्गत वेळोवेळी करण्यात येत आहे.

आधुनिक माहिती तंत्रज्ञानाच्या साहाय्याने उमेदवारांना जास्तीत जास्त रोजगाराच्या संधी उपलब्ध होण्याच्या दृष्टीने सर्वंकष ई-प्रशासन प्रणाली प्रकल्प हाती घेण्यात आला. या प्रकल्पांतर्गत कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता आयुक्तालयाने, एक नवीन वेब पोर्टल **www.maharojgar.gov.in** विकसित केले आहे. या वेब पोर्टलमार्फत कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता विषयक अनेकविध सेवा, विविध स्टेकहोल्डर्स जसे बेरोजगार उमेदवार, उद्योजक, प्रशिक्षण संस्था वगैरे यांना ऑनलाईन पुरविण्यात येत आहेत. या प्रकल्प विकसनाचे कामकाज दिनांक २ मे २०१२ पासून सुरुवात होऊन दिनांक २८ मार्च २०१३ पासून हे वेब पोर्टल विकसित होऊन कार्यान्वित करण्यात आले आहे.

तसेच, वेब पोर्टलवर नोकरी इच्छुक उमेदवारांची नाव नोंदणी, नियोक्ते नोंदणी, रिक्तपदे अधिसूचित करणे, उमेदवारांची यादी प्राप्त करून घेणे, उमेदवारांना मुलाखतीसाठी बोलविण्याकरिता ऑनलाईन पद्धतीने वेळापत्रक निश्चित करणे इत्यादी सुविधा देण्यात आल्या आहेत. तसेच नोंदणी केलेल्या उमेदवारांना त्यांच्या नोंदणीचे अद्ययावतीकरण करणे, तसेच त्यांच्या पात्रतेप्रमाणे रिक्तपदांची माहिती उपलब्ध होत आहे, नियोक्त्यांना नोंदणी केल्यानंतर विहित कालावधीत ईआर-१ विवरणपत्रे भरणे, मुलाखतीसाठी निवड केल्यानंतर उमेदवारांना योग्य तो एसएमएस मिळणे या सुविधा वेब पोर्टलवरून उपलब्ध करून देण्यात आल्या आहेत. याबरोबरच रोजगार मेळावा, व्यवसाय मार्गदर्शन, उमेदवारांची क्षमता चाचणी तसेच समुपदेशनाकरिता नोंदणी इत्यादी सुविधा ऑनलाईन पद्धतीने उपलब्ध करून देण्यात आलेल्या आहेत, तसेच रोजगार प्रोत्साहन कार्यक्रम, आदिवासी प्रशिक्षण आणि स्वयंरोजगार सेवा मॉड्यूल उपलब्ध करून देण्यात आलेले आहेत.

या वेब पोर्टलद्वारे उमेदवार, त्यांच्यासाठी रोजगाराच्या संधींचा शोध घेऊ शकतील. तसेच विविध प्रशिक्षणाची माहिती, तसेच, प्रशिक्षण देणाऱ्या संस्थांचा तपशील, प्रशिक्षण कार्यक्रम वगैरे बाबींची माहिती त्यांना मिळू शकेल. जे उमेदवार स्वयंरोजगार सुरू करण्यास इच्छुक आहेत, त्यांना शासनाच्या विविध स्वयंरोजगार योजनांबाबतची माहिती पोर्टलद्वारे मिळत होती.

कौशल्य विकास व उद्योजकता विभागाच्या दिनांक २ सप्टेंबर २०१५ च्या " प्रमोद महाजन कौशल्य विकास व उद्योजकता विकास अभियान " राबविण्याबाबतच्या शासन निर्णयामध्ये परिच्छेद ३.९ वर महाराष्ट्र राज्य कौशल्य विकास सोसायटी यांचे पोर्टलसमवेत आयुक्तालयाचे महारोजगार वेबपोर्टल व अण्णासाहेब पाटील आर्थिक विकास मागास महामंडळाचे महास्वयंरोजगार वेबपोर्टल यांची सांगड घालण्यात येईल असे नमूद करण्यात आलेले आहे.

दिनांक ९ मार्च २०१६ रोजी मा. प्रधान सचिव, कौशल्य विकास व उद्योजकता विभाग यांचे अध्यक्षतेखाली विभागाच्या संगणकीकरण प्रकल्प अंमलबजावणी समितीची बैठक संपन्न झाली. सदर बैठकीमध्ये तज्ज्ञ सल्लागार नेमून त्यांच्यामार्फत तीनही पोर्टलचा अभ्यास करून प्रकल्प अहवाल तयार करणे, कार्यस्वरूप निश्चित करणे व त्याची अंमलबजावणी करणे याबाबत महाराष्ट्र राज्य कौशल्य विकास संस्था यांनी कार्यवाही करावी यास समितीने सर्वानुमते मान्यता दिलेली आहे.

यास अनुसरुन या तीनही पोर्टलच्या इंटिग्रेशनबाबत अभ्यास व रोडमॅप अहवाल प्राप्त केला असून इंटिग्रेशनबाबत कार्यवाही सुरू केली आहे. सध्याच्या महारोजगार वेबपोर्टलवरील नोंदणीकृत उमेदवार आणि नियोक्ते यांचा डाटा नवीन प्रणालित मायग्रेट करण्यात आला आहे. प्रथम टप्प्यातील जॉबसिकर नोंदणी नियोक्ता/उद्योजक नोंदणी, जॉबपोस्टींग व मॅचींग या सेवा **"https://rojgar.mahaswayam.in"** या वेबपोर्टलवर दिनांक ७ जानेवारी २०१७ पासून उपलब्ध करण्यात आले आहे.

तसेच कौशल्य विकास व उद्योजकता विभागाच्या दिनांक २ सप्टेंबर २०१५ शासन निर्णयामध्ये परिच्छेद ३.९ वर महाराष्ट्र राज्य कौशल्य विकास सोसायटी यांचे पोर्टलसमवेत आयुक्तालयाचे **महारोजगार वेबपोर्टल** व आण्णासाहेब पाटील आर्थिक विकास मागास महामंडळाचे **महास्वयंरोजगार वेबपोर्टल** यांची सांगड घालण्यात येईल असे नमूद करण्यात आलेले आहे. या अनुषंगाने महाराष्ट्र राज्य कौशल्य विकास संस्था यांचेमार्फत तीनही पोर्टलच्या इंटिग्रेशन व विकसनाबाबत कार्यवाही करण्यात आलेली आहे. या अंतर्गत तीनही वेबपोर्टलचे एकात्मिक वेबपोर्टल तयार करण्यात आले असून त्यास **mahaswayam.in** **महास्वयम्** असे नाव देण्यात आलेले आहे. या वेबपोर्टलचे मा. मुख्यमंत्री, महाराष्ट्र राज्य यांचे हस्ते दिनांक ३० मे २०१७ रोजी लोकर्पण करण्यात आले आहे.

या महास्वयम् वेबपोर्टलवर महारोजगार वेबपोर्टलवरील सर्व डेटा मायग्रेट करून उमेदवार व नियोक्ते नोंदणी, रिक्तपदे अधिसूचित करणे, रोजगार मेळावा हे मॉड्युल वेबपोर्टलवर उपलब्ध करून देण्यात आले असून, यामधून आता कामकाज करण्यात येत आहे.

" आता भारत सरकारच्या संकेतस्थळाच्या डोमेन नेमच्या धोरणानुसार **"https://mahaswayam.in"** ह्या वेबपोर्टलचे नाव **"https://mahaswayam.gov.in"** असे करण्यात आले आहे.

महास्वयम् वेबपोर्टलवर नोंदणी केलेल्या उमेदवार/नियोक्ते यांना रोजगार मेळावा, रोजगार प्रोत्साहन कार्यक्रम, कौशल्य विकास कार्यक्रम इत्यादीबाबतची माहिती होऊन त्यांचा सहभाग वाढविण्यासाठी उमेदवार/नियोक्ते यांना लघु संदेश (**SMS**) पाठविण्याबाबतची सुविधा प्रत्येक जिल्हा कार्यालयांना वेबपोर्टलवर उपलब्ध करून देण्यात आली आहे. तसेच, उमेदवारांना विविध वर्तमानपत्रात प्रसिद्ध होणाऱ्या रिक्त पदांच्या जाहिरातींची माहिती होण्यासाठी **" रिक्त पदांच्या जाहिराती "** हा टॅब उपलब्ध करून दिला असून त्यामध्ये रिक्त पदांच्या जाहिराती उमेदवारांना पाहता येतील.

तसेच कामगार व रोजगार मंत्रालय, नवी दिल्ली यांनी राष्ट्रीय स्तरावरील ' राष्ट्रीय करिअर सेवा (**National Career Service**) पोर्टल ' सुरु केले असून विभागाचे वेबपोर्टल एनसीएस वेबपोर्टलशी इंटिग्रेशन करण्याबाबत मा. उपमहासंचालक, रोजगार व प्रशिक्षण, नवी दिल्ली यांनी कळविले होते. यास अनुसरून विभागाचे महास्वयम् वेबपोर्टलचे राष्ट्रीय करिअर सेवा पोर्टलशी (**NCS Portal**) इंटिग्रेशनची कार्यवाही पूर्ण झाली असून महास्वयम् वेबपोर्टलवरील उमेदवारांचा डेटा एनसीएस वेबपोर्टलवर पोर्ट करण्यात आला आहे.

ज्या उमेदवारांनी त्यांच्या नोंदणीस आधार लिंक केलेले नाहीत अशा उमेदवारांना आधार लिंक करून प्रोफाइल अद्ययावत करण्याबाबत एसएमएस, ई-मेल तसेच, पत्राद्वारे कळविण्यात येत आहे.

तसेच, ज्या नियोक्ते/उद्योजक यांनी महास्वयम् वेबपोर्टलवर नोंदणी केलेली नाही अशा नियोक्ते/उद्योजक यांना नोंदणी न करता त्यांचेकडे असलेल्या रिक्तपदे अधिसूचित करण्याची सुविधा महास्वयम् वेबपोर्टलवर **" Urgent manpower "** या ऑप्शनमध्ये उपलब्ध केली आहे. प्रथम त्यांनी रिक्तपदे अधिसूचित करताना दिलेल्या शैक्षिणक पात्रतेनुसार अथवा उच्च पात्रतेच्या फक्त २० उमेदवारांची यादी एक्सेल फॉरमॅटमध्ये उपलब्ध होते. यापेक्षा जास्त उमेदवारांची यादी पाहिजे असल्यास अथवा दुसऱ्यांदा रिक्तपदे अधिसूचित करावयाचे असल्यास त्यांना महास्वयम् वेबपोर्टलवर नोंदणी करणे आवश्यक आहे. नियोक्ते/ उद्योजक सदरची सुविधा एकदाच वापरू शकता.

महाराष्ट्र राज्यात व्यवसाय मार्गदर्शन व समुपदेशन केंद्र स्थापन करणे.

या योजनेअंतर्गत राज्यातील सध्याच्या कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता मार्गदर्शन केंद्राचे व्यवसाय मार्गदर्शन व समुपदेशन केंद्रामध्ये रुपांतर करून नोंदणी केलेल्या उमेदवारांची त्यांच्या रोजगारानुरुप क्षमतेकरिता मुल्यमापन चाचणी घेण्यात येईल व पुढे आवश्यकता असल्यास उमेदवारांना रोजगार उद्योजकता विषयक कौशल्य आत्मसात करण्याकरिता प्रशिक्षण घेण्याकरिता समुपदेशन करण्यात येईल, जेणेकरून त्यांना रोजगार / स्वयंरोजगार प्राप्त होईल.

यानुसार रोजगार व स्वयंरोजगार विभाग, शासन निर्णय क्र. रोस्वरो-२०१२/प्र.क्र. ३०९/रोस्वरो-१, दिनांक १९ मे २०१४ द्वारे निर्गमित झाला असून या अन्वये राज्यात प्रथम टप्प्यात मुंबई उपनगर, सिंधुदुर्ग, औरंगाबाद, सांगली व नागपूर या जिल्ह्यात कौशल्य विकास रोजगार व उद्योजकता मार्गदर्शन केंद्रामध्ये व्यवसाय मार्गदर्शन व समुपदेशन केंद्र स्थापन करण्यात आलेले आहेत.

सद्य:स्थितीत, व्यवसाय मार्गदर्शन व समुपदेशन केंद्र व मॉडेल करिअर सेंटर या दोन्ही योजनेच्या कामाचे स्वरुप यामध्ये साधर्म्य आहे. याप्रमाणे केंद्र शासनाने सिंधुदुर्ग, औरंगाबाद, सांगली व नागपूर या जिल्ह्यांत मॉडेल करिअर सेंटर स्थापन करण्यास मान्यता प्रदान केलेली आहे.

(५) मॉडेल करिअर सेंटर (केंद्र पुरस्कृत योजना)

शासनस्तरावर सद्यस्थितीत युवाशक्तीच्या रोजगार विषयक मार्गदर्शनावर (Career Counselling) विशेषान्वये लक्ष्य केंद्रित करण्यात आले आहे. याकरिता केंद्र शासनाच्या रोजगार व प्रशिक्षण महानिदेशालय तसेच श्रम व रोजगार मंत्रालयामार्फत " राष्ट्रीय करीयर सेवा " (National Career Service) ही योजना मंजूर करण्यात आलेली आहे. या अंतर्गत केंद्र शासनाद्वारे प्रत्येक जिल्ह्यामध्ये एक सर्वसमावेशक असे " मॉडेल करिअर सेंटर" स्थापन करण्यात येते. या केंद्रामार्फत उमेदवारांना त्यांच्या कल क्षमतेनुसार कौशल्यावर आधारित रोजगार मागणीचा शोध घेऊन प्रशिक्षण तसेच रोजगाराच्या संधीबाबत साहाय्य देण्यात येते. ग्रामीण, स्थानिक तसेच निमशहरी भागातील रोजगार इच्छुक उमेदवारांना रोजगाराच्या संधी पारदर्शिरित्या व तंत्रज्ञानाच्या सहाय्याने समुपदेशन आणि मार्गदर्शनाद्वारे उपलब्ध करून देण्याचा उद्‌देश या योजनेचा आहे.

सदर योजनेअंतर्गत केंद्र शासनाकडून (डीजीईटी) सन २०२१ पर्यंत रुपये ५०.०० लाख पर्यंत आर्थिक साहाय्य तीन वर्षांत तीन हप्त्यात उपलब्ध करून देण्यात येत होते. आता सदर योजनेकरिता रुपये ६०.०० लाख पर्यंत आर्थिक साहाय्य उपलब्ध करून देण्यात येते. सदर निधी (IT Infrastructure, Furniture & Fixture, Minor Civil Work, Job Fair) या बाबींवर खर्च करण्याकरिता देण्यात येतो. तसेच केंद्र शासनाकडून सदर केंद्राकरिता एक तरुण व्यावसायिक तज्ज्ञाची (Young Professional & Counsello) मदत तीन वर्षांकरिता उपलब्ध करून देण्यात येते.

केंद्र शासनाने महाराष्ट्र राज्यात दिनांक ३१ मार्च २०२३ अखेरपर्यंत २६ जिल्हा कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता मार्गदर्शन केंद्रामध्ये मॉडेल करिअर सेंटर स्थापन करण्यास मान्यता दिलेली आहे. (मुंबई उपनगर, ठाणे, सिंधुदुर्ग, पालघर, सांगली, सोलापूर, सातारा, कोल्हापूर, नाशिक, जळगाव, अहमदनगर, धुळे, छत्रपती संभाजीनगर, जालना, लातूर, हिंगोली, धाराशीव, अमरावती, यवतमाळ, वाशिम, बुलढाणा, अकोला, नागपूर, चंद्रपूर, गडचिरोली व गोंदिया)

(६) ई-गव्हर्नन्स

राज्यामध्ये प्रमोद महाजन कौशल्य व उद्योजकता विकास या अभियानांतर्गत कौशल्य विकास कार्यक्रमाशी निगडित विविध बाबी जसे की, उमेदवारांच्या नोंदणीपासून त्यांचे मूल्यमापन समुपदेशन, प्रशिक्षण व प्रमाणिकरण आणि रोजगारोपरांत साहाय्य इत्यादी अनेक बाबींचे सनियंत्रण तसेच कौशल्य विकासासंबंधी सहभागधारकांना कुशल मनुष्यबळ मागणी व पुरवठा याबाबत रोजगार बाजार माहिती प्रणालीद्वारे रोजगार व स्वयंरोजगार व कौशल्य विकासासंबंधी विविध सेवा देण्यासाठी महास्वयंम पोर्टल कार्यान्वित करण्यात आली आहे.

(७) महाराष्ट्र राज्य कौशल्य विकास संस्था

महाराष्ट्र राज्य कौशल्य विकास संस्था या विभागाच्या अधिपत्याखाली कार्यरत असून राज्यामध्ये प्रमोद महाजन कौशल्य व उद्योजकता विकास व इतर कौशल्य विकासाशी निगडित कार्यक्रमाचे नियोजन, अंमलबजावणी व संनियंत्रण करण्यासाठी नोडल संस्था म्हणून कार्यरत आहे.

(८) प्रमोद महाजन कौशल्य आणि उद्योजकता विकास अभियान

मा. पंतप्रधान यांच्या " स्किल इंडिया " या संकल्पनेस अनुसरून महाराष्ट्र शासनाने " कुशल महाराष्ट्र रोजगारयुक्त महाराष्ट्र " हे ध्येय समोर ठेवून राज्यात " प्रमोद महाजन कौशल्य आणि उद्योजकता विकास अभियान " राबविण्याचे ठरविले आहे. या अभियानांतर्गत कार्यप्रवण वयोगटातील १५ ते ४५ वर्षांपर्यंतच्या वयोगटातील उमेदवारांना अधिक मागणी असलेल्या क्षेत्राच्या आवश्यकतेनुसार व्यावसायिक कौशल्य विकास, कौशल्यवर्धन व पुनर्कौशल्य विकासाद्वारे तज्ज्ञ संस्थांमार्फत रोजगारक्षम करून त्यापैकी किमान ७५ टक्के उमेदवारांना प्रत्यक्ष नोकरी किंवा स्वयंरोजगार मिळवून देण्यात येणार आहे.

सदर अभियानांतर्गत विहित कार्यक्रम खालीलप्रमाणे आहेत

(अ) रोजगार केंद्रित कौशल्य प्रशिक्षण योजना

सदर कार्यक्रमांतर्गत उमेदवारांच्या कौशल्य चाचणीच्या आधारे या उमेदवारांचे कल, कौशल्य अभाव व रोजगार क्षमता यांचे मूल्यांकन, समुपदेशन व मार्गदर्शन करून या आधारे प्रशिक्षणाचे क्षेत्र निश्चित करून,

सूचीबद्ध प्रशिक्षण संस्थेमार्फत (ज्यामध्ये उद्योग समूहांचाही समावेश राहील) बाजारपेठेतील गरजेनुसार तसेच उद्योग व सेवा क्षेत्रातील विशिष्ट मागणीनुसार, सॉफ्ट प्रशिक्षण / हार्ड स्किल किंवा दोन्ही, प्रशिक्षण देऊन प्रशिक्षित उमेदवारांना रोजगार व स्वयंरोजगार उपलब्ध करून देण्यात येईल.

(ब) उद्योगकेंद्रित कौशल्य विकास कार्यक्रम

या अंतर्गत उद्योग समूहांना प्रशिक्षण संस्था म्हणून सूचिबद्ध करून त्यांच्या गरजांनुसार त्यांच्यामार्फतच प्रशिक्षण देऊन उमेदवारांना रोजगारात सामावून घेण्याची योजना राबविण्यात येईल.

(क) पारंपरिक किंवा प्रत्यक्ष कामानुभवातून कौशल्य धारण केलेल्या उमेदवारांच्या कौशल्याचे प्रमाणिकरण व कौशल्य वृद्धी कार्यक्रम

पारंपरिक आणि प्रत्यक्ष कामाच्या व्यावसायिक अनुभवातून कौशल्य धारण करीत असलेल्या परंतु कौशल्याबाबत अर्हतेचे कोणत्याही प्रकारचे प्रमाणपत्र नसलेल्या उमेदवारांच्या कौशल्याचे प्रमाणिकरण व कौशल्य वृद्धी या कार्यक्रमाच्या माध्यमातून करण्यात येईल.

(ड) व्यावसायिक तज्ज्ञ मनुष्यबळ विकास कार्यक्रम

या अंतर्गत कमी प्रमाणात उपलब्ध असलेल्या शिक्षकांच्या संख्येत आवश्यकतेनुसार वृद्धी करणाऱ्यावर भर देण्यात येऊन त्यांच्यामार्फत प्रशिक्षणाचे कार्यक्रम हाती घेण्यात येईल.

(इ) उद्योजकता विकास प्रशिक्षण कार्यक्रम

या अंतर्गत स्वयंरोजगार व उद्योजकतेसंबंधी प्रशिक्षण व तद्नंतर आवश्यक ते साहाय्य लाभार्थींना करण्याचे नियोजित आहे. याचा भाग म्हणून विविध महामंडळाकडील योजनांच्या अंमलबजावणीमध्ये एकसूत्रीपणा येण्यासाठी या सर्व योजनांची अंमलबजावणी व संनियंत्रण (mahaswayamrojgar.maharashtra.gov.in) या एकछत्री पोर्टलवरून करणे बंधनकारक करण्यात आले आहे.

(ई) उद्योगसमूहाच्या सहभागातून सेंटर ऑफ एक्सलन्स / बहुकौशल्य प्रशिक्षण केंद्र स्थापन करणे.

बाजारपेठेतील विविध प्रकारच्या रोजगाराच्या मागणीस अनुसरून उद्योग समूह / खाजगी संस्थांमार्फत आवश्यकतेनुसार सेंटर ऑफ एक्सलन्स स्थापन करण्यात येईल. तसेच एकाच आवारात / छताखाली बाजारपेठेस आवश्यक असलेले कौशल्य निर्माण करून रोजगार / स्वयंरोजगार उपलब्ध करून देण्याच्या दृष्टीने संबंधित उद्योगसमूहाच्या सहकार्याने बहुकौशल्य प्रशिक्षण केंद्र स्थापन करण्यात येईल.

(फ) " किमान कौशल्य विकास कार्यक्रम जिल्हास्तरीय सर्वसाधारण योजना "

जिल्ह्यातील विशिष्ट भौगोलिक तथा सामाजिक स्थिती, परंपरागत व्यवसाय, नैसर्गिक संसाधने तथा साधनसामग्री इत्यादींच्या आधारे जिल्ह्यातील रोजगार/स्वयंरोजगारासाठी अधिक मागणी असलेली क्षेत्रे निश्चित करून या क्षेत्रांच्या कौशल्याच्या मागणीनुसार विशिष्ट अभ्यासक्रम राबविणे व प्रशिक्षणप्राप्त उमेदवारांना रोजगार/स्वयंरोजगारासाठी सहाय्य करणे या उद्दीष्टाकरिता कौशल्य विकास व उद्योजकता विभागाच्या प्रमोद महाजन कौशल्य विकास व उद्योजकता विकास अभियान राबविण्याच्या दिनांक २ सप्टेंबर २०१५ च्या शासन निर्णयातील अ. क्र. ९.२ नुसार प्रमोद महाजन कौशल्य व उद्योजकता विकास अभियानांतर्गत किमान कौशल्य विकास कार्यक्रम या जिल्हास्तरीय सर्वसाधारण योजनेस शासन निर्णय क्रमांक कौविउ-२०१५/प्र.क्र.५६/अभियान-१, दिनांक १६ मार्च २०१७ अन्वये प्रशासकीय मान्यता देण्यात आलेली आहे. तसेच या योजनेकरीता जिल्ह्याच्या वार्षिक योजनेसाठी मंजूर केलेल्या नियतव्ययामधून किमान रुपये ३.०० कोटी इतका नियतव्यय राखून ठेवण्याची तरतूद आहे.

तक्ता २ / TABLE II

प्रशिक्षणासाठी पाठविण्यात आलेल्या अधिकाऱ्यांची सांख्यिकी माहिती दर्शविणारा तक्ता
Information About Officers Sent for Training

कार्य	वर्ष / Year				Activity
	२०२२-२०२३ 2022-2023	२०२३-२०२४ 2023-2024	२०२४-२०२५ (अंदाजित) 2024-2025 (Estimated)		
(१)	(2)	(3)	(4)		(1)
(१) सदरहू वर्षात प्रशिक्षणासाठी प्रेषित अधिकारी / कर्मचारी. ..	300	300	300	..	(1) Number of Officials to be sent for tranining during the year.
(२) सदरहू वर्षात प्रशिक्षणासाठी प्रेषित व प्रशिक्षण पूर्ण केलेले अधिकारी / कर्मचारी. ..	86	75	—	..	(2) Number of Officials actually sent for and completed training during the year.
(३) सदरहू वर्षात तदर्थ प्रशिक्षणासाठी प्रेषित व अपेक्षित अधिकारी. ..	100	30	300	..	(3) Number of Officials Expected to be sent for training during the year.

* आकडेवारी एप्रिल २०२२ ते डिसेंबर २०२३ पर्यंतची आहे.

तक्ता ३ / TABLE III

कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता आयुक्तालयातर्फे होणारी विविध कार्ये दर्शविणारा तक्ता

Table indicating various functions performed by Commissionerate of Skill Development, Employment and Entrepreneurship

कार्य	वर्ष / Year			Activity
	२०२२ 2022	२०२३ 2023	२०२४ (अंदाजित) 2024 (Estimated)	
(१)	(2)	(3)	(4)	(1)
(१) खाते चौकश्या--				**(1) No. of Departmental Enquiries—**
(अ) वर्षारंभी शिल्लक असलेली प्रकरणे ..	11	13	09	*(a)* Pending at the beginning of the year
(ब) नव्याने चौकशी सुरू झालेली प्रकरणे ..	03	00	04	*(b)* Ordered
(क) चौकशी पूर्ण झालेली प्रकरणे ..	01	04	05	*(c)* Completed
(ड) वर्ष अखेरीस शिल्लक राहिलेली ..	13	09	08	*(d)* Pending at the end of the year
(२) ***(अ)*** उमेदवार / उद्योजक यांच्याकडून आलेल्या तक्रारी. ..	598	814	400	**(2)** ***(a)*** No. of complaints received from candidates / employers.
(ब) निकाली काढलेल्या तक्रारी ..	595	811	400	***(b)*** Number of complaints disposed off

विभागीय आयुक्तालयांकडून होणारे मार्गदर्शन व कार्याचे सुसूत्रीकरण

नागपूर व औरंगाबाद येथे १९७६ वर्षाच्या शेवटी विभागीय आयुक्तालये स्थापन करण्यात आली. तसेच १ सप्टेंबर १९७९ पासून पुणे व मुंबई अशी दोन नवीन विभागीय आयुक्तालये स्थापन करण्यात आली. नाशिक येथे देखील दिनांक २५ सप्टेंबर १९८५ पासून एका विभागीय आयुक्तालयाची स्थापना करण्यात आलेली आहे. ती उपआयुक्त या हुद्द्याच्या अधिकाऱ्याच्या अधिपत्याखाली कार्य करीत आहेत. दिनांक १२ जानेवारी १९९५ पासून अमरावती येथे विभागीय आयुक्तालयाची स्थापना करण्यात आली आहे. आयुक्त, कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता आयुक्तालय यांना असलेल्या प्रशासकीय व वित्तीय शक्तींचे विकेंद्रीकरण करणे हा विभागीय आयुक्तालये स्थापन करण्यामागचा प्रमुख हेतू आहे. विभागातील जिल्हा कार्यालयाचे कार्य वेळेवर आणि कार्यकुशलतेने होण्यासाठी या विकेंद्रीकरणामुळे मदत होणार आहे. बहुसंख्य बेरोजगार उमेदवारांची वेळेवर व्यवस्था करणे कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता कार्यालयाची गरजेची बाब आहे.

विभागीय आयुक्तालयाकडे निरीक्षण, तपासणी, मनुष्यबळ, सेवायोजन कार्यालये (रिक्त पदे अधिसूचित करण्याची शक्ती) अधिनियमांच्या तरतुदींची काटेकोर अंमलबजावणी करणे, रोजगार प्रोत्साहन कार्यक्रमांतर्गत विभागीय आयुक्तालयाच्या अधिपत्याखाली येणाऱ्या जिल्हा कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता मार्गदर्शन केंद्रांना देण्यात आलेल्या लक्ष्यांची परिपूर्ती करण्यासाठी योग्य ते मार्गदर्शन करणे, रोजगार प्रोत्साहन कार्यक्रम व बेरोजगारांच्या सहकारी सेवा संस्थाना अर्थसाहाय्य देण्याकरिता मंजूर झालेल्या निधीचा योग्य प्रकारे विनिमय करण्यासाठी मार्गदर्शन करणे, जिल्हा कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता मार्गदर्शन केंद्राच्या दैनंदिन कामकाजात येणाऱ्या अडचणी दूर करणे व त्याबाबत मार्गदर्शन करणे इत्यादी कामे सोपविलेली आहेत.

तक्ता-४

TABLE-IV

तक्ता ४

मुंबई, पुणे, छत्रपती संभाजीनगर, नागपूर, नाशिक आणि अमरावती येथील विभागीय

Table indicating statistical information in respect of Divisional Commissionerate

कार्यक्रम	विभागीय आयुक्तालय, मुंबई Divisional Commissionerate at Mumbai			विभागीय आयुक्तालय, पुणे Divisional Commissionerate at Pune			विभागीय आयुक्तालय, छत्रपती संभाजीनगर Divisional Commissionerate at Chhatrapati Sambhajinagar		
	२०२२ 2022	२०२३ 2023	२०२४ (अंदाजित) 2024 (Estimated)	२०२२ 2022	२०२३ 2023	२०२४ (अंदाजित) 2024 (Estimated)	२०२२ 2022	२०२३ 2023	२०२४ (अंदाजित) 2024 (Estimated)
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
(१) विभागातील अधीन कार्यालयांना दिलेल्या भेटी. ...	15	12	12	09	07	10	02	05	06
(२) अधीन कार्यालयांची निरीक्षणे--									
(अ) आयुक्तालयाने ठरवून दिल्याप्रमाणे. ...	05	05	05	03	05	05	—	—	07
(ब) प्रत्यक्ष निरीक्षणे ...	05	05	05	10	05	05	—	05	07
(क) अनपेक्षितरित्या केलेली निरीक्षणे	05	05	05	09	05	05	01	05	05
(३) रोजगार उत्तेजक कार्यक्रमांतर्गत रिक्त पदे प्राप्त करण्यासाठी उद्योजकांस दिलेल्या भेटी.	24	24	24	15	12	12	15	12	12
(४) मनुष्यबळाची गरज अजमावण्यासाठी उपआयुक्त/कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता मार्गदर्शन अधिकारी यांनी आस्थापनांशी साधलेले संपर्क.	24	24	24	50	70	90	15	12	12
(५) ज्यांच्याकडून स्थानिक लोकांच्या सेवायोजनांसंबंधी माहिती मिळाली नाही अशा उद्योजकांना दिलेल्या भेटी.	—	—	—	—	—	—	12	—	—
(६) अपंग आणि मागासवर्गीय उमेदवार यांच्या सेवायोजनासंबंधी उद्योजकांस दिलेल्या भेटी.	04	04	04	30	40	50	10	10	10
(७) (अ) विभागातील उमेदवारांकडून आलेल्या तक्रारी. ...	115	175	95	128	91	100	161	274	200
(ब) वरील ७ (अ) पैकी कार्यवाही केलेल्या तक्रारी. ...	115	175	95	128	91	100	159	272	200
(८) (अ) आलेल्या सूचनांची संख्या ...	—	—	—	—	—	—	—	—	—
(ब) वरील ८ (अ) पैकी कार्यवाही केलेल्या सूचना. ...	—	—	—	—	—	—	—	—	—

TABLE IV

आयुक्तालयांबाबतची सांख्यिकी माहिती दर्शविणारा तक्ता

Mumbai, Pune, Chhatrapati Sambhajinagar, Nagpur, Nashik and Amravati

विभागीय आयुक्तालय, नागपूर Divisional Commissionerate at Nagpur			विभागीय आयुक्तालय, नाशिक Divisional Commissionerate at Nashik			विभागीय आयुक्तालय, अमरावती Divisional Commissionerate at Amravati			Programme
२०२२ 2022	२०२३ 2023	२०२४ (अंदाजित) 2024 (Estimated)	२०२२ 2022	२०२३ 2023	२०२४ (अंदाजित) 2024 (Estimated)	२०२२ 2022	२०२३ 2023	२०२४ (अंदाजित) 2024 (Estimated)	
11	12	13	14	15	16	17	18	19	1
06	06	06	03	05	08	08	15	20	(1) Number of visits paid to sub-ordinate offices in the jurisdiction.
									(2) Inspections of sub-ordinate Offices–
06	06	06	—	—	07	06	06	06	(a) Number required as per Directorates roster.
05	09	09	—	01	07	06	06	06	(b) Number actually inspected.
01	06	06	01	01	02	03	04	04	(c) Number of surprise inspections undertaken.
16	20	25	17	31	25	25	35	50	(3) Number of visits paid to employers to obtain vacancies under Employment Promotion Programme.
17	20	28	17	31	25	50	70	80	(4) Number of contacts, established by Deputy Director / Directorate of Skill Development, Employment & Entrepreneurship Guidance Officer with Establishments for obtaining their manpower requirements.
—	—	—	—	20	25	—	—	—	(5) Number of employers from whom information relating in Employment of Local Persons is not received, visited.
—	03	05	—	20	25	—	—	—	(6) Number of visits paid to employers inconnection with employment of Physically Handicapped Persons and Backward Class Candidates.
57	90	80	28	74	50	88	90	100	(7) (a) Number of complaints received from candidates in the jurisdiction
57	90	80	28	74	50	88	90	—	(b) Out of 7 (a) aboving number disposed off.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	(8) (a) Number of suggestions received
—	—	—	—	—	—	—	—	—	(b) Out of 8 (a) number of (suggestions on whom action taken.)

कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता मार्गदर्शन केंद्रे

(एक) प्रास्ताविक

हा कार्यक्रम खालील कार्यात विभागलेला आहे :–

(१) कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता मार्गदर्शन केंद्र

(२) कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता मार्गदर्शन केंद्र (अपंगांसाठी), मुंबई.

(३) कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता मार्गदर्शन केंद्रामध्ये मागासवर्ग शाखेची निर्मिती.

(४) आदिवासी उमेदवारांसाठी कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता प्रशिक्षण व मार्गदर्शन केंद्र.

(५) सेवायोजन कार्यालये (सक्तीने रिक्त पदे अधिसूचित करणे) अधिनियम, १९५९ ची अंमलबजावणी करणारी यंत्रणा.

वरील कार्याचा खुलासा खालील परिच्छेदांतून केला गेला आहे :--

(१) कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता मार्गदर्शन केंद्रे.–ह्या कार्याच्या अंतर्गत खालील गोष्टी येतात :–

(अ) ४६ कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता मार्गदर्शन केंद्रांकडून बेरोजगार उमेदवारांना रोजगार साहाय्य दिले जाते.

(ब) मुंबई, पुणे, नागपूर, औरंगाबाद, कोल्हापूर व अमरावती विद्यापीठ कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता माहिती व मार्गदर्शन केंद्रांकडून बेरोजगार उमेदवारांना रोजगार साहाय्य दिले जाते आणि विद्यार्थी व बेरोजगार उमेदवारांना व्यवसाय मार्गदर्शन केले जाते. १९९२-९३ मध्ये अमरावती येथे एक केंद्र स्थापन करण्यात आले आहे.

कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता मार्गदर्शन केंद्रात मुख्यत्वे उमेदवारांना रोजगार, स्वयंरोजगार संदर्भात मार्गदर्शन केले जाते. तसेच त्यांना शासनाच्या कौशल्य विकास कार्यक्रमाची व त्या अंतर्गत रोजगार / स्वयंरोजगाराभिमुख प्रशिक्षणाची माहिती दिली जाते.

विद्यापीठ कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता माहिती व मार्गदर्शन केंद्रांना सर्व विद्यार्थी, विद्यापीठाचे सर्व स्नातक-नि-विद्यापीठाशी संलग्न असलेल्या महाविद्यालयांतील विद्यार्थ्यांना व्यवसाय मार्गदर्शन करण्याचे कार्य करावे लागते. ही विद्यापीठे कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता माहिती व मार्गदर्शन केंद्रे त्या विभागातील आणि इतर रिक्त पदांची माहिती, शिष्यवृत्त्या व प्रशिक्षणाची माहिती विद्यापीठ स्नातक व इतर विद्यार्थ्यांच्या माहितीसाठी मासिक पत्रके प्रकाशित करून देतात. याशिवाय निरनिराळ्या व्यवसाय व अभ्यासक्रमांसंबंधीचे मार्गदर्शन-नि-प्रशिक्षण व नोकऱ्यांच्या उपलब्धतेची माहिती देणारे साहित्य ही केंद्रे जमा करतात व भेट देणाऱ्या विद्यार्थ्यांसाठी प्रसारितही करतात.

(२) कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता मार्गदर्शन केंद्रात अपंगांसाठी विशेष कक्ष.– निरनिराळी व्यंगे असलेल्या उमेदवारांना प्रयत्नपूर्वक निवड पध्दतीने नोकरीस लावून देण्याच्या दृष्टिकोनातून कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता मार्गदर्शन केंद्र (अपंगांसाठी), मुंबई येथे १९ जानेवारी १९५९ पासून सुरू झाले. सध्या अस्थिव्यंग असलेले, बहिरे, मुके, अंध व कर्करोगमुक्त व कुष्ठरोग नास्तित्व उमेदवारांना नोकरीस लावून देण्याचे कार्य, हे कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता मार्गदर्शन केंद्र करते. हे कार्य तेथील अधिकारी उद्योजकांना वारंवार भेटून व त्यांच्याशी संपर्क साधून करतात. तसेच या कार्यालयाला संलग्न असलेल्या वैद्यकीय मंडळ व भारत सरकारच्या व्यावसायिक व पुनर्वसन केंद्राशी समन्वय साधून व्यंगाची जाण करून घेऊन त्यांना योग्य अशा व्यवसायात नेमण्याचा प्रयत्न हे कार्यालय करते.

आता अपंग व्यक्ती (समान संधी, हक्काचे संरक्षण व संपूर्ण सहभाग) अधिनियम हा फेब्रुवारी १९९५ पासून अंमलात आलेला आहे. श्री. भानुदास एस. वाडेकर व इतर यांनी महाराष्ट्र शासनाच्या विरुद्ध ४११७/२००३ या क्रमांकाची याचिका औरंगाबाद येथील उच्च न्यायालयाच्या खंडपीठासमोर दाखल केली. या याचिकेच्या संदर्भात दिनांक २० जुलै २००४ रोजी झालेल्या सुनावणीच्यावेळी मा. उच्च न्यायालयाने अपंग व्यक्ती अधिनियम, १९९५ नुसार प्रत्येक जिल्ह्यात अपंगांसाठी विशेष कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता मार्गदर्शन कार्यालये सुरू करून त्याबाबत व्यापक प्रसिद्धी द्यावी, असे आदेश दिलेले आहेत. यास्तव मुंबई शहर व मुंबई उपनगर ह्या दोन जिल्ह्यांसाठी वरीलप्रमाणे अपंगार्थ विशेष कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता मार्गदर्शन केंद्राची स्थापना यापूर्वीच झाली असल्यामुळे हे दोन्ही जिल्हे वगळता उर्वरित सर्व ३३ जिल्ह्यांमध्ये नवीन अपंगार्थ विशेष कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता मार्गदर्शन केंद्राची स्थापना शासन निर्णय क्रमांक रोस्वरो-२००४/ प्र. क्र. ४१/रोस्वरो-१, दिनांक २९ जुलै २००५ नुसार करण्यात आली आहे. शासनाने अपंगांसाठी ३ टक्के जागा शासकीय कार्यालयात, राज्य शासनाचे अंगिकृत व्यवसाय व स्थानिक स्वराज्य संस्थांमध्ये नोकरीसाठी राखून ठेवल्या आहेत. ह्या उमेदवारांसाठी योग्य व्यवसाय निवडून, त्यात त्यांना नोकरी उपलब्ध करून देणे आवश्यक असते. ह्या कार्यासाठी त्याचप्रमाणे ह्या उमेदवारांसाठी असलेल्या राखीव जागांचे प्रमाण निरनिराळ्या सरकारी आदेशात नमूद केल्याप्रमाणे राखण्यासाठी अशा अपंगार्थ विशेष कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता मार्गदर्शन केंद्रांची निर्मिती केली आहे.

(३) कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता मार्गदर्शन केंद्रामध्ये मागासवर्ग शाखेची निर्मिती.– शासनाच्या धोरणानुसार मागासवर्गीय उमेदवारांना ३४ टक्के जागा शासकीय सेवेमध्ये राखीव ठेवल्या जातात. त्यापैकी अनुसूचित जमातीसाठी १३ टक्के, अनुसूचित जमातीसाठी ७ टक्के, विमुक्त व भटक्या जमातीसाठी ४ टक्के व इतर मागासवर्गीय उमेदवारांसाठी १० टक्के जागा राखीव असतात. केंद्र शासन व केंद्र शासनाच्या अंगीकृत व्यवसायात अनुसूचित जाती व अनुसूचित जमातीसाठीच राखीव जागा असतात. केंद्र शासन, राज्य शासन केंद्र, शासनाचा अंगिकृत व्यवसाय, राज्य शासनाचा अंगिकृत व्यवसाय, निम-सरकारी व काही खाजगी आस्थापनांकडून वेळोवेळी अशा राखीव जागा याबाबतची माहिती तक्ता क्रमांक ९ ते १२ मध्ये देण्यात आली आहे.

(४) आदिवासी उमेदवारांसाठी कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता प्रशिक्षण व मार्गदर्शन केंद्र.– विशेषत: अनुसूचित जमातीच्या उमेदवारांना लाभ मिळण्यासाठी शासनाने रावेर (जिल्हा जळगाव), अचलपूर (जिल्हा अमरावती), कळवण (जिल्हा नाशिक), देवरी (जिल्हा गोंदिया), चंद्रपूर (जिल्हा चंद्रपूर), गडचिरोली (गडचिरोली), मंचर-आंबेगाव (जिल्हा पुणे) व किनवट (जिल्हा नांदेड) येथे आदिवासी उमेदवारांसाठी कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता प्रशिक्षण मार्गदर्शन केंद्राची स्थापना केली आहे. जानेवारी १९९४ पासून विशेषकृती कार्यक्रमांतर्गत गडचिरोली येथे एका केंद्राची स्थापना केली आहे. *

टीप.–या योजनेची सविस्तर माहिती आदिवासी विभागाकडून प्रसिद्ध होणाऱ्या कार्यक्रम अंदाजपत्रकात प्रसिद्ध करण्यात येते. आदिवासी उमेदवारांसाठी राज्य शासनाच्या सेवेत ७ टक्क्यांपासून २२ टक्क्यांपर्यंत जागा राखीव असून त्या योग्य उमेदवारांअभावी पूर्णपणे भरल्या जाऊ शकत नाही. अनुशेष रहातो. आदिवासी उमेदवारांची स्पर्धा परीक्षेसाठी तयारी करून घेण्यासाठी सदर केंद्रामार्फत **साडेतीन महिन्यांचे एक** याप्रमाणे दरवर्षी तीन प्रशिक्षण सत्रे चालविली जातात. शासन निर्णय क्रमांक रोस्वरो-२००४/प्र. क्र. ११९/रोस्वरो-१, दिनांक १६ जानेवारी २००६ अन्वये योजनेतील प्रशिक्षणार्थ्यांच्या विद्यावेतन तसेच तज्ज्ञ व्याख्यात्यांच्या मानधनात डिसेंबर २००५ पासून वाढ करण्यात आलेली आहे. प्रशिक्षणाच्या काळात आदिवासी प्रशिक्षणार्थींना दरमहा रुपये १,००० याप्रमाणे विद्यावेतन दिले जाते व व्याख्यात्यांना दर ताशी रुपये १०० प्रमाणे मानधन दिले जाते. तसेच प्रशिक्षणार्थ्यांना स्पर्धा परीक्षेच्या तयारीसाठी आवश्यक असलेल्या ४ (चार) पुस्तकांचा संच मोफत देण्यात येतो. प्रशिक्षण देण्यासाठी जवळच्या महाविद्यालयातील तज्ज्ञ प्राध्यापकांना तासिका पद्धतीवर नियुक्त केले जाते. तसेच, गरजेनुसार बँक, वित्तीय संस्था, मान्यवर सेवाभावी संस्था यातील अधिकारी, पदाधिकाऱ्यांना व शासनाच्या तज्ज्ञ अधिकाऱ्यांना मार्गदर्शन देण्यासाठी पाचारण केले जाते. उमेदवारांना विविध रिक्तपदांची, स्पर्धा परीक्षांची माहिती वेळोवेळी पोस्टाने कळविले जाते. फॉर्म्स पाठविले जातात. प्रसंगानुसार खास प्रशिक्षण वर्ग आयोजिले जातात. सध्या आठ ठिकाणी अशी केंद्रे कार्यरत आहेत.

(५) सेवायोजन कार्यालये (सक्तीने रिक्त पदे अधिसूचित करणे) अधिनियम, १९५९ ची अंमलबजावणी यंत्रणा.– या योजनेसंबंधी प्रास्ताविक पृष्ठ क्रमांक ५९ वर देण्यात आलेले आहे.

(दोन) वित्तीय गरजा / Financial Requirements

तक्ता ५

बाब	प्रत्यक्ष रकमा २०२२-२०२३ Actual 2022-2023	अर्थसंकल्प २०२३-२०२४ Budget Estimates 2023-2024
	योजनेतर Non-Plan	योजनेतर Non-Plan
1	2	3
(अ) कार्याप्रमाणे वर्गीकरण—		
(१) आदिवासी उमेदवारांकरिता शिष्यवृत्ती व विद्यावेतन सेवायोजन कार्यालये. (२२३०११६१) १०१ (०१) (०१)	2213.32	3009.92
(२) अधु व्यक्तींकरिता विशेष सेवायोजन कार्यालय, मुंबई १०१ (०२) (०१) (२२३०११८१)	40.65	79.85
एकूण--(अ) स्थूल ..	**2253.97**	**3089.77**

TABLE V

(रुपये लाखांत / Rs. in Lakhs)

सुधारलेले अंदाज २०२३-२०२४ Revised Estimates 2023-2024	अर्थसंकल्प २०२४-२०२५ Budget Estimates 2024-2025		
योजनेतर Non-Plan	योजनेतर Non-Plan		Items
4	5		1
		(A)	**Activity Classification–**
2568.05	3291.66	(1)	Scholarships and Stipend to Tribal Candidates Employment Exchanges. (22301161) 101(01)(01)
28.36	72.16	(2)	Special Employment for Physically Handicapped, Bombay. 1 (02) (01) (22301181)
2596.41	**3363.82**	..	**Total (A) Gross**

तक्ता ६

नाव नोंदणी व नोकरीस लावलेल्या

जिल्हानिहाय उमेदवारांची नावे नोंदणी व त्यांना नोकरीस लावणे यासंबंधी केलेले कार्य दर्शविणारे विवरणपत्र /

अनु-क्रमांक	जिल्ह्याचे नाव	वर्षारंभी नोंदणीपटावर असलेल्या उमेदवारांची संख्या No. of candidates on the Live Register at the beginning of the year			वर्षात नाव नोंदविलेल्या उमेदवारांची संख्या No. of candidates registered during the year		
		२०२२ 2022	२०२३ 2023	२०२४ 2024	२०२२ 2022	२०२३ 2023	२०२४ (अंदाजित) 2024 (Estimated)
1	2	3	4	5	6	7	8
१	मुंबई	3,86,167	3,96,921	4,11,841	55,375	61,682	61,800
२	ठाणे / पालघर	3,72,061	3,84,546	4,03,478	38,230	45,870	46,000
३	रायगड	97,731	1,01,166	1,07,452	3,366	14,790	14,900
४	रत्नागिरी	68,671	71,282	76,995	4,722	8,232	8,500
५	सिंधुदुर्ग	50,098	53,135	56,569	3,441	3,911	4,100
६	नाशिक	2,90,444	3,01,039	3,19,529	27,198	37,091	37,200
७	धुळे	1,07,470	1,10,944	1,17,232	6,507	9,798	9,900
८	नंदुरबार	47,483	49,463	53,181	4,311	6,299	6,500
९	जळगाव	2,18,487	2,23,901	2,31401	13,356	16,769	16,900
१०	अहमदनगर	2,27,971	2,37,087	2,56,919	16,840	29,017	29,200
११	पुणे	4,72,040	4,91,886	5,34,353	63,185	84,471	84,600
१२	सातारा	1,58,673	1,70,086	1,86,493	22,238	28,918	29000
१३	सांगली	1,71,888	1,85,782	2,03,382	22,568	19,843	20,000
१४	सोलापूर	2,23,490	2,43,592	2,72,088	27,674	34,236	34,400
१५	कोल्हापूर	2,44,367	2,63,324	2,93,073	33,995	47,008	47,200
१६	छत्रपती संभाजीनगर ..	2,93,265	3,04,942	3,24,122	19,517	27,595	27,800
१७	जालना	1,09,275	1,13,517	1,20,843	9,499	14,831	15,000
१८	परभणी	1,13,040	1,17,420	1,23,147	7,131	8,910	10,000
१९	हिंगोली	54,400	56,871	61,468	5,106	7,885	8,100
२०	बीड	1,81,742	1,86,249	1,94,900	7,401	11,682	11,900
२१	नांदेड	1,33,455	1,37,213	1,44,671	9,264	13,405	13,600
२२	धाराशीव	92,426	96,956	1,05,301	6,939	10,304	10,500
२३	लातूर	1,50,733	1,56,417	1,66,452	8,801	11,838	11,900
२४	बुलढाणा	1,40,774	1,44,963	1,51,341	6,017	7,706	7,900
२५	अकोला	1,04,780	1,09,433	1,14,734	6,740	7,936	8,000
२६	वाशीम	56,852	58,817	63,053	2,955	6,643	6,800
२७	अमरावती	1,75,580	1,78,399	1,84,845	6,477	11,878	11,900
२८	यवतमाळ	1,23,112	1,27,249	1,32,529	6,261	8,628	8,800
२९	वर्धा	85,703	89,309	94,449	4,261	5,243	5,500
३०	नागपूर	2,97,171	3,11,406	3,42,925	16,155	35,420	35600
३१	भंडारा	1,04,269	1,08,718	1,15,447	4,932	7,152	7,200
३२	गोंदिया	89,680	95,135	1,03,178	5,579	8,145	8200
३३	चंद्रपूर	1,40,241	1,43,462	1,49,605	4,517	6,572	6,700
३४	गडचिरोली	56,472	57,789	61,737	1,800	4,498	4,700
	एकूण ..	**56,40,011**	**58,78,419**	**62,78,733**	**4,87,358**	**6,64,204**	**6,70,300**

TABLE VI

सर्वसाधारण उमेदवारांची माहिती

Districtwise Statement showing the number of candidates registered and placed in employment

वर्षात नोकरीस लावलेल्या उमेदवारांची संख्या No. of candidates placed in employment during the year			वर्षाच्या शेवटी नोंदणीपटावर असलेल्या उमेदवारांची संख्या No. of candidates on the Live Register at the end of the year				
२०२२ 2022	२०२३ 2023	२०२४ (अंदाजित) 2024 (Estimated)	२०२२ 2022	२०२३ 2023	२०२४ (अंदाजित) 2024 (Estimated)	Serial No.	Name of District
9	10	11	12	13	14	1	2
44,621	46,762	46,900	3,96,921	4,11,841	4,12,000	1	Mumbai
25,745	26,938	27,000	3,84,546	4,03,478	4,03,700	2	Thane / Palghar
4,931	8,504	8,600	1.01,166	1,07,452	1,07,600	3	Raigad
2,111	2,519	2,600	71,282	76,995	77,200	4	Ratnagiri
404	477	500	53,135	56,569	56,800	5	Sindhudurg
16,603	18,601	18,700	3,01,039	3,19,529	3,19,700	6	Nashik
3,033	3,510	3,600	1,10,944	1,17,232	1,17,500	7	Dhule
2,331	2,581	2,700	49,463	53,181	53,400	8	Nandurbar
7,942	9,269	9400	2,23,901	2,31,401	2,31,600	9	Jalgaon
7,724	9,185	9,300	2,37,087	2,56,919	2,57,000	10	Ahmadnagar
43,339	42,004	42,100	4,91,886	5,34,353	5,34,500	11	Pune
10,825	12,511	12,600	1,70,086	1,86,493	1,86,700	12	Satara
8,674	2,243	2,400	1,85,782	2,03,382	2,03,500	13	Sangli
7,572	5,740	5,900	2,43,592	2,72,088	2,72,200	14	Solapur
15,038	17,259	17,400	2,63,324	2,93,073	2,93,200	15	Kolhapur
7,840	8,415	8,500	3,04,942	3,24,122	3,24,300	16	Chhatrapati Sambhajinagar
5,257	7,505	7,600	1,13,517	1,20,843	1,21,100	17	Jalna
2,751	3,183	3,300	1,17,420	1,23,147	1,23,400	18	Parbhani
2,635	3,288	3,400	56,871	61,468	61,700	19	Hingoli
2,894	3,031	3,200	1,86,249	1,94,900	1,95,000	20	Beed
5,506	5,947	6,200	1,37,213	1,44,671	1,44,900	21	Nanded
2,409	1,959	2,100	96,956	1,05,301	1,05,500	22	Dharashiv
3,117	1,803	1,900	1,56,417	1,66,452	1,66,600	23	Latur
1,828	1,328	1,500	1,44,963	1,51,341	1,51,600	24	Buldhana
2,087	2,635	2,700	1,09,433	1,14,734	1,14,900	25	Akola
990	2,407	2,500	58,817	63,053	63,200	26	Washim
3,658	5,430	5,600	1,78,399	1,84,845	1,85,100	27	Amravati
2,124	3,348	3,500	1,27,249	1,32,529	1,32,700	28	Yavatmal
655	103	200	89,309	94,449	94,600	29	Wardha
1,920	3,901	4,000	3,11,406	3,42,925	3,43,000	30	Nagpur
483	423	500	1,08,718	1,15,447	1,15,700	31	Bhandara
124	102	200	95,135	1,03,178	1,03,300	32	Gondia
1,296	429	500	1,43,462	1,49,605	1,49,700	33	Chandrapur
483	550	700	57,789	61,737	61,900	34	Gadchiroli
2,48,950	**2,63,890**	**2,67,800**	**58,78,419**	**62,78,733**	**62,84,800**	**Total**	

तक्ता ७

शैक्षणिक पात्रतेप्रमाणे डिसेंबर २०२३ या वर्षाअखेर नोंदणी पटावर असणारे सुशिक्षित व अशिक्षित उमेदवारांची माहिती दर्शविणारा तक्ता

अनु- क्रमांक	जिल्ह्याचे नाव	एस. एस. सी. पेक्षा कमी शिकलेले Below S. S. C.	एस. एस. सी. S. S. C.	एच. एस. सी. H. S. C.	पदवीधारक Diploma Holder	आय. टी. आय. I. T. I.
1	2	3	4	5	6	7
१	मुंबई	94,413	85,877	1,02,194	12,018	7,082
२	ठाणे / पालघर	1,10,977	76,764	91,701	19,712	7,933
३	रायगड	23,780	20,308	22,486	7,738	3,426
४	रत्नागिरी	11,521	16,482	20,878	5,212	3,711
५	सिंधुदुर्ग	8,807	10,500	17,240	4,283	1,924
६	नाशिक	66,059	65,014	78,298	22,838	15,561
७	धुळे	26,959	24,079	34,372	7,367	3,289
८	नंदुरबार	13,857	8,440	14,355	4,380	1,694
९	जळगाव	35,504	59,122	66,919	12,891	15,426
१०	अहमदनगर	79,312	45,248	58,969	17,025	7,641
११	पुणे	1,26,881	1,49,971	1,12,366	18,571	20,764
१२	सातारा	51,635	39,716	43,252	9,051	4,330
१३	सांगली	53,165	62,810	36,463	8,602	3,839
१४	सोलापूर	98,109	57,044	52,885	13,206	5,339
१५	कोल्हापूर	1,08,147	76,209	45,467	11,845	6,745
१६	छत्रपती संभाजीनगर ..	1,50,618	58,107	53,991	10,047	4,763
१७	जालना	60,432	20,264	19,731	3,500	2,159
१८	परभणी	69,815	15,088	17,989	3,610	1,838
१९	हिंगोली	22,623	11,072	14,336	3,093	1,202
२०	बीड	90,128	30,414	32,231	7,850	5,539
२१	नांदेड	44,757	29,144	30,794	8,159	4,463
२२	धाराशीव	32,785	21,153	20,387	5,488	4,254
२३	लातूर	72,843	25,769	29,107	7,563	4,295
२४	बुलढाणा	37,713	37,937	39,847	7,485	4,596
२५	अकोला	24,265	27,496	31,331	5,308	4,413
२६	वाशीम	14,651	12,607	19,210	3,403	1,885
२७	अमरावती	25,181	47,228	54,185	9,545	9,230
२८	यवतमाळ	27,254	32,769	34,910	7,404	5,963
२९	वर्धा	21,947	23,163	21,584	5,574	4,115
३०	नागपूर	96,096	66,441	77,498	15966	13,340
३१	भंडारा	18,096	33,979	31,781	5,490	6,247
३२	गोंदिया	30,784	19,307	28,610	5,328	3,766
३३	चंद्रपूर	27,908	36,728	38,250	8,089	9,336
३४	गडचिरोली	17,533	13,252	17,000	2,748	2,221
	एकूण ..	**17,94,585**	**13,59,502**	**14,10,617**	**3,00,389**	**2,02,329**

TABLE VII

Number of Candidates on Live Register according to level of Education at the End of the Year, December 2023

शिकाऊ कायद्या- खालील प्रशिक्षित Apprentices Trained	पदवीधर Graduate	पदव्युत्तर Post Graduate	एकूण सुशिक्षित Total Educated	एकूण नोंदणीपट Total Live Register		Serial No.	Name of District
8	9	10	11	12		1	2
4,583	93,829	11,845	3,17,428	4,11,841	..	1	Mumbai
3,755	82,211	10,425	2,92,501	4,03,478	..	2	Thane / Palghar
1,947	24,773	2,994	83,672	1,07,452	..	3	Raigad
1,043	16,548	1,600	65,474	76,995	..	4	Ratnagiri
474	12,248	1,093	47,762	56,569	..	5	Sindhudurg
4,566	56,340	10,853	2,53,470	3,19,529	..	6	Nashik
667	17,348	3,151	90,273	1,17,232	..	7	Dhule
233	8,528	1,694	39,324	53,181	..	8	Nandurbar
2,431	32,583	6,525	1,95,897	2,31,401	..	9	Jalgaon
1,458	37,860	9,406	1,77,607	2,56,919	..	10	Ahmadnagar
11,372	73,145	21,283	4,07,472	5,34,353	..	11	Pune
1,612	31,982	4,915	1,34,858	1,86,493	..	12	Satara
979	31,484	6,040	1,50,217	2,03,382	..	13	Sangli
1,229	37,415	6,861	1,73,979	2,72,088	..	14	Solapur
1,589	37,903	5,168	1,84,926	2,93,073	..	15	Kolhapur
667	37,828	8,101	1,73,504	3,24,122	..	16	Chhatrapati Sambhajinagar
221	12,285	2,221	60,381	1,20,843	..	17	Jalna
379	12,299	2,129	53,332	1,23,147	..	18	Parbhani
148	7,731	1,263	38,845	61,468	..	19	Hingoli
832	23,647	4,259	1,04,772	1,94,900	..	20	Beed
609	23,037	3,708	99,914	1,44,671	..	21	Nanded
601	17,687	2,946	72,516	1,05,301	..	22	Dharashiv
608	22,198	4,069	93,609	1,66,452	..	23	Latur
524	20,489	2,750	1,13,628	1,51,341	..	24	Buldhana
856	18,083	2,982	90,469	1,14,734	..	25	Akola
233	9,703	1,361	48,402	63,053	..	26	Washim
1,491	31,281	6,704	1,59,664	1,84,845	..	27	Amravati
651	20,545	3,033	1,05,275	1,32,529	..	28	Yavatmal
601	14,494	2,971	72,502	94,449	..	29	Wardha
2,962	55,558	15,064	2,46,829	3,42,925	..	30	Nagpur
993	15,434	3,427	97,351	1,15,447	..	31	Bhandara
685	12,639	2,059	72,394	1,03,178	..	32	Gondia
2,455	22,648	4,191	1,21,697	1,49,605	..	33	Chandrapur
193	7,622	1,168	44,204	61,737	..	34	Gadchiroli
53,647	**9,79,405**	**1,78,259**	**44,84,148**	**62,78,733**	..	**Total**	

तक्ता ८

जिल्हानिहाय भरण्यात आलेल्या रिक्त पदांची संख्या दर्शविणारे विवरणपत्र

अनु-क्रमांक	जिल्ह्याचे नाव	केंद्र शासन Central Government			राज्य शासन State Government			केंद्र शासनाचे अंगीकृत व्यवसाय Central Government Undertakings		
		२०२२ 2022	२०२३ 2023	२०२४ 2024 (Estimated)	२०२२ 2022	२०२३ 2023	२०२४ 2024 (Estimated)	२०२२ 2022	२०२३ 2023	२०२४ 2024 (Estimated)
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
१	मुंबई	6	66	66	24	0	2	3,764	0	3
२	ठाणे / पालघर	0	0	0	1	3	5	0	0	3
३	रायगड	0	0	0	2,477	530	540	6	315	320
४	रत्नागिरी	1	0	0	109	294	299	0	0	10
५	सिंधुदुर्ग	0	0	0	100	150	160	0	0	10
६	नाशिक	0	0	0	17	116	126	6	738	750
७	धुळे	0	56	56	0	0	66	0	0	7
८	नंदुरबार	0	0	0	329	756	766	0	0	7
९	जळगाव	0	0	0	6	182	192	0	0	7
१०	अहमदनगर	0	0	0	0	1,263	1,273	69	0	7
११	पुणे	1	25	25	0	0	3	0	0	7
१२	सातारा	0	0	0	27	4	5	0	0	7
१३	सांगली	0	0	0	23	1	3	0	0	7
१४	सोलापूर	0	0	0	10	0	3	0	0	7
१५	कोल्हापूर	0	0	0	1,219	7,780	8,880	4	0	7
१६	छत्रपती संभाजीनगर ..	0	0	0	0	86	96	0	0	7
१७	जालना	0	0	0	48	2,036	2,136	0	0	7
१८	परभणी	0	0	0	1,302	1,847	1,947	0	0	7
१९	हिंगोली	0	0	0	1	98	106	0	0	7
२०	बीड	0	0	0	0	2,444	2,544	0	0	7
२१	नांदेड	0	0	0	721	10	16	0	0	7
२२	धाराशीव	0	0	0	617	417	433	0	0	7
२३	लातूर	0	529	529	67	42	52	0	0	7
२४	बुलढाणा	0	0	0	443	143	153	0	0	7
२५	अकोला	0	0	0	1,244	573	593	0	0	7
२६	वाशीम	0	0	0	626	204	263	0	0	7
२७	अमरावती	1	1	1	2,206	0	10	0	0	7
२८	यवतमाळ	0	0	0	700	770	780	0	0	7
२९	वर्धा	0	0	0	2	11	21	0	0	7
३०	नागपूर	0	0	0	0	302	309	0	1,078	1,079
३१	भंडारा	0	0	0	228	132	142	0	0	7
३२	गोंदिया	0	0	0	2	0	3	0	0	7
३३	चंद्रपूर	0	61	61	11	192	199	0	0	7
३४	गडचिरोली	0	0	0	271	1,017	1,117	0	0	7
	एकूण ..	**9**	**737**	**737**	**12,831**	**21,403**	**23,243**	**3,849**	**2,131**	**2,364**

TABLE VIII

Districtwise Statement showing the number of Vacancies filled

राज्य शासनाचे अंगीकृत व्यवसाय Undertakings under State Govt.			निमसरकारी Local Bodies			खाजगी क्षेत्र Private Sector			एकूण Total				Serial No.	Name of District
२०२२ 2022	२०२३ 2023	२०२४ 2024 (Estimated)	२०२२ 2022	२०२३ 2023	२०२४ 2024 (Estimated)	२०२२ 2022	२०२३ 2023	२०२४ 2024 (Estimated)	२०२२ 2022	२०२३ 2023	२०२४ 2024 (Estimated)			
12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23		1	2
0	0	0	0	0	0	40,827	39,633	39,633	44,621	39,699	39,750	..	1	Mumbai
0	0	0	0	0	0	25,744	26,562	26,562	25,745	26,565	26,600	..	2	Thane / Palghar
0	0	0	30	0	0	2,418	6,386	6,386	4,931	7,231	7,300	..	3	Raigad
296	194	195	0	0	0	1,705	1,624	1,624	2,111	2,112	2,150	..	4	Ratnagiri
4	501	501	0	0	0	300	-360	-360	404	291	300	..	5	Sindhudurg
0	0	0	408	8	8	16,172	14,831	14,831	16,603	15,693	15,750	..	6	Nashik
1,179	0	0	0	0	0	1,854	3,243	3,243	3,033	3,299	3,400	..	7	Dhule
0	0	0	45	100	100	1,957	791	791	2,331	1,647	1,700	..	8	Nandurbar
0	0	0	271	65	65	7,665	7,024	7,024	7,942	7,271	7,300	..	9	Jalgaon
189	0	0	147	244	244	7,319	6,227	6,227	7,724	7,734	7,790	..	10	Ahmadnagar
0	0	0	0	0	0	43,338	33,091	33,091	43,339	33,116	33,200	..	11	Pune
352	0	0	14	0	0	10,432	11,899	11,899	10,825	11,903	11,950	..	12	Satara
237	100	0	0	0	0	8,414	2,053	2,053	8,674	2,154	2,200	..	13	Sangli
0	0	0	0	0	0	7,562	4,707	4,707	7,572	4,707	4,750	..	14	Solapur
69	0	0	60	4,387	4,387	13,686	5,038	5,038	15,038	17,205	17,250	..	15	Kolhapur
0	19	19	0	0	0	7,840	6,564	6,564	7,840	6,669	6,700	..	16	Chh. Sambhajinagar
0	0	0	0	34	34	5,209	4,336	4,336	5,257	6,406	6,450	..	17	Jalna
0	0	0	0	6	6	1,449	1,146	1,146	2,751	2,999	3,050	..	18	Parbhani
30	0	0	178	0	0	2,426	2,995	2,995	2,635	3,093	3,150	..	19	Hingoli
2,788	0	0	0	51	51	106	512	512	2,894	3,007	3,100	..	20	Beed
3,121	2,665	2,665	600	85	85	1,064	3,067	3,067	5,506	5,827	5,850	..	21	Nanded
0	71	71	726	344	344	1,066	1,105	1,105	2,409	1,937	1,990	..	22	Dharashiv
0	0	0	0	35	35	3,050	1,180	1,180	3,117	1,786	1,800	..	23	Latur
322	66	66	169	107	107	894	749	749	1,828	1,065	1,100	..	24	Buldhana
0	1,081	1,081	507	524	524	336	435	435	2,087	2,613	2,650	..	25	Akola
76	95	95	20	1,755	1,755	268	242	242	990	2,296	2,300	..	26	Washim
0	3,872	3,872	0	0	0	1,451	1,395	1,395	3,658	5,267	5,300	..	27	Amravati
21	0	0	0	480	480	1,403	1,652	1,652	2,124	2,902	2,950	..	28	Yavatmal
0	0	0	0	28	28	653	44	44	655	83	100	..	29	Wardha
0	0	0	0	0	0	1,920	2,408	2,408	1,920	3,788	3,800	..	30	Nagpur
62	0	0	0	0	0	193	89	89	483	221	250	..	31	Bhandara
0	0	0	0	0	0	122	81	81	124	81	100	..	32	Gondia
0	0	0	21	0	0	1,264	153	153	1,296	406	450	..	33	Chandrapur
0	0	0	0	0	0	212	-979	-979	483	38	50	..	34	Gadchiroli
8,746	**8,664**	**8,665**	**3,196**	**8,253**	**8,253**	**2,20,319**	**1,89,923**	**1,89,923**	**2,48,950**	**2,31,111**	**2,32,530**	..		**Total**

तक्ता ९

मागासवर्गीय उमेदवार

जिल्हानिहाय नोंदणीपटावर वर्षारंभी असलेल्या

Districtwise Statement showing No. of Candidates

अनु-क्रमांक	जिल्ह्याचे नाव	अनुसूचित जाती Scheduled Castes			अनुसूचित जमाती Scheduled Tribes		
		२०२२ 2022	२०२३ 2023	२०२४ 2024	२०२२ 2022	२०२३ 2023	२०२४ 2024
1	2	3	4	5	6	7	8
१	मुंबई	73,452	75,540	77,859	3,772	4,073	4,343
२	ठाणे / पालघर	52,838	54,960	57,580	25,483	27,350	29,056
३	रायगड	10,062	10,496	11,118	2,521	2,629	2,814
४	रत्नागिरी	8,854	9,183	9,814	360	374	434
५	सिंधुदुर्ग	4,664	4,848	5,057	488	513	532
६	नाशिक	35,827	36,856	38,473	33,571	34,603	36,330
७	धुळे	9,290	9,628	10,220	10,597	10,969	11,688
८	नंदुरबार	3,509	3,806	4,136	16,417	16,979	18,552
९	जळगाव	25,585	26,221	27,051	7,733	7,992	8,335
१०	अहमदनगर	24,451	25,503	26,813	6,071	6,379	6,834
११	पुणे	73,309	76,603	83,149	14,017	15,157	17,134
१२	सातारा	18,012	18,936	19,912	572	613	682
१३	सांगली	21,886	23,257	24,812	394	439	479
१४	सोलापूर	30,105	32,605	35,500	1,029	1,170	1,495
१५	कोल्हापूर	27,980	29,297	31,470	539	564	628
१६	छत्रपती संभाजीनगर	39,586	41,294	43,314	2,869	3,049	3,365
१७	जालना	11,070	11,413	12,203	909	949	1,033
१८	परभणी	12,844	13,415	14,409	948	1,008	1,083
१९	हिंगोली	10,539	11,090	12,201	2,940	3,073	3,416
२०	बीड	15,704	16,123	16,856	941	970	1,022
२१	नांदेड	28,773	29,573	31,147	5,288	5,458	5,909
२२	धाराशीव	12,978	13,525	14,310	832	877	944
२३	लातूर	21,468	22,455	24,093	1,081	1,142	1,271
२४	बुलढाणा	25,501	26,246	27,497	2,231	2,364	2,505
२५	अकोला	25,802	27,126	28,430	2,233	2,362	2,458
२६	वाशीम	11,596	12,064	12,984	1,622	1,717	1,849
२७	अमरावती	39,164	39,880	41,370	9,177	9,387	10,126
२८	यवतमाळ	19,701	20,490	21,310	11,828	12,352	12,927
२९	वर्धा	18,602	19,340	20,483	4,909	5,234	5,628
३०	नागपूर	79,126	83,201	91,135	12,333	13,272	15,708
३१	भंडारा	22,746	23,603	24,636	4,099	4,356	4,699
३२	गोंदिया	16,114	7,378	18,695	7,466	8,085	8,804
३३	चंद्रपूर	31,323	32,250	33,430	16,176	16,743	17,772
३४	गडचिरोली	9,417	9,706	10,420	10,820	11,346	12,170
	एकूण ..	**8,71,878**	**9,07,832**	**9,61,887**	**2,22,266**	**2,33,548**	**2,52,025**

TABLE IX

Backward Class Candidates

मागासवर्गीय उमेदवारांची संख्या दर्शविणारे विवरणपत्र

belonging to Backward Classes on the Live Register at the beginning of the year

भटक्या जमाती Nomadic Tribes			विमुक्त जाती Denotified Tribes			इतर मागासवर्गीय Other Backward Classes			विशेष मागासप्रवर्ग SBC				
२०२२ 2022	२०२३ 2023	२०२४ 2024	२०२२ 2022	२०२३ 2023	२०२४ 2024	२०२२ 2022	२०२३ 2023	२०२४ 2024	२०२२ 2022	२०२३ 2023	२०२४ 2024	Serial No.	Name of District
9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	1	2
17,317	1,17,640	17,986	2,649	2,740	2,801	56,594	58,470	61,069	8,005	8,138	8,326	.. 1	Mumbai
12,699	13,013	13,437	5,949	6,129	6,312	78,140	81,807	85,473	7,923	8,117	8,387	.. 2	Thane/ Palghar
4,061	4,232	4,444	657	686	722	39,408	40,743	43,008	3,459	3,539	3,662	.. 3	Raigad
4,802	4,941	5,144	591	597	628	29,673	30,912	33,270	1,451	1,482	1,548	.. 4	Ratnagiri
2,331	2,420	2,505	243	250	258	11,876	12,636	13,397	1,311	1,354	1,434	.. 5	Sindhudurg
23,386	24,066	24,964	3,289	3,418	3,604	70,770	73,613	77,645	1,920	1,974	2,049	.. 6	Nashik
8,607	8,815	9,116	1,908	1,953	2,026	37,610	38,987	41,780	2,831	2,893	2,998	.. 7	Dhule
2,278	2,350	2,478	615	638	674	9,845	10,432	11,327	988	1,010	1,056	.. 8	Nandurbar
12,617	12,914	13,309	6,290	6,635	6,803	83,351	85,628	88,936	9,100	9,400	9,690	.. 9	Jalgaon
25,380	25,917	26,891	3,892	3,998	4,143	36,653	38,008	40,142	3,570	3,634	3,720	..10	Ahmadnagar
30,571	31,926	33,812	9,246	9,700	10,385	63,365	66,878	72,439	5,340	9,590	5,902	..11	Pune
12,343	12,860	13,478	3,742	3,915	4,151	21,342	22,430	24,022	1,556	1,623	1,688	..12	Satara
15,665	16,612	17,514	3,593	3,827	4,006	21,222	22,787	24,472	2,785	2,944	3,091	..13	Sangli
20,467	21,768	22,918	6,889	7,292	7,650	29,404	32,316	35,674	9,714	11,416	12,344	..14	Solapur
10,627	11,049	11,913	2,798	2,894	3,055	25,795	26,934	29,152	3,590	3,709	4,080	..15	Kolhapur
12,706	13,103	13,701	6,588	6,855	7,201	24,134	25,459	27,216	894	926	981	..16	Chh. Sambhajinagar
5,471	5,659	5,991	3,944	4,073	4,273	7,794	8,094	8,748	709	732	766	..17	Jalna
7,490	7,694	7,971	2,567	2,633	2,743	7,202	7,747	8,483	501	509	526	..18	Parbhani
4,323	4,475	4,682	1,833	1,872	1,933	4,732	5,134	5,779	493	546	572	..19	Hingoli
21,277	21,720	22,469	4,036	4,136	4,233	10,664	10,974	11,830	956	980	1,009	..20	Beed
9,800	10,072	10,611	5,876	6,019	6,242	10,884	11,290	12,310	1,962	1,985	2,067	..21	Nanded
7,188	7,465	7,794	2,782	2,875	3,004	8,080	8,658	9,311	893	919	964	..22	Dharashiv
10,466	10,718	11,215	2,825	2,891	2,999	13,082	13,770	14,982	1,655	1,699	1,752	..23	Latur
10,146	10,370	10,701	3,678	3,784	4,143	50,807	52,448	54,633	1,807	1,898	1,964	..24	Buldhana
6,741	6,930	7,195	2,466	2,527	2,631	32,330	34,397	36,078	2,101	2,168	2,260	..25	Akola
4,468	4,588	4,826	4,304	4,453	4,697	16,602	17,293	18,837	542	550	578	..26	Washim
10,978	11,204	11,534	1,726	1,743	1,783	66,157	67,316	69,871	4,303	4,368	4,482	..27	Amravati
8,510	8,778	9,098	13,363	14,008	14,622	32,877	34,116	35,615	2,170	2,245	2,313	..28	Yavatmal
5,402	5,635	6,033	852	871	905	34,387	36,297	39,195	2,089	2,175	2,291	..29	Wardha
14,609	15,259	16,619	1,206	1,239	1,324	94,955	1,01,488	1,15,307	9,483	10,094	11,340	..30	Nagpur
6,362	6,709	7,078	133	135	160	52,384	55,053	58,806	3,721	3,874	4,105	..31	Bhandara
3,299	3,452	3,655	101	103	108	33,811	36,871	41,938	2,692	2,838	3,006	..32	Gondia
10,434	10,636	11,011	1,021	1,040	1,084	44,981	46,103	48,621	2,309	2,367	2,443	..33	Chandrapur
3,686	3,774	3,992	145	149	159	12,892	13,163	14,775	1,267	1,296	1,380	..34	Gadchiroli
3,66,507	**3,78,764**	**3,96,085**	**1,11,797**	**1,16,078**	**1,21,292**	**11,73,803**	**12,28,252**	**13,14,141**	**1,04,090**	**1,08,992**	**1,14,774**	**..**	**Total**

तक्ता १०

जिल्हानिहाय नावे नोंदविलेल्या मागासवर्गीय

Districtwise Statement showing No. of Backward

अनु- क्रमांक	जिल्ह्याचे नाव		अनुसूचित जाती Scheduled Castes			अनुसूचित जमाती Scheduled Tribes		
			२०२२ 2022	२०२३ 2023	२०२४ (अंदाजित) 2024 (Estimated)	२०२२ 2022	२०२३ 2023	२०२४ (अंदाजित) 2024 (Estimated)
1	2		3	4	5	6	7	8
१	मुंबई ..	..	2,122	3,142	3,200	305	720	750
२	ठाणे / पालघर ..	..	2,249	3,359	3,400	2,147	2,397	2,450
३	रायगड ..	..	362	846	900	122	212	250
४	रत्नागिरी ..	..	377	814	850	15	77	100
५	सिंधुदुर्ग ..	..	187	233	250	26	22	40
६	नाशिक ..	..	1,406	2,669	2,700	1,786	3,114	3,200
७	धुळे ..	..	363	735	750	449	987	1,000
८	नंदुरबार ..	..	308	460	500	709	1,993	2,000
९	जळगाव ..	..	706	1,120	1,150	285	452	500
१०	अहमदनगर ..	..	1,165	1,763	1,800	346	612	700
११	पुणे ..	..	4,493	9,977	10,000	2,057	3,877	3,900
१२	सातारा ..	..	1,028	1,192	1,250	49	84	100
१३	सांगली ..	..	1,432	1,966	2,000	51	50	80
१४	सोलापूर ..	..	2,554	3,440	3,500	145	377	400
१५	कोल्हापूर ..	..	1,402	2,562	2,650	31	76	100
१६	छत्रपती संभाजीनगर	..	1,962	3,886	3,900	225	823	900
१७	जालना ..	..	449	1,101	1,200	50	124	200
१८	परभणी ..	..	597	1,313	1,400	65	99	150
१९	हिंगोली ..	..	571	1,309	1,400	144	412	450
२०	बीड ..	..	433	903	1,000	29	71	100
२१	नांदेड ..	..	839	1,886	1,900	185	518	550
२२	धाराशीव ..	..	592	891	950	67	82	100
२३	लातूर ..	..	1,013	1,895	1,900	63	148	200
२४	बुलढाणा ..	..	800	1,630	1,700	137	171	210
२५	अकोला ..	..	1,344	1,560	1,600	135	138	150
२६	वाशीम ..	..	510	1,140	1,200	99	160	200
२७	अमरावती ..	..	862	2,050	2,100	237	1,194	1,250
२८	यवतमाळ ..	..	868	998	1,000	619	728	800
२९	वर्धा ..	..	768	1,436	1,500	344	500	600
३०	नागपूर ..	..	4,097	10,726	10,800	948	3,617	3,650
३१	भंडारा ..	..	881	1,328	1,400	261	456	500
३२	गोंदिया ..	..	1,286	1,879	1,900	637	948	1,000
३३	चंद्रपूर ..	..	1,000	1,596	1,650	622	1,290	1,370
३४	गडचिरोली ..	..	298	1,040	1,100	538	1,004	1,100
	एकूण	..	**39,324**	**72,845**	**74,500**	**13,928**	**27,533**	**29,050**

TABLE X

उमेदवारांची संख्या दर्शविणारे विवरणपत्र

Classes Candidates Registered during the year

भटक्या जमाती Nomadic Tribes			विमुक्त जाती Denotified Tribes			इतर मागासवर्गीय Other Backward Classes			विशेष मागासप्रवर्ग SBC					
२०२२ 2022	२०२३ 2023	२०२४ (अंदाजित) 2024 (Estimated)	२०२२ 2022	२०२३ 2023	२०२४ (अंदाजित) 2024 (Estimated)	२०२२ 2022	२०२३ 2023	२०२४ (अंदाजित) 2024 (Estimated)	२०२२ 2022	२०२३ 2023	२०२४ (अंदाजित) 2024 (Estimated)		Serial No.	Name of District
9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20		1	2
324	480	500	91	114	150	1,914	4,259	4,300	134	302	350	..	1	Mumbai
344	581	650	226	317	350	3,483	5,541	5,600	210	404	500	..	2	Thane / Palghar
173	269	300	29	49	100	1,373	3,001	3,100	82	152	170	..	3	Raigad
164	279	350	30	43	50	1,606	3,203	3,250	43	118	180	..	4	Ratnagiri
90	101	200	7	9	30	801	865	900	47	93	150	..	5	Sindhudurg
939	1,481	1,500	158	281	300	3,958	5,776	5,800	63	108	160	..	6	Nashik
255	447	550	49	100	150	1,721	3,734	3,800	87	146	200	..	7	Dhule
79	161	250	23	45	100	643	1,245	1,300	24	60	100	..	8	Nandurbar
356	592	650	380	253	300	2,891	4,854	4,900	358	392	450	..	9	Jalgaon
589	1,399	1,400	112	214	350	1,453	2,847	2,900	71	118	150	..	10	Ahmadnagar
1,917	2,934	3,000	946	1309	1,400	5,427	10,106	10,150	397	567	600	..	11	Pune
579	752	800	209	297	350	1,239	1,873	1,900	74	77	100	..	12	Satara
982	1,140	1,200	244	230	300	1,628	2,140	2,200	163	184	200	..	13	Sangli
1,351	1,348	1,400	412	416	450	2,980	3,819	3,900	1,721	1,068	1,100	..	14	Solapur
458	1,004	1,100	98	188	200	1,191	2,586	2,600	125	426	500	..	15	Kolhapur
505	1,088	1,200	335	625	650	1,585	3,178	3,250	40	94	150	..	16	Chh. Sambhajinagar
256	496	550	152	295	350	397	876	950	25	43	70	..	17	Jalna
219	370	400	70	147	200	564	978	1,000	09	21	40	..	18	Parbhani
157	282	300	45	83	150	411	735	800	53	29	40	..	19	Hingoli
459	936	1,000	109	126	200	322	1,074	1,150	24	37	50	..	20	Beed
290	709	760	156	313	350	424	1,226	1,300	24	122	150	..	21	Nanded
297	371	390	118	154	200	588	803	900	27	53	100	..	22	Dharashiv
266	581	600	69	125	150	705	1,414	1,500	47	65	80	..	23	Latur
256	487	500	113	248	300	1,762	2,794	2,900	96	80	100	..	24	Buldhana
196	325	400	66	123	150	2,103	2,042	2,100	68	110	150	..	25	Akola
124	352	400	168	313	350	718	1,909	2,000	08	39	50	..	26	Washim
248	416	450	25	52	90	1,345	3,485	3,500	72	152	170	..	27	Amravati
290	388	400	728	757	800	1,325	1,866	1,900	79	81	100	..	28	Yavatmal
248	549	600	19	43	60	2,015	4,004	4,100	90	152	170	..	29	Wardha
660	1819	1,900	33	126	140	6,619	19,186	19,200	616	1,648	1,700	..	30	Nagpur
366	445	500	2	42	60	2,756	4,725	4,800	161	306	450	..	31	Bhandara
163	264	300	2	5	20	3,124	7,221	7,300	149	234	250	..	32	Gondia
222	478	500	20	50	90	1,213	3,335	3,400	64	116	160	..	33	Chandrapur
90	270	300	4	13	20	294	2,382	2,450	29	109	150	..	34	Gadchiroli
13,912	**23,594**	**25,300**	**5,248**	**7,505**	**8,910**	**60,578**	**1,19,082**	**1,21,100**	**5,280**	**7,706**	**9,040**	**..**	**Total**	

तक्ता ११

जिल्हानिहाय नोकरीस लागलेल्या मागासवर्गीय

Districtwise Statement showing No. of Backward

अनु-क्रमांक	जिल्ह्याचे नाव	अनुसूचित जाती Scheduled Castes			अनुसूचित जमाती Scheduled Tribes		
		२०२२ 2022	२०२३ 2023	२०२४ (अंदाजित) 2024 (Estimated)	२०२२ 2022	२०२३ 2023	२०२४ (अंदाजित) 2024 (Estimated)
1	2	3	4	5	6	7	8
१	मुंबई	34	199	250	04	409	450
२	ठाणे / पालघर	127	136	150	280	449	500
३	रायगड	08	01	05	14	09	20
४	रत्नागिरी	48	56	70	01	00	01
५	सिंधुदुर्ग	03	03	10	01	00	01
६	नाशिक	377	457	500	754	1,065	1,080
७	धुळे	25	42	60	77	148	170
८	नंदुरबार	11	22	30	147	179	200
९	जळगाव	70	99	110	26	33	50
१०	अहमदनगर	113	136	150	38	50	80
११	पुणे	1,199	1,331	1,350	917	1,219	1,250
१२	सातारा	103	68	80	08	02	10
१३	सांगली	61	91	120	06	03	09
१४	सोलापूर	54	49	70	04	02	07
१५	कोल्हापूर	85	57	80	06	01	03
१६	छत्रपती संभाजीनगर ..	254	1,303	1,350	45	382	400
१७	जालना	106	174	200	10	23	40
१८	परभणी	26	42	100	05	03	06
१९	हिंगोली	20	28	50	11	15	20
२०	बीड	14	17	40	00	00	01
२१	नांदेड	39	60	100	15	12	20
२२	धाराशीव	45	03	10	22	00	00
२३	लातूर	26	13	20	02	00	01
२४	बुलढाणा	55	69	90	04	08	15
२५	अकोला	20	32	50	06	14	20
२६	वाशीम	42	39	50	04	08	10
२७	अमरावती	146	188	200	27	40	50
२८	यवतमाळ	79	32	60	95	33	40
२९	वर्धा	30	11	20	19	10	20
३०	नागपूर	22	19	30	09	08	15
३१	भंडारा	24	34	50	04	11	20
३२	गोंदिया	22	17	30	18	16	30
३३	चंद्रपूर	73	29	40	55	21	30
३४	गडचिरोली	09	05	10	12	15	20
	एकूण ..	**3,370**	**4,862**	**5,535**	**2,646**	**4,188**	**4,589**

TABLE XI

उमेदवारांची संख्या दर्शविणारे विवरणपत्र

Classes Candidates Placed in employment during the year

भटक्या जमाती Nomadic Tribes			विमुक्त जाती Denotified Tribes			इतर मागासवर्गीय Other Backward Classes			विशेष मागासप्रवर्ग SBC				
२०२२ 2022	२०२३ 2023	२०२४ (अंदाजित) 2024 (Estimated)	२०२२ 2022	२०२३ 2023	२०२४ (अंदाजित) 2024 (Estimated)	२०२२ 2022	२०२३ 2023	२०२४ (अंदाजित) 2024 (Estimated)	२०२२ 2022	२०२३ 2023	२०२४ (अंदाजित) 2024 (Estimated)	Serial No.	Name of District
9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	1	2
01	43	46	00	32	33	38	1,054	1,056	01	63	65	.. 1	Mumbai
30	34	37	46	68	70	436	412	415	16	48	50	.. 2	Thane / Palghar
02	00	00	00	00	00	38	292	293	02	02	03	.. 3	Raigad
25	33	35	04	06	08	367	403	405	12	26	30	.. 4	Ratnagiri
01	00	00	00	00	00	41	05	07	04	00	00	.. 5	Sindhudurg
259	348	351	29	47	50	1,055	1,048	1,050	09	15	17	.. 6	Nashik
47	80	82	04	17	20	344	417	419	25	21	23	.. 7	Dhule
07	11	13	00	01	02	56	65	66	02	08	09	.. 8	Nandurbar
59	94	97	35	49	51	614	749	751	58	35	36	.. 9	Jalgaon
52	82	85	06	08	09	98	148	149	07	07	09	.. 10	Ahmadnagar
562	702	705	492	496	498	1,914	3,016	3,020	147	181	183	.. 11	Pune
62	29	31	36	14	16	151	50	52	07	01	02	.. 12	Satara
35	32	35	10	09	10	63	80	83	04	07	08	.. 13	Sangli
50	20	23	09	06	07	68	64	66	19	21	26	.. 14	Solapur
36	18	20	02	04	06	52	51	56	06	02	03	.. 15	Kolhapur
108	353	356	68	168	170	260	963	965	08	25	27	.. 16	Chh. Sambhajinagar
68	111	114	23	55	57	97	139	140	02	04	05	.. 17	Jalna
15	19	21	04	06	09	19	18	20	01	00	00	.. 18	Parbhani
05	14	16	06	02	03	09	15	17	00	00	00	.. 19	Hingoli
16	23	25	09	05	07	12	21	23	00	00	00	.. 20	Beed
18	23	26	13	15	17	18	41	45	01	01	02	.. 21	Nanded
20	03	06	25	03	04	10	14	15	01	00	00	.. 22	Dharashiv
14	05	07	03	05	07	17	24	26	03	00	00	.. 23	Latur
32	72	75	07	20	23	123	237	240	05	07	08	.. 24	Buldhana
07	11	13	05	05	06	36	65	67	01	03	04	.. 25	Akola
04	15	17	19	07	08	27	40	42	00	03	04	.. 26	Washim
22	26	30	08	06	07	186	209	210	07	09	10	.. 27	Amravati
22	13	15	83	36	40	86	68	70	04	02	04	.. 28	Yavatmal
15	03	05	00	00	00	105	31	35	04	02	04	.. 29	Wardha
10	08	10	00	00	00	86	28	30	05	00	00	.. 30	Nagpur
19	07	09	00	00	00	82	52	55	08	05	06	.. 31	Bhandara
10	12	14	00	00	00	64	59	60	03	15	16	.. 32	Gondia
20	08	10	01	00	00	91	30	31	06	00	00	.. 33	Chandrapur
02	00	00	00	00	00	23	05	06	00	00	00	.. 34	Gadchiroli
1,655	**2,252**	**2,329**	**947**	**1,090**	**1,138**	**6,686**	**9,913**	**9,985**	**378**	**513**	**554**	**..**	**Total**

तक्ता १२

जिल्हानिहाय नोंदणीपटावर वर्षाअंती असलेल्या मागासवर्गीय

Districtwise Statement showing the No. of Backward Classes

अनु-क्रमांक	जिल्ह्याचे नाव		अनुसूचित जाती Scheduled Castes			अनुसूचित जमाती Scheduled Tribes		
			२०२२ 2022	२०२३ 2023	२०२४ (अंदाजित) 2024 (Estimated)	२०२२ 2022	२०२३ 2023	२०२४ (अंदाजित) 2024 (Estimated)
1	2		3	4	5	6	7	8
१	मुंबई ..	..	75,540	77,849	77,860	4,073	4,343	4,345
२	ठाणे / पालघर ..	..	54,960	57,580	57,580	27,350	29,056	29,058
३	रायगड ..	..	10,416	11,118	11,119	2,629	2,814	2,815
४	रत्नागिरी ..	..	9,183	9,814	9,815	374	434	436
५	सिंधुदुर्ग ..	..	4,848	5,057	5,058	513	532	535
६	नाशिक ..	..	36,856	38,473	38,874	34,603	36,330	36,332
७	धुळे ..	..	9,628	10,220	10,221	10,969	11,688	11,690
८	नंदुरबार ..	..	3,806	4,136	4,137	16,979	18,552	18,560
९	जळगाव ..	..	26,221	27,051	27,052	7,992	8,335	8,340
१०	अहमदनगर ..	..	25,503	26,813	26,814	6,379	6,834	6,840
११	पुणे ..	..	76,603	83,149	83,149	15,157	17,134	17,140
१२	सातारा ..	..	18,937	19,912	19,912	613	682	686
१३	सांगली ..	..	23,257	24,812	24,813	439	479	481
१४	सोलापूर ..	..	32,605	35,500	35,501	1,170	1,495	1,496
१५	कोल्हापूर ..	..	29,257	31,470	31,472	564	628	630
१६	छत्रपती संभाजीनगर	..	41,294	43,314	43,316	3,049	3,365	3,370
१७	जालना ..	..	11,413	12,203	12,205	949	1,033	1,035
१८	परभणी ..	..	13,415	14,409	14,410	1,008	1,083	1,085
१९	हिंगोली ..	..	11,090	12,201	12,201	3,073	3,416	3,420
२०	बीड ..	..	16,123	16,856	16,857	970	1,022	1,025
२१	नांदेड ..	..	29,573	31,147	31,147	5,458	5,909	5,910
२२	धाराशीव ..	..	13,525	14,310	14,311	877	944	945
२३	लातूर ..	..	22,455	24,093	24,095	1,142	1,271	1,272
२४	बुलढाणा ..	..	26,246	27,497	27,498	2,364	2,505	2,510
२५	अकोला ..	..	27,126	28,430	28,432	2,362	2,458	2,460
२६	वाशीम ..	..	12,064	12,984	12,986	1,717	1,849	1,850
२७	अमरावती ..	..	39,880	41,370	41,372	9,387	10,126	10,130
२८	यवतमाळ ..	..	20,490	21,310	21,312	12,352	12,927	12,928
२९	वर्धा ..	..	19,340	20,483	20,483	5,234	5,628	5,629
३०	नागपूर ..	..	83,201	91,135	91,135	13,272	15,708	15,710
३१	भंडारा ..	..	23,603	24,636	24,638	4,356	4,699	4,700
३२	गोंदिया ..	..	17,378	18,695	18,696	8,085	8,804	8,805
३३	चंद्रपूर ..	..	32,250	33,430	33,432	16,743	17,772	17,775
३४	गडचिरोली ..	..	9,706	10,420	10,422	11,346	12,170	12,172
	एकूण	..	**9,07,832**	**9,61,887**	**9,62,325**	**2,33,548**	**2,52,025**	**2,52,115**

TABLE IX

उमेदवारांची संख्या दर्शविणारे विवरणपत्र

Candidates on the Live Register at the end of the year

भटक्या जमाती Nomadic Tribes			विमुक्त जाती Denotified Tribes			इतर मागासवर्गीय Other Backward Classes			विशेष मागासप्रवर्ग SBC				
२०२२ 2022	२०२३ 2023	२०२४ (अंदाजित) 2024 (Estimated)	२०२२ 2022	२०२३ 2023	२०२४ (अंदाजित) 2024 (Estimated)	२०२२ 2022	२०२३ 2023	२०२४ (अंदाजित) 2024 (Estimated)	२०२२ 2022	२०२३ 2023	२०२४ (अंदाजित) 2024 (Estimated)	Serial No.	Name of District
9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	1	2
17,640	17,986	18,000	2,740	2,801	2,850	58,470	61,069	61,100	8,138	8,326	8,370	.. 1	Mumbai
13,013	13,437	13,450	6,129	6,312	6,360	81,187	85,473	85,500	8,117	8,387	8,400	.. 2	Thane/ Palghar
4,232	4,444	4,460	686	722	750	40,743	43,008	43,100	3,539	3,662	3,700	.. 3	Raigad
4,941	5,144	5,200	597	628	650	30,912	33,270	33,300	1,482	1,548	1,560	.. 4	Ratnagiri
2,420	2,505	2,550	250	258	300	12,636	13,397	13,450	1,354	1,434	1,500	.. 5	Sindhudurg
24,066	24,964	24,990	3,418	3,604	3,650	73,673	77,645	77,700	1,974	2,049	2,100	.. 6	Nashik
8,815	9,116	9,200	1,953	2,026	2,100	38,987	41,780	41,800	2,893	2,998	3,050	.. 7	Dhule
2,350	2,478	2,500	638	674	700	10,432	11,327	11,360	1,010	1,056	1,100	.. 8	Nandurbar
12,914	13,309	13,350	6,635	6,803	6,850	85,628	88,936	88,980	9,400	9,690	9,700	.. 9	Jalgaon
25,917	26,891	26,950	3,998	4,143	4,200	38,008	40,142	40,200	3,634	3,720	3,800	..10	Ahmadnagar
31,926	33,812	33,900	9,700	10,385	10,400	66,878	72,439	72,500	5,590	5,902	5,950	..11	Pune
12,860	13,478	13,500	3,915	4,151	4,200	–22,430	24,022	24,100	1,623	1,688	1,700	..12	Satara
16,612	17,514	17,600	3,827	4,006	4,100	22,787	24,472	24,500	2,944	3,091	3,150	..13	Sangli
21,768	22,918	22,950	7,292	7,650	7,700	32,316	35,674	35,750	11,416	12,344	12,400	..14	Solapur
11,049	11,913	11,980	2,894	3,055	3,100	26,934	29,152	29,200	3,709	4,080	4,100	..15	Kolhapur
13,103	13,701	13,750	6,855	7,201	7,250	25,459	27,216	27,250	926	981	1,000	..16	Chh. Sambhajinagar
5,659	5,991	6,000	4,073	4,273	4,300	8,094	8,748	8,800	732	766	800	..17	Jalna
7,694	7,971	8,000	2,633	2,743	2,760	7,747	8,483	8,490	509	526	400	..18	Parbhani
4,475	4,682	4,750	1,872	1,933	1,950	5,134	5,779	5,800	546	572	600	..19	Hingoli
21,720	22,469	22,500	4,136	4,233	4,260	10,974	11830	11,860	980	1,009	1,100	..20	Beed
10,072	10,611	10,650	6,019	6,242	6,280	11,290	12,310	12,350	1,985	2,067	2,100	..21	Nanded
7,465	7,794	7,850	2,875	3,004	3,050	8,658	9,311	9,360	919	964	1,000	..22	Dharashiv
10,718	11,215	11,270	2,891	2,999	3,050	13,770	14,982	15,000	1,699	1,752	1,780	..23	Latur
10,370	10,701	10,800	3,784	3,973	4,000	52,446	54,633	54,650	1,898	1,964	1,990	..24	Buldhana
6,930	7,195	7,250	2,527	2,631	2,700	34,397	36,078	36,100	2,168	2,260	2,300	..25	Akola
4,588	4,826	4,870	4,453	4,697	4,750	17,293	18,837	18,900	550	578	600	..26	Washim
11,204	11,534	11,560	1,743	1,783	1,800	67,316	69,871	69,900	4,368	4,482	4,500	..27	Amravati
8,778	9,098	9,250	14,008	14,622	14,650	34,116	35,615	35,650	2,245	2,313	2,350	..28	Yavatmal
5,635	6,033	6,100	871	905	1,000	36,297	39,195	39,250	2,175	2,291	2,350	..29	Wardha
15,259	16,619	16,650	1,239	1,324	1,400	1,01,488	1,15,307	1,15,400	10,094	11,340	11,370	..30	Nagpur
6,709	7,078	7,150	135	160	200	55,058	58,806	58,850	3,874	4,105	4,150	..31	Bhandara
3,452	3,655	3,700	103	108	170	36,871	41,938	41,980	2,838	3,006	3,100	..32	Gondia
10,636	11,011	11,100	1,040	1,084	1,150	46,103	48,621	48,650	2,367	2,443	2,470	..33	Chandrapur
3,774	3,992	4,050	149	159	200	13,163	14,775	14,800	1,296	1,380	1,400	..34	Gadchiroli
3,78,764	**3,96,085**	**3,97,830**	**1,16,078**	**1,21,292**	**1,22,830**	**12,27,695**	**13,14,141**	**13,15,580**	**1,08,992**	**1,14,774**	**1,15,940**	..	**Total**

तक्ता १३

जिल्हानिहाय अनुसूचित जातीच्या उमेदवारांकडून भरण्यात आलेल्या क्षेत्रनिहाय राखीव रिक्त पदांची संख्या दर्शविणारे विवरणपत्र

अनु- क्रमांक	जिल्ह्याचे नाव	केंद्र शासन Central Government			राज्य शासन State Government			केंद्र / राज्य शासनाचे अंगीकृत व्यवसाय Undertaking under Central / State Govt.		
		२०२२ 2022	२०२३ 2023	२०२४ (अंदाजित) 2024 (Estimated)	२०२२ 2022	२०२३ 2023	२०२४ (अंदाजित) 2024 (Estimated)	२०२२ 2022	२०२३ 2023	२०२४ (अंदाजित) 2024 (Estimated)
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
१	मुंबई	1	1	3	0	0	0	0	0	0
२	ठाणे / पालघर	0	0	0	0	0	0	0	0	0
३	रायगड	0	0	0	4	0	0	0	0	0
४	रत्नागिरी	0	0	0	0	1	2	0	0	0
५	सिंधुदुर्ग	0	0	0	0	1	2	0	0	0
६	नाशिक	0	0	0	0	0	0	0	0	0
७	धुळे	0	0	0	0	0	0	0	0	0
८	नंदुरबार	0	0	0	0	0	0	0	0	0
९	जळगाव	0	0	0	4	0	0	0	0	0
१०	अहमदनगर	0	0	0	0	0	0	0	0	0
११	पुणे	1	0	0	0	0	0	0	0	0
१२	सातारा	0	0	0	0	1	2	0	0	0
१३	सांगली	0	0	0	1	0	0	0	0	0
१४	सोलापूर	0	0	0	2	0	0	0	0	0
१५	कोल्हापूर	0	0	0	0	3	5	0	0	0
१६	छत्रपती संभाजीनगर ..	0	0	0	0	0	0	0	0	0
१७	जालना	0	0	0	0	0	0	0	0	0
१८	परभणी	0	0	0	0	0	0	0	0	0
१९	हिंगोली	0	0	0	1	0	0	0	0	0
२०	बीड	0	0	0	0	0	0	0	0	0
२१	नांदेड	0	0	0	0	0	0	0	0	0
२२	धाराशीव	0	0	0	0	0	0	0	0	0
२३	लातूर	0	0	0	0	0	0	0	0	0
२४	बुलढाणा	0	0	0	0	0	0	0	0	0
२५	अकोला	0	0	0	1	0	0	0	0	0
२६	वाशिम	0	0	0	0	0	0	0	0	0
२७	अमरावती	1	0	0	1	0	0	0	0	0
२८	यवतमाळ	0	0	0	0	0	0	0	0	0
२९	वर्धा	0	0	0	1	0	0	0	0	0
३०	नागपूर	0	0	0	0	0	0	0	0	0
३१	भंडारा	0	0	0	0	0	0	0	0	0
३२	गोंदिया	0	0	0	0	0	0	0	0	0
३३	चंद्रपूर	0	0	0	0	0	0	0	0	0
३४	गडचिरोली	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	एकूण ..	**3**	**1**	**3**	**15**	**6**	**11**	**00**	**00**	**00**

Table XIII

Districtwise statement showing the number of Sectorwise Reserved Vacancies filled in by Scheduled Castes Candidates

निमसरकारी Local Bodies			खाजगी Private Sector			एकूण Total				
२०२२ 2022	२०२३ 2023	२०२४ (अंदाजित) 2024 (Estimated)	२०२२ 2022	२०२३ 2023	२०२४ (अंदाजित) 2024 (Estimated)	२०२२ 2022	२०२३ 2023	२०२४ (अंदाजित) 2024 (Estimated)	Serial No.	Name of District
12	13	14	15	16	17	18	19	20	1	2
0	0	0	33	198	199	34	199	200	.. 1	Mumbai
0	0	0	127	136	137	127	136	137	.. 2	Thane / Palghar
0	0	0	04	01	02	08	01	02	.. 3	Raigad
0	0	0	48	55	56	48	56	57	.. 4	Ratnagiri
0	0	0	03	02	04	03	03	04	.. 5	Sindhudurg
0	0	0	377	457	459	377	457	458	.. 6	Nashik
0	0	0	25	42	44	25	42	43	.. 7	Dhule
0	0	0	11	22	23	11	22	23	.. 8	Nandurbar
0	0	0	66	99	100	70	99	100	.. 9	Jalgaon
0	0	0	113	136	138	113	136	137	.. 10	Ahmadnagar
0	0	0	1,198	1,331	1,332	1,199	1,331	1,332	.. 11	Pune
0	0	0	103	67	68	103	68	69	.. 12	Satara
0	0	0	60	91	92	61	91	92	.. 13	Sangli
0	0	0	52	49	50	54	49	50	.. 14	Solapur
0	0	0	85	54	56	85	57	58	.. 15	Kolhapur
0	0	0	254	1,303	1,304	254	1,303	1,304	.. 16	Chhatrapati Sambhajinagar
0	0	0	106	174	176	106	174	175	.. 17	Jalna
0	0	0	26	42	45	26	42	43	.. 18	Parbhani
0	0	0	19	28	29	20	28	29	.. 19	Hingoli
0	0	0	14	17	18	14	17	18	.. 20	Beed
0	0	0	39	60	61	39	60	61	.. 21	Nanded
0	0	0	45	03	05	45	03	04	.. 22	Dharashiv
0	0	0	26	13	14	26	13	14	.. 23	Latur
0	0	0	55	69	70	55	69	70	.. 24	Buldhana
0	0	0	19	32	33	20	32	33	.. 25	Akola
0	0	0	42	39	40	42	39	40	.. 26	Washim
0	0	0	144	188	189	146	188	189	.. 27	Amravati
0	0	0	79	32	34	79	32	33	.. 28	Yavatmal
0	0	0	29	11	13	30	11	12	.. 29	Wardha
0	0	0	22	19	20	22	19	20	.. 30	Nagpur
0	0	0	24	34	35	24	34	35	.. 31	Bhandara
0	0	0	22	17	18	22	17	18	.. 32	Gondia
0	0	0	73	29	30	73	29	30	.. 33	Chandrapur
0	0	0	09	05	06	09	05	06	.. 34	Gadchiroli
00	**00**	**00**	**3,352**	**4,855**	**4,900**	**3,370**	**4,862**	**4,896**	**.. Total**	

तक्ता १४

जिल्हानिहाय अनुसूचित जमातीच्या उमेदवारांकडून भरण्यात आलेल्या क्षेत्रनिहाय राखीव रिक्त पदांची संख्या दर्शविणारे विवरणपत्र

अनु-क्रमांक	जिल्ह्याचे नाव	केंद्र शासन Central Government			राज्य शासन State Government			केंद्र / राज्य शासनाचे अंगीकृत व्यवसाय Undertaking under Central / State Govt.		
		२०२२ 2022	२०२३ 2023	२०२४ (अंदाजित) 2024 (Estimated)	२०२२ 2022	२०२३ 2023	२०२४ (अंदाजित) 2024 (Estimated)	२०२२ 2022	२०२३ 2023	२०२४ (अंदाजित) 2024 (Estimated)
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
१	मुंबई	1	4	5	0	0	0	0	0	0
२	ठाणे / पालघर	0	0	0	0	1	2	0	0	0
३	रायगड	0	0	0	2	0	0	0	0	0
४	रत्नागिरी	0	0	0	0	0	0	0	0	0
५	सिंधुदुर्ग	0	0	0	0	0	0	0	0	0
६	नाशिक	0	0	0	0	0	0	0	0	0
७	धुळे	0	0	0	0	0	0	0	0	0
८	नंदुरबार	0	0	0	0	0	0	0	0	0
९	जळगाव	0	0	0	0	0	0	0	0	0
१०	अहमदनगर	0	0	0	0	0	0	0	0	0
११	पुणे	0	0	0	0	0	0	0	0	0
१२	सातारा	0	0	0	0	0	0	0	0	0
१३	सांगली	0	0	0	0	0	0	0	0	0
१४	सोलापूर	0	0	0	0	0	0	0	0	0
१५	कोल्हापूर	0	0	0	0	0	0	0	0	0
१६	छत्रपती संभाजीनगर ..	0	0	0	0	0	0	0	0	0
१७	जालना	0	0	0	0	0	0	0	0	0
१८	परभणी	0	0	0	0	0	0	0	0	0
१९	हिंगोली	0	0	0	0	0	0	0	0	0
२०	बीड	0	0	0	0	0	0	0	0	0
२१	नांदेड	0	0	0	0	0	0	0	0	0
२२	धाराशीव	0	0	0	0	0	0	0	0	0
२३	लातूर	0	0	0	0	0	0	0	0	0
२४	बुलढाणा	0	0	0	0	0	0	0	0	0
२५	अकोला	0	0	0	0	0	0	0	0	0
२६	वाशिम	0	0	0	0	0	0	0	0	0
२७	अमरावती	0	0	0	0	0	0	0	0	0
२८	यवतमाळ	0	0	0	0	0	0	0	0	0
२९	वर्धा	0	0	0	0	0	0	0	0	0
३०	नागपूर	0	0	0	0	0	0	0	0	0
३१	भंडारा	0	0	0	0	0	0	0	0	0
३२	गोंदिया	0	0	0	0	0	0	0	0	0
३३	चंद्रपूर	0	0	0	0	0	0	0	0	0
३४	गडचिरोली	0	0	0	1	0	0	0	0	0
	एकूण ..	**1**	**4**	**5**	**3**	**1**	**2**	**0**	**0**	**0**

TABLE XIV

Districtwise statement showing the number of Sectorwise Reserved Vacancies filled in by Scheduled Tribes Candidates

निमसरकारी Local Bodies			खाजगी Private Sector			एकूण Total				
२०२२ 2022	२०२३ 2023	२०२४ (अंदाजित) 2024 (Estimated)	२०२२ 2022	२०२३ 2023	२०२४ (अंदाजित) 2024 (Estimated)	२०२२ 2022	२०२३ 2023	२०२४ (अंदाजित) 2024 (Estimated)	Serial No.	Name of District
12	13	14	15	16	17	18	19	20	1	2
0	0	0	03	405	450	04	409	500	.. 1	Mumbai
0	0	0	280	448	480	280	449	590	.. 2	Thane / Palghar
0	0	0	12	09	20	14	09	20	.. 3	Raigad
0	0	0	01	00	00	01	00	00	.. 4	Ratnagiri
0	0	0	01	00	00	01	00	00	.. 5	Sindhudurg
0	0	0	754	1,065	1,100	754	1,065	1,100	.. 6	Nashik
0	0	0	77	148	200	77	148	200	.. 7	Dhule
0	0	0	147	179	200	147	179	200	.. 8	Nandurbar
0	0	0	26	33	45	26	33	50	.. 9	Jalgaon
0	0	0	38	50	60	38	50	65	.. 10	Ahmadnagar
0	0	0	917	1,219	1,250	917	1,219	1,250	.. 11	Pune
0	0	0	08	02	10	08	02	08	.. 12	Satara
0	0	0	06	03	08	06	03	06	.. 13	Sangli
0	0	0	04	02	06	04	02	05	.. 14	Solapur
0	0	0	06	01	03	06	01	03	.. 15	Kolhapur
0	0	0	45	382	400	45	382	400	.. 16	Chhatrapati Sambhajinagar
0	0	0	10	23	30	10	23	35	.. 17	Jalna
0	0	0	05	03	09	05	03	09	.. 18	Parbhani
0	0	0	11	15	20	11	15	25	.. 19	Hingoli
0	0	0	00	00	00	00	00	00	.. 20	Beed
0	0	0	15	12	17	15	12	20	.. 21	Nanded
0	0	0	22	00	00	22	00	00	.. 22	Dharashiv
0	0	0	02	00	00	02	00	00	.. 23	Latur
0	0	0	04	08	15	04	08	15	.. 24	Buldhana
0	0	0	06	14	18	06	14	20	.. 25	Akola
0	0	0	04	08	10	04	08	15	.. 26	Washim
0	0	0	27	40	50	27	40	50	.. 27	Amravati
0	0	0	95	33	40	95	33	45	.. 28	Yavatmal
0	0	0	19	10	15	19	10	18	.. 29	Wardha
0	0	0	09	08	20	09	08	13	.. 30	Nagpur
0	0	0	04	11	18	04	11	20	.. 31	Bhandara
0	0	0	18	16	30	18	16	25	.. 32	Gondia
0	0	0	55	21	35	55	21	30	.. 33	Chandrapur
0	0	0	11	15	20	12	15	20	.. 34	Gadchiroli
0	**0**	**0**	**2,642**	**4,183**	**4,579**	**2,646**	**4,188**	**4,757**	**.. Total**	

तक्ता १५

जिल्हानिहाय विमुक्त जातीच्या उमेदवारांकडून भरण्यात आलेल्या क्षेत्रनिहाय राखीव रिक्त पदांची संख्या दर्शविणारे विवरणपत्र

अनु-क्रमांक	जिल्ह्याचे नाव	केंद्र शासन Central Government			राज्य शासन State Government			केंद्र / राज्य शासनाचे अंगीकृत व्यवसाय Undertaking under Central / State Govt.		
		२०२२ 2022	२०२३ 2023	२०२४ (अंदाजित) 2024 (Estimated)	२०२२ 2022	२०२३ 2023	२०२४ (अंदाजित) 2024 (Estimated)	२०२२ 2022	२०२३ 2023	२०२४ (अंदाजित) 2024 (Estimated)
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
१	मुंबई	0	1	2	0	0	0	0	0	0
२	ठाणे / पालघर	0	0	0	0	0	0	0	0	0
३	रायगड	0	0	0	0	0	0	0	0	0
४	रत्नागिरी	0	0	0	0	0	0	0	0	0
५	सिंधुदुर्ग	0	0	0	0	0	0	0	0	0
६	नाशिक	0	0	0	0	0	0	0	0	0
७	धुळे	0	0	0	0	0	0	0	0	0
८	नंदुरबार	0	0	0	0	0	0	0	0	0
९	जळगाव	0	0	0	0	0	0	0	0	0
१०	अहमदनगर	0	0	0	0	0	0	0	0	0
११	पुणे	0	0	0	0	0	0	0	0	0
१२	सातारा	0	0	0	0	0	0	0	0	0
१३	सांगली	0	0	0	0	0	0	0	0	0
१४	सोलापूर	0	0	0	0	0	0	0	0	0
१५	कोल्हापूर	0	0	0	0	0	0	0	0	0
१६	छत्रपती संभाजीनगर ..	0	0	0	0	0	0	0	0	0
१७	जालना	0	0	0	0	0	0	0	0	0
१८	परभणी	0	0	0	0	0	0	0	0	0
१९	हिंगोली	0	0	0	0	0	0	0	0	0
२०	बीड	0	0	0	0	0	0	0	0	0
२१	नांदेड	0	0	0	0	0	0	0	0	0
२२	धाराशीव	0	0	0	0	0	0	0	0	0
२३	लातूर	0	0	0	0	0	0	0	0	0
२४	बुलढाणा	0	0	0	0	0	0	0	0	0
२५	अकोला	0	0	0	0	0	0	0	0	0
२६	वाशिम	0	0	0	0	0	0	0	0	0
२७	अमरावती	0	0	0	0	0	0	0	0	0
२८	यवतमाळ	0	0	0	0	0	0	0	0	0
२९	वर्धा	0	0	0	0	0	0	0	0	0
३०	नागपूर	0	0	0	0	0	0	0	0	0
३१	भंडारा	0	0	0	0	0	0	0	0	0
३२	गोंदिया	0	0	0	0	0	0	0	0	0
३३	चंद्रपूर	0	0	0	0	0	0	0	0	0
३४	गडचिरोली	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	एकूण ..	**0**	**1**	**2**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**

TABLE XV

Districtwise statement showing the number of Sectorwise Reserved Vacancies filled in by V. J. Candidates

निमसरकारी Local Bodies			खाजगी Private Sector			एकूण Total				
२०२२ 2022	२०२३ 2023	२०२४ (अंदाजित) 2024 (Estimated)	२०२२ 2022	२०२३ 2023	२०२४ (अंदाजित) 2024 (Estimated)	२०२२ 2022	२०२३ 2023	२०२४ (अंदाजित) 2024 (Estimated)	Serial No.	Name of District
12	13	14	15	16	17	18	19	20	1	2
0	0	0	0	31	35	0	32	35	.. 1	Mumbai
0	0	0	46	68	72	46	68	70	.. 2	Thane / Palghar
0	0	0	0	0	0	0	0	0	.. 3	Raigad
0	0	0	4	6	10	4	6	8	.. 4	Ratnagiri
0	0	0	0	0	0	0	0	0	.. 5	Sindhudurg
0	0	0	29	47	52	29	47	50	.. 6	Nashik
0	0	0	4	17	20	4	17	30	.. 7	Dhule
0	0	0	0	1	2	0	1	3	.. 8	Nandurbar
0	0	0	35	49	55	35	49	55	.. 9	Jalgaon
0	0	0	6	8	15	6	8	10	.. 10	Ahmadnagar
0	0	0	492	496	500	492	496	500	.. 11	Pune
0	0	0	36	14	20	36	14	20	.. 12	Satara
0	0	0	10	9	15	10	9	12	.. 13	Sangli
0	0	0	9	6	9	9	6	8	.. 14	Solapur
0	0	0	2	4	8	2	4	9	.. 15	Kolhapur
0	0	0	68	168	182	68	168	170	.. 16	Chhatrapati Sambhajinagar
0	0	0	23	55	60	23	55	60	.. 17	Jalna
0	0	0	4	6	10	4	6	14	.. 18	Parbhani
0	0	0	6	2	4	6	2	6	.. 19	Hingoli
0	0	0	9	5	8	9	5	8	.. 20	Beed
0	0	0	13	15	18	13	15	20	.. 21	Nanded
0	0	0	25	3	5	25	3	5	.. 22	Dharashiv
0	0	0	3	5	7	3	5	8	.. 23	Latur
0	0	0	7	20	25	7	20	25	.. 24	Buldhana
0	0	0	5	5	10	5	5	8	.. 25	Akola
0	0	0	19	7	9	19	7	9	.. 26	Washim
0	0	0	8	6	8	8	6	10	.. 27	Amravati
0	0	0	83	36	40	83	36	40	.. 28	Yavatmal
0	0	0	0	0	0	0	0	0	.. 29	Wardha
0	0	0	0	0	0	0	0	0	.. 30	Nagpur
0	0	0	0	0	0	0	0	0	.. 31	Bhandara
0	0	0	0	0	0	0	0	0	.. 32	Gondia
0	0	0	1	0	0	1	0	0	.. 33	Chandrapur
0	0	0	0	0	0	0	0	0	.. 34	Gadchiroli
0	**0**	**0**	**947**	**1,089**	**1,199**	**947**	**1,090**	**1,193**	**.. Total**	

तक्ता १६

जिल्हानिहाय भटक्या जमातीच्या उमेदवारांकडून भरण्यात आलेल्या क्षेत्रनिहाय राखीव रिक्त पदांची संख्या दर्शविणारे विवरणपत्र

अनु-क्रमांक	जिल्ह्याचे नाव	केंद्र शासन Central Government			राज्य शासन State Government			केंद्र / राज्य शासनाचे अंगीकृत व्यवसाय Undertaking under Central / State Govt.		
		२०२२ 2022	२०२३ 2023	२०२४ (अंदाजित) 2024 (Estimated)	२०२२ 2022	२०२३ 2023	२०२४ (अंदाजित) 2024 (Estimated)	२०२२ 2022	२०२३ 2023	२०२४ (अंदाजित) 2024 (Estimated)
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
१	मुंबई	0	2	4	0	0	0	0	0	0
२	ठाणे / पालघर	0	0	0	0	0	0	0	0	0
३	रायगड	0	0	0	0	0	0	0	0	0
४	रत्नागिरी	0	0	0	0	0	0	0	0	0
५	सिंधुदुर्ग	0	0	0	0	0	0	0	0	0
६	नाशिक	0	0	0	0	0	0	0	0	0
७	धुळे	0	0	0	0	0	0	0	0	0
८	नंदुरबार	0	0	0	0	0	0	0	0	0
९	जळगाव	0	0	0	0	0	0	0	0	0
१०	अहमदनगर	0	0	0	0	0	0	0	0	0
११	पुणे	0	0	0	0	0	0	0	0	0
१२	सातारा	0	0	0	0	1	2	0	0	0
१३	सांगली	0	0	0	0	1	2	0	0	0
१४	सोलापूर	0	0	0	1	0	0	0	0	0
१५	कोल्हापूर	0	0	0	0	0	0	0	0	0
१६	छत्रपती संभाजीनगर ..	0	0	0	0	0	0	0	0	0
१७	जालना	0	0	0	0	0	0	0	0	0
१८	परभणी	0	0	0	0	0	0	0	0	0
१९	हिंगोली	0	0	0	0	0	0	0	0	0
२०	बीड	0	0	0	0	0	0	0	0	0
२१	नांदेड	0	0	0	0	0	0	0	0	0
२२	धाराशीव	0	0	0	0	0	0	0	0	0
२३	लातूर	0	0	0	0	0	0	0	0	0
२४	बुलढाणा	0	0	0	0	0	0	0	0	0
२५	अकोला	0	0	0	0	0	0	0	0	0
२६	वाशिम	0	0	0	0	0	0	0	0	0
२७	अमरावती	0	0	0	0	0	0	0	0	0
२८	यवतमाळ	0	0	0	0	0	0	0	0	0
२९	वर्धा	0	0	0	0	0	0	0	0	0
३०	नागपूर	0	0	0	0	0	0	0	0	0
३१	भंडारा	0	0	0	0	0	0	0	0	0
३२	गोंदिया	0	0	0	0	0	0	0	0	0
३३	चंद्रपूर	0	0	0	0	0	0	0	0	0
३४	गडचिरोली	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	एकूण ..	**0**	**2**	**4**	**1**	**2**	**4**	**0**	**0**	**0**

TABLE XVI

Districtwise statement showing the number of Sectorwise Reserved Vacancies filled in by N. T. Candidates

निमसरकारी Local Bodies			खाजगी Private Sector			एकूण Total				
२०२२ 2022	२०२३ 2023	२०२४ (अंदाजित) 2024 (Estimated)	२०२२ 2022	२०२३ 2023	२०२४ (अंदाजित) 2024 (Estimated)	२०२२ 2022	२०२३ 2023	२०२४ (अंदाजित) 2024 (Estimated)	Serial No.	Name of District
12	13	14	15	16	17	18	19	20	1	2
0	0	0	1	41	45	1	43	50	.. 1	Mumbai
0	0	0	30	34	40	30	34	40	.. 2	Thane / Palghar
0	0	0	2	0	0	2	0	0	.. 3	Raigad
0	0	0	24	33	36	24	33	40	.. 4	Ratnagiri
0	0	0	1	0	0	1	0	0	.. 5	Sindhudurg
0	0	0	249	348	350	251	348	355	.. 6	Nashik
0	0	0	47	80	84	47	80	100	.. 7	Dhule
0	0	0	7	11	15	7	11	20	.. 8	Nandurbar
0	0	0	59	94	100	59	94	110	.. 9	Jalgaon
0	0	0	52	82	88	52	82	100	.. 10	Ahmadnagar
0	0	0	562	702	750	562	702	720	.. 11	Pune
0	0	0	62	28	40	62	29	40	.. 12	Satara
0	0	0	35	31	45	35	32	47	.. 13	Sangli
0	0	0	49	20	30	50	20	30	.. 14	Solapur
0	0	0	36	18	31	36	18	30	.. 15	Kolhapur
0	0	0	108	353	370	108	353	365	.. 16	Chhatrapati Sambhajinagar
0	0	0	68	111	122	68	111	129	.. 17	Jalna
0	0	0	15	19	29	15	19	30	.. 18	Parbhani
0	0	0	5	14	20	5	14	20	.. 19	Hingoli
0	0	0	16	23	33	16	23	33	.. 20	Beed
0	0	0	18	23	33	18	23	33	.. 21	Nanded
0	0	0	20	3	6	20	3	6	.. 22	Dharashiv
0	0	0	14	5	8	14	5	8	.. 23	Latur
0	0	0	32	72	80	32	72	80	.. 24	Buldhana
0	0	0	7	11	20	7	11	20	.. 25	Akola
0	0	0	4	15	22	4	15	22	.. 26	Washim
0	0	0	22	26	35	22	26	35	.. 27	Amravati
0	0	0	22	13	20	22	13	20	.. 28	Yavatmal
0	0	0	15	3	6	15	3	6	.. 29	Wardha
0	0	0	10	8	14	10	8	14	.. 30	Nagpur
0	0	0	19	7	13	19	7	13	.. 31	Bhandara
0	0	0	10	12	21	10	12	21	.. 32	Gondia
0	0	0	20	8	16	20	8	15	.. 33	Chandrapur
0	0	0	2	0	0	2	0	0	.. 34	Gadchiroli
0	**0**	**0**	**1,654**	**2,248**	**2,522**	**1,655**	**2,252**	**2,552**	**.. Total**	

तक्ता १७

जिल्हानिहाय इतर मागासवर्गीय उमेदवारांकडून भरण्यात आलेल्या क्षेत्रनिहाय राखीव रिक्त पदांची संख्या दर्शविणारे विवरणपत्र

अनु-क्रमांक	जिल्ह्याचे नाव	केंद्र शासन Central Government			राज्य शासन State Government			केंद्र / राज्य शासनाचे अंगीकृत व्यवसाय Undertaking under Central / State Govt.		
		२०२२ 2022	२०२३ 2023	२०२४ (अंदाजित) 2024 (Estimated)	२०२२ 2022	२०२३ 2023	२०२४ (अंदाजित) 2024 (Estimated)	२०२२ 2022	२०२३ 2023	२०२४ (अंदाजित) 2024 (Estimated)
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
१	मुंबई	2	1	2	1	0	0	0	0	0
२	ठाणे / पालघर	0	0	0	1	0	0	0	0	0
३	रायगड	0	0	0	6	0	0	0	0	0
४	रत्नागिरी	1	0	0	0	1	2	0	0	0
५	सिंधुदुर्ग	0	0	0	0	2	3	0	0	0
६	नाशिक	0	0	0	0	0	0	0	0	0
७	धुळे	0	0	0	0	0	0	0	0	0
८	नंदुरबार	0	0	0	0	0	0	0	0	0
९	जळगाव	0	0	0	2	0	0	0	0	0
१०	अहमदनगर	0	0	0	0	0	0	0	0	0
११	पुणे	0	0	0	0	0	0	0	0	0
१२	सातारा	0	0	0	0	1	2	0	0	0
१३	सांगली	0	0	0	0	0	0	0	0	0
१४	सोलापूर	0	0	0	3	0	0	0	0	0
१५	कोल्हापूर	0	0	0	0	0	0	0	0	0
१६	छत्रपती संभाजीनगर	0	0	0	0	0	0	0	0	0
१७	जालना	0	0	0	0	0	0	0	0	0
१८	परभणी	0	0	0	0	0	0	0	0	0
१९	हिंगोली	0	0	0	0	0	0	0	0	0
२०	बीड	0	0	0	0	0	0	0	0	0
२१	नांदेड	0	0	0	0	0	0	0	0	0
२२	धाराशीव	0	0	0	0	0	0	0	0	0
२३	लातूर	0	0	0	0	0	0	0	0	0
२४	बुलढाणा	0	0	0	0	0	0	0	0	0
२५	अकोला	0	0	0	0	0	0	0	0	0
२६	वाशिम	0	0	0	0	0	0	0	0	0
२७	अमरावती	0	0	0	1	0	2	0	0	0
२८	यवतमाळ	0	0	0	0	0	0	0	0	0
२९	वर्धा	0	0	0	0	3	6	0	0	0
३०	नागपूर	0	0	0	0	0	0	0	0	0
३१	भंडारा	0	0	0	0	1	2	0	0	0
३२	गोंदिया	0	0	0	2	0	0	0	0	0
३३	चंद्रपूर	0	0	0	0	0	0	0	0	0
३४	गडचिरोली	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	एकूण	**3**	**1**	**2**	**16**	**8**	**15**	**0**	**0**	**0**

TABLE XVII

Districtwise statement showing the number of Sectorwise Reserved Vacancies filled in by O. B. C. Candidates

निमसरकारी Local Bodies			खाजगी Private Sector			एकूण Total				
२०२२ 2022	२०२३ 2023	२०२४ (अंदाजित) 2024 (Estimated)	२०२२ 2022	२०२३ 2023	२०२४ (अंदाजित) 2024 (Estimated)	२०२२ 2022	२०२३ 2023	२०२४ (अंदाजित) 2024 (Estimated)	Serial No.	Name of District
12	13	14	15	16	17	18	19	20	1	2
0	0	0	35	1,053	1,080	38	1,054	1,100	.. 1	Mumbai
0	0	0	435	412	450	436	412	420	.. 2	Thane / Palghar
0	0	0	32	292	310	38	292	300	.. 3	Raigad
0	0	0	366	402	430	367	403	420	.. 4	Ratnagiri
0	0	0	41	03	06	41	05	10	.. 5	Sindhudurg
0	0	0	1,055	1,048	1,100	1,055	1,048	1,080	.. 6	Nashik
0	0	0	344	417	430	344	417	430	.. 7	Dhule
0	0	0	56	65	80	56	65	80	.. 8	Nandurbar
0	0	0	612	749	780	614	749	765	.. 9	Jalgaon
0	0	0	98	148	200	98	148	160	.. 10	Ahmadnagar
0	0	0	1,914	3,016	3,036	1,914	3,016	3,030	.. 11	Pune
0	0	0	151	49	60	151	50	70	.. 12	Satara
0	0	0	63	80	100	63	80	100	.. 13	Sangli
0	0	0	65	64	85	68	64	80	.. 14	Solapur
0	0	0	52	51	70	52	51	70	.. 15	Kolhapur
0	0	0	260	963	985	260	963	985	.. 16	Chhatrapati Sambhajinagar
0	0	0	97	139	150	97	139	150	.. 17	Jalna
0	0	0	19	18	25	19	18	30	.. 18	Parbhani
0	0	0	09	15	20	09	15	25	.. 19	Hingoli
0	0	0	12	21	30	12	21	30	.. 20	Beed
0	0	0	18	41	50	18	41	52	.. 21	Nanded
0	0	0	10	14	18	10	14	21	.. 22	Dharashiv
0	0	0	17	24	35	17	24	32	.. 23	Latur
0	0	0	123	237	250	123	237	250	.. 24	Buldhana
0	0	0	36	65	85	36	65	85	.. 25	Akola
0	0	0	27	40	50	27	40	50	.. 26	Washim
0	0	0	185	209	220	186	209	230	.. 27	Amravati
0	0	0	86	68	78	86	68	82	.. 28	Yavatmal
0	0	0	105	28	36	105	31	45	.. 29	Wardha
0	0	0	86	28	36	86	28	38	.. 30	Nagpur
0	0	0	82	51	58	82	52	68	.. 31	Bhandara
0	0	0	62	59	65	64	59	70	.. 32	Gondia
0	0	0	91	30	39	91	30	48	.. 33	Chandrapur
0	0	0	23	05	10	23	05	10	.. 34	Gadchiroli
0	**0**	**0**	**6,667**	**9,904**	**10,457**	**6,686**	**9,913**	**10,416**	**.. Total**	

तक्ता १८

जिल्हानिहाय विशेष मागासवर्गीय उमेदवारांकडून भरण्यात आलेल्या क्षेत्रनिहाय राखीव रिक्त पदांची संख्या दर्शविणारे विवरणपत्र

अनु-क्रमांक	जिल्ह्याचे नाव	केंद्र शासन Central Government			राज्य शासन State Government			केंद्र / राज्य शासनाचे अंगीकृत व्यवसाय Undertaking under Central / State Govt.		
		२०२२ 2022	२०२३ 2023	२०२४ (अंदाजित) 2024 (Estimated)	२०२२ 2022	२०२३ 2023	२०२४ (अंदाजित) 2024 (Estimated)	२०२२ 2022	२०२३ 2023	२०२४ (अंदाजित) 2024 (Estimated)
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
१	मुंबई	0	3	6	0	0	0	0	0	0
२	ठाणे / पालघर	0	0	0	0	0	0	0	0	0
३	रायगड	0	0	0	1	0	0	0	0	0
४	रत्नागिरी	0	0	0	0	0	0	0	0	0
५	सिंधुदुर्ग	0	0	0	0	0	0	0	0	0
६	नाशिक	0	0	0	0	0	0	0	0	0
७	धुळे	0	0	0	0	0	0	0	0	0
८	नंदुरबार	0	0	0	0	0	0	0	0	0
९	जळगाव	0	0	0	0	0	0	0	0	0
१०	अहमदनगर	0	0	0	0	0	0	0	0	0
११	पुणे	0	0	0	0	0	0	0	0	0
१२	सातारा	0	0	0	0	0	0	0	0	0
१३	सांगली	0	0	0	0	0	0	0	0	0
१४	सोलापूर	0	0	0	0	0	0	0	0	0
१५	कोल्हापूर	0	0	0	0	0	0	0	0	0
१६	छत्रपती संभाजीनगर ..	0	0	0	0	0	0	0	0	0
१७	जालना	0	0	0	0	0	0	0	0	0
१८	परभणी	0	0	0	0	0	0	0	0	0
१९	हिंगोली	0	0	0	0	0	0	0	0	0
२०	बीड	0	0	0	0	0	0	0	0	0
२१	नांदेड	0	0	0	0	0	0	0	0	0
२२	धाराशीव	0	0	0	0	0	0	0	0	0
२३	लातूर	0	0	0	0	0	0	0	0	0
२४	बुलढाणा	0	0	0	0	0	0	0	0	0
२५	अकोला	0	0	0	0	0	0	0	0	0
२६	वाशिम	0	0	0	0	0	0	0	0	0
२७	अमरावती	0	0	0	0	0	0	0	0	0
२८	यवतमाळ	0	0	0	0	0	0	0	0	0
२९	वर्धा	0	0	0	0	0	0	0	0	0
३०	नागपूर	0	0	0	0	0	0	0	0	0
३१	भंडारा	0	0	0	0	0	0	0	0	0
३२	गोंदिया	0	0	0	0	0	0	0	0	0
३३	चंद्रपूर	0	0	0	0	0	0	0	0	0
३४	गडचिरोली	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	एकूण ..	**0**	**3**	**6**	**1**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**

Table XVIII

Districtwise statement showing the number of Sectorwise Reserved Vacancies filled in by S. B. C. Candidates

निमसरकारी Local Bodies			खाजगी Private Sector			एकूण Total					
२०२२ 2022	२०२३ 2023	२०२४ (अंदाजित) 2024 (Estimated)	२०२२ 2022	२०२३ 2023	२०२४ (अंदाजित) 2024 (Estimated)	२०२२ 2022	२०२३ 2023	२०२४ (अंदाजित) 2024 (Estimated)		Serial No.	Name of District
12	13	14	15	16	17	18	19	20		1	2
0	0	0	0	60	70	1	63	70	..	1	Mumbai
0	0	0	16	48	60	16	48	55	..	2	Thane / Palghar
0	0	0	1	2	5	2	2	5	..	3	Raigad
0	0	0	12	26	33	12	26	32	..	4	Ratnagiri
0	0	0	4	0	0	4	0	0	..	5	Sindhudurg
0	0	0	9	15	20	9	15	20	..	6	Nashik
0	0	0	25	21	30	25	21	30	..	7	Dhule
0	0	0	2	8	14	2	8	12	..	8	Nandurbar
0	0	0	58	35	42	58	35	45	..	9	Jalgaon
0	0	0	7	7	10	7	7	11	..	10	Ahmadnagar
0	0	0	147	181	186	147	181	193	..	11	Pune
0	0	0	7	1	3	7	1	2	..	12	Satara
0	0	0	4	7	10	4	7	10	..	13	Sangli
0	0	0	19	21	28	19	21	30	..	14	Solapur
0	0	0	6	2	4	6	2	4	..	15	Kolhapur
0	0	0	8	25	30	8	25	30	..	16	Chhatrapati Sambhajinagar
0	0	0	2	4	8	2	4	8	..	17	Jalna
0	0	0	1	0	0	1	0	0	..	18	Parbhani
0	0	0	0	0	0	0	0	0	..	19	Hingoli
0	0	0	0	0	0	0	0	0	..	20	Beed
0	0	0	1	1	2	1	1	2	..	21	Nanded
0	0	0	1	0	0	1	0	0	..	22	Dharashiv
0	0	0	3	0	0	3	0	0	..	23	Latur
0	0	0	5	7	11	5	7	11	..	24	Buldhana
0	0	0	1	3	6	1	3	6	..	25	Akola
0	0	0	0	3	5	0	3	6	..	26	Washim
0	0	0	7	9	14	7	9	14	..	27	Amravati
0	0	0	4	2	4	4	2	3	..	28	Yavatmal
0	0	0	4	2	4	4	2	4	..	29	Wardha
0	0	0	5	0	0	5	0	0	..	30	Nagpur
0	0	0	8	5	11	8	5	8	..	31	Bhandara
0	0	0	3	15	18	3	15	18	..	32	Gondia
0	0	0	6	0	0	6	0	0	..	33	Chandrapur
0	0	0	0	0	0	0	0	0	..	34	Gadchiroli
0	**0**	**0**	**377**	**510**	**628**	**378**	**513**	**629**	..	**Total**	

तक्ता १९

जिल्हानिहाय १ जानेवारी ते ३१ डिसेंबर, २०२२ या कालावधीत अपंग उमेदवारांची नोंदणी,

Districtwise Statistics of Physically Handicapped Persons Registered,

अनु-क्रमांक	जिल्ह्याचे नाव	अंध Blind				मुकबधिर Deaf and dumb			
		नोंदणी	अधिसूचित रिक्त पदे	नोकरीस लागलेले	नोंदणी पट	नोंदणी	अधिसूचित रिक्त पदे	नोकरीस लागलेले	नोंदणी पट
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
१	मुंबई	1040	11	0	487	11	3329	0	952
२	ठाणे / पालघर	700	9	0	418	15	700	0	677
३	रायगड	0	1	0	127	7	3	0	120
४	रत्नागिरी	0	3	0	107	2	0	0	100
५	सिंधुदुर्ग	0	3	0	118	3	0	0	59
६	नाशिक	22	8	0	335	10	0	0	332
७	धुळे	0	1	0	170	4	0	0	139
८	नंदुरबार	0	3	0	41	1	0	0	48
९	जळगाव	0	8	0	317	2	0	0	291
१०	अहमदनगर	0	5	0	397	2	0	0	269
११	पुणे	54	9	2	622	3	0	1	610
१२	सातारा	0	3	0	292	6	0	1	234
१३	सांगली	0	5	0	234	9	0	0	246
१४	सोलापूर	0	6	0	248	4	0	0	381
१५	कोल्हापूर	0	3	1	331	1	0	0	301
१६	छत्रपती संभाजीनगर ..	0	4	0	319	6	0	1	273
१७	जालना	0	1	0	139	0	0	0	63
१८	परभणी	0	2	0	99	1	0	0	88
१९	हिंगोली	0	3	0	93	0	0	0	38
२०	बीड	0	2	0	165	2	0	0	270
२१	नांदेड	0	1	0	234	1	0	0	176
२२	धाराशीव	0	3	0	143	1	0	0	114
२३	लातूर	0	8	0	254	1	0	0	161
२४	बुलढाणा	0	6	0	283	1	0	0	244
२५	अकोला	0	6	0	217	0	0	0	163
२६	वाशिम	0	1	0	174	2	0	0	132
२७	अमरावती	0	10	0	291	3	0	0	248
२८	यवतमाळ	0	5	0	380	2	0	1	244
२९	वर्धा	0	1	0	126	0	0	0	114
३०	नागपूर	0	5	0	352	10	0	0	367
३१	भंडारा	0	1	0	192	2	0	0	122
३२	गोंदिया	0	1	0	148	0	0	0	65
३३	चंद्रपूर	0	2	1	208	3	0	0	144
३४	गडचिरोली	0	0	0	97	1	0	0	48
	एकूण ..	**1,816**	**140**	**4**	**8,158**	**122**	**4,032**	**4**	**7,833**

TABLE XIX

अधिसूचित रिक्त पदे, नोकरीस लागलेले, नोंदणीपट यांची सांख्यिकी माहिती

Place & on Live Register from 1st January to 31st December, 2022

अस्थिव्यंग Bone Sarcasm				श्वसनरोगी Respiratory disease				कुष्ठरोगी Leper					Serial No.	Name of District
नोंदणी	अधिसूचित रिक्त पदे	नोकरीस लागलेले	नोंदणी पट	नोंदणी	अधिसूचित रिक्त पदे	नोकरीस लागलेले	नोंदणी पट	नोंदणी	अधिसूचित रिक्त पदे	नोकरीस लागलेले	नोंदणी पट			
11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22		1	2
25	3624	0	2,827	2	600	0	29	2	40	0	10	..	1	Mumbai
41	900	0	2,576	2	500	0	25	1	500	0	15	..	2	Thane / Palghar
8	0	0	801	0	0	0	7	0	0	0	4	..	3	Raigad
2	0	0	517	1	0	0	4	0	0	0	0	..	4	Ratnagiri
14	0	0	420	1	0	0	11	0	0	0	2	..	5	Sindhudurg
21	11	1	1,842	1	0	0	13	1	0	0	4	..	6	Nashik
5	0	0	935	1	0	0	13	0	0	0	1	..	7	Dhule
6	0	0	354	0	0	0	2	0	0	0	0	..	8	Nandurbar
21	0	0	1,882	0	0	0	8	0	0	0	7	..	9	Jalgaon
12	0	0	1,343	3	0	0	14	0	0	0	2	..	10	Ahmadnagar
30	20	0	2,447	3	0	0	19	1	0	0	7	..	11	Pune
21	0	1	1,275	1	0	0	19	0	0	0	2	..	12	Satara
18	0	1	1,060	0	0	0	15	0	0	0	5	..	13	Sangli
16	0	2	1,455	0	0	0	12	0	0	0	3	..	14	Solapur
31	7	0	1,471	0	0	0	9	0	0	0	4	..	15	Kolhapur
22	0	2	1,462	1	0	0	16	0	0	0	7	..	16	Chh. Sambhajinagar
10	0	0	576	0	0	0	4	0	0	0	3	..	17	Jalna
3	0	0	499	0	0	0	6	0	0	0	2	..	18	Parbhani
1	0	0	371	0	0	0	1	0	0	0	1	..	19	Hingoli
3	0	0	918	0	0	0	6	0	0	0	3	..	20	Beed
8	0	0	1,008	2	0	0	9	0	0	0	5	..	21	Nanded
5	0	0	709	1	0	0	7	0	0	0	2	..	22	Dharashiv
7	0	0	834	1	0	0	7	0	0	0	1	..	23	Latur
6	0	0	728	0	0	0	7	0	0	0	4	..	24	Buldhana
10	0	0	868	2	0	0	6	0	0	0	0	..	25	Akola
2	0	0	588	0	0	0	1	0	0	0	3	..	26	Washim
13	0	0	1,305	0	0	0	7	0	0	0	3	..	27	Amravati
9	0	0	1,019	0	0	0	2	0	0	0	3	..	28	Yavatmal
5	0	0	469	0	0	0	4	1	0	0	2	..	29	Wardha
17	0	0	1,221	2	0	0	17	0	0	0	5	..	30	Nagpur
6	0	0	728	0	0	0	7	0	0	0	4	..	31	Bhandara
3	0	0	624	0	0	0	3	1	0	0	1	..	32	Gondia
7	0	0	864	1	0	0	7	1	0	0	4	..	33	Chandrapur
0	0	0	311	0	0	0	2	0	0	0	0	..	34	Gadchiroli
409	**4,562**	**7**	**36,782**	**25**	**1100**	**0**	**318**	**25**	**540**	**0**	**318**	**..**	**Total**	

तक्ता २०

जिल्हानिहाय १ जानेवारी ते ३१ डिसेंबर, २०२३ या कालावधीत अपंग उमेदवारांची नोंदणी,

Districtwise Statistics of Physically Handicapped Persons Registered,

अनु-क्रमांक	जिल्ह्याचे नाव	अंध Blind				मुकबधिर Deaf and dumb			
		नोंदणी	अधिसूचित रिक्त पदे	नोकरीस लागलेले	नोंदणी पट	नोंदणी	अधिसूचित रिक्त पदे	नोकरीस लागलेले	नोंदणी पट
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
१	मुंबई	12	0	0	986	12	220	0	1,916
२	ठाणे / पालघर	18	0	0	85	16	0	0	1,370
३	रायगड	0	0	0	254	6	0	0	246
४	रत्नागिरी	2	0	0	216	6	0	0	206
५	सिंधुदुर्ग	2	0	0	238	2	0	0	120
६	नाशिक	10	0	0	680	18	0	4	678
७	धुळे	4	0	0	344	6	0	0	284
८	नंदुरबार	1	0	0	83	2	0	0	98
९	जळगाव	4	0	0	638	6	0	0	588
१०	अहमदनगर	10	0	0	804	6	0	0	544
११	पुणे	16	20	0	1,260	24	0	0	1,244
१२	सातारा	4	0	0	588	12	0	0	480
१३	सांगली	10	0	0	478	4	0	2	494
१४	सोलापूर	4	0	0	500	10	0	0	772
१५	कोल्हापूर	8	0	0	670	12	0	0	614
१६	छत्रपती संभाजीनगर ..	4	0	0	642	15	0	2	559
१७	जालना	0	0	2	276	0	0	0	126
१८	परभणी	4	0	0	202	0	0	0	176
१९	हिंगोली	2	0	0	188	0	0	0	76
२०	बीड	2	0	0	332	8	0	0	548
२१	नांदेड	18	0	0	486	8	0	0	360
२२	धाराशीव	6	0	0	292	2	0	0	230
२३	लातूर	10	0	0	518	2	0	0	324
२४	बुलढाणा	5	0	0	571	2	0	2	488
२५	अकोला	4	0	0	438	0	0	0	326
२६	वाशिम	0	0	0	348	0	0	0	264
२७	अमरावती	8	0	0	590	4	12	0	500
२८	यवतमाळ	22	0	0	782	8	0	0	496
२९	वर्धा	2	0	0	254	0	0	0	228
३०	नागपूर	6	0	0	710	18	0	0	752
३१	भंडारा	12	0	0	396	4	0	0	248
३२	गोंदिया	2	0	0	298	2	0	0	132
३३	चंद्रपूर	2	0	0	418	2	0	0	290
३४	गडचिरोली	0	0	0	194	0	0	0	96
	एकूण ..	**214**	**20**	**2**	**16,528**	**217**	**232**	**10**	**15,873**

TABLE XX

अधिसूचित रिक्त पदे, नोकरीस लागलेले, नोंदणीपट यांची सांख्यिकी माहिती

Place & on Live Register from 1st January to 31st December, 2023

अस्थिव्यंग Bone Sarcasm				श्वसनरोगी Respiratory disease				कुष्ठरोगी Leper					Serial No.	Name of District
नोंदणी	अधिसूचित रिक्त पदे	नोकरीस लागलेले	नोंदणी पट	नोंदणी	अधिसूचित रिक्त पदे	नोकरीस लागलेले	नोंदणी पट	नोंदणी	अधिसूचित रिक्त पदे	नोकरीस लागलेले	नोंदणी पट			
11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22		1	2
63	320	0	5,717	2	0	0	60	2	0	0	22	..	1	Mumbai
88	0	0	5,240	2	0	0	52	2	0	0	32	..	2	Thane / Palghar
22	0	0	1,624	0	0	0	14	0	0	0	8	..	3	Raigad
10	0	0	1,044	2	0	0	10	0	0	0	0	..	4	Ratnagiri
12	0	0	852	3	0	0	25	1	0	0	5	..	5	Sindhudurg
59	5	2	3,741	0	0	0	26	0	0	0	8	..	6	Nashik
14	0	0	1,884	1	0	0	27	0	0	0	2	..	7	Dhule
8	0	0	716	0	0	0	4	2	0	0	2	..	8	Nandurbar
28	0	0	3,792	0	0	0	16	2	0	0	16	..	9	Jalgaon
34	0	0	2,720	2	0	0	30	0	0	0	4	..	10	Ahmadnagar
46	8	0	4,940	4	0	0	42	2	0	0	16	..	11	Pune
30	0	0	2,580	4	0	0	42	0	0	0	4	..	12	Satara
38	0	1	2,157	0	0	0	30	2	0	0	12	..	13	Sangli
20	0	6	2,924	2	0	0	26	0	0	0	6	..	14	Solapur
55	0	2	2,995	2	0	0	20	0	0	0	8	..	15	Kolhapur
22	0	0	2,946	2	0	0	34	0	0	0	14	..	16	Chh. Sambhajinagar
6	0	0	458	0	0	0	8	0	0	0	6	..	17	Jalna
20	0	0	1,018	0	0	0	12	0	0	0	4	..	18	Parbhani
6	0	0	748	0	0	0	2	0	0	0	2	..	19	Hingoli
16	0	0	1,852	2	0	0	14	0	0	0	6	..	20	Beed
36	0	0	2,052	0	0	0	18	0	0	0	10	..	21	Nanded
14	0	0	1,432	0	0	0	14	0	0	0	4	..	22	Dharashiv
26	0	0	1,694	0	0	0	14	2	0	0	4	..	23	Latur
22	0	0	2,428	0	0	0	12	0	0	0	4	..	24	Buldhana
12	0	0	1,748	0	0	0	12	0	0	0	4	..	25	Akola
4	0	0	1,180	0	0	0	2	0	0	0	6	..	26	Washim
14	0	0	2,624	4	0	0	18	0	0	0	6	..	27	Amravati
58	0	0	2,096	6	0	0	10	10	0	0	16	..	28	Yavatmal
8	0	0	946	2	0	0	10	0	0	0	4	..	29	Wardha
62	0	0	2,504	10	0	0	44	2	0	0	12	..	30	Nagpur
22	0	0	1,478	2	0	0	16	0	0	0	8	..	31	Bhandara
4	0	0	1,252	0	0	0	6	0	0	0	2	..	32	Gondia
5	0	0	1,733	0	0	0	14	0	0	0	8	..	33	Chandrapur
4	0	0	626	0	0	0	4	0	0	0	0	..	34	Gadchiroli
888	**333**	**11**	**74,441**	**52**	**0**	**0**	**688**	**52**	**0**	**0**	**688**	**..**	**Total**	

तक्ता २१/ TABLE XXI

१ जानेवारी ते ३१ डिसेंबर २०२३ या कालावधीत नोंदणी झालेल्या अल्पसंख्याकांची जिल्हानिहाय सांख्यिकी माहिती

Districtwise Minority Candidates Registered during 1st January to 31st December 2023

अनु-क्रमांक	जिल्ह्याचे नाव	वर्षात नोंदणी केलेले उमेदवार							Sr. No.	District
		मुस्लिम	ख्रिश्चन	शीख	बौद्ध	झोराष्ट्रीयन	जैन	एकूण		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	1	2
१	मुंबई	3,274	326	23	1663	3	81	5,370	1	Mumbai
२	ठाणे / पालघर	3,888	205	20	1630	0	55	5,798	2	Thane/Palghar
३	रायगड	530	28	10	463	0	1	1032	3	Raigad
४	रत्नागिरी	896	15	0	541	0	3	1455	4	Ratnagiri
५	सिंधुदुर्ग	177	59	0	118	0	0	354	5	Sindhudurg
६	नाशिक	1058	36	8	357	0	48	1507	6	Nashik
७	धुळे	909	3	2	156	0	14	1084	7	Dhule
८	नंदुरबार	307	5	0	21	0	14	347	8	Nandurbar
९	जळगाव	866	14	2	392	0	44	1318	9	Jalgaon
१०	अहमदनगर	924	43	10	121	2	18	1118	10	Ahmadnagar
११	पुणे	3017	134	7	1121	1	82	4362	11	Pune
१२	सातारा	685	6	1	487	0	21	1200	12	Satara
१३	सांगली	1480	36	0	120	1	257	1894	13	Sangli
१४	सोलापूर	5175	38	9	191	0	71	5484	14	Solapur
१५	कोल्हापूर	2331	63	2	77	0	277	2750	15	Kolhapur
१६	छ. संभाजीनगर	1677	89	21	2461	10	80	4338	16	Chh. Sambhajinagar
१७	जालना	560	38	4	640	0	20	1262	17	Jalna
१८	परभणी	1315	5	4	1261	2	7	2594	18	Parbhani
१९	हिंगोली	653	3	0	1617	0	15	2288	19	Hingoli
२०	बीड	979	2	0	99	0	17	1097	20	Beed
२१	नांदेड	1244	0	31	1439	2	5	2721	21	Nanded
२२	धाराशिव	773	0	0	50	0	4	827	22	Dharashiv
२३	लातूर	1548	0	0	113	0	7	1668	23	Latur
२४	बुलढाणा	792	2	0	1464	2	35	2295	24	Buldhana
२५	अकोला	1249	14	12	1848	2	14	3139	25	Akola
२६	वाशीम	921	2	0	1011	0	20	1954	26	Washim
२७	अमरावती	1069	28	16	1858	8	15	2994	27	Amravati
२८	यवतमाळ	1008	7	4	1038	0	20	2077	28	Yavatmal
२९	वर्धा	544	11	7	1330	0	14	1906	29	Wardha
३०	नागपूर	2198	110	43	4675	6	46	7078	30	Nagpur
३१	भंडारा	549	17	6	342	6	2	922	31	Bhandara
३२	गोंदिया	515	4	8	339	0	0	866	32	Gondia
३३	चंद्रपूर	535	30	8	1431	6	2	2012	33	Chandrapur
३४	गडचिरोली	369	3	12	669	0	0	1053	34	Gadchiroli
	एकूण	**44015**	**1376**	**270**	**31143**	**51**	**1309**	**78164**		**Total**

तक्ता २१–चालू / TABLE XXI–*contd.*

१ जानेवारी ते ३१ डिसेंबर २०२३ या कालावधीत नोकरीस लागलेल्या अल्पसंख्याकांची जिल्हानिहाय सांख्यिकी माहिती

Districtwise Minority Candidates Placed during 1st January to 31st December 2023

अनु-क्रमांक	जिल्ह्याचे नाव	वर्षात नोकरीस लागलेले उमेदवार							Sr. No.	District
		मुस्लिम	ख्रिश्चन	शीख	बौद्ध	झोराष्ट्रीयन	जैन	एकूण		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	1	2
१	मुंबई ..	348	11	12	18	3	19	411	.. 1	Mumbai
२	ठाणे / पालघर ..	49	3	0	43	0	0	95	.. 2	Thane/Palghar
३	रायगड ..	7	0	0	2	0	0	9	.. 3	Raigad
४	रत्नागिरी ..	14	0	0	51	0	0	65	.. 4	Ratnagiri
५	सिंधुदुर्ग ..	0	0	0	0	0	0	0	.. 5	Sindhudurg
६	नाशिक ..	74	11	0	66	0	5	156	.. 6	Nashik
७	धुळे ..	11	0	0	0	0	0	11	.. 7	Dhule
८	नंदुरबार ..	15	2	0	4	0	1	22	.. 8	Nandurbar
९	जळगाव ..	17	2	0	23	0	0	42	.. 9	Jalgaon
१०	अहमदनगर ..	14	1	0	8	0	0	23	.. 10	Ahmadnagar
११	पुणे ..	216	5	2	104	0	4	331	.. 11	Pune
१२	सातारा ..	8	0	1	20	0	0	29	.. 12	Satara
१३	सांगली ..	30	12	0	15	0	56	113	.. 13	Sangli
१४	सोलापूर ..	19	0	0	0	0	0	19	.. 14	Solapur
१५	कोल्हापूर ..	39	4	0	2	0	3	48	.. 15	Kolhapur
१६	छ. संभाजीनगर ..	195	36	4	690	2	15	942	.. 16	Chh. Sambhajinagar
१७	जालना ..	60	4	0	81	0	6	151	.. 17	Jalna
१८	परभणी ..	10	0	0	29	0	0	39	.. 18	Parbhani
१९	हिंगोली ..	2	0	0	37	0	0	39	.. 19	Hingoli
२०	बीड ..	3	0	0	2	0	0	5	.. 20	Beed
२१	नांदेड ..	8	0	1	23	0	0	32	.. 21	Nanded
२२	धाराशिव ..	6	0	0	0	0	2	8	.. 22	Dharashiv
२३	लातूर ..	12	0	0	1	0	0	13	.. 23	Latur
२४	बुलढाणा ..	13	0	0	45	0	3	61	.. 24	Buldhana
२५	अकोला ..	9	0	0	31	0	0	40	.. 25	Akola
२६	वाशीम ..	0	0	0	35	0	0	35	.. 26	Washim
२७	अमरावती ..	23	7	0	199	0	0	229	.. 27	Amravati
२८	यवतमाळ ..	1	0	0	25	0	2	28	.. 28	Yavatmal
२९	वर्धा ..	0	0	0	10	0	0	10	.. 29	Wardha
३०	नागपूर ..	0	0	0	11	0	0	11	.. 30	Nagpur
३१	भंडारा ..	0	0	0	6	0	0	6	.. 31	Bhandara
३२	गोंदिया ..	2	0	0	0	0	8	10	.. 32	Gondia
३३	चंद्रपूर ..	3	0	0	23	0	0	26	.. 33	Chandrapur
३४	गडचिरोली ..	0	0	0	5	0	0	5	.. 34	Gadchiroli
	एकूण ..	**1208**	**98**	**20**	**1617**	**5**	**116**	**3064**	**..**	**Total**

तक्ता २१–चालू / TABLE XXI–*contd.*

३१ डिसेंबर २०२३ अखेर नोंदणीपटांवर असणाऱ्या अल्पसंख्याकांची जिल्हानिहाय सांख्यिकी माहिती

Districtwise Minority Candidates On Line Registered at the end of 31st December 2023

अनु-क्रमांक	जिल्ह्याचे नाव	एकूण नोंदणी पटावर असलेले उमेदवार							Sr. No.	District
		मुस्लिम	ख्रिश्चन	शीख	बौद्ध	झोराष्ट्रीयन	जैन	एकूण		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	1	2
१	मुंबई ..	24738	3954	220	35756	51	527	65246	.. 1	Mumbai
२	ठाणे / पालघर ..	21949	2789	237	21520	20	421	46936	.. 2	Thane/Palghar
३	रायगड ..	4128	227	53	6173	5	69	10655	.. 3	Raigad
४	रत्नागिरी ..	4849	59	7	7123	0	83	12121	.. 4	Ratnagiri
५	सिंधुदुर्ग ..	1124	643	1	1749	0	51	3568	.. 5	Sindhudurg
६	नाशिक ..	15762	690	90	3342	6	482	20372	.. 6	Nashik
७	धुळे ..	9249	45	30	467	2	181	9974	.. 7	Dhule
८	नंदुरबार ..	4252	50	4	136	8	68	4518	.. 8	Nandurbar
९	जळगाव ..	16151	178	28	4891	7	498	21753	.. 9	Jalgaon
१०	अहमदनगर ..	13229	1017	69	984	12	639	15950	.. 10	Ahmadnagar
११	पुणे ..	23269	3239	237	12283	27	1558	40613	.. 11	Pune
१२	सातारा ..	6737	123	14	5771	5	202	12852	.. 12	Satara
१३	सांगली ..	12855	313	23	922	5	3840	17958	.. 13	Sangli
१४	सोलापूर ..	22452	571	31	636	3	970	24663	.. 14	Solapur
१५	कोल्हापूर ..	14012	654	13	809	2	5188	20678	.. 15	Kolhapur
१६	छ. संभाजीनगर ..	28911	621	111	26505	13	722	56883	.. 16	Chh. Sambhajinagar
१७	जालना ..	8040	432	32	5674	5	172	14355	.. 17	Jalna
१८	परभणी ..	20363	52	22	13552	5	188	34182	.. 18	Parbhani
१९	हिंगोली ..	6038	24	5	11824	7	160	18058	.. 19	Hingoli
२०	बीड ..	21697	69	30	1057	17	149	23013	.. 20	Beed
२१	नांदेड ..	14432	89	429	21516	6	141	36613	.. 21	Nanded
२२	धाराशिव ..	8265	29	3	458	3	157	8915	.. 22	Dharashiv
२३	लातूर ..	18497	37	18	1320	1	155	20028	.. 23	Latur
२४	बुलढाणा ..	11468	111	40	20327	6	352	32304	.. 24	Buldhana
२५	अकोला ..	12313	162	44	24147	11	420	37097	.. 25	Akola
२६	वाशीम ..	5459	48	10	8605	0	369	14491	.. 26	Washim
२७	अमरावती ..	15001	223	43	27712	17	309	43305	.. 27	Amravati
२८	यवतमाळ ..	8252	97	25	10427	2	214	19017	.. 28	Yavatmal
२९	वर्धा ..	2766	91	37	14019	3	141	17057	.. 29	Wardha
३०	नागपूर ..	14175	1229	343	29762	18	405	45932	.. 30	Nagpur
३१	भंडारा ..	2317	76	17	2359	5	31	4805	.. 31	Bhandara
३२	गोंदिया ..	2198	44	45	3058	1	33	5379	.. 32	Gondia
३३	चंद्रपूर ..	5252	374	138	21914	24	80	27782	.. 33	Chandrapur
३४	गडचिरोली ..	1553	20	13	4016	0	14	5616	.. 34	Gadchiroli
	एकूण ..	**401753**	**18380**	**2462**	**350808**	**297**	**18989**	**792689**	**..**	**Total**

तक्ता २२

TABLE XXII

कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता मार्गदर्शन केंद्रे सर्वेक्षण व सांख्यिकी (एक)

प्रास्ताविक

या कार्यक्रमात कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता मार्गदर्शन केंद्राकडून विद्यार्थी व नोकरी इच्छुकांस व्यवसाय मार्गदर्शन करण्याचा व सेवायोजन क्षेत्र माहिती गोळा करण्याचा समावेश होतो. तसेच या कार्यक्रमात कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता मार्गदर्शन केंद्रे व विद्यापीठ कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता माहिती व मार्गदर्शन केंद्रांनी सुशिक्षित बेकारांना नोकरीस लावण्याच्या योजनेचा, सेवायोजन कार्यालये (सक्तीने रिक्त पदे अधिसूचित करण्याचा) कायदा, १९५९ ची कडक अंमलबजावणी करण्याचा व सुशिक्षित बेकारांना आर्थिक मदत देण्याच्या योजनेचाही समावेश होतो. या कार्यक्रमातील मुख्य कार्ये खालीलप्रमाणे आहेत :–

(१) युवक कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता मार्गदर्शन सेवा आणि सेवायोजन क्षेत्र माहिती ;

(२) सुशिक्षित बेरोजगारांना नोकऱ्या मिळवून देणेकरिता सहकार्य;

(३) सेवायोजन कार्यालये (सक्तीने रिक्त पदे, अधिसूचित करण्याचा) कायदा, १९५९ ची अंमलबजावणी करणारी यंत्रणा निर्माण करणे ;

(४) अभ्यास, सर्वेक्षण व संगणक कक्ष.

या कार्याचा खुलासा खालील परिच्छेदात दिला आहे :–

(१) युवक कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता मार्गदर्शन सेवा व रोजगार व सेवायोजन क्षेत्र माहिती--

(अ) युवक रोजगार सेवा.– महाराष्ट्रात कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता मार्गदर्शन केंद्रात २५ व्यवसाय मार्गदर्शन केंद्रे व कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता आयुक्तालयात या सर्व केंद्रांच्या कार्याचे समन्वय करणारा राज्य स्तरावर व्यवसाय मार्गदर्शन विभाग आहे. परंतु या कार्यक्रमात कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता मार्गदर्शन केंद्रातील २५ व्यवसाय मार्गदर्शन केंद्रांचे कार्य दर्शविलेले असून राज्य स्तरावरील व्यवसाय मार्गदर्शन विभागाचे कार्यक्रम (१) संचालन व प्रशासनामध्ये समाविष्ट केलेले आहे. या सेवेचे मुख्य कार्य म्हणजे तरुणांना त्यांच्या आवडी, कल, आकांक्षा आणि शैक्षणिक अर्हतेप्रमाणे ते ज्या व्यवसायासाठी जास्तीत जास्त पात्र असतील त्या व्यवसायात पदार्पण करण्याचे त्यांना मार्गदर्शन करणे होय. त्या शिवाय युवकांच्या व्यावसायिक समस्या जाणून घेऊन त्यांची उकल करण्यास साहाय्य करण्याचे व नावडीच्या व्यवसायांतील प्रौढ उमेदवारांना इतर व्यवसाय मिळवून देण्याचे साहाय्य करण्याचे कार्यही या सेवेच्या अंतर्गत केले जाते.

(ब) सेवायोजन क्षेत्र माहिती.– योजनाबद्ध आर्थिक विकासात निरनिराळे प्रकल्प तयार करण्यासाठी व त्यांची अंमलबजावणी करण्यासाठी त्याचप्रमाणे बेकारीशी सामना देण्याची योजना तयार करण्यासाठी आवश्यक मनुष्यबळाचा अंदाज घेण्याची आवश्यकता असते व या आवश्यक मनुष्यबळाचा अंदाज बांधण्याच्या दृष्टीने विश्वासार्ह सांख्यिकी माहितीची नितांत आवश्यकता असते. त्या दृष्टीने कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता माहिती केंद्रांकडील सांख्यिकी माहिती ही मुख्य उत्पत्तीस्थान म्हणून समजली जाते. परंतु ह्या सांख्यिकी माहितीद्वारे केवळ नोकरी इच्छुकांचीच माहिती उपलब्ध होत असल्यामुळे ती सांख्यिकी कामगार जगताचे अपूर्ण, एकांगी व मर्यादित स्वरूपाचे चित्र दर्शविते. ही उणीव भरून काढण्याच्या दृष्टीने सेवायोजन क्षेत्र माहिती गोळा करण्याचे कार्य सुरू करण्यात आले. या कार्यक्रमाचे नियुक्त कार्य म्हणजे प्रत्यक्ष आणि संभाव्य रोजगार व स्वयंरोजगाराच्या संधीची रचना आणि राज्याच्या निरनिराळ्या भागातील, लोकांच्या व्यावसायिक वैशिष्ट्यांचा अभ्यास करणे होय. सेवायोजन क्षेत्र माहिती विभाग कामगारांचा पुरवठा व त्यांच्यासाठी असलेली मागणी यांचे संख्यात्मक आणि गुणात्मकदृष्ट्या मापन करून त्या त्या वेळचे सेवायोजन चित्र सादर करते. त्याचप्रमाणे हा विभाग, निरनिराळ्या व्यवसायात जाणवणाऱ्या कर्मचारी वर्गाच्या कमतरतेची माहितीही सादर करतो. सेवायोजन क्षेत्र माहिती त्रैमासिक गोळा केली जात असल्यामुळे सेवायोजन व बेकारीच्या प्रभावांचा नियमित अभ्यास केला जाऊ शकतो. सेवायोजन क्षेत्र माहितीची सुसंबद्ध संचयन पडताळणी विश्लेषण व अर्थाविष्कार ही नियोजनाची महत्त्वाची साधने आहेत.

ह्या कार्यक्रमात कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता मार्गदर्शन केंद्रांतील ३६ सेवायोजन क्षेत्र माहिती शाखांच्या कार्याची माहिती दिलेली असून राज्य सेवायोजन क्षेत्र माहिती विभागाचे कार्यक्रम (१) संचालन व प्रशासनामध्ये समाविष्ट केलेले आहे.

(२) सुशिक्षित बेरोजगारांना रोजगार प्रोत्साहन कार्यक्रमान्वये नोकऱ्या मिळवून देण्याची योजना.– हा कार्यक्रम १९७३-७४ ह्या वर्षापासून राज्य शासनाकडून कार्यान्वित केला जात आहे. सुशिक्षित बेरोजगारांसाठी असलेल्या रोजगार प्रोत्साहन कार्यक्रमाच्या प्रयोजनासाठी सुशिक्षित बेरोजगारांची व्याख्या अशी आहे की, ज्या व्यक्तीचे वय १८ वर्षे पूर्ण असून किमान शिक्षण शालांत परीक्षा उत्तीर्ण अथवा औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थेची परीक्षा उत्तीर्ण असे आहे. सध्या हा कार्यक्रम खाजगी आस्थापनात व शासनाच्या अंगीकृत व्यवसायात कार्यान्वित करण्यात आलेला आहे.

ह्या कार्यक्रमांतर्गत, उद्योजकांनी अधिसूचित केलेल्या प्रशिक्षणासाठी असलेल्या रिक्त पदांसाठी राज्यातील कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता मार्गदर्शन केंद्रांच्या नोंदणी पटावरील उमेदवारांची जास्तीत जास्त सहा महिन्यांच्या प्रत्यक्ष व्यवसायातील प्रशिक्षणासाठी पाठवणी करण्यात येते. ह्या कार्यक्रमाचे उद्दिष्ट असे की, उमेदवारांना विनिर्दिष्ट व्यवसायातील प्रशिक्षणाचे कसब प्राप्त व्हावे किंवा वाढावे जेणेकरून प्रशिक्षण पूर्ण झाल्यावर ते नियमित नोकरीत योग्य पगारावर नेमण्यासाठी उद्योजकांना सहज स्वीकार्य व्हावे. ह्या कार्यक्रमाचा असाही एक उद्देश आहे की, उमेदवारांनी पगारी नोकरीच्या शोधार्थ राहून निराश न होता प्रशिक्षण पूर्ण झाल्यावर त्यांना हिमतीने स्वयंरोजगार सुरू करणे शक्य व्हावे. प्रशिक्षणाच्या कालावधीमध्ये शासनातर्फे प्रशिक्षणार्थ्यांना त्यांच्या शैक्षणिक पात्रतेनुसार दरमहा रुपये ३०० ते १,००० प्रमाणे विद्यावेतन देण्यात येते. या योजनेच्या अंतर्गत कर्मचारी वर्गासाठी असलेली आर्थिक तरतूद ह्या कार्यक्रमाच्या योजना-१ युवक सेवायोजन सेवा व सेवायोजन क्षेत्र माहितीच्या आर्थिक तरतुदीमध्ये अंतर्भूत केलेली असून विद्यावेतनासाठी असलेली आर्थिक तरतूद ह्या योजनेत अंतर्भूत केलेली आहे.

(३) सेवायोजन कार्यालये (रिक्त पदांची अधिसूचना देणे सक्तीचे) अधिनियम करण्याचा कायदा, १९५९ च्या अंमलबजावणीसाठी यंत्रणा.– महाराष्ट्रात सेवायोजन कार्यालये (रिक्त पदे सक्तीने अधिसूचित करण्याचा) कायदा, १९५९ खाली येत असलेल्या १,०७,९२४ आस्थापनांचा आतापर्यंत शोध घेण्यात आला आहे. कित्येक अधिक आस्थापनांचा शोध भावी काळात केला जाऊ शकेल. कायद्यातील विविध तरतुदींचे उद्योजकांकडून उल्लंघन होऊ न देण्याच्या दृष्टीने व कायद्याची प्रभावी अंमलबजावणी करण्याच्या दृष्टीने अधिक कर्मचारीवर्गाची नितांत आवश्यकता आहे.

तक्ता २३

(दोन) वित्तीय गरजा /

बाब	प्रत्यक्ष रकमा २०२२-२०२३ Actual 2022-2023	अर्थसंकल्प २०२३-२०२४ Budget Estimates 2023-2024
	योजनेतर Non-Plan	योजनेतर Non-Plan
1	2	3
(अ) कार्याचे वर्गीकरण--		
००४ संशोधन, सर्वेक्षण व सांख्यिकी--	1130.79	1646.76
(०१) रोजगार उपलब्धतेची माहिती		
(०१) (०१) रोजगार उपलब्धताविषयक माहिती व युवक रोजगार विषयक सेवा. .. (२२३०११०७)		
(एकूण)--(अ) ..	1130.79	1646.76

Table XXIII

(II) Financial Requirement

(रुपये लाखांत /Rs. in Lakhs)

सुधारलेले अंदाज २०२३-२०२४ Revised Estimates 2023-2024	अर्थसंकल्प २०२४-२०२५ Budget Estimates 2024-2025	
योजनेतर Non-Plan	योजनेतर Non-Plan	Items
4	5	1
3785.86	1689.62	*(A) Activity Classification–* 004 Research, Survey and Statistics--
		.. (01) Employment Market Information
		(01) (01) Employment Market Information and Youth Employment Service. (22301107)
3785.86	1689.62	.. Total (*A*)

तक्ता २४

२४ जिल्ह्यांतील कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता मार्गदर्शन केंद्रांनी केलेले व्यवसाय मार्गदर्शनाचे कार्य दर्शविणारे विवरणपत्र

अनु-क्रमांक	जिल्ह्याचे नाव	(१) व्यक्तिगत मार्गदर्शन केलेल्या उमेदवारांची संख्या (1) No. of received Individual Guidance			(२) नोंदणीच्या वेळी मार्गदर्शन मिळालेल्या उमेदवारांची संख्या (2) No. who received Registration Guidance			(३) व्यक्तिगत माहिती मिळालेल्या उमेदवारांची संख्या (3) No. who received Individual information		
		२०२२ 2022	२०२३ 2023	२०२४ (अंदाजित) 2024 (Estimated)	२०२२ 2022	२०२३ 2023	२०२४ (अंदाजित) 2024 (Estimated)	२०२२ 2022	२०२३ 2023	२०२४ (अंदाजित) 2024 (Estimated)
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
१	मुंबई	70	87	90	25,239	32967	33956	0	0	2
२	ठाणे	657	1260	1298	592	3113	3206	564	1260	1298
३	रत्नागिरी	166	134	138	663	98	101	166	113	116
४	नाशिक	0	807	831	305	807	831	2,686	3695	3806
५	जळगाव	185	139	143	153	126	130	543	323	333
६	अहमदनगर	485	620	639	115	170	175	441	570	587
७	पुणे	163	144	148	249	298	307	0	0	2
८	सातारा	93	93	96	31	101	104	21	15	15
९	सांगली	1,258	1827	1887	384	390	402	222	202	208
१०	सोलापूर	140	574	591	313	4814	4958	2	32	33
११	कोल्हापूर	154	214	220	150	170	175	52	76	78
१२	छ. संभाजीनगर	320	1090	1123	327	4697	4838	215	0	2
१३	परभणी	66	166	171	0	82	84	0	0	2
१४	नांदेड	94	72	74	0	0	2	0	0	2
१५	गडचिरोली	522	993	1023	431	855	881	630	1056	1088
१६	अकोला	0	110	113	586	398	410	180	140	144
१७	अमरावती	263	1015	1045	863	3066	3158	653	1866	1922
१८	नागपूर	488	3366	3467	420	1643	1692	342	3290	3389
१९	वर्धा	8	2	2	7	2	3	0	0	2
२०	भंडारा	110	123	127	80	104	107	113	103	106
२१	चंद्रपूर	427	463	477	278	314	323	119	146	150
२२	सिंधुदुर्ग	758	105	108	390	85	88	153	43	44
२३	बीड	5	0	2	61	85	88	37	39	40
२४	लातूर	0	0	2	105	137	141	37	0	2
	एकूण ..	**6,432**	**13,404**	**13810**	**31,742**	**54,522**	**56,161**	**7,176**	**12,969**	**13,372**

TABLE XXIV

Statement showing Vocational Guidance Activities carried out at S. D. E. & E. Guidance Centre in 24 Districts

(४) चालू नोंदवहीतील आढावा घेतलेल्या जुन्या प्रकरणांची संख्या (4) No. of old cases Received from the Live Register			(५) गट चर्चेमध्ये भाग घेतलेल्या उमेदवारांची संख्या (5) No. of Persons participated in Group discussion			(६) व्यवसाय मार्गदर्शन विषयी माहिती घेतलेल्या व्यक्तींची संख्या (6) No. of persons who attended career talks			Serial No.	Name of District
२०२२ 2022	२०२३ 2023	२०२४ (अंदाजित) 2024 (Estimated)	२०२२ 2022	२०२३ 2023	२०२४ (अंदाजित) 2024 (Estimated)	२०२२ 2022	२०२३ 2023	२०२४ (अंदाजित) 2024 (Estimated)		
12	13	14	15	16	17	18	19	20	1	2
0	0	2	0	0	2	0	0	2	.. 1	Mumbai
0	0	2	2,494	1480	1524	2,494	1480	1524	.. 2	Thane
38	11	11	951	920	948	636	900	927	.. 3	Ratnagiri
0	0	2	2,623	9394	9676	179	7182	7397	.. 4	Nashik
0	0	2	0	0	2	931	970	999	.. 5	Jalgaon
74	175	180	93	130	134	246	1484	1529	.. 6	Ahmadnagar
0	0	2	0	0	2	0	0	2	.. 7	Pune
0	0	2	0	0	2	0	0	2	.. 8	Satara
0	0	2	160	38	39	782	634	653	.. 9	Sangli
78	359	370	0	1490	1535	1,251	9742	10034	.. 10	Solapur
0	0	2	2,578	1332	1372	160	0	2	.. 11	Kolhapur
0	33	34	35	2415	2487	1,230	2723	2805	.. 12	Chh. Sambhajinagar
0	0	2	0	0	2	0	0	2	.. 13	Parbhani
0	0	2	0	0	2	0	0	2	.. 14	Nanded
0	0	2	494	775	798	370	796	820	.. 15	Gadchiroli
105	125	129	104	144	148	0	39	40	.. 16	Akola
68	0	2	454	860	886	187	776	799	.. 17	Amravati
0	0	2	187	2675	2755	151	3274	3372	.. 18	Nagpur
8	4	4	0	0	2	0	0	2	.. 19	Wardha
0	0	2	0	0	2	0	0	2	.. 20	Bhandara
20	25	26	0	0	2	0	0	2	.. 21	Chandrapur
0	16	16	0	1021	1052	0	0	2	.. 22	Sindhudurg
0	0	2	0	0	2	0	391	403	.. 23	Beed
0	0	2	42	99	102	491	3325	3425	.. 24	Latur
391	**748**	**802**	**10,215**	**22,773**	**23,476**	**9,108**	**33,716**	**34,747**	..	**Total**

तक्ता २४--चालू

२४ जिल्ह्यांतील कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता मार्गदर्शन केंद्रांनी केलेले व्यवसाय मार्गदर्शनाचे कार्य दर्शविणारे विवरणपत्र

अनु- क्रमांक	जिल्ह्याचे नाव		(७) व्यवसाय मार्गदर्शन केंद्राला भेट देणाऱ्या व्यक्तींची संख्या (7) No. of visitors to the career information room			(८) मार्गदर्शन करून संधी देण्यात आलेल्या व्यक्तींची संख्या (8) No. of Guided applicants placed in (अ) नोकरी (A) Jobs			(ब) प्रशिक्षण (B) Training		
			२०२२ 2022	२०२३ 2023	२०२४ (अंदाजित) 2024 (Estimated)	२०२२ 2022	२०२३ 2023	२०२४ (अंदाजित) 2024 (Estimated)	२०२२ 2022	२०२३ 2023	२०२४ (अंदाजित) 2024 (Estimated)
			21	22	23	24	25	26	27	28	29
१	मुंबई	..	0	0	2	0	0	2	4,088	4827	4972
२	ठाणे	..	564	1045	1076	0	0	2	0	0	2
३	रत्नागिरी	..	60	52	54	0	0	2	0	0	2
४	नाशिक	..	2,385	40	41	0	0	2	4,089	3603	3711
५	जळगाव	..	201	201	207	0	0	2	934	409	421
६	अहमदनगर	..	0	0	2	0	889	916	75	0	2
७	पुणे	..	0	0	2	0	0	2	0	0	2
८	सातारा	..	794	166	171	0	0	2	0	0	2
९	सांगली	..	199	236	243	0	0	2	0	0	2
१०	सोलापूर	..	20	2935	3023	0	0	2	0	0	2
११	कोल्हापूर	..	0	0	2	0	747	769	0	0	2
१२	औरंगाबाद	..	2,041	0	2	0	0	2	1,177	0	2
१३	परभणी	..	0	0	2	0	56	58	0	48	49
१४	नांदेड	..	0	0	2	0	0	2	0	0	2
१५	गडचिरोली	..	0	0	2	0	0	2	0	0	2
१६	अकोला	..	50	145	149	0	0	2	0	0	2
१७	अमरावती	..	172	0	2	0	137	141	0	0	2
१८	नागपूर	..	678	1095	1128	0	0	2	0	202	208
१९	वर्धा	..	5	2	3	0	0	2	0	0	2
२०	भंडारा	..	0	0	2	0	0	2	0	0	2
२१	चंद्रपूर	..	0	0	2	0	0	2	0	0	2
२२	सिंधुदुर्ग	..	0	4	4	0	0	2	0	0	2
२३	बीड	..	0	0	2	0	0	2	0	0	2
२४	लातूर	..	0	0	2	0	0	2	0	0	2
	एकूण	..	**7,169**	**5,921**	**6,126**	**0**	**1,829**	**1,922**	**10,363**	**9,089**	**9,400**

TABLE XXIV--*contd.*

Statement showing Vocational Guidance Activities carried out at S. D. E. & E. Guidance Centre in 24 Districts

(८) मार्गदर्शन करून संधी देण्यात आलेल्या व्यक्तींची संख्या (8) No. of Guided applicants placed in (क) शिकाऊ उमेदवार (C) Apprenticeship			(९) एकूण सर्व मार्गदर्शन केलेल्या व्यक्तींची संख्या (9) Total No. of applicants guided (includes item 1 to 8)			(१०) आयोजित केलेल्या गट चर्चा (10) No. of Group discussions held				Serial No.	Name of District
२०२२ 2022	२०२३ 2023	२०२४ (अंदाजित) 2024 (Estimated)	२०२२ 2022	२०२३ 2023	२०२४ (अंदाजित) 2024 (Estimated)	२०२२ 2022	२०२३ 2023 (Estimated)	२०२४ (अंदाजित) 2024			
30	31	32	33	34	35	36	37	38			
0	0	2	29,397	37,881	39,017	0	0	2	..	1	Mumbai
0	0	2	7,365	9638	9927	146	345	355	..	2	Thane
0	0	2	2,680	2228	2295	9	9	10	..	3	Ratnagiri
0	3	4	12,267	25,531	26,297	0	16	16	..	4	Nashik
0	0	2	2,947	2168	2,233	0	0	2	..	5	Jalgaon
0	256	261	1,529	4291	4,420	0	0	2	..	6	Ahmadnagar
0	0	2	412	442	455	0	0	2	..	7	Pune
0	0	2	939	375	386	0	0	2	..	8	Satara
0	0	2	3,005	3327	3427	0	0	2	..	9	Sangli
0	0	2	1,804	19,946	20,544	0	114	117	..	10	Solapur
0	0	2	3,094	2539	2615	0	0	2	..	11	Kolhapur
0	0	2	5,345	10,958	11,287	6	58	60	..	12	Chh. Sambhajinagar
0	0	2	66	352	363	0	0	2	..	13	Parbhani
0	0	2	94	72	74	0	0	2	..	14	Nanded
0	0	2	2,447	4475	4609	92	58	60	..	15	Gadchiroli
0	0	2	1,025	1101	1134	6	27	28	..	16	Akola
0	0	2	2,660	7720	7952	19	51	53	..	17	Amravati
0	0	2	2,266	15,545	16,011	5	70	72	..	18	Nagpur
0	0	2	28	10	10	0	0	2	..	19	Wardha
0	0	2	303	330	340	0	0	2	..	20	Bhandara
0	0	2	844	948	976	48	56	58	..	21	Chandrapur
0	0	2	1,301	1274	1312	0	4	4	..	22	Sindhudurga
0	0	2	103	515	530	0	0	2	..	23	Beed
0	0	2	675	3561	3668	8	0	2	..	24	Latur
0	**259**	**309**	**82,596**	**1,55,227**	**1,59,884**	**339**	**808**	**859**	..	**Total**	

तक्ता २४--TABLE XXIV–*contd.*

२४ जिल्ह्यांतील कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता मार्गदर्शन केंद्रांनी केलेले व्यवसाय मार्गदर्शनाचे कार्य दर्शविणारे विवरणपत्र

Statement showing Voc2ational Guidance Activities carried out at S. D. E. & E. Guidance Centre in 24 Districts

अनु-क्रमांक	जिल्ह्याचे नाव	(११) आयोजित केलेल्या मार्गदर्शनपर चर्चा (11) No. of career talks held			(१२) व्यवसाय मार्गदर्शन परिसंवाद यासाठी शाळा / महाविद्यालयांना देण्यात आलेल्या भेटी. (12) No. of educational institutions visited for promoting Guidance Activity.			(१३) महामंडळांना कामाच्या संधी, प्रशिक्षण सुविधा इत्यादी माहिती गोळा करण्यासाठी दिलेल्या भेटी. (13) No. of establishment institutions visited for development of Jobs, Training, apprenticeship for collection of information pertaining to such opportunity.		
		२०२२ 2022	२०२३ 2023	२०२४ (अंदाजित) 2024 (Estimated)	२०२२ 2022	२०२३ 2023	२०२४ (अंदाजित) 2024 (Estimated)	२०२२ 2022	२०२३ 2023	२०२४ (अंदाजित) 2024 (Estimated)
		39	40	41	42	43	44	45	46	47
१	मुंबई ..	0	0	2	0	0	2	0	0	2
२	ठाणे ..	30	64	66	33	50	52	68	71	73
३	रत्नागिरी ..	9	10	10	2	4	4	10	10	10
४	नाशिक ..	18	22	23	0	68	70	136	136	140
५	जळगाव ..	2	4	4	0	13	13	58	19	20
६	अहमदनगर ..	12	3	3	21	8	9	0	6	6
७	पुणे ..	0	0	2	0	0	2	0	0	2
८	सातारा ..	0	0	2	0	24	25	27	13	13
९	सांगली ..	0	0	2	0	0	2	12	0	2
१०	सोलापूर ..	11	60	62	25	68	70	53	74	76
११	कोल्हापूर ..	17	13	13	18	12	12	8	8	8
१२	औरंगाबाद ..	9	96	99	21	96	99	66	52	54
१३	परभणी ..	0	0	2	0	0	2	0	0	2
१४	नांदेड ..	0	0	2	0	0	2	0	0	2
१५	गडचिरोली ..	0	0	2	65	160	165	5	89	92
१६	अकोला ..	6	15	15	8	20	21	48	41	42
१७	अमरावती ..	29	75	77	18	31	32	96	59	61
१८	नागपूर ..	4	1751	1804	0	67	69	5	58	60
१९	वर्धा ..	0	0	2	0	0	2	0	0	2
२०	भंडारा ..	0	0	2	0	0	2	0	0	2
२१	चंद्रपूर ..	58	62	64	0	0	2	0	0	2
२२	सिंधुदुर्ग ..	0	4	4	0	O	2	0	0	2
२३	बीड ..	4	2	2	0	0	2	2	0	2
२४	लातूर ..	0	37	38	0	0	2	0	0	2
	एकूण ..	**209**	**2218**	**2303**	**211**	**621**	**662**	**594**	**636**	**677**

तक्ता २५

TABLE XXV

तक्ता २५ / TABLE XXV

महाराष्ट्रातील कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता केंद्राच्या नोंदणीपटावर असणाऱ्या स्त्री उमेदवारांची वयोगटाप्रमाणे कार्यालयनिहाय माहिती - ३१ डिसेंबर २०२३ अखेर

District and Agewise Information of Female candidates at the end of 31st December 2023

अनु-क्रमांक	कार्यालयाचे नाव	स्त्री						
		१९ वर्षापर्यंत	२० ते २९	३० ते ३९	४० ते ४९	५० ते ५९	६० वर्षापुढील	एकूण
१	२	३	४	५	६	७	८	९
१	मुंबई	3887	62882	31422	6223	461	74	104949
२	ठाणे / पालघर	4357	50090	23866	4598	695	183	83789
३	रायगड	880	13843	5877	1168	146	64	21978
४	रत्नागिरी	1808	12980	4404	1099	118	4	20413
५	सिंधुदुर्ग	868	11002	3353	764	82	6	16075
	मुंबई विभाग	**11800**	**150797**	**68922**	**13852**	**1502**	**331**	**247204**
६	नाशिक	5418	37792	14119	2434	236	23	60072
७	धुळे	1159	9757	4318	1043	102	16	16395
८	नंदुरबार	479	4528	2225	487	89	36	7844
९	जळगाव	2852	17496	7499	1630	139	22	29638
१०	अहमदनगर	2593	21433	9533	2417	613	197	36786
	नाशिक विभाग	**12501**	**91006**	**37694**	**8061**	**1179**	**294**	**150735**
११	पुणे	13081	58736	30999	6747	643	89	110295
१२	सातारा	3633	21716	8313	1779	187	21	35649
१३	सांगली	10102	18306	8331	2072	233	24	39068
१४	सोलापूर	7139	21184	8815	1903	215	18	39274
१५	कोल्हापूर	14020	24257	10927	3076	707	143	53130
	पुणे विभाग	**47975**	**144199**	**67385**	**15577**	**1985**	**295**	**277416**
१६	औरंगाबाद	4145	22451	12559	3276	309	26	42766
१७	जालना	807	5160	2675	704	62	9	9417
१८	परभणी	662	5495	3162	859	103	24	10305
१९	हिंगोली	335	3483	1593	398	55	12	5876
२०	बीड	1042	9328	4768	1071	126	37	16372
२१	नांदेड	1242	12855	6658	1852	147	14	22768
२२	उस्मानाबाद	1287	8530	4092	1050	139	25	15123
२३	लातूर	1053	12634	6402	1324	94	20	21527
	औरंगाबाद विभाग	**10573**	**79936**	**41909**	**10534**	**1035**	**167**	**144154**
२४	बुलढाणा	2994	15122	4561	1262	111	12	24062
२५	अकोला	2105	14632	6481	1916	187	14	25335
२६	वाशिम	781	5611	1983	609	56	5	9045
२७	अमरावती	4183	31208	12206	3346	367	31	51341
२८	यवतमाळ	1612	16093	6680	2035	263	49	26732
	अमरावती विभाग	**11675**	**82666**	**31911**	**9168**	**984**	**111**	**136515**
२९	वर्धा	2388	12470	6080	2026	255	11	23230
३०	नागपूर	9842	45558	24066	6865	879	77	87287
३१	भंडारा	5789	17256	6299	1908	222	21	31495
३२	गोंदिया	1205	13344	5044	1600	141	11	21345
३३	चंद्रपूर	2575	21691	8592	2324	236	35	35453
३४	गडचिरोली	955	9373	2978	659	80	3	14048
	नागपूर विभाग	**22754**	**119692**	**53059**	**15382**	**1813**	**158**	**212858**
	एकूण	**117278**	**668296**	**300880**	**72574**	**8498**	**1356**	**1168882**

तक्ता २५ / TABLE XXV

महाराष्ट्रातील सेवायोजन कार्यालयांच्या नोंदणीपटावर असणाऱ्या पुरुष उमेदवारांची वयोगटाप्रमाणे कार्यालयनिहाय माहिती - ३१ डिसेंबर २०२३ अखेर

District and Agewise Information of Male Candidates at the end of 31st December 2023

अनु-क्रमांक	कार्यालयाचे नाव	पुरुष						
		१९ वर्षापर्यंत	२० ते २९	३० ते ३९	४० ते ४९	५० ते ५९	६० वर्षापुढील	एकूण
१	२	३	४	५	६	७	८	९
१	मुंबई	8696	159114	114481	21884	2192	525	306892
२	ठाणे / पालघर	15562	179708	104318	14720	3678	1705	319689
३	रायगड	3405	47705	26328	5001	2039	996	85474
४	रत्नागिरी	3547	35247	14917	2520	327	24	56582
५	सिंधुदुर्ग	2025	24211	11848	2154	246	10	40494
	मुंबई विभाग	**33235**	**445985**	**271892**	**46279**	**8480**	**3260**	**809131**
६	नाशिक	12871	158126	80023	7444	888	105	259457
७	धुळे	4121	59735	32421	3898	593	69	100837
८	नंदुरबार	1418	27416	14906	1381	179	37	45337
९	जळगाव	10733	125498	58710	6068	700	54	201763
१०	अहमदनगर	8888	128305	73719	7712	1338	171	220133
	नाशिक विभाग	**38031**	**499080**	**259779**	**26503**	**3698**	**436**	**827527**
११	पुणे	36976	237711	130664	16260	2136	311	424058
१२	सातारा	9104	89265	46425	5291	686	73	150844
१३	सांगली	24093	88862	46014	4695	588	62	164314
१४	सोलापूर	16712	132307	76545	6375	802	73	232814
१५	कोल्हापूर	21270	130074	79239	8086	1139	135	239943
	पुणे विभाग	**108155**	**678219**	**378887**	**40707**	**5351**	**654**	**1211973**
१६	औरंगाबाद	9963	152758	106162	10739	1599	135	281356
१७	जालना	3004	61426	42468	3971	504	53	111426
१८	परभणी	1988	59420	46894	3940	529	71	112842
१९	हिंगोली	1356	31974	19401	2465	354	42	55592
२०	बीड	4728	98394	69534	5203	570	99	178528
२१	नांदेड	3228	66064	43703	7866	950	92	121903
२२	उस्मानाबाद	3744	50263	31003	4350	694	124	90178
२३	लातूर	3537	80656	55324	4787	554	67	144925
	औरंगाबाद विभाग	**31548**	**600955**	**414489**	**43321**	**5754**	**683**	**1096750**
२४	बुलढाणा	6708	75589	38933	5254	706	89	127279
२५	अकोला	3593	50853	29043	5143	717	50	89399
२६	वाशिम	1901	31661	17165	2890	368	23	54008
२७	अमरावती	6868	77229	41058	7276	997	76	133504
२८	यवतमाळ	3162	60688	35340	5779	763	65	105767
	अमरावती विभाग	**22232**	**296020**	**161539**	**26342**	**3551**	**303**	**509987**
२९	वर्धा	2895	39455	24241	4039	551	38	71219
३०	नागपूर	10381	139378	93168	11065	1451	195	255638
३१	भंडारा	5952	47213	24853	4973	854	107	83952
३२	गोंदिया	2116	45710	28744	4430	793	40	81833
३३	चंद्रपूर	3863	64984	38977	5698	594	36	114152
३४	गडचिरोली	1032	27908	17168	1471	107	3	47689
	नागपूर विभाग	**26239**	**364648**	**227151**	**31676**	**4350**	**419**	**654483**
	एकूण	**259440**	**2884907**	**1713737**	**214828**	**31184**	**5155**	**5109851**

तक्ता २५ / TABLE XXV

महाराष्ट्रातील सेवायोजन कार्यालयाच्या नोंदणीपटावर असणाऱ्या उमेदवारांची वयोगटाप्रमाणे कार्यालयनिहाय माहिती - ३१ डिसेंबर २०२३ अखेर

District and Agewise Information of Candidates at the end of 31st December 2023

अनु-क्रमांक	कार्यालयाचे नाव	एकूण						एकूण
		१९ वर्षापर्यंत	२० ते २९	३० ते ३९	४० ते ४९	५० ते ५९	६० वर्षापुढील	
१	२	३	४	५	६	७	८	९
१	मुंबई	12583	221996	145903	28107	2653	599	411841
२	ठाणे / पालघर	19919	229798	128184	19318	4371	1888	403478
३	रायगड	4285	61548	32205	6169	2185	1060	107452
४	रत्नागिरी	5355	48227	19321	3619	445	28	76995
५	सिंधुदुर्ग	2893	35213	15201	2918	328	16	56569
	मुंबई विभाग	**45035**	**596782**	**340814**	**60131**	**9982**	**3591**	**1056335**
६	नाशिक	18289	195918	94142	9928	1124	128	319529
७	धुळे	5280	69492	36739	4941	695	85	117232
८	नंदुरबार	1897	31944	17131	1868	268	73	53181
९	जळगाव	13585	142994	66209	7698	839	76	231401
१०	अहमदनगर	11481	149738	83252	10129	1951	368	256919
	नाशिक विभाग	**50532**	**590086**	**297473**	**34564**	**4877**	**730**	**978262**
११	पुणे	50057	296447	161663	23007	2779	400	534353
१२	सातारा	12737	110981	54738	7070	873	94	186493
१३	सांगली	34195	107168	54345	6767	821	86	203382
१४	सोलापूर	23851	153491	85360	8278	1017	91	272088
१५	कोल्हापूर	35290	154331	90166	11162	1846	278	293073
	पुणे विभाग	**156130**	**822418**	**446272**	**56284**	**7336**	**949**	**1489389**
१६	औरंगाबाद	14108	175209	118721	14015	1908	161	324122
१७	जालना	3811	66586	45143	4675	566	62	120843
१८	परभणी	2650	64915	50056	4799	632	95	123147
१९	हिंगोली	1691	35457	20994	2863	409	54	61468
२०	बीड	5770	107722	74302	6274	696	136	194900
२१	नांदेड	4470	78919	50361	9718	1097	106	144671
२२	उस्मानाबाद	5031	58793	35095	5400	833	149	105301
२३	लातूर	4590	93290	61726	6111	648	87	166452
	औरंगाबाद विभाग	**42121**	**680891**	**456398**	**53855**	**6789**	**850**	**1240904**
२४	बुलढाणा	9702	90711	43494	6516	817	101	151341
२५	अकोला	5698	65485	35524	7059	904	64	114734
२६	वाशिम	2682	37272	19148	3499	424	28	63053
२७	अमरावती	11051	108437	53264	10622	1364	107	184845
२८	यवतमाळ	4774	76781	42020	7814	1026	114	132529
	अमरावती विभाग	**33907**	**378686**	**193450**	**35510**	**4535**	**414**	**646502**
२९	वर्धा	5283	51925	30321	6065	806	49	94449
३०	नागपूर	20223	184936	117234	17930	2330	272	342925
३१	भंडारा	11741	64469	31152	6881	1076	128	115447
३२	गोंदिया	3321	59054	33788	6030	934	51	103178
३३	चंद्रपूर	6438	86675	47569	8022	830	71	149605
३४	गडचिरोली	1987	37281	20146	2130	187	6	61737
	नागपूर विभाग	**48993**	**484340**	**280210**	**47058**	**6163**	**577**	**867341**
	एकूण	**376718**	**3553203**	**2014617**	**287402**	**39682**	**7111**	**6278733**

तक्ता २६ / TABLE XXVI

नोंदणीकृत सार्वजनिक व खाजगी आस्थापना माहिती-३१ डिसेंबर २०२३ अखेर

Registered Public and Private Sector Establishments at the end of 31st December 2023

अनु-क्रमांक Sr. No.	जिल्ह्याचे नाव District Name	सार्वजनिक आस्थापना / Public Sector					खाजगी आस्थापना / Private Sector		एकूण बेरीज Total
		केंद्रशासन Central Govt.	राज्यशासन State Govt.	केंद्रशासन अंगीकृत C.G.Q.	राज्यशासन अंगीकृत S.G.Q.	स्थानिक स्वराज्य संस्था L.B.S.	२५ पेक्षा जास्त कर्मचारी असणाऱ्या आस्थापना Establishments employing more than 25 employees	२५ पेक्षा कमी कर्मचारी असणाऱ्या आस्थापना Employers having less than 25 employees	
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०
१	मुंबई	526	771	611	251	123	5271	2407	9960
२	ठाणे / पालघर	106	481	320	64	90	2311	2083	5455
३	रायगड	37	186	124	23	40	576	573	1559
४	रत्नागिरी	31	171	146	26	39	296	757	1466
५	सिंधुदुर्ग	4	122	138	22	19	90	379	774
	मुंबई विभाग	**704**	**1731**	**1339**	**386**	**311**	**8544**	**6199**	**19214**
६	नाशिक	113	935	258	86	99	2000	2498	5989
७	धुळे	27	222	109	40	532	352	1545	2827
८	नंदुरबार	1	372	61	14	212	196	635	1491
९	जळगाव	51	524	101	47	63	626	2787	4199
१०	अहमदनगर	40	361	173	44	59	834	2353	3864
	नाशिक विभाग	**232**	**2414**	**702**	**231**	**965**	**4008**	**9818**	**18370**
११	पुणे	394	1086	196	186	104	8403	5611	15980
१२	सातारा	9	187	126	39	41	663	2318	3383
१३	सांगली	34	402	149	49	66	635	3224	4559
१४	सोलापूर	51	270	116	39	71	803	2844	4194
१५	कोल्हापूर	42	516	155	53	98	1296	3960	6120
	पुणे विभाग	**530**	**2461**	**742**	**366**	**380**	**11800**	**17957**	**34236**
१६	औरंगाबाद	31	526	105	76	32	769	1170	2709
१७	जालना	13	285	33	26	51	240	787	1435
१८	परभणी	13	287	51	35	72	183	748	1389
१९	हिंगोली	9	236	23	35	70	94	611	1078
२०	बीड	20	366	66	38	96	219	779	1584
२१	नांदेड	17	487	68	37	63	259	1496	2427
२२	उस्मानाबाद	8	219	73	26	62	118	825	1331
२३	लातूर	23	353	73	51	57	293	1714	2564
	औरंगाबाद विभाग	**134**	**2759**	**492**	**324**	**503**	**2175**	**8130**	**14517**
२४	बुलढाणा	12	179	91	32	47	208	902	1471
२५	अकोला	30	285	64	45	53	154	833	1464
२६	वाशिम	28	192	42	28	31	83	581	985
२७	अमरावती	19	651	191	40	74	256	1718	2949
२८	यवतमाळ	25	585	137	70	195	263	1623	2898
	अमरावती विभाग	**114**	**1892**	**525**	**215**	**400**	**965**	**5657**	**9767**
२९	वर्धा	21	324	108	46	80	200	694	1473
३०	नागपूर	194	959	237	121	143	1204	2278	5136
३१	भंडारा	50	434	73	49	62	196	687	1551
३२	गोंदिया	15	161	66	14	28	177	325	786
३३	चंद्रपूर	25	249	111	29	41	191	1022	1668
३४	गडचिरोली	10	313	54	27	78	142	582	1206
	नागपूर विभाग	**315**	**2440**	**649**	**286**	**432**	**2110**	**5588**	**11820**
	एकूण	**2029**	**13697**	**4449**	**1808**	**2991**	**29601**	**53349**	**107924**

तक्ता २७ / TABLE XXVII

रोजगार प्रोत्साहन कार्यक्रम (योजना) / Employment Promotion Programme (Scheme)

रोजगार प्रोत्साहन कार्यक्रमामध्ये प्राप्त केलेल्या (प्रशिक्षणासाठी) रिक्त पदांची जिल्हानिहाय संख्या दर्शविणारे विवरणपत्र

Districtwise statement showing No. of Vacancies (Training Slots) obtained under EPP and filled

अनु-क्रमांक	जिल्ह्याचे नाव	रोजगार प्रोत्साहन कार्यक्रमामध्ये प्रशिक्षणासाठी असलेली रिक्त पदे भरण्यासंबंधी शासनाने नेमून दिलेले खालील वर्षातील लक्ष्य / The target figures of placements (Training Slots) given by the Government for the year			रोजगार प्रोत्साहन कार्यक्रमात प्रशिक्षणासाठी असलेली खालील वर्षात प्राप्त केलेली रिक्त पदे / Number of Vacancies (Training Slots) obtained under the programme during the year			रोजगार प्रोत्साहन कार्यक्रमामध्ये प्रशिक्षणासाठी निवड झालेल्या उमेदवारांची संख्या / Number of Candidates selected under the programme during the year			Serial No.	Name of District
		२०२२-२०२३ 2022-2023	२०२३-२०२४ 2023-2024	२०२४-२५ (अंदाजित) 2024-25 (Estimated)	२०२२-२०२३ 2022-2023	२०२३-२०२४ 2023-2024	२०२४-२५ (अंदाजित) 2024-25 (Estimated)	२०२२-२०२३ 2022-2023	२०२३-२०२४ 2023-2024	२०२४-२५ (अंदाजित) 2024-25 (Estimated)		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	1	2
१	मुंबई शहर	950	950	1045	28	1011	1112	28	1011	1112	1	Mumbai City
२	मुंबई उपनगर	1520	1520	1672	1625	1038	1142	278	1038	1142	2	Mumbai Sub-urban
३	ठाणे / पालघर	1700	1700	1870	1322	987	1086	1322	987	1086	3	Thane / Palghar
४	रायगड	260	260	286	420	298	328	420	298	328	4	Raigad
५	रत्नागिरी	330	330	363	449	389	428	449	389	428	5	Ratnagiri
६	सिंधुदुर्ग	90	90	99	99	4	4	86	4	4	6	Sindhudurg
७	नाशिक	1950	1950	2145	9679	10382	11420	3473	2609	2870	7	Nashik
८	धुळे	400	400	440	620	463	509	620	463	509	8	Dhule
९	नंदुरबार	150	150	165	376	151	166	376	151	166	9	Nandurbar
१०	जळगाव	500	500	550	974	762	838	974	762	838	10	Jalgaon
११	अहमदनगर	450	450	495	516	444	488	526	422	464	11	Ahmadnagar
१२	पुणे	5025	5025	5527	21408	15278	16806	7412	7116	7828	12	Pune
१३	सातारा	800	800	880	833	1522	1674	833'	183	201	13	Satara
१४	सांगली	750	750	825	2215	353	388	754	162	178	14	Sangli
१५	सोलापूर	700	700	770	1273	1040	1144	611	242	266	15	Solapur
१६	कोल्हापूर	1325	1325	1458	680	339	373	680	339	373	16	Kolhapur
१७	औरंगाबाद	1195	1195	1314	9146	12139	13353	1083	3079	3387	17	Aurangabad
१८	जालना	220	220	242	1090	665	732	699	623	685	18	Jalna
१९	परभणी	240	240	264	3	0	0	87	81	89	19	Parbhani
२०	हिंगोली	90	90	99	3	0	0	90	55	61	20	Hingoli
२१	बीड	125	125	137	2468	69	76	81	84	92	21	Beed
२२	नांदेड	260	260	286	1141	23	25	130	157	173	22	Nanded
२३	उस्मानाबाद	210	210	231	144	0	0	159	20	22	23	Osmanabad
२४	लातूर	210	210	231	0	0	0	41	66	73	24	Latur
२५	बुलढाणा	350	350	385	237	275	303	237	275	303	25	Buldhana
२६	अकोला	350	350	385	142	190	209	115	87	96	26	Akola
२७	वाशिम	150	150	165	94	65	72	94	65	72	27	Washim
२८	अमरावती	550	550	605	531	245	270	531	245	270	28	Amravati
२९	यवतमाळ	350	350	385	235	122	134	235	122	134	29	Yavatmal
३०	वर्धा	450	450	495	1065	537	591	170	34	37	30	Wardha
३१	नागपूर	1750	1750	1920	2522	575	633	139	97	107	31	Nagpur
३२	भंडारा	650	650	715	246	44	48	177	50	55	32	Bhandara
३३	गोंदिया	200	200	220	0	0	0	88	75	83	33	Gondia
३४	चंद्रपूर	650	650	715	286	78	86	231	100	110	34	Chandrapur
३५	गडचिरोली	400	400	440	171	0	0	39	24	26	35	Gadchiroli
	एकूण	**25300**	**25300**	**27830**	**62101**	**49488**	**54437**	**23258**	**21515**	**23667**		**Total**

आकडेवारी एप्रिल २०२२ ते डिसेंबर २०२२ पर्यंतची आहे. Figures are included from April 2022 to December 2022.--

तक्ता २८ / TABLE XXVIII

सेवायोजन कार्यालये रिक्त पदे अधिसूचित करणे सक्तीचे अधिनियम, १९५९ अंतर्गत महाराष्ट्र राज्यातील कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता केंद्रांनी केलेल्या कामाची माहिती-जानेवारी २०२३ ते डिसेंबर २०२३ अखेर

Work done Under S. D. E. and E. (CNV) Act, 1959 during January 2023 to December 2023

अनु-क्रमांक	जिल्ह्याचे नाव	जानेवारी २०२३ ते डिसेंबर २०२३			
		नवीन आस्थापनांचा शोध	दप्तर तपासणी केलेल्या आस्थापनांची संख्या	पाठविलेल्या कारणे दाखवा नोटिशींची संख्या	कोर्टात दाखल केलेली प्रकरणे
१	२	३	४	५	६
१	मुंबई	435	30	0	0
२	ठाणे / पालघर	179	26	00	0
३	रायगड	162	17	1	0
४	रत्नागिरी	90	10	20	0
५	सिंधुदुर्ग	29	10	0	0
	वि. मु., मुंबई एकूण	**895**	**93**	21	0
६	नाशिक	452	48	265	0
७	धुळे	253	18	0	0
८	नंदुरबार	89	17	0	0
९	जळगाव	363	15	1	0
१०	अहमदनगर	135	32	0	0
	वि. मु., नाशिक एकूण ..	**1292**	**130**	266	0
११	पुणे	637	36	327	0
१२	सातारा	423	21	98	0
१३	सांगली	353	20	0	0
१४	सोलापूर	730	20	36	0
१५	कोल्हापूर	574	24	26	0
	वि. मु., पुणे एकूण	**2717**	**121**	487	0
१६	छ. संभाजीनगर	296	17	0	0
१७	जालना	107	9	0	0
१८	परभणी	97	19	0	0
१९	हिंगोली	230	12	0	0
२०	बीड	90	10	2	0
२१	नांदेड	254	17	0	0
२२	धाराशिव	92	18	0	0
२३	लातूर	80	9	0	0
	वि. मु., छ. संभाजीनगर एकूण	**1246**	**111**	2	0
२४	बुलढाणा	96	13	0	0
२५	अकोला	123	20	24	0
२६	वाशिम	73	34	29	0
२७	अमरावती	155	65	0	0
२८	यवतमाळ	385	30	70	0
	वि. मु., अमरावती एकूण ..	**832**	**162**	123	0
२९	वर्धा	65	20	300	0
३०	नागपूर	321	35	5144	1
३१	भंडारा	26	20	0	0
३२	गोंदिया	26	20	0	0
३३	चंद्रपूर	158	35	463	0
३४	गडचिरोली	17	20	0	0
	वि. मु., नागपूर एकूण ..	**613**	**150**	**5907**	1
	महाराष्ट्र एकूण	**7595**	**767**	**6806**	1

तक्ता २९ / TABLE XXIX

करिअर ग्रंथालयसदृश अभ्यासिकेमधून लाभ घेतलेल्या उमेदवारांची केंद्रनिहाय संख्या दर्शविणारे विवरणपत्र

Career Library*-cum-*Study Centrewise Statement Showing the Number of Beneficiaries

अनु-क्रमांक	करिअर ग्रंथालयसदृश अभ्यासिका केंद्र		लाभ घेतलेल्या उमेदवारांची संख्या Number of Beneficiaries Candidates २०२२-२०२३ 2022-2023	२०२३-२०२४ (डिसेंबर, २३ अखेर) 2023-2024 (December, 23 End)	२०२४-२०२५ (अंदाजित) 2024-2025 (Estimated)	Sr. No.	Name of Career Library-*cum*-Study Centre
1	2		3	4	5	1	2
१	जिकौविरो व उमाकेंद्र, मुंबई उपनगर	..	0	0	0	1	DSDE & EGC, Mumbai Sub-urban
२	जिकौविरो व उमाकेंद्र, मुंबई शहर	..	0	0	0	2	DSDE & EGC, Mumbai City
३	जिकौविरो व उमाकेंद्र, पालघर	..	0	31	100	3	DSDE & EGC, Palghar
४	जिकौविरो व उमाकेंद्र, ठाणे	..	0	4	100	4	DSDE & EGC, Thane
५	जिकौविरो व उमाकेंद्र, अलिबाग	..	92	75	100	5	DSDE & EGC, Alibaug
६	जिकौविरो व उमाकेंद्र, रत्नागिरी	..	156	78	100	6	DSDE & EGC, Ratnagiri
७	जिकौविरो व उमाकेंद्र, सिंधुदुर्ग	..	18	117	150	7	DSDE & EGC, Sindhudurg
	मुंबई विभाग	..	**266**	**305**	**550**		**Mumbai Division**
८	जिकौविरो व उमाकेंद्र, पुणे	..	292	226	400	8	DSDE & EGC, Pune
९	जिकौविरो व उमाकेंद्र, कोल्हापूर	..	550	473	600	9	DSDE & EGC, Kolhapur
१०	जिकौविरो व उमाकेंद्र, सोलापूर	..	27	27	50	10	DSDE & EGC, Solapur
११	जिकौविरो व उमाकेंद्र, सांगली	..	417	1076	1300	11	DSDE & EGC, Sangli
१२	जिकौविरो व उमाकेंद्र, सातारा	..	651	140	200	12	DSDE & EGC, Satara
१३	आदि.उमे.कौविरो व उमावमाकेंद्र, मंचर	..	102	54	80	13	TCSDE & EI & GC, Manchar
	पुणे विभाग	..	**2039**	**1960**	**2630**		**Pune Division**
१४	जिकौविरो व उमाकेंद्र, नाशिक	..	42	19	40	14	DSDE & EGC, Nashik
१५	जिकौविरो व उमाकेंद्र, जळगाव	..	0	0	40	15	DSDE & EGC, Jalgaon
१६	जिकौविरो व उमाकेंद्र, धुळे	..	21	18	50	16	DSDE & EGC, Dhule
१७	जिकौविरो व उमाकेंद्र, अहमदनगर	..	0	30	50	17	DSDE & EGC, Ahmadnagar
१८	जिकौविरो व उमाकेंद्र, नंदुरबार	..	3	4	50	18	DSDE & EGC, Nandurbar
१९	आदि.उमे.कौविरो व उमावमाकेंद्र, कळवण	..	0	7	50	19	TCSDE & EI & GC, Kalwan
२०	आदि.उमे.कौविरो व उमावमाकेंद्र, रावेर	..	0	33	50	20	TCSDE & EI & GC, Raver
	नाशिक विभाग	..	**66**	**111**	**330**		**Nashik Division**
२१	जिकौविरो व उमाकेंद्र, औरंगाबाद	..	27	211	350	21	DSDE & EGC, Aurangabad
२२	जिकौविरो व उमाकेंद्र, नांदेड	..	0	0	50	22	DSDE & EGC, Nanded
२३	जिकौविरो व उमाकेंद्र, जालना	..	20	21	50	23	DSDE & EGC, Jalna
२४	जिकौविरो व उमाकेंद्र, परभणी	..	26	10	50	24	DSDE & EGC, Parbhani
२५	जिकौविरो व उमाकेंद्र, बीड	..	0	0	50	25	DSDE & EGC, Beed
२६	जिकौविरो व उमाकेंद्र, उस्मानाबाद	..	0	0	50	26	DSDE & EGC, Osmanabad
२७	जिकौविरो व उमाकेंद्र, लातूर	..	0	2	50	27	DSDE & EGC, Latur
२८	आदि.उमे. कौविरो व उमावमाकेंद्र, किनवट	..	233	243	350	28	TCSDE & EI & GC, Kinvat
२९	जिकौविरो व उमाकेंद्र, हिंगोली	..	0	0	50	29	DSDE & EGC, Hingoli
	औरंगाबाद विभाग	..	**306**	**487**	**1050**		**Aurangabad Division**

तक्ता २९ / TABLE XXIX—*contd.*

करिअर ग्रंथालयसदृश अभ्यासिकेमधून लाभ घेतलेल्या उमेदवारांची केंद्रनिहाय संख्या दर्शविणारे विवरणपत्र
Career Library-cum-*Study Centrewise Statement Showing the Number of Beneficiaries*

अनु-क्रमांक	करिअर ग्रंथालयसदृश अभ्यासिका केंद्र		लाभ घेतलेल्या उमेदवारांची संख्या Number of Beneficiaries Candidates २०२२-२०२३ 2022-2023	२०२३-२०२४ (डिसेंबर, २३ अखेर) 2023-2024 (December, 23 End)	२०२४-२०२५ (अंदाजित) 2024-2025 (Estimated)	Sr. No.	Name of Career Library-*cum*-Study Centre
1	2		3	4	5	1	2
३०	जिकौविरो व उमाकेंद्र, अमरावती	..	97	51	80	30	DSDE & EGC, Amravati
३१	जिकौविरो व उमाकेंद्र, बुलढाणा	..	0	5	30	31	DSDE & EGC, Buldhana
३२	जिकौविरो व उमाकेंद्र, अकोला	..	0	66	100	32	DSDE & EGC, Akola
३३	जिकौविरो व उमाकेंद्र, यवतमाळ	..	3	26	50	33	DSDE & EGC, Yavatmal
३४	जिकौविरो व उमाकेंद्र, वाशिम	..	22	8	30	34	DSDE & EGC, Washim
३५	आदि.उमे. कौविरो व उमावमाकेंद्र, अचलपूर	..	0	235	400	35	TCSDE & EI & GC, Achalpur
	अमरावती विभाग	..	**122**	**391**	**690**		**Amravati Division**
३६	जिकौविरो व उमाकेंद्र, नागपूर	..	377	370	500	36	DSDE & EGC, Nagpur
३७	जिकौविरो व उमाकेंद्र, चंद्रपूर	..	233	71	100	37	DSDE & EGC, Chandrapur
३८	जिकौविरो व उमाकेंद्र, गडचिरोली	..	78	0	80	38	DSDE & EGC, Gadchiroli
३९	जिकौविरो व उमाकेंद्र, वर्धा	..	0	0	50	39	DSDE & EGC, Wardha
४०	जिकौविरो व उमाकेंद्र, भंडारा	..	23	35	70	40	DSDE & EGC, Bhandara
४१	जिकौविरो व उमाकेंद्र, गोंदिया	..	0	0	50	41	DSDE & EGC, Gondiya
४२	आदि.उमे. कौविरो व उमावमाकेंद्र, देवरी	..	34	69	100	42	TCSDE & EI & GC, Devri
४३	आदि.उमे. कौविरो व उमावमाकेंद्र, चंद्रपूर	..	354	367	600	43	TCSDE & EI & GC, Chandrapur
४४	आदि.उमे. कौविरो व उमावमाकेंद्र, गडचिरोली	..	378	108	200	44	TCSDE & EI & GC, Gadchiroli
	नागपूर विभाग	..	**1477**	**1020**	**1750**		**Nagpur Division**
	राज्य एकूण	..	**4276**	**4274**	**7000**		**State Total**

टीप : कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता विभाग, शासन निर्णय क्र. कौविउ-२०१६/प्र.क्र.१११/प्रशा-२(रोजगार), दि. २५/१०/२०२१ रोजीच्या शासन निर्णयान्वये विद्यापीठ, कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता माहिती व मार्गदर्शन केंद्र, मुंबई, पुणे, कोल्हापूर, औरंगाबाद, अमरावती व नागपूर ही कार्यालये संबंधित जिल्हा कार्यालयांमध्ये समायोजित करण्यात आलेली आहेत. त्यामुळे सध्यस्थितीत ग्रंथालयसदृश्य अभ्यासिका योजना ३६ जिल्हे व ६ आदिवासी कार्यालयांमध्ये कार्यरत आहे.

तक्ता ३०

आदिवासी उमेदवारांसाठी कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता, प्रशिक्षण व मार्गदर्शन केंद्रांनी केलेल्या कामाचा तपशील

अनु-क्रमांक	जिल्ह्याचे नाव	प्रवेश दिलेले उमेदवार No. of Candidates admitted			प्रशिक्षण पूर्ण केलेले उमेदवार No. of Candidates who completed Training			प्रशिक्षणानंतर नोकरीस लागलेले उमेदवार No. of Candidates placed in Employment		
		२०२२-२३ 2022-23	२०२३-२४ 2023-24 (डिसेंबर अखेर)	२०२४-२५ (अंदाजित) 2024-25 (Estimated)	२०२२-२३ 2022-23	२०२३-२४ 2023-24 (डिसेंबर अखेर)	२०२४-२५ (अंदाजित) 2024-25 (Estimated)	२०२२-२३ 2022-23	२०२३-२४ 2023-24 (डिसेंबर अखेर)	२०२४-२५ (अंदाजित) 2024-25 (Estimated)
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
१	गडचिरोली (गडचिरोली) ..	150	136	149	88	88	97	0	11	12
२	अमरावती (अचलपूर) ..	90	98	107	83	29	32	0	0	0
३	जळगाव (रावेर) ..	97	61	67	20	24	26	0	0	0
४	नाशिक (कळवण) ..	157	152	167	114	76	84	0	0	0
५	पुणे (मंचर) ..	134	107	118	99	81	89	0	0	0
६	नांदेड (किनवट) ..	126	118	130	100	65	72	1	8	9
७	चंद्रपूर (चंद्रपूर) ..	132	170	187	102	73	80	5	3	3
८	गोंदिया (देवरी) ..	122	130	143	94	68	75	1	3	3
	एकूण ..	**1008**	**972**	**1069**	**700**	**504**	**554**	**7**	**25**	**28**

आकडेवारी एप्रिल २०२३ ते डिसेंबर २०२३ पर्यंतची आहे.

TABLE XXX

Table showing the work done by the Skill Development, Employment and Entrepreneurship, Information and Guidance Centres for Tribal Areas

आर्थिक तरतूद Budget Provision (Rs. in Lacks)			एकूण खर्च Total Expenditure (Rs. in Lacks)				Serial No.	Name of District
२०२२-२३ 2022-23	२०२३-२४ 2023-24 (डिसेंबर अखेर)	२०२४-२५ (अंदाजित) 2024-25 (Estimated)	२०२२-२३ 2022-23	२०२३-२४ 2023-24 (डिसेंबर अखेर)	२०२४-२५ (अंदाजित) 2024-25 (Estimated)			
12	13	14	15	16	17		1	2
7.65	5.84	6.42	4.26	3.77	4.15	... ..	1	Gadchiroli (Gadchiroli)
2.91	3.53	3.88	4.75	1.96	2.16	... ..	2	Amravati (Achalpur)
1.85	3.03	3.33	1.21	1.22	1.34	... ..	3	Jalgaon (Raver)
4.77	5.01	5.51	4.09	2.31	2.54	... ..	4	Nashik (Kalvan)
2.89	8.34	9.17	2.80	3.31	3.64	... ..	5	Pune (Manchar)
14.18	22.31	24.54	5.47	3.45	3.80	... ..	6	Nanded (Kinvat)
8.65	6.75	7.43	5.68	3.25	3.58	... ..	7	Chandrapur (Chandrapur)
5.83	5.75	6.33	3.98	2.50	2.75	... ..	8	Gondia (Devri)
48.73	**60.56**	**66.62**	**32.25**	**21.77**	**23.95**	..	**Total**	

Figures are included from April 2023 to December 2023.

तक्ता ३१ / TABLE XXXI

पंडित दीनदयाळ उपाध्याय रोजगार मेळावे - या योजनेंतर्गत घेण्यात आलेले रोजगार मेळावे

Statement showing the Pandit Deendayal Upadhyaya Number of Organised Job Fairs

अनु. क्रमांक	जिल्ह्याचे नाव	२०२२-२०२३ 2022-2023	२०२३-२०२४ 2023-2024 (डिसेंबर २०२३ अखेर)	२०२४-२०२५ (अंदाजित) 2024-2025 (Estimated)	Serial No.	Name of District
1	2	3	4	5	1	2
१	मुंबई / मुंबई उपनगर	33	18	21	1	Mumbai/Mumbai Sub-urban
२	ठाणे / पालघर	22	26	27	2	Thane / Palghar
३	रायगड	16	12	14	3	Raigad
४	रत्नागिरी	16	11	13	4	Ratnagiri
५	सिंधुदुर्ग	9	10	11	5	Sindhudurg
६	नाशिक	19	11	13	6	Nashik
७	धुळे	12	14	15	7	Dhule
८	नंदुरबार	16	10	12	8	Nandurbar
९	जळगाव	15	13	15	9	Jalgaon
१०	अहमदनगर	12	10	11	10	Ahmadnagar
११	पुणे	21	14	16	11	Pune
१२	सातारा	16	12	14	12	Satara
१३	सांगली	16	10	12	13	Sangli
१४	सोलापूर	16	11	13	14	Solapur
१५	कोल्हापूर	16	12	14	15	Kolhapur
१६	औरंगाबाद (छ. संभाजीनगर)	20	32	34	16	Aurangabad
१७	जालना	12	17	18	17	Jalna
१८	परभणी	16	12	14	18	Parbhani
१९	हिंगोली	14	15	16	19	Hingoli
२०	बीड	14	5	6	20	Beed
२१	नांदेड	15	9	11	21	Nanded
२२	उस्मानाबाद (धाराशिव)	16	15	17	22	Osmanabad
२३	लातूर	16	14	16	23	Latur
२४	बुलढाणा	12	7	8	24	Buldhana
२५	अकोला	12	13	14	25	Akola
२६	वाशिम	12	6	7	26	Washim
२७	अमरावती	19	11	13	27	Amravati
२८	यवतमाळ	18	14	16	28	Yavatmal
२९	वर्धा	18	9	11	29	Wardha
३०	नागपूर	29	10	13	30	Nagpur
३१	भंडारा	14	14	15	31	Bhandara
३२	गोंदिया	13	11	12	32	Gondia
३३	चंद्रपूर	16	8	10	33	Chandrapur
३४	गडचिरोली	16	8	10	34	Gadchiroli
३५	महामेळावा	0	1	6	35	Mahamelava
	एकूण ..	**557**	**425**	**486**	..	**Total**

* आकडेवारी एप्रिल २०२३ ते डिसेंबर २०२३ पर्यंतची आहे.

* Figures are included from April 2023 to December 2023.

तक्ता ३२ / TABLE XXXII

स्थापन करण्यात आलेल्या व कार्यरत असलेल्या सेवा सोसायट्यांची जिल्हानिहाय सांख्यिकी माहिती
Districtwise statement showing the No. of Seva Societies Established and Working Seva Societies

अनु-क्रमांक	जिल्ह्याचे नाव	स्थापन करण्यात आलेल्या सेवा सोसायट्या No. of Seva Societies Established			कार्यरत असलेल्या सेवा सोसायट्या No. of Working Seva Societies			Serial No.	Name of District
		२०२२-२०२३ 2022-2023	२०२३-२०२४ 2023-2024 (डिसेंबर अखेर)	२०२४-२०२५ (अंदाजित) 2024-2025 (Estimated)	२०२२-२०२३ 2022-2023	२०२३-२०२४ 2023-2024 (डिसेंबर अखेर)	२०२४-२०२५ (अंदाजित) 2024-2025 (Estimated)		
1	2	3	** 4	5	6	** 7	8	1	2
१	मुंबई/मुंबई उपनगर ..	368	368	369	207	207	208	1	Mumbai/Mumbai Sub-urban
२	ठाणे/पालघर ..	131	132	133	123	124	125	2	Thane / Palghar
३	रायगड ..	121	120	121	49	49	50	3	Raigad
४	रत्नागिरी ..	23	23	24	23	23	24	4	Ratnagiri
५	सिंधुदुर्ग ..	90	91	92	65	65	66	5	Sindhudurg
६	नाशिक ..	104	105	106	105	105	106	6	Nashik
७	धुळे ..	92	92	93	58	58	59	7	Dhule
८	नंदुरबार ..	64	64	65	19	19	20	8	Nandurbar
९	जळगाव ..	145	145	146	79	19	20	9	Jalgaon
१०	अहमदनगर ..	81	81	82	23	23	24	10	Ahmednagar
११	पुणे ..	793	794	795	166	167	168	11	Pune
१२	सातारा ..	201	202	203	26	27	28	12	Satara
१३	सांगली ..	422	422	423	59	63	64	13	Sangli
१४	सोलापूर ..	201	201	202	22	22	23	14	Solapur
१५	कोल्हापूर ..	280	280	281	51	51	52	15	Kolhapur
१६	औरंगाबाद (छ. संभाजीनगर) ..	323	324	325	93	94	95	16	Aurangabad
१७	जालना ..	322	322	323	62	62	63	17	Jalna
१८	परभणी ..	138	138	139	90	90	91	18	Parbhani
१९	हिंगोली ..	82	82	83	47	46	47	19	Hingoli
२०	बीड ..	132	132	133	31	31	32	20	Beed
२१	नांदेड ..	371	371	372	173	173	174	21	Nanded
२२	उस्मानाबाद (धाराशिव) ..	56	57	58	38	39	40	22	Osmanabad
२३	लातूर ..	334	334	335	92	92	93	23	Latur
२४	बुलढाणा ..	226	226	227	61	61	62	24	Buldhana
२५	अकोला ..	214	214	215	47	47	48	25	Akola
२६	वाशिम ..	137	137	138	55	55	56	26	Washim
२७	अमरावती ..	280	280	281	120	120	121	27	Amravati
२८	यवतमाळ ..	515	515	516	174	174	175	28	Yavatmal
२९	वर्धा ..	143	145	146	46	48	49	29	Wardha
३०	नागपूर ..	415	418	419	119	122	123	30	Nagpur
३१	भंडारा ..	185	185	186	129	129	130	31	Bhandara
३२	गोंदिया ..	389	389	390	70	70	71	32	Gondia
३३	चंद्रपूर ..	324	324	325	139	139	140	33	Chandrapur
३४	गडचिरोली ..	85	85	86	16	16	17	34	Gadchiroli
	एकूण ..	**7788**	**7798**	**7832**	**2677**	**2690**	**2724**	..	**Total**

* आकडेवारी एप्रिल २०२३ ते डिसेंबर २०२३ पर्यंतची आहे.

@ Figures are included from April 2023 to December 2023.

** मागील वर्षातील स्थापन केलेल्या सेवा सोसायट्या व कार्यरत असलेल्या सेवा सोसायट्या समाविष्ट आहेत.

तक्ता ३३

व्यवस्थापकीय अनुदान वाटप केलेल्या सेवा सोसायट्यांची वर्षनिहाय सांख्यिकी माहिती

अ. क्र. Sr. No.	वर्ष Year	मंजूर अनुदान (रुपये लाखांत) Budget Grant (Rs. in Lakhs)	पहिला हप्ता 1st Installment			दुसरा हप्ता 2nd Installment		
			अनुदान वाटप केलेल्या सेवा सोसायट्यांची संख्या No. of Co-operative Service Society to whom assistance is distribute	अनुदान वाटप केलेल्या सेवा सोसायटीतील सदस्य संख्या No. of Members in Co-operative Service Society	वाटप केलेल्या अनुदानाची रक्कम (रु. लाखांत) Amount of Subsidy Allotted (Rs. in Lakhs)	अनुदान वाटप केलेल्या सेवा सोसायट्यांची संख्या No. of Co-operative Service Society to whom assistance is distribute	अनुदान वाटप केलेल्या सेवा सोसायटीतील सदस्य संख्या No. of Members in Co-operative Service Society	वाटप केलेल्या अनुदानाची रक्कम (रु. लाखांत) Amount of Subsidy Allotted (Rs. in Lakhs)
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	2003-04 ..	133.00	827	9,683	115.33	--	--	--
2	2004-05 ..	327.32	1,493	20,557	246.48	150	2,439	29.27
3	2005-06 ..	503.63	1,321	20,866	249.62	336	7,189	86.27
4	2006-07 ..	400.03	870	13,186	158.23	156	3,835	46.03
5	2007-08 ..	662.24	14	177	2.12	212	3,117	37.73
6	2008-09 ..	801.00	--	--	--	93	1,239	12.96
7	2009-10 ..	689.01	--	--	--	104	1,719	20.65
8	2010-11 ..	692.18	--	--	--	17	507	6.08
9	2011-12 ..	564.00	--	--	--	--	--	--
10	2012-13 ..	547.93	--	--	--	4	80	0.96
11	2013-14 ..	326.93	--	--	--	--	--	--
12	2014-15 ..	290.17	--	--	--	4	50	0.60
13	2015-16 ..	229.72	--	--	--	1	14	0.17
14	2016-17 ..	292.32	0	0	0	0	0	0
15	2017-18 ..	310.58	0	0	0	0	0	0
16	2018-19 ..	326.10	0	0	0	0	0	0
17	2019-20*	342.40	0	0	0	0	0	0
18	2020-21	00.00	0	0	0	0	0	0
19	2021-22	377.50	0	0	0	0	0	0
20	2022-23	361.15	0	0	0	0	0	0
21	2023-24 (Dec. 2023) ..	886.43	0	0	0	0	0	0
	Total ..	**7438.56**	**4,525**	**64,489**	**771.78**	**984**	**20,189**	**240.72**

* आकडेवारी एप्रिल २०२३ ते डिसेंबर २०२३ अखेरपर्यंतची आहे.

सन २०२३-२४ करिता मंजूर अनुदान रोजगार प्रोत्साहन कार्यक्रम/रोजगार मेळावे, सेवा सोसायटी या तीन योजनांकरिता एकत्रित दर्शविण्यात आले आहे.

TABLE XXXIII

Statement showing the Financial Assistance to Co-operative Service Societies

तिसरा हप्ता 3rd Instalment			एकूण Total				
अनुदान वाटप केलेल्या सेवा सोसायट्यांची संख्या No. of Co-operative Service Society to whom assistance is distribute	अनुदान वाटप केलेल्या सेवा सोसायटीतील सदस्य संख्या No. of Members in Co-operative Service Society	वाटप केलेल्या अनुदानाची रक्कम (रु. लाखात) Amount of Subsidy Allotted (Rs. in lakhs)	अनुदान वाटप केलेल्या सेवा सोसायट्यांची संख्या No. of Co-operative Service Society to whom assistance is distribute	अनुदान वाटप केलेल्या सेवा सोसायटीतील सदस्य संख्या No. of Members in Co-operative Service Society	वाटप केलेल्या अनुदानाची रक्कम (रु. लाखात) Amount of Subsidy Allotted (Rs. in lakhs)	अ. क्र. Sr. No.	वर्ष Year
10	11	12	13	14	15	1	2
--	--	--	827	9,683	115.33	.. 1	2003-04
--	--	--	1,643	22,996	275.75	.. 2	2004-05
31	592	7.10	1,688	28,647	342.99	.. 3	2005-06
51	1,921	23.05	1,077	18,942	227.31	.. 4	2006-07
55	1,357	16.28	281	4,651	56.13	.. 5	2007-08
30	787	9.44	123	2,026	22.40	.. 6	2008-09
64	1,695	20.35	168	3,414	41.00	.. 7	2009-10
39	1,083	13.00	56	1,590	19.08	.. 8	2010-11
4	46	0.55	4	46	0.55	.. 9	2011-12
2	24	0.29	6	104	1.25	.. 10	2012-13
5	144	1.73	5	144	1.73	.. 11	2013-14
3	62	0.74	7	112	1.34	.. 12	2014-15
0	0	0	1	14	0.17	.. 13	2015-16
0	0	0	0	0	0	.. 14	2016-17
0	0	0	0	0	0	.. 15	2017-18
0	0	0	0	0	0	.. 16	2018-19
0	0	0	0	0	0	.. 17	2019-20*
0	0	0	0	0	0	.. 18	2020-21
0	0	0	0	0	0	.. 19	2021-22
0	0	0	0	0	0	.. 20	2022-23
0	0	0	0	0	0	.. 20	2023-24 (Dec. 2023)
284	**7,711**	**92.53**	**5,886**	**92,369**	**1105.03**		

* Figures are included given for the period April 2023 to December 2023.

तक्ता ३४ / TABLE XXXIV

कौशल्य, रोजगार, उद्योजकता व नाविन्यता आयुक्तालय

Commissionerate of Skill, Employment, Entrepreneurship and Innovation Department

अनु-क्रमांक Sr. No. 1	पदनाम Designation 2		सुधारित वेतन मॅट्रीक्समधील वेतन स्तर Pay level in Received Pay Matrix 3		पदसंख्या No. of posts 2022-23 4	2023-24 5	2024-25 (अंदाजित) Estimated 6	Designation 2
१.	**राजपत्रित (गट-अ)**							***1. Gazetted (Group-A)***
१	आयुक्त, कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता.	..	Cadre Post	..	1	1	1	Commissioner Skill Development, Employment and Entrepreneurship.
२	उप आयुक्त, कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता.	..	S-23 : 67700-208700	..	7	7	7	Dy. Commissioner, Skill Development, Employment and Entrepreneurship.
३	सहायक संचालक (लेखा)	..	S-20 : 56100-177500	..	1	1	1	Assistant Director (Accounts)
४	सहायक आयुक्त, कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता.	..	S-18 : 49100-155800	..	40	40	40	Assistant Commissioner, Skill Development Employment and Entrepreneurship.
२.	**राजपत्रित (गट-ब)**							***2. Gazetted (Group-B)***
५	कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता मार्गदर्शन अधिकारी.	..	S-15 : 41800-132300	..	100	100	100	S. D. E. and E. G. O.
६	सहायक लेखा अधिकारी (गट ब)	..	S-15 : 41800-132300	..	3	3	3	Asstt. Accounts Officer (Group B)
			एकूण	..	**152**	**152**	**152**	**Total**
३.	***अराजपत्रित* (गट-क)**							***3. Non-Gazetted (Group B)***
७	लघुलेखक (उच्च श्रेणी)	..	S-15 : 41800-132300	..	1	1	1	Stenographer (Higher Grade) (Group B)
८	लघुलेखक (निम्न श्रेणी)	..	S-14 : 38600-122800	..	1	1	1	Stenographer (Lower Grade) (Group B)
			एकूण	..	**2**	**2**	**2**	**Total**
४.	***अराजपत्रित* (गट-क)**							***4. Non-Gazetted (Group C)***
९	कनिष्ठ कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता मार्गदर्शन अधिकारी.		S-13 : 35400-112400	..	130	130	130	Jr. S. D. E. and E. G. O. (Group C).
१०	लघु टंकलेखक	..	S-8 : 25500-81100	..	14	14	14	Steno-Typist
११	वरिष्ठ लिपिक	..	S-8 : 25500-81100	..	160	160	160	Senior Clerk
१२	लिपिक-टंकलेखक	..	S-6 : 19900-63200	..	265	265	265	Clerk-Typist
१३	वाहन चालक	..	S-6 : 19900-63200	..	11	11	11	Driver बाह्य यंत्रणेद्वारे भरावयाची पदे
			एकूण	..	**580**	**580**	**580**	**Total**
५.	***अराजपत्रित* (गट-ड)**							***5. Non-Gazetted (Group D)***
१४	शिपाई	..	S-1 : 15000-47600	..	115	115	115	Peon बाह्य यंत्रणेद्वारे भरावयाची पदे
			एकूण	..	**849**	**849**	**849**	**Total**

तक्ता ३५ / TABLE XXXV

कौशल्य, रोजगार, उद्योजकता व नाविन्यता विभाग

Skill, Employment, Entrepreneurship and Innovation Department

अनु-क्रमांक Sr. No. 1	पदनाम Designation 2	वेतन बँड Pay Band 3	पदसंख्या No. of posts 2022-23 4	2023-24 5	2024-25 (अंदाजित) Estimated 6	Designation 2
१.	***राजपत्रित***					***1. Gazetted***
	वर्ग १ (गट-अ)					*Class-I (Group-A)*
१	अ. मु. सचिव/प्र. सचिव/सचिव ..	संवर्ग पद ..	1	1	1	Principal Secretary*
२	सहसचिव ..	1,18,500-2,14,100 ..	1	1	1	Joint Secretary
३	उपसचिव ..	78,800-2,09,200 ..	2	2	2	Deputy Secretary
४	विशेष कार्य अधिकारी ..	78,800-2,09,200 ..	2	2	2	Special Executive Officer
५	अवर सचिव ..	67,700-2,08,700 ..	3	3	3	Under Secretary
		एकूण ..	**9**	**9**	**9**	**Total**
२.	**वर्ग २ (गट-ब)**					***2. Class-II (Group-B)***
५	वरिष्ठ स्वीय सहायक ..	71,100-2,11,900 ..	1	1	1	Senior Personal Assistant
६	कक्ष अधिकारी ..	47,600-1,51,100 ..	6	6	6	Desk Officer/Section Officer
७	कक्ष अधिकारी (४ वर्षांच्या नियमित सेवेनंतर) ..	56,100-1,77,500 ..	2	2	2	Desk Officer/Section Officer
		एकूण ..	**9**	**9**	**9**	**Total**
३.	***अराजपत्रित वर्ग-२/३***					***3. Non-Gazetted Class-II/III***
८	निवड श्रेणी लघुलेखक ..	47,600-1,51,100 ..	1	1	1	Selection Grade Stenographer
९	उच्च श्रेणी लघुलेखक ** ..	44,900-1,42,400 ..	2	2	2	Higher Grade Stenographer**
१०	निम्न श्रेणी लघुलेखक ..	41,800-1,32,300 ..	3	3	3	Lower Grade Stenographer
११	संगणक सहायक / संशोधन सहायक ..	38,600-1,22,800 ..	0	2	2	Computer Assistant / Research Assistant
१२	सहायक कक्ष अधिकारी ..	38,600-1,22,800 ..	16	16	16	Assistant Desk Officer
१३	लघु टंकलेखक ..	25,500-81,100 ..	1	1	1	Steno Typist
१४	लिपिक टंकलेखक ..	19,900-63,200 ..	15	15	15	Clerk Typist
१५	वाहन चालक * ..	19,900-63,200 ..	1	1	1	Driver *
१६	वाहन चालक ..	19,900-63,200 ..	1	1	1	Driver * १ पद बाह्ययंत्रणेद्वारे
१७	रोख लेखापाल ..	38,600-1,22,800 ..	1	1	1	
		एकूण ..	**41**	**43**	**43**	**Total**
४.	***अराजपत्रित वर्ग-४***					***4. Non-Gazetted Class-IV***
१८	शिपाई ** ..	15,000-17,600	..	6	6	6 Peon ** * २ पद बाह्ययंत्रणेद्वारे
		एकूण ..	**6**	**6**	**6**	**Total**
		एकूण बेरीज ..	**65**	**67**	**67**	**Grand Total**

(१) * कौशल्य, रोजगार, उद्योजकता व नाविन्यता विभाग, शासन निर्णय, क्रमांक कौविउ - २०१६/प्र.क्र. ४२७/प्रशा-१, दिनांक ०४ मे २०२२ व शासन शुद्धिपत्रक समक्रमांक दिनांक ११ मे २०२२ अन्वये विभागाला (खुद्ध) आस्थापनेवर पदांचा सुधारित आकृतिबंध निश्चित करण्यात आला आहे.

(२) उच्च व तंत्रशिक्षण विभाग, शासन निर्णय, क्रमांक इएसटी-४४१५/प्र.क्र. ३५४/आस्था-१, दिनांक १९ सप्टेंबर २०१५ अन्वये विभागातील २२ पदे दिनांक २ सप्टेंबर २०१५ (मपू) पासून कौशल्य, रोजगार, उद्योजकता व नाविन्यता विभागात वर्ग करण्यात आली आहेत.

(३) कौशल्य, रोजगार, उद्योजकता व नाविन्यता विभाग, शासन निर्णय क्रमांक कौविउ - २०१५/प्र.क्र. १९६/प्रशा-१, दिनांक २४ फेब्रुवारी २०१६ अन्वये वि.का.अ. (उपसचिव दर्जा गट अ) - २ पदे व लघुलेखक (नि. श्रे. गट क) - २ पदे निर्माण करण्यात आली.

(४) ** कौशल्य, रोजगार, उद्योजकता व नाविन्यता विभाग, शासन निर्णय, क्रमांक कौविउ - २०१६/प्र.क्र. ३६०/प्रशा-१, दिनांक १८ ऑक्टोबर २०१६ अन्वये शिपाई - १ पद निरसित करण्यात आले आहे.

(५) महाराष्ट्र शासन राजपत्र, असाधारण भाग चार-अ, बुधवार, ऑक्टोबर २८, २०२० च्या अधिसूचनेद्वारे विभागाचे नाव " कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता विभाग " तथा इंग्रजीमध्ये " Skill Development, Employment and Entrepreneurship Department "असे झालेले आहे.

(६) कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता विभागाचे शासन निर्णय क्रमांक कौविउ - २०२०/प्र.क्र. ९९/प्रशा-१, दिनांक २५ फेब्रुवारी २०२२ नुसार कौशल्य, रोजगार, उद्योजकता व नावीन्यता विभाग असे नाव झालेले आहे.

कौशल्य, रोजगार, उद्योजकता

व

नाविन्यता विभाग

(महाराष्ट्र राज्य कौशल्य विकास सोसायटी)

कौशल्य विकास, रोजगार, उद्योजकता व नाविन्यता विभाग

महाराष्ट्र राज्य कौशल्य विकास सोसायटी

- रोजगाराबाबत बदलत्या राष्ट्रीय व आंतरराष्ट्रीय परिस्थितीमध्ये कौशल्य विकास व उद्योजकता यास अधिक प्रोत्साहन देण्याच्या उद्देशाने केंद्र शासनाच्या धर्तीवर राज्य शासनाने दिनांक १५ जानेवारी २०१५ रोजी स्वतंत्र कौशल्य, रोजगार, उद्योजकता व नाविन्यता विभागाची स्थापना केली आहे.
- केंद्र व राज्य शासनामार्फत राबविण्यात येणाऱ्या योजनांच्या प्रभावी अंमलबजावणीकरिता राज्यस्तरावर संस्था रजिस्ट्रेशन ॲक्ट, १८६० अंतर्गत महाराष्ट्र राज्य कौशल्य विकास सोसायटीची दिनांक १५ फेब्रुवारी, २०११ रोजी स्थापना करण्यात आली.
- केंद्र व राज्य शासनाच्या विविध कौशल्य विकास योजना राज्य शासनाच्या विविध विभागांकडून राबविण्यात येतात. परिणामी त्यात एकसूत्रता यावी, तसेच कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकताविषयक राष्ट्रीय व राज्यपातळीवर धोरणांचे संनियंत्रण, नियोजन व प्रभावी अंमलबजावणी व्हावी या दृष्टीने कौशल्य विकास संबंधित सर्व योजना महाराष्ट्र राज्य कौशल्य विकास सोसायटी या नोडल संस्थेमार्फत राबविण्याचे निश्चित करण्यात आले आहे. त्यानुषंगाने, राज्यातील कौशल्य विकास योजनेकरिता ही सोसायटी नोडल एजन्सी म्हणून कार्यरत आहे.

१. धोरण व उद्दिष्ट्ये :

- उद्योग, नोकरी पुरविणाऱ्या कंपन्या यांचेशी समन्वय साधून उद्योगांच्या आवश्यकतेनुसार कुशल मनुष्यबळ निर्माण करणे.
- कौशल्य विकास कार्यक्रमाकरिता केंद्रीय पोर्टल तयार करून सर्व औद्योगिक आस्थापना, त्यामधील रिक्त पदे, रोजगार जाहिरात, सर्व कौशल्य विकास प्रशिक्षण संस्था, औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था, प्रशिक्षित युवकांची माहिती एकत्रित करून राज्य, तसेच राष्ट्रीय स्तरावरील कुशल मनुष्यबळाची मागणी व पूर्तता यानुसार महाराष्ट्रातील युवकांना जोडणे.

२. महाराष्ट्र राज्य कौशल्य विकास सोसायटीची रचना :

राज्यातील कौशल्य विकास योजनेकरिता ही सोसायटी नोडल एजन्सी म्हणून कार्यरत आहे. आयुक्त, कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता आयुक्तालय यांच्याकडे या सोसायटीच्या समन्वयाचे कामकाज सोपविण्यात आलेले असून महाराष्ट्र राज्य कौशल्य विकास सोसायटीचे ते पदसिद्ध " मुख्य कार्यकारी अधिकारी " म्हणून कामकाज पाहत आहेत.

३. संकेतस्थळ :

कौशल्य विकास प्रशिक्षणासंबंधित संपूर्ण कामकाज उदा. प्रशिक्षण संस्था नोंदणी, उमेदवारांची नोंदणी, प्रशिक्षण तुकड्या तयार करणे, प्रशिक्षणाचे संनियंत्रण करणे, संबंधित प्रशिक्षण शुल्क अदा करणे इत्यादी सर्व बाबी https://kaushalya.mahaswayam.gov.in/ या सोसायटीच्या वेबसाईटवर ऑनलाईन पद्धतीने करण्यात येतात.

या सोबतच महाराष्ट्र राज्य कौशल्य विकास सोसायटीमार्फत राबविण्यात येणारे उपक्रम सोशल मिडीयावरही उपलब्ध करून देण्यात आलेले आहेत.

http://twitter.com/MSSDSociety

http://www.facebook.com/MSSDSociety

http://www.facebook.com/MAHARASHTRASDEED

४. व्यावसायिक अभ्यासक्रम :

National Skills Qualification Framework (NSQF) अन्वये स्थापित मानकांनुसार National Skill Development Corporation (NSDC) मार्फत तसेच, Sector Skill Council (SSC) संलग्न अशा एकूण १६८२ व्यावसायिक अभ्यासक्रमांचे संबंधित प्रशिक्षण संस्थांमार्फत उमेदवारांना कौशल्य प्रशिक्षण देण्यात येते. प्रशिक्षण तुकडीमध्ये किमान २० आणि कमाल ३० इतकी उमेदवारांची संख्या असते. सदर उमेदवारांची नोंदणी ही AADHAAR क्रमांकावर आधारित असून प्रशिक्षणाचे संनियंत्रण बायोमेट्रीक उपस्थिती प्रणालीद्वारे करण्यात येते.

५. व्यावसायिक प्रशिक्षण संस्था :

महाराष्ट्र राज्य कौशल्य विकास सोसायटीमार्फत राबविण्यात येणाऱ्या योजनांतर्गत अल्पमुदतीचे व्यावसायिक प्रशिक्षण प्रदान करण्यासाठी इच्छुक प्रशिक्षण संस्थांना National Skill Development Corporation (NSDC) च्या Skill India Portal वर नोंदणी करणे आवश्यक आहे.

सद्य:स्थितीत राज्यामध्ये Skill India Portal वर नोंदणी केलेल्या प्रशिक्षण संस्थांची आकडेवारी खालीलप्रमाणे आहे.

अ. क्र.	तपशील	प्रशिक्षण संस्था
१.	Skill India Portal वर नोंदणीकृत शासकीय प्रशिक्षण संस्था	२७
२.	Skill India Portal वर नोंदणीकृत प्रशिक्षण केंद्र	१२८६

तदनंतर Skill India Portal वर स्टार रेटिंग प्राप्त असलेल्या प्रशिक्षण संस्थांना कार्यादेश देण्यापूर्वी संबंधित संस्थेकडे अभ्यासक्रमांकरिता आवश्यक पायाभूत सुविधा, प्रशिक्षणार्थींना उपलब्ध करून दिलेला रोजगार अथवा स्वयंरोजगार, रोजगाराकरिता विविध औद्योगिक आस्थापनांसमवेत केलेली भागीदारी, स्वयंरोजगाराकरिता अर्थसहाय्य करणाऱ्या संस्थांसमवेत करार इत्यादीबाबी तपासल्या जातील. केंद्र व राज्य शासनमार्फत केलेल्या स्कील गॅप स्टडीच्या धर्तीवर तसेच, बाजारपेठेमध्ये उपलब्ध असलेल्या कुशल मनुष्यबळाची मागणी विचारात घेऊन सेक्टरची निवड करण्यात येईल. तसेच व्यावसायिक अभ्यासक्रमांच्या निकषांची पूर्तता करणारे अभियांत्रिकी महाविद्यालये, तंत्रनिकेतन संस्था, औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था, परिचारिका महाविद्यालये यांसारख्या शासकीय संस्थांना सूचीबद्ध करण्याची प्रक्रिया प्रगतीपर आहे.

६. मूल्यमापन व प्रमाणीकरण :

उमेदवारांचे मूल्यमापन हे केंद्र शासनाच्या National Skill Development Corporation (NSDC) आणि Sector Skill Councils (SSC) कडील मान्यताप्राप्त मूल्यमापन संस्था (Assessing Body) मार्फत करण्यात येते, तसेच प्रमाणीकरण (Certification) हे National Council for Vocational Education & Training-NCVET, Sector Skill Councils (SSC) तसेच, Maharashtra State Board of Skills, Vocational Education & Training-MSBSVET यांचेमार्फत करण्यात येते.

७. प्रशिक्षण शुल्क निकष :

प्रशिक्षण शुल्काचे निकष हे केंद्र शासनाच्या कौशल्य विकास व उद्यमिता मंत्रालयाद्वारे Common Norm Policy अन्वये निर्धारित करण्यात आलेले आहेत. सोसायटीकडे सूचीबद्ध असलेल्या प्रशिक्षण संस्थांना प्रती उमेदवार प्रती तास याप्रमाणे Pro-rata तत्त्वावर प्रशिक्षण शुल्क ऑनलाईन पद्धतीने अदा करण्यात येते.

८. महाराष्ट्र राज्य कौशल्य विकास सोसायटीमार्फत राबविण्यात येणाऱ्या विविध कौशल्य विकास प्रशिक्षण योजना :

८.१ केंद्र शासन पुरस्कृत

- **प्रधानमंत्री विश्वकर्मा कौशल्य सन्मान योजना :** पारंपरिक कारागीर आणि हस्तकलेशी संबंधित लोकांना ओळख प्राप्त करून देणेसाठी आणि त्यांना सर्वांगीण आधार देऊन त्यांचा विकास करण्यासाठी भारत सरकारने सदर योजना दिनांक १७ सप्टेंबर २०२३ पासून सुरू केली आहे. त्याकरिता MSSDS सोसायटी प्रशिक्षण प्रदाता (Training Provider) म्हणून कार्यरत आहे.

- **उपजीविकेसाठी कौशल्य संपादन व ज्ञान जागरूकता अभियान (Skill Acquisition and Knowledge Awareness for Livelihood Promotion-SANKALP)**

  केंद्र शासनाच्या कौशल्य व उद्योजकता मंत्रालयामार्फत National Skill Development Mission अंतर्गत राबविण्यात येणारा उपजीविकेसाठी कौशल्य संपादन व ज्ञान जागरूकता अभियान (Skill Acquisition and Knowledge Awareness for

Livelihood Promotion-SANKALP) प्रकल्प राज्यामध्ये राबविण्यासाठी दिनांक ३० ऑक्टोबर २०१९ रोजी शासन निर्णयाद्वारे मान्यता देण्यात आलेली आहे.

- सदर प्रकल्पाचा कालावधी ६ वर्षांचा राहील.
- सदर प्रकल्पांतर्गत होणाऱ्या खर्चाचा केंद्र व राज्य शासनाचा हिस्सा ६०:४० प्रमाणात राहील.
- पहिल्या टप्प्यात संकल्प योजनेंतर्गत एकूण १० जिल्ह्यांमध्ये कार्यक्रम राबविण्यात येणार असून यामध्ये केंद्र शासनामार्फत नाशिक, नागपूर, पुणे, औरंगाबाद, सिंधुदुर्ग, रत्नागिरी, वाशिम, गडचिरोली, नंदुरबार आणि उस्मानाबाद या १० जिल्ह्यांची निवड करण्यात आलेली आहे.

८.२ राज्य शासन पुरस्कृत :

- प्रमोद महाजन कौशल्य व उद्योजकता विकास अभियान (PMKUVA) माहे २ सप्टेंबर २०१५ मध्ये " प्रमोद महाजन कौशल्य व उद्योजकता विकास अभियान " या योजनेची सुरुवात " कुशल महाराष्ट्र - रोजगारयुक्त महाराष्ट्र " या ध्येयपूर्तीसाठी करण्यात आली. या योजनेअंतर्गत राज्यातील १५ ते ४५ वयोगटातील उमेदवारांना कौशल्य विकास प्रशिक्षण देऊन रोजगार / स्वयंरोजगार उपलब्ध करून देण्यात येतो. सदर योजना १०० टक्के राज्य शासनामार्फत अनुदानित आहे.
- **प्रमोद महाजन ग्रामीण कौशल्य विकास केंद्र :** ग्रामीण भागाकडून शहरांकडे होणाऱ्या स्थलांतराचे प्रमाण कमी व्हावे यासाठी स्थानिक पातळीवर रोजगार व स्वयंरोजगार उपलब्ध व्हावा याकरिता महाराष्ट्रातील ३४ जिल्ह्यांमधील ३५० तालुक्यांतील ५११ गावांमध्ये प्रमोद महाजन ग्रामीण कौशल्य विकास केंद्र स्थापन करण्यात आली आहेत.

८.३ जिल्हा पुरस्कृत योजना :

- **किमान कौशल्य विकास कार्यक्रम.--जिल्हा नियोजन समिती**

  महाराष्ट्रातील विविध जिल्ह्यातील विशिष्ट भौगोलिक तथा सामाजिक स्थिती, परंपरागत व्यवसाय, नैसर्गिक संसाधन तथा साधनसामुग्री इत्यादींच्या आधारे जिल्ह्यातील रोजगार / स्वयंरोजगारासाठी अधिक मागणी असलेली क्षेत्रे निश्चित करून या क्षेत्रांच्या कौशल्याच्या मागणीनुसार विशिष्ट अभ्यासक्रम राबविणे तसेच प्रशिक्षण प्राप्त उमेदवारांना रोजगार/स्वयंरोजगारासाठी सहाय्य करणे या उद्दिष्टाकरिता " किमान कौशल्य विकास कार्यक्रम " या जिल्हास्तरीय सर्वसाधारण योजनेची अंमलबजावणी माहे मार्च २०१७ पासून सुरुवात करण्यात आली आहे.

९. महाराष्ट्र राज्य कौशल्य विकास सोसायटीमार्फत राबविण्यात येणाऱ्या विविध कौशल्य विकास प्रशिक्षण योजनांतर्गत साध्यासह माहितीप्रगतीपर --

अ.क्र.	योजना	नोंदणी केलेले उमेदवार	प्रमाणित झालेले उमेदवार	प्रमाणित उमेदवारांचे प्रमाण (टक्क्यांत)	रोजगार / स्वयंरोजगार प्राप्त उमेदवार	रोजगार / स्वयंरोजगार प्राप्त उमेदवारांचे प्रमाण (टक्क्यांत)
१	प्रमोद महाजन कौशल्य व उद्योजकता विकास अभियान - PMKUVA.	३,३८,५५७	१,६८,६५६	४९.८२	९५,४५२	५६.६०
२	प्रमोद महाजन ग्रामीण कौशल्य विकास केंद्र	२०,०४९	०	०.००	०	०.००
३	किमान कौशल्य विकास योजना DPC	१,२४,३७१	७२,६०७	५८.३८	३०,८७७	४२.५३
	एकूण	**४,८२,९७७**	**२,४१,२६३**	**४९.९५**	**१,२६,३२९**	**५२.३६**

१० शासनाच्या विविध विभागामार्फत राबविण्यात येणाऱ्या कौशल्य व उद्योजकता विकास योजनांचे एकसुत्रीकरण (Convergence) :

- राज्य शासनाच्या विविध विभागामार्फत राबविण्यात येत असलेल्या कौशल्य व उद्योजकता प्रशिक्षण तसेच क्षमता वृद्धिंगत (Capacity Building) करण्यासंदर्भातील योजना / कार्यक्रम राबविण्यात दिनांक २० ऑगस्ट २०१९ रोजी शासन निर्णयाद्वारे मान्यता देण्यात आली आहे.

- संबंधित विभाग कौशल्य प्रशिक्षण विषयक कार्यक्रम राबविणार असल्यास प्रशिक्षणाचे व्यवस्थापन महाराष्ट्र राज्य कौशल्य विकास सोसायटी (MSSDS) च्या एकात्मिक वेबपोर्टलद्वारे करणे बंधनकारक राहील.

● सोसायटी मार्फत अल्पसंख्याक विकास विभाग, छत्रपती शाहू महाराज संशोधन, प्रशिक्षण व मानव विकास संस्था-सारथी, महाराष्ट्र राज्य इतर मागासवर्गीय वित्त व विकास महामंडळ, महिला व बाल विकास विभाग, आदिवासी विकास विभाग, पाणीपुरवठा व स्वच्छता विभाग, जल जीवन मिशन अशा विविध शासकीय विभाग/उपक्रम यांचे समवेत Convergence अंतर्गत कौशल्य विकास प्रशिक्षणाकरिता समन्वय साधून अंमलबजावणी करण्याची प्रक्रिया प्रगतीपर आहे.

११. वर्षनिहाय वित्तीय अहवाल मागील तीन वर्षांचे (रुपये लाखांत)

		सन २०२०-२१			सन २०२१-२२			सन २०२२-२३		
अ.क्र.	योजनेचे नाव	प्राप्त निधी	खर्च निधी	शिल्लक निधी	प्राप्त निधी	खर्च निधी	शिल्लक निधी	प्राप्त निधी	खर्च निधी	शिल्लक निधी
१	प्रमोद महाजन कौशल्य व उद्योजकता विकास अभियान (PMKUVA)	२८९९	१२३५३	४३६२.०४	४५००.००	२७९०.००	४३६२.००	११०२०	३३६४.००	१३०७५
२	प्रधानमंत्री कौशल्य विकास योजना	५०८२	३४७७.७५	१६८३.१८	२१४४.००	३२५०.३३	४४५.२८	४३३८.९४	५६६.८७	४२१७.६६

कौशल्य, रोजगार, उद्योजकता व नाविन्यता विभाग

(व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण संचालनालय)

१. संचालन व प्रशासन

प्रस्तावना

महाराष्ट्र राज्यात सर्व स्तरांवर तांत्रिक शिक्षण देण्याची जबाबदारी एकत्रितरीत्या सोपविण्याच्या दृष्टीने १९४८ साली तंत्रशिक्षण संचालनालयाची स्थापना करण्यात आली व या संचालनालयाकडे अभियांत्रिकी महाविद्यालये, तंत्रशास्त्र विद्यालये, तंत्रनिकेतने, औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था, औद्योगिक शाळा, शासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण कर्मशाळा, माध्यमिक व उच्च माध्यमिक तांत्रिक प्रशाळा / केंद्रे व इतर प्रमाणपत्र अभ्यासक्रम सोपविण्यात आले. याशिवाय अन्य तऱ्हेचे पदव्युत्तर अभ्यासक्रम व संशोधन इत्यादी सर्व प्रकारचे तंत्रशिक्षणाचे कामसुद्धा या संचालनालयाकडे सोपविण्यात आले.

गेल्या ४ दशकांमध्ये राज्यात औद्योगिक उत्पादनाच्या घटक रचनेत लक्षणीय बदल झाल्यामुळे या औद्योगिक घटकांना निरनिराळ्या स्तरांवर लागणारे तांत्रिक प्रशिक्षित मनुष्यबळ व त्यांच्याकरिता पुनर्प्रशिक्षणाच्या सोयी उपलब्ध करण्याच्या दृष्टीने राज्यात प्रशिक्षणाच्या सोयीमध्ये प्रचंड वेगाने वाढ झाली. या विविध कार्यक्रमांचे संचालन व प्रशासन यांची सर्वांगीण प्रगती होण्याच्या दृष्टीने तंत्रशिक्षण संचालनालयाचे विभाजन करून तंत्रशिक्षण संचालनालय आणि व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण संचालनालय अशी दोन संचालनालये निर्माण करण्यात आली. व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण संचालनालयाकडे शिल्प कारागीर प्रशिक्षण योजना (औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था), शिकाऊ उमेदवारी योजना, औद्योगिक शाळा, शासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण कर्मशाळा, + २ स्तरांवरील व्यवसाय शिक्षण, माध्यमिक व उच्च माध्यमिक तांत्रिक विद्यालय / केंद्र व इतर प्रमाणपत्र अभ्यासक्रमांच्या वेगवेगळ्या योजनांची जबाबदारी सोपविण्यात आलेली आहे.

तंत्रशिक्षणाचा उद्देश केवळ तांत्रिक कुशल कारागीर किंवा प्रशिक्षित तंत्रज्ञ तयार करणे एवढाच नसून, अशा तंत्रशिक्षणाद्वारे समाजास उपयुक्त असे मनुष्यबळ निर्माण करणे हासुद्धा आहे. वाढत्या औद्योगिकीकरणामुळे सतत वाढत असलेली प्रशिक्षित मनुष्यबळाची गरज पुरविणे व त्याद्वारे राष्ट्राचा समतोल विकास घडवून आणणे ही तंत्रप्रशिक्षणाची मुख्य अंगे असून, तंत्रशिक्षणावर केलेला खर्च व त्यासाठी केलेली आर्थिक गुंतवणूक ही पर्यायाने राष्ट्रीय विकासासाठी केलेली गुंतवणूक आहे. निरनिराळ्या स्तरांवर प्रशिक्षित होणाऱ्या व्यक्तींमुळेच राष्ट्राच्या उत्पादन वाढीस मदत होते व त्यामुळे एकूण विकासाचा वेगही वाढविला जाऊ शकतो. व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण संचालनालयाखाली येणाऱ्या निरनिराळ्या योजनांमधून कुशल व निमकुशल कारागीर निर्माण केले जातात. एवढेच नव्हे तर कारखान्यातील कुशल / निमकुशल कारागिरांचे कौशल्य वाढविण्यासाठी प्रगत स्वरूपाचे प्रशिक्षण कार्यक्रम राबवून कारखान्यांना पर्यवेक्षकीय स्तरावरील मनुष्यबळ मिळविण्यासही मदत होते.

१९८४ साली तंत्रशिक्षणाच्या विस्तारासाठी सर्व स्तरांतील समन्वय साधण्यासाठी शासनाने व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण संचालनालयाची स्थापना केली. व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण संचालनालयाचे कार्यक्रम खाली दर्शविल्याप्रमाणे आहेत :–

(१) माध्यमिक स्तरावरील पूर्व व्यावसायिक अभ्यासक्रम.

(२) उच्च माध्यमिक स्तरावरील व्यवसाय शिक्षण अभ्यासक्रम.

(३) + २ स्तरावरील द्विलक्षी अभ्यासक्रम.

(४) कौशल्य विकास परीक्षा मंडळाचे प्रमाणपत्र अभ्यासक्रम.

(५) शिल्प कारागीर प्रशिक्षण व्यवसाय योजना.

(६) शिकाऊ उमेदवारी अधिनियम, १९६१ च्या कायद्यान्वये उमेदवारी प्रशिक्षण पाठ्यक्रम

(७) शासकीय तांत्रिक विद्यालय केंद्र तथा औद्योगिक शाळा.

(८) प्रगत व्यवसाय प्रशिक्षण पद्धती.

(९) High Tech (हायटेक).

१९८८-८९ सालापासून केंद्र शासन पुरस्कृत योजनेअंतर्गत + २ स्तरांवर व्यवसाय अभ्यासक्रम (पूर्वीचे नाव एमसीव्हीसी) राज्यात सुरू करण्यात आले आहेत. आता अभ्यासक्रमातील संस्थांची वाढती संख्या लक्षात घेऊन व योजना राबविण्यासाठी प्रभावी नियंत्रण आणण्यासाठी व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण संचालनालयामार्फत २ संचालकांची पदे अनुक्रमे (१) संचालक, व्यवसाय व प्रशिक्षण व (२) संचालक, व्यवसाय शिक्षण मार्च, १९९८ पासून निर्माण करण्यात आलेली आहेत. कौशल्य विकास कार्यक्रमाचे समन्वय करण्यासाठी व्यवसाय शिक्षण हे

आयुक्त, रोजगार व स्वयंरोजगार कौशल्य विकास यांच्या पर्यवेक्षकीय नियंत्रणाखाली देण्यात आले आहेत व त्याबाबतचे आदेश शासन निर्णय, सामान्य प्रशासन विभाग क्रमांक संकीर्ण-१००७/५४६/१८/(र. व का.), दिनांक ८ सप्टेंबर २०१० अन्वये निर्गमित केला आहे. कौशल्य विकास व उद्योजकता कार्यक्रमास अधिक गती देण्यासाठी व्यवसाय शिक्षण प्रशिक्षण संचालनालय शा. नि. कौ. वि. उ. वि. क्र. कौविउ-२०१५/प्र. क्र. १९०/प्रशा-१, दिनांक २ सप्टेंबर २०१५ अन्वये कौशल्य विकास व उद्योजकता विभागाच्या अधिपत्याखाली आणण्यात आला आहे.

१. संचालक, व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण –

(१) शिल्प कारागीर प्रशिक्षण योजना.

(२) शिकाऊ उमेदवारी योजना.

(३) प्रगत व्यवसाय शिक्षण पद्धती.

(४) औद्योगिक शासकीय प्रशिक्षण कर्मशाळा.

(५) प्रशिक्षणाच्या अनुषंगाने सध्या राबविण्यात येणाऱ्या नवीन योजना --

(अ) लोकसेवा केंद्र.

(ब) मागेल त्याला प्रशिक्षण.

(क) आर्टिझन टू टेक्नोक्रॅट.

(ड) प्रोजेक्ट युनाईट अंतर्गत अनुसूचित जमातीच्या उमेदवारांसाठी व्यवसायाभिमुख व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षणाचे सार्वत्रिकीकरण.

(इ) उत्पादनाभिमुख प्रशिक्षण योजना (POTS)

(ई) एम. ई. एस. योजना (मॉड्युलर एम्प्लॉयबल स्किल).

(६) माध्यमिक स्तरावरील तंत्रशिक्षण.

(७) + २ स्तरावरील व्यवसाय शिक्षण (द्विलक्षी).

(८) उच्च माध्यमिक व्यवसाय शिक्षण (एच. एस. सी.) (व्होके).

(९) कौशल्य विकास परीक्षा मंडळाचे प्रमाणपत्र अभ्यासक्रम.

(१०) महाराष्ट्र शिकाऊ उमेदवारी प्रोत्साहन योजना (MAPS).

(११) औद्योगिक मूल्य वृद्धीकरणासाठी कौशल्याचे बळकटीकरण करणे (STRIVE).

२. तंत्र शाळा

प्रस्तावना (माध्यमिक स्तरावरील व्यवसाय शिक्षण)

इयत्ता ९ वी ते १० वी पर्यंतच्या माध्यमिक स्तरावरील विद्यार्थ्यांना तंत्र शिक्षणाचा लाभ घेता येतो. तांत्रिक विषय घेणाऱ्या विद्यार्थ्यांस प्रात्यक्षिक, अनुभव मिळत असल्याने कार्यानुभवाचा विषय घ्यावा लागत नाही. शासकीय स्तरावर राज्यामध्ये हे शिक्षण देण्यासाठी ६ स्वयंपूर्ण माध्यमिक विद्यालये असून, या विद्यालयांमधून तांत्रिक व इतरही विषय शिकविले जातात. याशिवाय फक्त तांत्रिक विषयांचे शिक्षण देण्यासाठी राज्यामध्ये एकूण १६९ तांत्रिक विद्यालय केंद्रे सध्या कार्यरत आहेत. केंद्रांच्या परिसरामध्ये असलेल्या अशासकीय माध्यमिक शाळांमध्ये शिक्षण घेणारे विद्यार्थी या केंद्रांमध्ये तांत्रिक शिक्षण घेण्यासाठी आठवड्यामध्ये एक किंवा दोन दिवस येतात. त्यापैकी जिल्हा परिषदेतर्फे ३ तांत्रिक शाळा चालविण्यात येतात. अशारीतीने राज्यामध्ये सन २०२१-२०२२ या सत्रापर्यंत १६९ शासकीय संस्थांमधून २५,५६५ विद्यार्थ्यांना तांत्रिक शिक्षण देण्याची सुविधा उपलब्ध आहे. शिवाय राज्यात एकूण २२३ अशासकीय संस्था कार्यरत असून, २०,६७० विद्यार्थ्यांना तांत्रिक शिक्षण देण्याची सुविधा उपलब्ध आहे.

नवीन शैक्षणिक धोरणानुसार महाराष्ट्र राज्यात शैक्षणिक वर्ष १९९६-९७ पासून इयत्ता ८ वीमध्ये अभियांत्रिकी शास्त्राची मूलतत्त्वे हा तांत्रिक विषय आणि इयत्ता ९ वी आणि १० वीमध्ये (१) एलिमेंट्स ऑफ मेकॅनिकल इंजिनिअरिंग, (२) एलिमेंट्स ऑफ इलेक्ट्रिकल अँड इलेक्ट्रॉनिक्स इंजिनिअरिंग, (४) इन्ट्रोड्यक्शन टू बेसिक टेक्नॉलॉजी हे तांत्रिक विषय अंतर्भूत करण्यात आले होते. २०१४-२०१५ सत्रापासून एनव्हीइक्यूएफ/एनव्हीक्यूएफ स्तराप्रमाणे स्तर १–९ वी व स्तर २–१० वीकरिता, उपरोक्त ४ अभ्यासक्रम सुधारित करण्यात आले आहेत. याच बरोबर रिटेल, हेल्थ केअर, सिक्युरिटी, आयटी, ॲटोमोबाईल सेक्टरमधील ५ नवीन अभ्याक्रम सुरू करण्यात आलेले आहेत.

तंत्र विद्यालयांचे उद्दिष्ट व ध्येय –

(१) स्वत:चे कर्तृत्वाबद्दल आत्मसंशोधन, क्रियाशीलता, दक्षता व आवड इत्यादी विद्यार्थ्यांमध्ये निर्माण करणे,

(२) दैनंदिन जीवनातील आर्थिक व सामाजिक बाबतीत आणि औद्योगिक क्षेत्रातील सखोल ज्ञानाची व उत्पादनाच्या पद्धतीची माहिती मिळविणे,

(३) मौल्यवान वस्तू तयार करून समाधान व स्वयं-अभिव्यक्ती निर्माण करणे,

(४) तयार केलेल्या वस्तूंमधील चांगली कारागिरी व चांगले संकल्पन यांचा गुणगौरव करणे,

(५) फावल्या वेळात घरी सुटसुटीतपणे यंत्रसामग्रीचा उपयोग करण्याची व प्रक्रियेची समर्थता विद्यार्थ्यांनी मिळविणे,

(६) निर्मित वस्तूंची निवड करणे, खरेदी करणे, वापर करणे, निगा राखणे व घरगुती आणि व्यावसायिक जीवनात त्यांचा वापर करण्याबद्दल माहिती मिळविणे,

(७) स्वत: अथवा इतरांच्या सहकार्याने सांघिकरीत्या काम करण्याचा विश्वास व जबाबदारीच्या जाणिवेची वाढ करणे,

(८) शाळेतील, घरातील व बाहेरील कामे सुरक्षितपणे पार पाडण्यात प्रगती करणे.

जे विद्यार्थी तांत्रिक शिक्षण शाळेतर्फे माध्यमिक शालान्त परीक्षा उत्तीर्ण होतात, ते खाली दर्शविलेल्या सवलतीसाठी पात्र ठरतात :–

(अ) तांत्रिक विषय घेऊन माध्यमिक शालान्त परीक्षा उत्तीर्ण झालेल्या विद्यार्थ्यांसाठी शेकडा ४५ व त्यापेक्षा जास्त गुण मिळविलेल्या विद्यार्थ्यांसाठी औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थेमध्ये व्यवसायनिहाय २५ टक्केपर्यंत जागा राखून ठेवण्यात येतात, त्यात मागासवर्गीय विद्यार्थ्यांसाठी राखीव जागांचा समावेश आहे.

व्यवसाय शिक्षण

+ २ स्तरावरील द्विलक्षी अभ्यासक्रम –

(१) द्विलक्षी अभ्यासक्रम.– डॉ. कोठारी आयोगाच्या शिफारशीनुसार + २ स्तरावर व्यवसाय शिक्षणाची जोड देऊन अधिकाधिक विद्यार्थ्यांना व्यायसायिक प्रशिक्षण द्यावे व रोजगार / स्वयंरोजगार करण्यास प्रवृत्त करावे, जेणेकरून महाविद्यालयीन शिक्षणाकडे जाणारा लोंढा थांबवावा, या उद्देशाने राज्यात शैक्षणिक वर्ष १९७८-७९ पासून शासन निर्णय क्रमांक Education and Youth Service Department Resolution No. VOC/XXXVIII, dated 9th August 1978 अन्वये द्विलक्षी अभ्यासक्रम सुरू करण्यात आले आहेत. इयत्ता १२ वी उत्तीर्ण विद्यार्थ्यांनी स्वयंरोजगार करावा व ते शक्य नसल्यास पुढील शिक्षण सुरू ठेवावे, असा दुहेरी हेतू या योजनेमध्ये आहे, म्हणून या योजनेस द्विलक्षी अभ्यासक्रम असे संबोधण्यात येते.

* तांत्रिक, वाणिज्य, कृषी व मत्स्य अशा चार गटांमधून १६ लक्षी अभ्यासक्रम सन २०१५-२०१६ पासून कार्यरत करण्यात आले आहेत.
* इयत्ता ११ वी व १२ वीमध्ये आवश्यक ६ विषयांपैकी एक भाषा व एक विज्ञान शाखेतील विषयात सूट देऊन त्याऐवजी ३३ टक्के व्याप्ती असलेला २०० गुणांचा एक व्यवसाय अभ्यासक्रम शिकविण्यात येतो.
* इयत्ता १२ वी उत्तीर्ण विद्यार्थ्यांना महाराष्ट्र राज्य व्यवसाय शिक्षण परीक्षा मंडळाच्या ठराविक प्रमाणपत्र अभ्यासक्रमांना थेट बसण्याची मुभा आहे.

राज्यात सन २०२१-२०२२ या सत्रापर्यंत शासकीय ००, अशासकीय अनुदानित ००० व अशासकीय विनाअनुदानित १७२९ (००००००००) संस्थांमधून व्यवसाय शिक्षणांचे द्विलक्षी अभ्यासक्रम सध्या शिकवले जात असून, एकूण १,७१,०८८ विद्यार्थ्यांसाठी व्यवसाय शिक्षणाच्या सुविधा उपलब्ध आहेत.

(एच. एस. सी.) Vocational

(२) उच्च माध्यमिक व्यवसाय अभ्यासक्रम.– केंद्र शासनाने १९८६ मध्ये नवीन शैक्षणिक धोरण जाहीर केले होते. त्याअंतर्गत असे मत प्रदर्शित केले होते की + २ स्तरावरील उच्च माध्यमिक शिक्षणाचे व्यावसायिकरण करण्यावर भर देण्यात यावा व त्यादृष्टीने देशभर राष्ट्रीय शैक्षणिक अनुसंधान व प्रशिक्षण परिषदेने तयार केलेल्या विविध व्यवसाय अभ्यासक्रमांच्या धर्तीवर कौशल्यावर आधारित व्यवसाय अभ्यासक्रम योजना राबविण्यात यावी. राज्य शासनाने या धोरणानुसार १९८८-८९ या शालेय वर्षापासून राज्यामध्ये किमान कौशल्यावर आधारित व्यवसाय अभ्यासक्रमांच्या सुविधा राज्यातील १,०८८ संस्थांमध्ये मंजूर करण्यात आल्या असून या योजनेखाली २०१५-२०१६ पर्यंत ५९,४४० विद्यार्थ्यांना प्रशिक्षणाच्या सोयी निर्माण करण्यात आल्या आहेत. प्रत्यक्षात हे अभ्यासक्रम आता विभागाच्या शासन निर्णय क्र. व्हिओसी-२०१६/प्र.क्र. १७९(१)/व्याशि-४, दि. ४/२/२०२१ या शासन निर्णयामध्ये ४३ शासकीय, तंत्र माध्यमिक शाळा/केंद्र तथा कनिष्ठ महाविद्यालयामध्ये राबविण्यात येणाऱ्या +२ स्तरावरील उच्च माध्यमिक व्यवसाय (HSC Vocational) अभ्यासक्रमांचे विद्यमान औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांमध्ये शिल्प कारागीर प्रशिक्षण योजनेंतर्गत व्यवसाय अभ्यासक्रमांमध्ये रूपांतर करण्यास मान्यता देण्यात आलेली आहे. त्यानुसार शासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांमध्ये रूपांतरित करण्यात आलेले आहेत. तसेच ९१६ अशासकीय अनुदानित व १५० अशासकीय विनाअनुदानित संस्थांमध्ये सदर अभ्यासक्रम कार्यरत आहेत. सन २०१५-१६ पासून कमी पाठ्यक्रम बंद करून अधिक मागणीचे सुधारित २० पाठ्यक्रम तयार करण्यात आले आहे.

या योजनेखाली २००२ सालापर्यंत कनिष्ठ महाविद्यालयातील विद्यार्थी संख्येच्या २५ टक्के विद्यार्थ्यांना समाविष्ट करण्याचे उद्दिष्ट केंद्र शासनाने ठरवून दिलेले होते. सध्या या योजनेखाली ४ टक्के विद्यार्थ्यांचा समावेश झाला आहे.

किमान कौशल्यावर आधारित व्यवसाय अभ्यासक्रम पूर्ण केल्यानंतर शिकाऊ उमेदवारी प्रशिक्षणार्थी कायदा, १९६१ खाली प्रशिक्षणाच्या सुविधा उपलब्ध करून देण्यात येत आहेत. त्याचप्रमाणे हे अभ्यासक्रम पूर्ण केल्यानंतर, उमेदवार रोजगाराच्या दृष्टीने स्वयंपूर्ण होऊ शकतातच, पण त्याचबरोबर स्वयंरोजगार मिळविण्याच्या दृष्टीनेसुद्धा त्यांना मिळालेले शिक्षण उपयोगात आणता येणार आहे.

महाराष्ट्र राज्य कौशल्य विकास मंडळाचे प्रमाणपत्र अभ्यासक्रम

शिल्प कारागीर प्रशिक्षण योजनेअंतर्गत औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थेमध्ये शिकविण्यात येणाऱ्या प्रमाणपत्र अभ्यासक्रमांव्यतिरिक्त व्यवसायातील स्थानिक गरजा लक्षात घेऊन सुरू करणे आवश्यक असते. अशा प्रकारच्या तंत्र व्यवसायाच्या क्षेत्रात प्रशिक्षणाच्या सोयी/सुविधा पुरविण्याच्या दृष्टीने विविध व्यावसायिक/तांत्रिक प्रमाणपत्र पाठ्यक्रम व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण संचालनालयातर्फे चालविले जातात. हे प्रमाणपत्र अभ्यासक्रम सर्वसाधारणपणे ६ महिने ते दोन वर्षे मुदतीचे असून, अभ्यासक्रमांच्या अंतिम परीक्षा महाराष्ट्र राज्य कौशल्य विकास मंडळ, बांद्रा-५१, महाराष्ट्र राज्य यांचेमार्फत घेण्यात येऊन, यशस्वी उमेदवारांना आवश्यक ते व्यवसाय प्रमाणपत्र देण्यात येते. सदर अभ्यासक्रम प्रामुख्याने ज्यांची शैक्षणिक अर्हता कमी आहे, अशा उमेदवारांसाठी निरनिराळ्या व्यवसायातील स्थानिक गरजा भागविण्याच्या दृष्टीने तयार केलेले असून, असे अभ्यासक्रम पूर्ण करणारे प्रशिक्षणार्थी अल्प भांडवलावर लघुव्यवसाय सुरू करू शकतात व त्यामुळे स्वयंरोजगारास चालना मिळू शकते. यशस्वी विद्यार्थ्यांना स्थानिक पातळीवरून मध्यम व लघुउद्योगांमधून रोजगाराच्या संधीसुद्धा उपलब्ध होऊ शकतात.

व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण संचालनालयाच्या नियंत्रणाखाली राज्याच्या निरनिराळ्या भागात वर उल्लेखिलेल्या प्रमाणपत्र अभ्यासक्रमांचे प्रशिक्षण देणाऱ्या सन २०१९-२०२० या सत्रातील सुमारे १,०१४ शासनमान्य व्यवसाय शिक्षण संस्था असून, त्यांची एकूण प्रवेशक्षमता सुमारे ५२,२०० इतकी आहे.

व्यवसाय परीक्षा मंडळ, महाराष्ट्र राज्य यांनी आखलेल्या व्यावसायिक अभ्यासक्रमांपैकी काही अभ्यासक्रम शासकीय संस्थांमधून चालविले जातात. राज्यात सन २०२०-२०२१ या सत्रापर्यंत १५ शासकीय संस्था असून, त्यामधून महाराष्ट्र राज्य कौशल्य विकास मंडळाचे निरनिराळे मान्यताप्राप्त अभ्यासक्रम चालविले जातात, विद्यार्थ्यांना शिकविण्याची व्यवस्था केली जाते.

तक्ता

TABLE

वैधानिक विकास मंडळनिहाय प्रत्यक्ष खर्च, अर्थसंकल्पीय तरतूद,

वैधानिक विकास मंडळनिहाय अर्थसंकल्प		प्रत्यक्ष खर्च २०२२-२३ Actuals 2022-2023			अर्थसंकल्प २०२३-२०२४ Budget Estimates 2023-2024		
		योजनेतर Non-Plan	योजनांतर्गत Plan	एकूण Total	योजनेतर Non-Plan	योजनांतर्गत Plan	एकूण Total
1		2	3	4	5	6	7
विदर्भ वैधानिक विकास मंडळ	..	२६८४४०६	६७५२८	२५८२३०५	३४३४०१६	८८३७०३	४१७७६५७
मराठवाडा वैधानिक विकास मंडळ	..	२३८६१३९	५४९७८	२२९०३३५	३०५२४५९	७१९४७१	३६४७४३०
उर्वरित महाराष्ट्र वैधानिक विकास मंडळ	..	४८७१७००	१७०७१२	४७३४५६७	६२३२१०४	२२३४१	६०००२५७
एकूण	..	**९९४२२४५**	**२९३२१९**	**९६०७२०८**	**१२७१८५७९**	**१६२५५१५**	**१३८२५३४४**
वर्गीकरण न केलेले	..	०	०	०	०	०	०
एकूण महाराष्ट्र	..	**९९४२२४५**	**२९३२१९**	**९६०७२०८**	**१२७१८५७९**	**१६२५५१५**	**१३८२५३४४**

सुधारित अंदाज याबाबतचे विवरणपत्र

(रुपये हजारांत / Rs. in thousands)

सुधारित अंदाज २०२३-२०२४ Revised Budget Estimates 2023-2024			अर्थसंकल्प २०२४-२०२५ Budget Estimates 2024-2025			Item
योजनेतर Non-Plan 8	योजनांतर्गत Plan 9	एकूण Total 10	योजनेतर Non-Plan 11	योजनांतर्गत Plan 12	एकूण Total 13	1
२८८३२२०	११२५३८१	४१०८६०१	३०८७३४७	१३३०५३५	४४१७८८२	
२५६२८६२	१०८२०९७	३६४४९५९	२७४४३०८	१२७९३६१	४०२३६६९	
५२३२५१०	२१२०९०९	७३५३४१९	५६०२९६२	२५०७५४७	८११०५०९	
१०६७८५९२	**४३२८३८७१**	**१५१०६९७९**	**११४३४६१७**	**५११७४४३**	**१६५५२०६०**	
०	०	०	०	०	०	
१०६७८५९२	**४३२८३८७१**	**१५१०६९७९**	**११४३४६१७**	**५११७४४३**	**१६५५२०६०**	

महिलांविषयी

राज्यात एकूण १६९ शासकीय तंत्र माध्यमिक विद्यालये असून, महिलांसाठी प्रवेशाकरिता ३० टक्के जागा आरक्षित असून, त्याची

बाब	प्रत्यक्ष खर्च २०२२-२०२३ Actuals 2022-2023			अर्थसंकल्प २०२३-२०२४ Budget Estimates 2023-2024		
	योजनेतर Non-Plan	योजनांतर्गत Plan	एकूण Total	योजनेतर Non-Plan	योजनांतर्गत Plan	एकूण Total
1	2	3	4	5	6	7
१६९ शासकीय तंत्र माध्यमिक विद्यालय ..	३१३३०८	२४००६	३२३४३६	३७१६४७	८२५०२	५४१६५३

अर्थसंकल्प

एकूण प्रवेशक्षमता ७५६४ इतकी आहे. सदर संस्थांवर प्रत्यक्ष खर्च, अर्थसंकल्पीय अंदाज व सुधारित अंदाज या बाबतचे विवरणपत्र

(रुपये हजारांत / Rs. in thousands)

सुधारित अंदाज २०२३-२०२४ Revised Budget Estimates 2023-2024			अर्थसंकल्प २०२४-२०२५ Budget Estimates 2024-2025			Item
योजनेतर Non-Plan 8	योजनांतर्गत Plan 9	एकूण Total 10	योजनेतर Non-Plan 11	योजनांतर्गत Plan 12	एकूण Total 13	1
३१९०८२	११२५३८१	१४४४४६३	३३४५३१	१३३०५४	३३५८६२	

(२) वित्तीय आवश्यकता

तक्ता १

बाब	प्रत्यक्ष खर्च २०२२-२०२३ Actuals 2022-2023			अर्थसंकल्प २०२३-२०२४ Budget Estimates 2023-2024		
	योजनेतर Non-Plan	योजनांतर्गत Plan	एकूण Total	योजनेतर Non-Plan	योजनांतर्गत Plan	एकूण Total
1	2	3	4	5	6	7
अ. कार्याचे वर्गीकरण–						
००१ (०१) (०१) व (२२०३३३७१)						
१. संचालन व प्रशासन						
वेतन ..	438227	...	438227	490165	...	490165
वेतनेतर ..	13421	...	13421	22417	...	22417
भारीत ..	...	...	...	...	...	...
१०३ (०१) (०३)	...	...	...	...	...	...
१०३ (०१) (०१) व (२२०३३३९१)						
२. शासकीय तांत्रिक विद्यालये–						
वेतन ..						
वेतनेतर ..	928938	...	928938	1100583	...	1100583
३. ७८९ (०१) (०१)	115423	...	115423	138241	...	138241
+ २ स्तरावरील व्यवसाय शिक्षण बिगर केंद्र सहाय्यित अनुसूचित जातीसाठी विशेष घटक योजना (२२०२८५८).	...	...	...	...	...	...
वेतन						
वेतनेतर						
४. १०३ (०१) (०३)	...	...	...	...	...	...
आदर्श व्यवसाय शाळा स्थापन करणे– (२२०२८५८)	...	...	...	...	...	...
वेतन ..	...	...	...	...	1000	1000
वेतनेतर	...	...	...	...	6000	6000
५. १०३ (०१) (०१)						
कर्मचारी वर्गाचे प्रशिक्षण– (२२०३३४७१) ...	...	...	...	...	...	...
वेतन ..	...	26000	26000	...	...	34000
वेतनेतर	...	...	...	...	34000	...
६. १०३ (०१) (०३)						
व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण संचालनालयाचे बळकटीकरण करणे (२२०३३४६२) ...						
वेतन ..						
वेतनेतर ..	...	...	33800	..	...	..
७. १०३ (०१) (०४)	...	33800	...	221999	..	221999
व्यवसाय विद्यापीठाची स्थापना– (२२०३३५०४)	...	...	...	...	...	...
वेतन ..	...	...	...	...	...	...
वेतनेतर ..	...	...	...	...	...	...
८. १०३ (०१) (०५)						
व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण संचालनालयाअंतर्गत विविध योजनांसाठी पदनिर्मिती– (२२०३३५१३)	...	...	...	...	...	...
वेतन ..	...	5116400	5116400	...	110000	110000
वेतनेतर ..	...	634700	634700	...	50000	50000
९. १०३ (०२) (०१)						
शासकीय औद्योगिक शाळा– (२२०३३३३५)	5936	...	5936	3335	...	3335
	110	...	110	796	...	796
१०. (०२) (०१)						
शासकीय औद्योगिक शाळा–						
अनुसूचित जातीसाठी (२२०३३५३१)	...	...	...	...	...	...

(ii) Financial Requirements

TABLE I

(रुपये हजारांत / Rs. in thousands)

सुधारित अंदाज २०२३-२०२४ Revised Budget Estimates 2023-2024			अर्थसंकल्प २०२४-२०२५ Budget Estimates 2024-2025			Item
योजनेतर Non-Plan	योजनांतर्गत Plan	एकूण Total	योजनेतर Non-Plan	योजनांतर्गत Plan	एकूण Total	
8	9	10	11	12	13	1
						A. Activitiwise Classification–
						001 (01) (01) and (22033371)
						(1) Direction and Administration
490165	...	490165	561953	...	561953	
18031	...	18031	21511	...	21511	
...	...	...	...	...	...	
508196	...	508196	583464	...	583464	
						103 (01) (03)
						(2) 103 (01) (01) and (22033391)
						Government Technical High Schools
937729	...	937729	971522	...	971522	Other Expenditure (Charges)
125879	...	125879	143581	...	143581	
1063608	...	106308	1115103	...	1115103	**(3)** 103 (01) (03)
						Vocationalisation of Education at + 2 Stage (Non
...	...	...	...	...	...	CSP) Special component Plan for Schedule Castes
...	...	...	...	...	...	**(4)** 103 (01) (03)
						Establishment of Modern Vocational School
...	...	...	...	0	0	
...	...	...	...	...	...	**(5)** 103 (01) (01) Training of Employees
...	...	...	...	...	...	
...	...	...	...	...	...	**(6)** Salary
...	...	...	...	...	...	Non-Salary
...	...	...	...	...	...	
...	...	...	...	...	...	
...	...	...	...	...	...	
						(7) 103 (01) (04) Establishment of Vocational
...	...	...	...	...	...	
...	94500	94500	...	122136	122136	University
...	43350	43350	0	41000	41000	
0	137850	137850	0	163136	163136	**(8)** 103 (01) (05)
						Creation of post for verious Schemes
2301	2301	2301	1826	1826	1826	Under the Vocational Education & Trg.
652	652	652	382	382	382	
						(9) 103 (02) (01) & (02) (01) Government
2953	2953	2953	2208	2208	2208	Industrial Schools.
						(10) (02) (01) Government Industrial Schools
						Special Component Plan for Schedule Castes.

(२) वित्तीय आवश्यकता

तक्ता १--चालू

बाब	प्रत्यक्ष खर्च २०२२-२०२३ Actuals 2022-2023			अर्थसंकल्प २०२३-२०२४ Budget Estimates 2023-2024		
	योजनेतर Non-Plan	योजनांतर्गत Plan	एकूण Total	योजनेतर Non-Plan	योजनांतर्गत Plan	एकूण Total
1	2	3	4	5	6	7
११. ७८९ (०१) (०१)						
+ २ स्तरावरील व्यवसाय शिक्षण बिगर केंद्र साहाय्यित	...	...	...	...	...	...
अनुसूचित जातीसाठी विशेष घटक योजना (२२०३ ३५२२)	...	...	...	...	...	...
वेतन ..	...	...	...	...	...	...
वेतनेतर ..	...	...	...	...	...	...
१२. ७८९ (०२) (०१)						
माध्यमिक शालान्त परीक्षापूर्व तांत्रिक शिक्षणाचा विकास अनुसूचित जातीसाठी विशेष घटक योजना (२२०३ ३५३१)						
वेतन ..	...	...	...	...	...	...
वेतनेतर ..	...	...	...	...	...	...
१३. १०४ (०१) (०१) व (२२०३३३४४)						
अशासकीय तंत्र महाविद्यालये व संस्थांना साहाय्य						
तंत्र व औद्योगिक शाळा ..	...	...	...	...	...	...
वेतन ..	8413756	...	8413756	10906562	...	10906562
वेतनेतर ..	0	...	0	20974	...	20974
१४. १०७ (००) (०१) (२२०३३३६२)						
शिष्यवृत्त्या-तंत्र व औद्योगिक शाळा– ..						
वेतन ..	...	...	...	0	...	0
वेतनेतर ..	...	...	...	19	...	19
१५. १०८ (०१) (०१) (२२०३३३५३)						
व्यवसाय शिक्षण परीक्षा मंडळ – ..	...	...	...	...	...	...
वेतन ..	22881	...	22881	32571	...	32571
वेतनेतर ..	553	...	553	2896	...	2896
	26434		**26434**	**35467**		**35467**

(ii) Financial Requirements

TABLE I–*Contd.* (रुपये हजारांत / Rs. in thousands)

सुधारित अंदाज २०२३-२०२४ Revised Budget Estimates 2023-2024			अर्थसंकल्प २०२४-२०२५ Budget Estimates 2024-2025			Item
योजनेतर Non-Plan	योजनांतर्गत Plan	एकूण Total	योजनेतर Non-Plan	योजनांतर्गत Plan	एकूण Total	
8	9	10	11	12	13	1
...	...	...	...	...	...	**(10)** 789 (01) (01)
...	...	...	...	...	...	Vocationalisation of Education at + 2 Stage (Non CSP) Special Component Plan for Schedule Castes
...	...	...	...	...	...	
...	...	...	...	...	...	
						(11) 103 (02) (05)
						Development of Facilities in Pre S. S. C. Vocational Education Special Component Plan for Schedule Castes
...	...	...	...	...	...	
...	...	...	...	...	...	
						(12) 104 (01) (01) and (01) (02)
						Assistance to Non-Government Technical
9056039	...	9056039	9669899	...	9669899	**Colleges and Institutes**
14682	...	14682	20974	...	20974	**Technical and Industrial Schools**
0	...	0	0	...	0	
0	0	0	0	0	0	**(13)** 107 (00) (01)
						Scholarships-Technical and Industrial Schools
0	...	0	0	...	0	
1	...	1	1	...	1	
						(14) 108 (02) (01)
32571	...	32571	40434	...	40434	**Board of Vocational Examination**
527	...	527	2134	...	2134	
0	...	0	0	...	0	
33098	**...**	**33098**	**42568**	**...**	**42568**	

महाराष्ट्र राज्यातील शासकीय तांत्रिक शाळा/केंद्र यांमधील प्रवेशक्षमता, पटावरील विद्यार्थ्यांची संख्या, निकाल व खर्च दर्शविणारा तक्ता

तक्ता २

अनु-क्रमांक Sr. No.	प्रादेशिक कार्यालयाचे नाव Name of the Regional Office	संस्थांची संख्या २०२२-२०२३ पर्यंत No. of Institutions upto 2022-2023	इयत्ता ९ वीची प्रवेश क्षमता २०२२-२०२३ Intake capacity of Standard IX 2022-2023	प्रत्यक्ष प्रवेश संख्या २०२२-२०२३ Actual admissions effected 2022-2023	इयत्ता ९ वीची प्रवेशक्षमता Strength of Standard IX		एस. एस. सी. परीक्षेचा निकाल २०२२-२०२३ Result of S. S. C. 2022-2023	
					अंदाजे २०२३-२०२४ Anticipated 2023-2024	अपेक्षित २०२४-२०२५ Estimated 2024-2025	प्रत्यक्ष परीक्षेस बसलेले विद्यार्थी No. of Students actually appeared for examination	उत्तीर्ण विद्यार्थी Students passed
1	2	3	4	5	6	7	8	9
१	मुंबई ..	27	5249	2328	5249	5249	1853	1835
२	पुणे ..	12	2067	1233	2067	2067	1605	1587
३	नाशिक ..	32	6445	3161	6445	3991	3867	3845
४	औरंगाबाद ..	40	4890	3472	4890	3512	4345	4329
५	अमरावती ..	26	3802	2300	3802	3802	2822	2815
६	नागपूर ..	32	4112	3089	4112	4112	3716	3707
	एकूण ..	**169**	**26565**	**15583**	**26565**	**26565**	**18208**	**18118**

Statement showing Intake capacity, Students on roll, Result and Expenditure of Government Technical High Schools

TABLE II (रुपये हजारात / Rs. in thousands)

२०२२-२०२३ या वर्षातील हजेरीपटावरील एकूण प्रत्यक्ष विद्यार्थी संख्या Recurring (2022-2023)			एकूण खर्च योजनेतर व योजनांतर्गत (२०२३-२०२४) Total Expenditure for 2023-2024			विद्यार्थ्यांवरील दरडोई खर्च (२०२२-२०२३) (स्तंभ क्र. ११ ÷ १० ड) Per Capita expenditure on per Stundent (Col. No. 11 ÷ 10d) (2022-2023)	या योजनेपासून २०२२-२०२३ या वर्षात शासनास मिळालेले प्रत्यक्ष महसुली उत्पन्न (उदा. शिक्षण शुल्क, वसतिगृह शुल्क, प्रवेश अर्जाची किंमत व परीक्षा शुल्क इ.) Actual revenue accrued to Government during 2022-2023 from Tuition fees, Hostel fees, cost of applications etc.	Name of the Regional Office
इ. ९ वी Std. IX	इ. १० वी Std. X	एकूण (स्तंभ १० अ + १० ब + १० क) (Col. No. 10a + 10b + 10c)	आवर्ती Recurring	अनावर्ती Non-recurring	एकूण Total			
10a	10b	10c	11	12	13	14	15	2
2358	2049	4407	38387	2899	41277	13	--	.. Mumbai
1258	1422	2680	16457493	--	16457493	18471	--	.. Pune
3191	3223	6414	72006	2959	74965	10	28	.. Nashik
3512	3413	6925	17150	38313	175286	22	--	.. Aurangabad
2326	2228	4614	96065	3539	88417	19	--	.. Amravati
3119	3451	6570	65131338	8816	73947479	13	3123	.. Nagpur
15764	**15846**	**31610**	**65417203**	**57618**	**74390601**	**99**	**3370**	**.. Total**

महाराष्ट्र राज्यातील + २ स्तरावरील व्यवसाय अभ्यासक्रम (द्विलक्षी) शिकविणाऱ्या शासकीय संस्थांतील प्रवेशक्षमता, पटावरील विद्यार्थ्यांची संख्या, निकाल व खर्च इत्यादी दर्शविणारा तक्ता

तक्ता ३

अनु-क्रमांक Sr. No.	प्रादेशिक कार्यालयाचे नाव Name of the Regional Office	संस्थांची संख्या २०२२-२०२३ No. of Institutions District upto 2022-2023	प्रवेश क्षमता २०२२-२०२३ (सर्व विषयक गटांची एकत्रित) Intake capacity including all groups 2022-2023	प्रथम वर्षातील (इ. ११ वी) अभ्यासक्रमाच्या गटवार पटावरील प्रत्यक्ष विद्यार्थी संख्या २०२२-२०२३ Actual strength of students in 1st year studying groupwise during 2022-2023						
				तांत्रिक Technical	वाणिज्य Com-merce	शेती Agricul-ture	अन्न तंत्रशास्त्र Food Techno-logy	मत्स्य-व्यवसाय Fishery	अर्ध वैद्यकीय Para Medical	एकूण Total
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
१	मुंबई / Mumbai ..	8	1305	517	0	0	0	0	0	517
२	पुणे / Pune ..	6	1112	346	0	0	0	0	0	346
३	नाशिक / Nashik ..	8	1657	527	0	0	0	0	0	527
४	औरंगाबाद / Aurangabad ..	16	1559	645	0	0	0	0	0	645
५	अमरावती / Amravati ..	4	560	118	0	0	0	0	0	118
६	नागपूर / Nagpur ..	7	1107	206	0	0	0	0	0	206
	एकूण / Total ..	**49**	**7300**	**2359**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**2359**

Statement showing Intake capacity, Students on roll, Result and Expenditure of Government Institutes at + 2 stage (Bi-focal) in the States

TABLE III

(रुपये हजारात / Rs. in thousands)

जिल्ह्यातील सर्व संस्थांतील दोन्ही वर्गांतील (इयत्ता ११ वी व १२ वी) विद्यार्थ्यांची पटावरील एकूण संख्या २०२२-२०२३ Total Strength of Standard XI and XII of all Institutes in District 2022-2023	उच्च माध्यमिक (इयत्ता १२ वी) परीक्षेचे विद्यार्थी No. of students of Standard XII		प्रवेश क्षमता Intake capacity		योजनेतर व योजनांतर्गत एकूण खर्च २०२२-२०२३ Total Plan and Non-plan Expenditure 2022-2023			विद्यार्थ्यावरील दरडोई खर्च २०२२-२०२३ (स्तंभ क्रमांक १७ ÷ १२) Per capita expenditure on per student 2022-2023 (Col. No. 17÷12)	या योजनेपासून २०२२-२०२३ या वर्षात शासनास मिळालेले प्रत्यक्ष महसुली उत्पन्न (उदा. शिक्षण शुल्क, वसतिगृह शुल्क, प्रवेश अर्जांची किंमत व परीक्षा शुल्क, इत्यादी) Actual revenue accrued to Government during 2022-2023 (from Tuition fees, Hostel fees, cost of applications etc.)
	प्रत्यक्ष परीक्षेस बसलेले No. of Students actually appeared for examination	उत्तीर्ण Pass	अपेक्षित २०२३-२०२४ Expected 2023-2024	अंदाजे २०२४-२०२५ Estimated 2024-2025	आवर्ती Recurring	अनावर्ती Non-Recurring	एकूण Total		
12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
1179	517	516	1305	1307	26673	710	27383	52	138
775	571	569	1112	1112	8968146	--	8968146	41138	--
1065	703	702	1657	1657	42105	207	42312	35	115
1285	645	645	1559	1559	41145	8867	41134	33	--
285	187	186	560	560	14110	6552	20662	67	48
518	350	350	1107	1107	42212	1201	42212	75	208
5107	**2973**	**2968**	**7300**	**7300**	**191396**	**17942**	**199259**	**294**	**732**

महाराष्ट्र राज्यातील उच्च माध्यमिक व्यवसाय अभ्यासक्रम शिकविणाऱ्या शासकीय संस्थांतील प्रवेशक्षमता, पटावरील विद्यार्थ्यांची संख्या, निकाल व खर्च इत्यादी दर्शविणारा तक्ता

तक्ता ४

अनु-क्रमांक Sr. No.	प्रादेशिक कार्यालयाचे नाव Name of the Regional Office		संस्थांची संख्या २०२२-२०२३ पर्यंत No. of Institutes upto 2022-2023	प्रवेशक्षमता २०२२-२०२३ (सर्व विषयक गटांची एकत्रित) Intake capacity including all groups 2022-2023	प्रथम वर्षातील (इ. ११ वी) अभ्यासक्रमाच्या गटवार पटावरील प्रत्यक्ष विद्यार्थी संख्या २०२२-२०२३ Actual Strength of students in 1st year studying groupwise during 2022-2023						
					तांत्रिक Technical	वाणिज्य Com-merce	शेती Agricul-ture	अन्न-तंत्रशास्त्र Food Techno-logy	मत्स्य-व्यवसाय Fishery	अर्ध वैद्यकीय Para Medical	एकूण Total
1	2		3	4	5	6	7	8	9	10	11
१	मुंबई / Mumbai	..	10	1005	0	–	–	–	–	–	0
२	पुणे / Pune	..	6	539	0	–	–	0	–	0	0
३	नाशिक / Nashik	..	9	808	0	–	–	–	–	–	0
४	औरंगाबाद / Aurangabad	..	13	1007	0	0	0	0	0	0	0
५	अमरावती / Amravati	..	5	477	0	–	–	–	–	0	0
६	नागपूर / Nagpur	..	10	899	0	0	–	–	–	–	0
	एकूण / Total	..	**53**	**4735**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**

Statement showing intake capacity, students on roll, result and Expenditure in the respect of Institutes in the Maharashtra State teaching vocational subjects under the Centrally Sponsored Scheme at H. S. C. Vocational.

TABLE IV (रुपये हजारात/ Rs. in thousands)

प्रादेशिक विभागातील सर्व संस्थांतील दोन्ही वर्गांतील (इयत्ता ११ वी व १२ वी) विद्यार्थ्यांची पटावरील एकूण संख्या २०२२-२०२३ Total Strength of Standard XI and XII of all Institutes in District 2022-2023	उच्च माध्यमिक (इयत्ता १२ वी) परीक्षेचे विद्यार्थी No. of students of Standard XII		प्रवेशक्षमता Intake capacity		योजनेतर व योजनांतर्गत एकूण खर्च २०२२-२०२३ Total Plan and Non-plan Expenditure 2022-2023			विद्यार्थ्यांवरील दरडोई खर्च २०२२-२०२३ (स्तंभ क्रमांक १७ ÷ १२) Per capita expenditure on per Student 2022-2023 (Col. No. 17÷12)	या योजनेपासून २०२२-२०२३ या वर्षात शासनास मिळालेले प्रत्यक्ष महसुली उत्पन्न (उदा. शिक्षण शुल्क, वसतिगृह शुल्क, प्रवेश अर्जांची किंमत व परीक्षा शुल्क इत्यादी) Actual revenue accrued to Government during 2022-2023 (from Tuition fees, Hostel fees, Cost of applications etc.)
	प्रत्यक्ष परीक्षेस बसलेले No. of Students actually appeared for examina-tion	उत्तीर्ण Pass	अपेक्षित २०२३-२०२४ Anticipated 2023-2024	अंदाजे २०२४-२०२५ Estimated 2024-2025	आवर्ती Recurring	अनावर्ती Non-Recurring	एकूण Total		
12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
289	269	256	1005	1005	31770	--	31770	113	154
265	199	198	539	539	25045	540	25587	87	97
107	218	212	808	808	24680	287	24967	82	206
320	331	325	1007	1007	95328	77110	103039	117	520
96	167	165	477	477	32448	8107	40555	79	1158
165	295	295	899	899	18411	3337	21748	40	24400
1242	**1479**	**1451**	**4735**	**4735**	**227682**	**89381**	**185363**	**518**	**4575**

महाराष्ट्र राज्यातील प्रमाणपत्र अभ्यासक्रम चालविणाऱ्या शासकीय संस्थांतील प्रवेशक्षमता, पटावरील विद्यार्थ्यांची संख्या, निकाल व खर्च याबाबत माहिती दर्शविणारा तक्ता

तक्ता ५

अनु-क्रमांक Sr. No.	प्रादेशिक कार्यालयाचे नाव Name of the Regional Office		संस्थांची संख्या २०२२-२०२३ पर्यंत No. of Institutes 2022-2023	इयत्ता ९ वीची प्रवेशक्षमता २०२२-२०२३ Intake capacity of Std. VIII 2022-2023	प्रत्यक्ष प्रवेश संख्या २०२२-२०२३ Actual admissions effected 2022-2023	प्रवेशक्षमता Intake capacity	
						अपेक्षित २०२३-२०२४ Anticipated 2023-2024	अंदाजे २०२४-२०२५ Estimated 2024-2025
1	2		3	4	5	6	7
१	मुंबई / Mumbai	..	6	75	27	200	300
२	पुणे / Pune	..	1	50	31	50	50
३	नाशिक / Nashik	..	--	--	--	100	200
४	औरंगाबाद / Aurangabad	..	3	270	235	250	250
५	अमरावती / Amravati	..	27	165	907	0	0
६	नागपूर / Nagpur	..	0	0	0	0	0
	एकूण / Total	..	**35**	**2250**	**1324**	**600**	**950**

Statement showing intake capacity, students on roll, result and expenditure of Government Institutes teaching certificate courses

TABLE V

(रुपये हजारात/Rs. in thousands)

अंतिम परीक्षेचा निकाल २०२२-२०२३ Result of Final Examination 2022-2023		२०२२-२०२३ या वर्षातील हजेरी पटावरील एकूण विद्यार्थी संख्या Students actually on roll during 2022-2023	एकूण खर्च योजनेतर व योजनांतर्गत २०२२-२०२३ Total expenditure Plan and Non-Plan 2022-2023			विद्यार्थ्यावरील दरडोई खर्च २०२२-२०२३ (स्तंभ क्रमांक ११ ÷ १०) Per capita expenditure per student 2022-2023 (Col. No. 11 ÷ 10)	या योजनेपासून २०२२-२०२३ वर्षात शासनास मिळालेले प्रत्यक्ष महसुली उत्पन्न (उदा. शिक्षण शुल्क, वसतिगृह शुल्क, प्रवेश अर्जांची किंमत व परीक्षा शुल्क इत्यादी) Actual revenue accured to Government during the year 2022-2023 (from Tuition fees, Hostel fees, Cost of applications etc.)
परीक्षेस प्रत्यक्ष बसलेले विद्यार्थी No. of students actually appeared for examination	उत्तीर्ण विद्यार्थी Students passed		आवर्ती Recurring	अनावर्ती Non-Recurring	एकूण Total		
8	9	10	11	12	13	14	15
18	0	33	3102	25	3127	129	7050
50	**	31	837	9	837	27	2
0	0	--	--	--	--	--	--
234	19	235	2342	144	2486	10	--
0	0	907	--	--	--	--	0
0	0	0	--	--	--	--	--
368	**109**	**1330**	**9736**	**238**	**9974**	**228**	**7730**

** उत्तीर्ण विद्यार्थी -- परिक्षेचा निकाल अद्याप जाहीर करण्यात आला नाही.

३. अशासकीय तंत्र महाविद्यालये व औद्योगिक संस्थांना साहाय्य

(एक) प्रस्तावनात्मक

१. तांत्रिक विद्यालये.– अशासकीय अनुदानित तांत्रिक शाळांना खाली दिलेल्या सूत्रानुसार परिरक्षण अनुदान दिले जाते.

(अ) (१) मंजूर दराप्रमाणे वेतन व भत्त्यावरचा त्या वर्षाचा अंदाज, संपूर्ण खर्च व मंजूर दराप्रमाणे शाळेच्या व्यवस्थापनाचा राज्य भविष्य निर्वाह निधीचा शिक्षक व कर्मचारी वर्गावरचा हिस्सा.

अधिक

(२) माध्यमिक शाळांच्या अनुदानाच्या प्रचलित व अद्ययावत संहितेप्रमाणे मागच्या वर्षाच्या भाड्यावरील संपूर्ण खर्च.

अधिक

(३) भाडे व कर्मचारी वर्गावरचा खर्च खाली दिलेल्या (१) बाबीवरचा खर्च वगळता अनुज्ञेय बाबीवरचा मागच्या वर्षाचा संपूर्ण खर्च किंवा खाली दिलेल्या (२) बाबीवरचा खर्च वजा जाता मागील वर्षाच्या पूर्ण खर्चाच्या १२ टक्के, यापैकी जो कमी असेल तो.

अधिक

(४) दरडोई रुपये ४० प्रतिवर्षाप्रमाणे कर्मशाळा आवर्ती अनुदान किंवा अशा बाबींवरचा प्रत्यक्ष खर्च, जो कमी असेल तो.

अधिक

(५) मागच्या वर्षी १ मार्च रोजी संस्थेच्या हजेरी पटावरील विद्यार्थ्यांच्या संख्येनुसार प्रतिवर्षी दरडोई रुपये १ प्रमाणे अनुदान.

वजा

(ब) (१) मागील वर्षी, मागील वर्षाच्या महिन्याच्या फी देणाऱ्या विद्यार्थ्यांकडून वसूल करावयाचे मंजूर असलेले संपूर्ण शिक्षण शुल्क.

अधिक

(२) शाळेच्या व्यवस्थापनाकडून देय असणारा हिस्सा मागच्या वर्षाच्या अनुज्ञेय असलेल्या संपूर्ण खर्चाच्या १/२ टक्क्याप्रमाणे अजमावून म्हणजे (अ) (१), (२), (३) व (४) वर दिलेल्या बाबींवर.

तांत्रिक शाळांना परिरक्षण अनुदान वेतन मासिक व इतर खर्चावर षण्मासिक दिले जाते.

अशासकीय माध्यमिक विद्यालयांना तांत्रिक विषय शिकविण्यास विनाअनुदान तत्त्वावर परवानगी देण्याचे धोरण सन १९८१-८२ वर्षापासून ठरविले व त्याप्रमाणे शैक्षणिक सत्र १९८१-८२ पासून तंत्र विषय विनाअनुदान तत्त्वावर सुरू करण्यास परवानगी देण्यात आली होती. या विना-अनुदानित तंत्र व माध्यमिक शाळांना इतर माध्यमिक शाळांप्रमाणे सन १९९०-९१ पासून विहित निकषानुसार तसेच सूत्रानुसार टप्प्याटप्प्याने अनुदान देण्याचे शासनाने मान्य केलेले आहे.

२. प्रमाणपत्र अभ्यासक्रम शिकवीत असलेल्या काही विश्वस्त पंजीकृत संस्थांना परिरक्षण अनुदान, मागील वर्षाच्या फक्त शिक्षकवर्गाच्या खर्चाच्या आधारावर दिले जाते.

३. + २ स्तरावरील व्यवसाय अभ्यासक्रम (द्विलक्षी)

पहिल्या आणि दुसऱ्या वर्षाचा अभ्यासक्रम चालविणारी कनिष्ठ महाविद्यालये, शिक्षण व युवक सेवा विभागाच्या शासन निर्णय क्रमांक एचएससी-१०७६/४१९/२१, दिनांक ६ मे १९७६ च्या अन्वये नमूद केलेल्या अनुदान संहितेच्या सूत्राप्रमाणे जादा अनुदान मिळण्यास पात्र ठरतात. व्यावसायिक विषयांचे शिक्षण देणाऱ्या संस्था आर्थिक वर्षात खालीलप्रमाणे अनुदान मिळण्यास पात्र ठरतील :–

(१) शिक्षक, अधीक्षक व पाहुणे अधिव्याख्याते यांच्या वेतन व भत्त्यांवरील वर्षातील संपूर्ण खर्च व व्यवस्थापनाकडील भविष्यनिर्वाह निधीसाठी हिस्सा व मंजूर दराने मानधन.

अधिक

(२) त्या वर्षात संस्थेने खालील बाबींवर केलेल्या संपूर्ण वर्षाच्या खर्चावर ८० टक्के रक्कम.

(अ) व्यावसायिक विषयांच्या शिक्षणाचे संदर्भात वापरल्या जाणाऱ्या साधनसामग्रीच्या खरेदीसाठी.

(ब) विशिष्ट लांब सुट्टीत प्रत्यक्ष कामाच्या उत्पादनासाठी कारखाने, कार्यालये, अन्य संस्थांच्या कामाचे जागी विद्यार्थ्यांच्या भेटीगाठी ; व

(क) संचालक, व्यवसाय शिक्षण यांनी मान्य केलेल्या अन्य कोणत्याही बाबींवर खर्चासाठी.

अनुबंधित करण्यात येते की, कच्च्या व खपणाऱ्या मालाच्या खरेदीसाठी अनुज्ञेय असणारा खर्च प्रत्येक विद्यार्थ्यामागे एका विद्यावर्षात रुपये ८० पेक्षा अधिक नसणाऱ्या रकमेइतकाच असेल, तसेच तो क्षेत्रीय भेटीसाठी योजलेल्या खर्चाच्या बाबतीत प्रत्येक विद्यार्थ्यामागे रुपये २० पेक्षा अधिक असणार नाही.

वरील (अ) व (ब) मधील अनुदान संस्थेने वर्षात अंदाजलेल्या खर्चाचे आधाराने आगाऊ उपलब्ध करून देण्यात येईल आणि मागील वर्षातील तपासलेल्या हिशोबाचे आधाराने येणाऱ्या वर्षात अंतिम समायोजन करण्यात येईल.

संस्थांना आपल्या अनावर्ती खर्चाच्या बाबींमधील साधनसामग्री खरेदीसाठी व कर्मशाळेच्या उभारणीसाठी कराव्या लागणाऱ्या खर्चासाठी आवश्यक ती उपाययोजना व्यवसाय शिक्षणासाठी निवडलेल्या संस्थांनी स्वत: उपलब्ध करावी, अशी अपेक्षा आहे.

१९७९-८० सालापासून अनावर्ती खर्चावर अनुदान देण्याचे शासनाने बंद केले आहे.

४. + २ स्तरावरील उच्च माध्यमिक व्यवसाय अभ्यासक्रम

नवीन शैक्षणिक धोरणानुसार किमान कौशल्यावर आधारित व्यवसाय अभ्यासक्रम चालविणाऱ्या अशासकीय संस्थांना खालील सूत्रानुसार अनुदान अनुज्ञेय आहे :–

(१) **वेतन अनुदान.–** शिक्षक व शिक्षकेतर कर्मचाऱ्यांचे वेतन.

(२) **कच्चा माल.–** प्रत्येक अभ्यासक्रमासाठी ठरवून दिल्याप्रमाणे प्रति विद्यार्थी रक्कम (केंद्र शासनाने दर्शविल्याप्रमाणे) ही रक्कम रुपये २०० किमान, तर काही अभ्यासक्रमासाठी रुपये ५०० अशी आहे. प्रति विद्यार्थी दरवर्षी रुपये ३०० प्रमाणे सरासरी.

(३) **आकस्मिक खर्च अनुदान.–** रुपये १५० प्रति विद्यार्थी प्रतिवर्षी किंवा मान्यताप्राप्त बाबींवर संस्थेने केलेल्या खर्चापैकी, जी कमी असेल ती.

(४) **यंत्रसामग्री व इमारत खर्चासाठी साहाय्य.–** केंद्र शासनाने मंजूर केलेल्या साहाय्याएवढे.

(५) **अनुदानात करावयाची कपात.–** (अ) विद्यार्थ्यांकडून जमा झालेले शिक्षण शुल्क.

(ब) संस्थेत तयार झालेल्या वस्तूंच्या विक्रीमुळे मिळालेले उत्पन्न.

(क) वर उल्लेख न केलेल्या बाबींमधून व्यवसाय शिक्षणातून मिळालेले इतर उत्पन्न.

महाराष्ट्र राज्यातील अनुदानित अशासकीय तांत्रिक शाळांतील प्रवेश क्षमता, पटावरील विद्यार्थ्यांची संख्या, निकाल खर्च इत्यादी दर्शविणारा तक्ता

तक्ता ६

अनु- क्रमांक Sr. No.	प्रादेशिक कार्यालयाचे नाव Name of the Regional Office		संस्थांची संख्या २०२२-२०२३ पर्यंत No. of Institutions upto 2022-2023	इयत्ता ९ वी ची प्रवेश क्षमता २०२२-२०२३ Intake capacity of Standard IX 2022-2023	प्रत्यक्ष प्रवेश संख्या २०२२-२०२३ Actual admissions effected 2022-2023	इयत्ता ९ वी ची प्रवेश क्षमता Stength of Standard IX		एस. एस. सी. परीक्षेचा निकाल २०२२-२०२३ Result of S. S. C. 2022-2023	
						अपेक्षित २०२३-२०२४ Anticipated 2023-2024	अंदाजे २०२४-२०२५ Estimated 2024-2025	प्रत्यक्ष परीक्षेस बसलेले विद्यार्थी No. of students actually appeared for examination	उत्तीर्ण झालेले विद्यार्थी Students passed
1	2		3	4	5	6	7	8	9
१	मुंबई / Mumbai	..	39	3880	2712	3880	3880	2126	2123
२	पुणे / Pune	..	106	9048	7280	9048	9048	7867	7866
३	नाशिक / Nashik	..	43	4175	3097	4175	4175	4020	4017
४	औरंगाबाद / Aurangabad	..	14	1663	1342	1663	1663	968	966
५	अमरावती / Amravati	..	18	1724	1117	1724	1724	1600	1599
६	नागपूर / Nagpur	..	03	180	92	180	180	490	489
	एकूण / Total	..	**223**	**20670**	**15640**	**20670**	**20670**	**17071**	**17060**

Statement showing intake capacity, students on roll, result and expenditure of Aided Non-Government Technical High Schools

TABLE VI

(रुपये हजारांत / Rs. in thousands)

२०२२-२०२३ या वर्षातील हजेरी पटावरील एकूण प्रत्यक्ष विद्यार्थी Students actually on roll during 2022-2023			एकूण खर्च योजनेतर व योजनांतर्गत २०२२-२०२३ Total Eexpenditure Plan and Non-plan 2022-2023			विद्यार्थ्यांवरील दरडोई खर्च २०२२-२०२३ (रकाना क्रमांक ११ ÷ १०-ड) Per capita expenditure per student 2022-2023 (Col. No. 11 ÷ 10-d)	या योजनेपासून २०२२-२०२३ या वर्षात शासनास मिळालेले प्रत्यक्ष महसुली उत्पन्न (उदा. शिक्षण शुल्क, वसतिगृह शुल्क, प्रवेश अर्जाची किंमत व परीक्षा शुल्क इत्यादी) Actual revenue accrued to Government from this scheme during 2022-2023 (from Tuition fees, Hostel fees, cost of applications etc.)	संस्थांना २०२२-२०२३ या वर्षात देण्यात आलेले अनुदान Grant paid during 2022-2023 to institutes
इयत्ता ९ वी Standard IX	इयत्ता १० वी Standard X	एकूण (स्तंभ क्रमांक १०-अ + १०-ब + १०-क) Total (Col. No. 10-a + 10-b + 10-c)	आवर्ती Recurring	अनावर्ती Non-Recurring	एकूण Total			
10-a	10-b	11	12	13	14	15	16	17
2712	2126	4838	694823	2348	697172	29	530	166487
7280	7567	14847	370418	2503	372941	24	8597	8040
3097	3035	6132	128971	2249	131221	18	284	16112
1342	1393	2735	23407	4663	46869	52	--	23407
1117	1167	2284	87744	2260	87744	53	--	40195
92	69	161	58677	258	81283	18	--	--
15640	**15357**	**30997**	**1364040**	**14043**	**1299230**	**194**	**9411**	**87754**

महाराष्ट्र राज्यातील २ स्तरावरील व्यवसाय अभ्यासक्रम (द्विलक्षी) शिकविणाऱ्या अशासकीय अनुदानित संस्थातील प्रवेशक्षमता, पटावरील विद्यार्थ्यांची संख्या, निकाल खर्च इत्यादी दर्शविणारा तक्ता

तक्ता ७

अनु-क्रमांक Sr. No.	प्रादेशिक कार्यालयाचे नाव Name of the Regional Office		संस्थांची संख्या २०२२-२०२३ पर्यंत No. of Institutions upto 2022-2023	प्रवेश क्षमता २०२२-२०२३ (सर्व विषयक गटांची एकत्रित) Intake capacity including all groups 2022-2023	प्रथम वर्षातील अभ्यासक्रमाच्या गटवार पटावरील प्रत्यक्ष विद्यार्थी संख्या २०२२-२०२३ Actual Strength of Students in 1st year studying groupwise during 2022-2023				
					तांत्रिक Technical	वाणिज्य Commerce	शेती Agriculture	मत्स्य-व्यवसाय Fishery	एकूण Total
1	2		3	4	5	6	7	8	9
१	मुंबई / Mumbai	..	21	2085	670	472	54	58	1254
२	पुणे / Pune	..	28	2172	990	490	204	0	1684
३	नाशिक / Nashik	..	18	1442	755	50	310	0	1115
४	औरंगाबाद / Aurangabad	..	19	1870	265	411	295	108	1079
५	अमरावती / Amravati	..	20	1738	347	214	153	0	714
६	नागपूर / Nagpur	..	23	1789	370	385	314	59	1128
	एकूण / Total	..	**129**	**11096**	**3397**	**2022**	**1330**	**225**	**6974**

Statement showing intake capacity, students on roll, result and Expenditure in respect of aided institutes in the Maharashtra State Teaching Vocational Courses (Bifocal)

TABLE VII

(रुपये हजारांत / Rs. in thousands)

जिल्ह्यातील सर्व संस्थांतील दोन्ही वर्गांतील (इयत्ता ११ वी व १२ वी) विद्यार्थ्यांची पटावरील एकूण संख्या २०२२-२०२३ Total strength of Standard XI and XII of all Institutes in district 2022-2023	उच्च माध्यमिक (इयत्ता १२ वी) परीक्षेचे विद्यार्थी No. of students of Standard XII		प्रवेश क्षमता Intake capapcity		योजनेतर व योजनांतर्गत एकूण खर्च २०२२-२०२३ Total Plan and Non-Plan Expenditure 2022-2023			विद्यार्थ्यांवरील दरडोई खर्च २०२२-२०२३ (स्तंभ क्रमांक १७ ÷ १२) Per capita expenditure per student (Col. No. 17 ÷ 12) 2022-2023	या योजनेपासून २०२२-२०२३ या वर्षात शासनास मिळालेले प्रत्यक्ष महसुली उत्पन्न (उदा. शिक्षण शुल्क, वसतिगृह शुल्क, परीक्षा शुल्क, प्रवेश अर्जांची किंमत इत्यादीपासून) Actual revenue accrued to Government from the scheme during 2022-2023 (from Tuition fees, Hostel fees, cost of applications etc.)	संस्थांना २०२२-२०२३ या वर्षात देण्यात आलेले अनुदान Grant paid during 2022-2023 to institutes
	प्रत्यक्ष परीक्षेस बसलेले No. of students actually appeared	उत्तीर्ण Pass	अपेक्षित २०२३-२०२४ Anticipated 2023-2024	अंदाजे २०२४-२०२५ Estimated 2024-2025	आवर्ती Recurring	अनावर्ती Non-Recurring	एकूण Total			
10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
2690	1133	1132	2085	2085	45347	15829	45377	84	284	52542
3314	1600	1592	2172	2172	69711	483	70194	22	243	41438
2148	1125	1123	1442	1442	41775	135	41776	19	05	18
2293	1120	1107	1870	1870	44310	87114	131428	21	0	36381
1509	790	774	1738	1738	40619	0	40619	26	0	31923
2186	1114	1110	1789	1789	212649	1059	21370	98	6138	87831
14440	**6882**	**6838**	**11096**	**11096**	**454411**	**104620**	**350764**	**270**	**1145**	**250133**

महाराष्ट्र राज्यातील उच्च माध्यमिक व्यवसाय शिक्षण अभ्यासक्रम शिकविणाऱ्या अशासकीय अनुदानित संस्थांतील प्रवेश क्षमता, पटावरील विद्यार्थ्यांची संख्या, निकाल व खर्च इत्यादी दर्शविणारा तक्ता

तक्ता ७-अ

अनु- क्रमांक Sr. No.	प्रादेशिक कार्यालयाचे नाव Name of the Regional Office		संस्थांची संख्या २०२२-२०२३ पर्यंत No. of Institutes in District upto 2022-2023	प्रवेश क्षमता २०२२-२०२३ (सर्व विषयक गटांची एकत्रित) Intake capacity including all groups 2022-2023	प्रथम वर्षातील अभ्यासक्रमाच्या गटवार पटावरील प्रत्यक्ष विद्यार्थी संख्या २०२२-२०२३ Actual Strength of Students in 1st year studying groupwise during 2022-2023				
					तांत्रिक Technical	वाणिज्य Commerce	शेती Agriculture	मत्स्य-व्यवसाय Fishery	एकूण Total
1	2		3	4	5	6	7	8	9
१	मुंबई / Mumbai	..	88	7519	937	1880	100	19	2936
२	पुणे / Pune	..	210	22435	7405	2262	1148	29	11847
३	नाशिक / Nashik	..	128	14181	3785	2512	415	43	6755
४	औरंगाबाद / Aurangabad	..	153	17751	4799	3156	1610	105	9670
५	अमरावती / Amravati	..	198	21381	6005	2245	1562	86	9898
६	नागपूर / Nagpur	..	139	14293	4446	2065	906	164	7581
	एकूण / Total	**..**	**916**	**97540**	**27377**	**15120**	**5741**	**446**	**48684**

Statement showing intake capacity, students on roll, result and Expenditure of aided Non-Government Institutes teaching centrally sponsored vocational courses in the Maharashtra State

TABLE VII-A

(रुपये हजारांत / Rs. in thousands)

जिल्ह्यातील सर्व संस्थांतील दोन्ही वर्गांतील (इयत्ता ११ वी व १२ वी) विद्यार्थ्यांची पटावरील एकूण संख्या २०२२-२०२३ Total strength of Standard XI and XII of all Institutes in district 2022-2023	उच्च माध्यमिक (इयत्ता १२ वी) परीक्षेचे विद्यार्थी No. of students of Standard XII		प्रवेश क्षमता Intake Capacity		योजनेतर व योजनांतर्गत एकूण खर्च २०२२-२०२३ Total Plan and Non-Plan Expenditure 2022-2023			विद्यार्थ्यांवरील दरडोई खर्च २०२२-२०२३ (स्तंभ क्रमांक १७ ÷ १२) Per capita expenditure per student (Col. No. 17 ÷ 12) 2022-2023	या योजनेपासून २०२२-२०२३ या वर्षात शासनास मिळालेले प्रत्यक्ष महसुली उत्पन्न (उदा. शिक्षण शुल्क, वसतिगृह शुल्क, परीक्षा शुल्क, प्रवेश अर्जाची किंमत इत्यादींपासून) Actual revenue accrued to Government from this scheme during 2022-2023 (from tuition fees, hostel fees, cost of application etc.)	संस्थांना २०२१-२०२२ या वर्षात देण्यात आलेले अनुदान Grants paid during 2021-2022 to Institutes
	प्रत्यक्ष परीक्षेस बसलेले No. of students actually appeared for examina-tion	उत्तीर्ण Pass	अपेक्षित २०२३-२०२४ Anticipated 2023-2024	अंदाजे २०२४-२०२५ Estimated 2024-2025	आवर्ती Recurring	अनावर्ती Non-Recurring	एकूण Total			
10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
8175	3920	3900	7519	7519	426552	34639	451837	44	56238	132916
23574	11724	11712	22435	22435	1517280	92618	15265	60	192131	289714
13610	6460	6451	14181	14181	680318	60587	740905	47	31078	186459
18582	8180	8175	17751	17751	949459	10749	202440	51	100	71648
19634	8735	8733	21381	21381	13999	--	13999	70	--	318150
8129	6545	6542	14293	14293	69398	44364	113762	47	461119	464275
91704	**45564**	**45513**	**97540**	**97540**	**3657006**	**242957**	**1538208**	**319**	**740666**	**1463162**

(४) कार्यभाराचा सारांश व वित्तीय आवश्यकतांचे स्पष्टीकरण

महाराष्ट्र राज्यातील शासकीय तंत्र संस्था आणि औद्योगिक शाळा यामध्ये उपलब्ध असलेल्या शिष्यवृत्त्या दर्शविणारा तक्ता

तक्ता ८

अनु-क्रमांक Sr. No.	जिल्ह्याचे नाव Name of District	संस्थेचे नाव २०२०-२०२१ पर्यंत Name of Institutes in District upto 2020-2021		शिष्यवृत्त्यांचे दर (दरमहा) Rate of Stipend (per month)	शिष्यवृत्त्यांची संख्या No. of Stipends
1	2	3		4	5
१	बृहन्मुंबई	शासकीय चर्मकला विद्यालय, वांद्रे-५१	..	50	75
२	ठाणे	--	..	–	–
३	रायगड	--	..	–	–
४	रत्नागिरी	--	..	–	–
५	सिंधुदुर्ग	--	..	–	–
६	नाशिक	--	..	–	–
७	धुळे	--	..	–	–
८	जळगाव	--	..	–	–
९	अहमदनगर	--	..	–	–
१०	पुणे	--	..	–	–
११	सातारा	--	..	–	–
१२	सांगली - कवठेमहांकाळ	--	..	–	15
१३	सोलापूर	--	..	–	30
		(१) महाराष्ट्र राज्य तांत्रिक विद्यालय, सोलापूर	..	50	80
				–	–
				–	–
		..		–	–
				–	–
१४	कोल्हापूर	--	..	–	–
१५	औरंगाबाद	--	..	–	–
१६	जालना	--	..	–	–
१७	परभणी	--	..	–	–
१८	बीड	--	..	–	–
१९	नांदेड	--	..	–	–
२०	उस्मानाबाद	--	..	–	–
२१	लातूर	--	..	–	–
२२	बुलढाणा	--	..	–	–
२३	अकोला	--	..	–	–
२४	अमरावती	--	..	–	–
२५	यवतमाळ	--	..	–	–
२६	वर्धा	--	..	–	–
२७	नागपूर	--	..	–	–
२८	भंडारा	--	..	–	–
२९	चंद्रपूर	--	..	–	–
३०	गडचिरोली	--	..	–	–
		एकूण	..	**100**	**200**

(4) Summary of Workload and Justification of Financial Requirements

Statement showing Government Technical Institutes and Technical Schools have Scholarships available in the Maharashtra State

TABLE VIII (रुपये हजारांत / Rs. in thousands)

शिष्यवृत्तीधारकांची संख्या No. of Scholarship Holders			प्रत्यक्ष खर्च	अपेक्षित खर्च	अंदाजे खर्च	जिल्ह्याचे नाव Name of District	संस्थेचे नाव २०२०-२०२१ पर्यंत Name of Institutes in District (upto 2020-2021)
प्रत्यक्ष २०२०-२०२१ Actual 2020-2021	अपेक्षित २०२१-२०२२ Anticipated 2021-2022	अंदाजे २०२२-२०२३ Estimated 2022-2023	२०२० २०२१ Actual 2020-2021	२०२१-२०२२ Anticipated 2021-2022	२०२२-२०२३ Estimated 2022-2023		
6	7	8	9	10	11	2	3
75	60	0	36	45	0	Gr. Mumbai	Government Leather Working School, Bandra-51
–	–	–	–	–	–	Thane	
–	–	–	–	–	–	Raigad	
–	–	–	–	–	–	Ratnagiri	
–	–	–	–	–	–	Sindhudurg	
–	–	–	–	–	–	Nashik	
–	–	–	–	–	–	Dhule	
–	–	–	–	–	–	Jalgaon	
–	–	–	–	–	–	Ahmednagar	
–	–	–	–	–	–	Pune	
–	–	–	–	–	–	Satara	
32	25	15	103	81	48	Sangli-Kavathemahankal	
30	30	30	50	5	30	Solapur	
60	70	14	27	42	3	Solapur	(1) Maharashtra State Technical School, Solapur
–	–	–	–	–	–		
–	–	–	–	–	–		
–	–	–	–	–	–		
–	–	–	–	–	–		
–	–	–	–	–	–	Kolhapur	
–	–	–	–	–	–	Aurangabad	
–	–	–	–	–	–	Jalna	
–	–	–	–	–	–	Parbhani	
–	–	–	–	–	–	Beed	
–	–	–	–	–	–	Nanded	
–	–	–	–	–	–	Osmanabad	
–	–	–	–	–	–	Latur	
–	–	–	–	–	–	Buldhana	
–	–	–	–	–	–	Akola	
–	–	–	–	–	–	Amravati	
–	–	–	–	–	–	Yavatmal	
179	208	177	289	30	223	Wardha	
90	109	101	152	15	106	Nagpur	
–	–	–	–	–	–	Bhandara	
150	271	124	853	37	195	Chandrapur	
–	–	–	–	–	–	Gadchiroli	
616	**773**	**461**	**1510**	**255**	**605**	**Total**	

४. महाराष्ट्र राज्य कौशल्य विकास मंडळ

प्रस्तावना

तंत्र शिक्षणाच्या वाढत्या लोकप्रियतेमुळे व प्रसारामुळे पूर्वीच्या तंत्र शिक्षण संचालनालयाची विभागणी दोन स्वतंत्र विभागात डिसेंबर, १९८४ मध्ये करण्यात आली. तंत्र शिक्षणासाठी स्वतंत्र संचालनालय आणि व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षणासाठी स्वतंत्र संचालनालय अशी विभागणी करण्यात आली. त्यानुसार परीक्षांबाबतची योग्य अशी व्यवस्था करणे आवश्यक होते.

राज्य स्तरावरील पदविका व प्रमाणपत्र अभ्यासक्रमांची संपूर्ण जबाबदारी तंत्र शिक्षण परीक्षा मंडळ सांभाळीत असे. तथापि, सातत्याने होणारा अभ्यासक्रमातील बदल, संस्थांची व विद्यार्थ्यांची वाढती संख्या यामुळे दोन स्वतंत्र विभाग झाल्यामुळे महाराष्ट्र राज्य व्यवसाय शिक्षण परीक्षा मंडळ, जानेवारी, १९८६ पासून स्थापन करण्यात आले. सदर मंडळास कामाचे स्वरूप सामान्यत: पूर्वीच्या तंत्र शिक्षण परीक्षा मंडळासारखे आहे. महाराष्ट्र राज्य व्यवसाय शिक्षण परीक्षा मंडळ मंजूर केलेल्या प्रमाणपत्र अभ्यासक्रमांच्या परीक्षा घेते.

परीक्षा मंडळाचे कार्य मुख्यत्वे पुढीलप्रमाणे आहे --

(१) मंडळाकडे सोपविलेल्या निरनिराळ्या प्रमाणपत्र परीक्षा व व्यवसाय परीक्षा यासाठी अभ्यासक्रम ठरविणे व त्यानुसार परीक्षा घेणे.

(२) परीक्षा घेण्यासाठी आवश्यक ती सर्व व्यवस्था करणे.

(३) परीक्षेचे निकाल जाहीर करून अंतिम परीक्षेतील यशस्वी विद्यार्थ्यांना शासनाच्यावतीने प्रमाणपत्र प्रदान करणे.

(४) मंडळाने ठरविलेले अभ्यासक्रम शिकविण्यासाठी इच्छुक संस्थांना मान्यता देणे.

(५) विविध व्यवसाय प्रमाणपत्र अभ्याक्रमांसाठी पाठ्यपुस्तके/संदर्भ पुस्तके/दृकश्राव्य साधने ठरविणे, साधने व उपकरणे यांची यादी तयार करणे, अभ्यासक्रम शिकविण्यासाठी नेमावयाच्या शिक्षकांची किमान शैक्षणिक अर्हता, कार्यभार व अनुभव ठरविणे.

(६) विविध व्यवसाय अभ्यासक्रमांचे आवश्यकतेनुसार पाठ्यक्रम तयार करणे, त्यात सुधारणा करणे आणि उपरोक्त प्रकरणी आवश्यक त्या शिफारशी करण्यासाठी अभ्यास मंडळे व आवश्यकतेनुसार उपसमित्या नेमून योग्य ती कार्यवाही करणे.

राज्यस्तरावरील अल्पमुदतीचे अंतिम स्वरूपाचे व्यवसाय प्रमाणपत्र अभ्यासक्रम

महाराष्ट्र राज्यामध्ये औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थेतून व शिकाऊ उमेदवारी योजनेतून अनेक प्रकारचे एक व दोन वर्षे मुदतीचे व्यवसाय अभ्यासक्रम शिकविण्यात येतात. या सर्व अभ्यासक्रमांची परीक्षा केंद्रशासन स्तरावर घेण्यात येते. त्यांचे नियोजनदेखील केंद्र शासनामार्फत करण्यात येते. परंतु महाराष्ट्रामध्ये अनेक लघु, मध्यम व मोठ्या स्तरावर कारखान्यांची वाढ झाल्यामुळे निरनिराळ्या स्तरावर कामगारांची गरज निर्माण झाली आहे. याचबरोबर स्वयंरोजगारांच्या संधीसुद्धा उपलब्ध झालेल्या आहेत. विद्यार्थ्यांमध्ये व्यवसाय शिक्षणाची आवड निर्माण करणे, तसेच त्यांनी स्वावलंबी जीवन जगणे हे उद्दिष्ट समोर ठेवून महाराष्ट्र राज्य व्यवसाय शिक्षण परीक्षा मंडळाने अल्पमुदतीचे व्यवसाय प्रमाणपत्र अभ्यासक्रम तयार केले आहेत. हे अभ्यासक्रम मुख्यत: शिक्षण अर्धवट सोडलेल्या विद्यार्थ्यांकरिता, त्यांना स्वत:च्या पायावर उभे राहता यावे यादृष्टीने तयार केलेले आहेत.

शैक्षणिक सत्र २०१३-१४ पासून विविध गटातील एकूण ३५५ अभ्यासक्रम मंडळामार्फत राबविण्यात येत असून सद्य:स्थितीत २७७ अभ्यासक्रम चालू आहे. त्यांचा कालावधी सहा महिने ते दोन वर्षे आहे. सहा महिन्यांच्या शैक्षणिक सत्राचा कालावधी जानेवारी ते जूनअखेर व जुलै ते डिसेंबरअखेर आहे. तसेच एक व दोन वर्षांचा शैक्षणिक सत्राचा कालावधी जून ते मे असा आहे. हे अभ्यासक्रम मुख्यत: मंडळामार्फत मान्यता दिलेल्या संस्थांमधून चालविण्यात येतात.

कौशल्य विकास व उद्योजकता विभाग, शासन निर्णय क्र. व्हिओसी-२०२०/प्र.क्र. ३७/व्यशि.४, दि. ६ जुलै २०२० अन्वये महाराष्ट्र राज्य व्यवसाय शिक्षण परीक्षा मंडळाचे नाव महाराष्ट्र राज्य कौशल्य विकास परीक्षा मंडळ करण्याबाबत व महाराष्ट्र राज्य कौशल्य विकास परीक्षा मंडळातून परीक्षा हा शब्द वगळण्याबाबत शासन निर्णय दिनांक ११ फेब्रुवारी २०२१ अन्वये मान्यता दिलेली आहे.

महाराष्ट्र राज्य कौशल्य विकास मंडळ, मुंबई ४०० ०५१.
प्रवेश क्षमता २०२१-२०२२

अ.क्र.	जिल्ह्याचे नाव		संख्या	प्रवेश क्षमता
१	२		३	४
१	मुंबई	..	34	1275
२	मुंबई (उपनगर)	..	34	1000
३	ठाणे	..	48	2850
४	पालघर	..	7	700
५	रायगड	..	9	575
६	रत्नागिरी	..	20	800
७	सिंधुदुर्ग	..	22	500
	एकूण	..	**164**	**7700**
८	नाशिक	..	15	700
९	जळगाव	..	46	2172
१०	अहमदनगर	..	50	2900
११	नंदुरबार	..	02	125
१२	धुळे	..	16	875
	एकूण	..	**129**	**6775**
१३	पुणे	..	80	4550
१४	सातारा	..	54	2775
१५	सांगली	..	25	1375
१६	सोलापूर	..	41	2125
१७	कोल्हापूर	..	29	1725
	एकूण	..	**229**	**12550**
१८	औरंगाबाद	..	68	3475
१९	जालना	..	24	1475
२०	नांदेड	..	61	2375
२१	परभणी	..	3	800
२२	हिंगोली		3	550
२३	बीड	..	112	5300
२४	लातूर	..	19	1050
२५	उस्मानाबाद	..	20	925
	एकूण	..	**310**	**15750**
२६	अमरावती	..	35	1550
२७	अकोला	..	21	1175
२८	वाशिम	..	5	400
२९	यवतमाळ	..	26	1150
३०	बुलढाणा	..	12	700
	एकूण	..	**99**	**4975**
३१	नागपूर	..	52	1950
३२	वर्धा	..	3	125
३३	भंडारा/गोंदिया	..	14	725
३४	चंद्रपूर	..	2	125
३५	गडचिरोली	..	1	25
३६	गोंदिया	..	11	500
	एकूण	..	83	4450
	एकूण एकत्रित	..	**1014**	**52200**
			६ महिने, १ वर्ष, २ वर्ष एकूण प्रवेश क्षमता	**--**

(३) कार्यभाराचा सारांश व वित्तीय आवश्यकतेचे स्पष्टीकरण
महाराष्ट्र राज्य कौशल्य विकास मंडळ, मुंबई-४०० ०५१
तक्ता ९

संस्थांची संख्या २०२०-२०२१ No. of Institutes upto 2020-2021	२०२०-२०२१ मध्ये एकूण किती परीक्षा घेणे आवश्यक होते No. of Examinations to be held in 2020-2021		२०२०-२०२१ मध्ये प्रत्यक्षात घेण्यात आलेल्या परीक्षा No. of Examinations actually held in 2020-2021		परीक्षेस असणाऱ्या व्यवसायांची संख्या No. of Courses prescribed for Examination		परीक्षेसाठी असणाऱ्या केंद्रांची संख्या No. of Centres for Examination	
	वार्षिक पद्धती Annual pattern	वर्षातून दोन वेळेस Twice a year	वार्षिक पद्धती Annual pattern एप्रिल April	वर्षातून दोन वेळेस Twice a year जानेवारी-जुलै January-July	वार्षिक पद्धती Annual pattern	वर्षातून दोन वेळेस Twice a Year		
1	2	3	4	5	6	7	8	
							६ महिने	
१०४६	१ वर्ष	जानेवारी/	१ वर्ष	जानेवारी	१ वर्ष	जानेवारी	जानेवारी-२०१९	११९
	२ वर्षे	जुलै	२ वर्षे	जुलै	२ वर्षे	जुलै	जुलै-२०१९	९९
							१ वर्ष	
							जुलै-२०१९	२२३
							२ वर्षे	
							एप्रिल-२०२०	८५

(3) Workload and Financial Justification

Maharashtra State Skills Development Board, Mumbai-400 051

TABLE IX (रुपये हजारांत / Rs. in thousands)

प्रत्यक्ष परीक्षेस बसलेल्या विद्यार्थ्यांची संख्या Students actually appeared for Examination		परीक्षेत उत्तीर्ण झालेल्या विद्यार्थ्यांची संख्या No. of students passed		प्राश्नि-कांची संख्या No. of paper setters	परीक्ष-कांची संख्या No. of Examiners	परीक्षा मंडळासाठी प्रत्यक्ष खर्च (योजनेतर व योजनांतर्गत) २०२०-२०२१ Total Plan and non-plan expenditure 2020-2021			परीक्षार्थीवरील दरडोई खर्च २०२०-२०२१ (स्तंभ क्रमांक १५ ÷ ९ + १०) Per capita expenditure per student, 2020-2021 (Col. No. 15 ÷ 9 + 10)	परीक्षा शुल्क म्हणून प्रत्यक्ष जमा २०२०-२०२१ Total Examinations Fees received 2020-2021
वार्षिक पद्धती Annual pattern	वर्षातून दोन वेळेस Twice a year	वार्षिक पद्धती Annual pattern	वर्षातून दोन वेळेस Twice a year			आवर्ती Recurring	अनावर्ती Non-Recurring	एकूण Total		
9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
१ वर्ष										
जुलै-२०१९	जानेवारी-२०१९	जुलै-२०१९	जानेवारी-२०१९	३२९	जिल्हास्तरावर	५३३८	३९४	५७३२	२२	३५१६
१८८३४	(५४९६)	(१५३५१)	(४५५०)			१५५४	६	१५६०	९९	१९४
२ वर्षे	जुलै-२०१९		जुलै-२०१९			--	--	--	--	--
	(३६०१)		(२९२२)			१४७४	--	१४७४	१३	--
एप्रिल-२०१९		२ वर्षे								
(३२११)		एप्रिल-२०१९								
		(२३५१)								
						७२०२	**४०२**	**७६०४**	**१०७**	**३७१०**

५. शिल्प कारागीर प्रशिक्षण योजना

(१) योजनेची पार्श्वभूमी

शिल्प कारागीर प्रशिक्षण योजना ही भारत सरकारने १९५० मध्ये सुरू केलेली असून, या योजनेखाली सर्व देशात प्रशिक्षणाचा दर्जा समान राखण्यासाठी राष्ट्रीय स्तरावर व्यवसाय प्रशिक्षण परिषद १९५६ मध्ये स्थापन केलेली आहे. या परिषदेमार्फत शासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांचे/खाजगी औद्योगिक प्रशिक्षण केंद्रांबाबतचे धोरण, त्यांचे नियंत्रण, विविध व्यवसाय अभ्यासक्रम तयार करणे, बांधकाम, विद्युत पुरवठा, यंत्रसामग्रीची मानके, निदेशकांचे प्रशिक्षण, राष्ट्रीय स्तरावर चाचणी घेणे, राष्ट्रीय व्यवसाय प्रमाणपत्र देणे इत्यादी बाबी केल्या जातात. या परिषदेचे प्रमुख मा. कौशल्य विकास व उद्योजकता मंत्री, भारत सरकार हे असून केंद्र व राज्य शासनाचे प्रतिनिधी, मालक व नोकर संघटनेचा प्रतिनिधी व विविध विषयांवरील तज्ज्ञ सभासद या समितीत असतात. या योजनेची प्रत्यक्ष अंमलबजावणी सुरुवातीला केंद्र सरकारकडून केली जात होती, मात्र १९६९ सालापासून या योजनेची अंमलबजावणी राज्य सरकारकडून केली जात आहे. तसेच शासनाच्या औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांवरील खर्चही राज्य शासनाकडून केला जात आहे.

(२) योजनेचे मुख्य उद्देश

(१) कारखान्याच्या विविध कामांसाठी लागणाऱ्या कुशल मनुष्यबळाचा पुरवठा करणे.

(२) युवकांना रोजगाराभिमुख प्रशिक्षण देऊन कारखान्यांत रोजगार मिळविण्यासाठी सक्षम बनविणे.

(३) युवकांना कौशल्ययुक्त प्रशिक्षण देऊन उत्पादन व इतर सेवाक्षेत्रांमध्ये स्वयंरोजगार सुरू करण्यासाठी सक्षम बनविणे.

(४) कामगारांना योजनाबद्ध प्रशिक्षण देऊन औद्योगिक आस्थापनांचा दर्जा, गुणवत्ता व उत्पादन वाढविणे.

शासकीय व खाजगी औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांसाठी आकारलेले शुल्क विवरण खालीलप्रमाणे :

अ. क्र.	तपशील	शासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था					खाजगी औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था		
		सामान्य	राखीव	IMC	OMS	NRI	MS	OMS	NRI
	प्रशिक्षण शुल्क								
१	मशिन गट-अभियांत्रिकी व्यवसाय	१२००	--	३००००	४५०००	६००००			
	बिगर मशिन गट-अभियांत्रिकी व्यवसाय	१०००	--	२५०००	३७५००	५००००			
	बिगर अभियांत्रिकी व्यवसाय	८००	--	२००००	२००००	४००००			
२	ओळख पत्र शुल्क	५०	५०	५०	५०	५०	३०००० (एकत्रित)	६०००० (एकत्रित)	१५०००० (एकत्रित)
३	ग्रंथालय शुल्क	१००	१००	१००	१००	१००			
४	इंटरनेट सुविधा शुल्क	१००	१००	१००	१००	१००			
५	सांस्कृतिक कार्य शुल्क	१००	१००	१००	१००	१००			
६	वसतिगृह शुल्क प्रवेशाच्या वेळी जमा करावयाची अनामत रक्कम	१२००	१२००	१२००	६०००	१२०००	संबंधित औ. प्र. संस्थांकडून निश्चित करण्यात येते.		
७	प्रशिक्षण अनामत रक्कम	५००	५००	५००	५००	५००	५००	५००	५००
८	ग्रंथालय अनामत रक्कम	१००	१००	१००	१००	१००	१००	१००	१००
९	वसतिगृह अनामत रक्कम	१०००	१०००	१०००	१०००	१०००	१०००	१०००	१०००

* संबंधित प्रशिक्षण वर्षाकरिता खाजगी औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थानिहाय एकत्रित शुल्क तपशिले http:admission.dvetgov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध आहे. खाजगी औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांसाठी आकारायचे शुल्क निर्धारित केलेल्या शुल्कापेक्षा कमी शुल्क आकारू शकतात. उमेदवारांनी संबंधित खाजगी औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांशी विकल्प सादर करण्यापूर्वी व/वा प्रवेश घेण्यापूर्वी संपर्क करावा.

उमेदवारांनी खाजगी औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांशी याबाबत संपर्क करावा.

विद्यावेतन :–

(१) रुपये ४० (प्रवेश क्षमतेच्या ५० टक्के प्रशिक्षणार्थी).

(२) रुपये ४० ते २० (प्रतिमहा समाजकल्याण खात्याकडून मागासवर्गीय प्रशिक्षणार्थीकरिता).

(३) योजनेची सद्य:स्थिती

अ. क्र.	संस्थेचा प्रकार		एकूण संख्या	मंजूर प्रवेश क्षमता	उपलब्ध जागा
१	सर्वसाधारण शासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था	..	३०७	११२०१२	७४६४०
२	आदिवासी उपयोजनेंतर्गत सुरू करण्यात आलेल्या औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था	..	६१	१७५१२	१२१६४
३	शासकीय आदिवासी औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था	..	२८	१८४४	१४९६
४	शासकीय महिलांसाठी सुरू केलेल्या औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था	..	१५	५३०८	३९५६
५	अनु. जाती व नव बौद्धांच्या मुलांमुलींकरिता उच्चस्तर औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था.	..	०४	७८०	५४८
६	अल्पसंख्याक औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था	..	०२	५४०	४५६
७	लेफ्टविंग योजनेंतर्गत सुरू करण्यात आलेल्या औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था	..	०२	३२०	२२४
	अ एकूण शासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था	..	४१९	१३८११६	९३४८४
	ब एकूण अशासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था	..	५८७	१०५१५२	६१३२०
	अ+ब राज्यातील एकूण औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था	..	१००५	२४३२६८	१५४८०४

शासकीय २० तालुकास्तरीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांमधून तीन व्यवसाय व ४६ तालुकास्तरीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांमधून दोन व्यवसाय आणि ११० तालुकास्तरीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांमधून एक व्यवसाय फक्त महिलांसाठी राखीव ठेवण्यात आलेला आहे. या व्यतिरिक्त इतर सर्व व्यवसायांत ३० टक्के जागा महिलांसाठी राखीव आहेत.

शासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था व अशासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण केंद्रे यांमध्ये खालीलप्रमाणे एकूण ८३ व्यवसायांचे प्रशिक्षण देण्यात येते.

अभियांत्रिकी व्यवसाय			बिगर अभियांत्रिकी व्यवसाय			
१ वर्ष	२ वर्ष	एकूण	१ वर्ष	२ वर्ष	एकूण	एकूण व्यवसाय
१८	३५	५५	२८	०	२५	८३

जिल्हानिहाय शासकीय व अशासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांची संख्या व ऑगस्ट २०२३ च्या प्रवेश क्षमतेबाबतचा तपशील

अ. क्र.	जिल्ह्याचे नाव	संस्था: शासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था	संस्था: शासकीय आश्रम औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था	संस्था: शासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था	संस्था: अशासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था	संस्था: एकूण	प्रवेशाकरिता उपलब्ध जागा: शासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था: मंजूर प्रवेश क्षमता: आश्रम औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था वगळून उर्वरित औ. प्र. सं.	मंजूर प्रवेश क्षमता: शासकीय आश्रम औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था	मंजूर प्रवेश क्षमता: एकूण	उपलब्ध जागा: आश्रम औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था वगळून उर्वरित औ.प्र.सं.	उपलब्ध जागा: शासकीय आश्रम औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था	उपलब्ध जागा: एकूण	अशासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था: मंजूर प्रवेश क्षमता	अशासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था: उपलब्ध जागा	एकूण (शासकीय व अशासकीय): मंजूर प्रवेश क्षमता	एकूण (शासकीय व अशासकीय): उपलब्ध जागा
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	१७
मुंबई विभाग																
१	मुंबई शहर ..	६	०	६	५	११	३९८८	०	३९८८	२६६८	०	२६६८	८७६	४३६	४८६४	३१०४
२	मुंबई (उपनगर) ..	६	०	६	८	१४	३९५६	०	३९५६	२४६४	०	२४६४	१९७६	९८०	५९३२	३४४४
३	ठाणे ..	९	१	१०	९	१९	४६८८	४०	४६८८	३०९२	२०	३११२	१७४८	१०२०	६४३६	४१३२
४	पालघर ..	८	२	१०	९	१६	२५०४	१००	२६०४	१७१२	८०	१७९२	९००	५३६	३५०४	२३२८
५	रायगड ..	१६	--	१६	२	१८	४२८८	०	४२८८	२७४८	०	२७४८	५५२	२४४	४८४०	२९९२
६	रत्नागिरी ..	१०	--	१०	७	१७	३०१६	०	३०१६	२०९६	०	२०९६	१४९६	८८०	४५१२	२९७६
७	सिंधुदुर्ग ..	८	--	८	१	९	१५१२	०	१५१२	१२१२	०	१२१२	४०	४०	१५५२	१२५२
	एकूण ..	**६३**	**३**	**६६**	**३८**	**१०४**	**२३९१२**	**१४०**	**२४०५२**	**१५९१२**	**१००**	**१६०१२**	**७५८८**	**४१३६**	**३१६४०**	**२०२२८**
नाशिक विभाग																
८	नाशिक ..	१७	४	२१	३०	५१	७९७६	२८८	८२६४	५५३२	२२८	५७६०	५०९६	२८०४	१३३६०	८५६४
९	धुळे ..	४	२	६	१७	२३	२२८०	१४८	२४२८	१३६०	८८	१४४८	२९६८	१७४४	५३९६	३१९२
१०	नंदुरबार ..	६	२	८	३	११	१९४०	१२८	२०६८	१४३२	१०४	१५३६	९६०	६०४	३०२८	२१४०
११	जळगाव ..	१६	१	१७	७२	८९	५०४८	६०	५१०८	३४८०	२०	३५००	११३९६	६२४८	१६५०४	९७४८
१२	अहमदनगर ..	१४	२	१६	२९	४५	४१५६	१२८	४२८४	२९३६	४४	२९८०	६९८०	४३७६	११२६४	७३५६
	एकूण ..	**५७**	**११**	**६८**	**१५१**	**२१९**	**२१४००**	**७५२**	**२२१५२**	**१४७४०**	**४८४**	**१५२२४**	**२७४००**	**१५७७६**	**४९५५२**	**३१०००**

जिल्हानिहाय शासकीय व अशासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांची संख्या व ऑगस्ट २०२३ च्या प्रवेश क्षमतेबाबतचा तपशील

अ. क्र.	जिल्ह्याचे नाव	संस्था					प्रवेशाकरिता उपलब्ध जागा								एकूण (शासकीय व अशासकीय)	
							शासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था						अशासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था			
							मंजूर प्रवेश क्षमता			उपलब्ध जागा						
		शासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था	शासकीय आश्रम औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था	शासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था	अशासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था	एकूण	आश्रम औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था वगळून उर्वरित औ.प्र.सं.	शासकीय आश्रम औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था	एकूण	आश्रम औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था वगळून उर्वरित औ.प्र.सं.	शासकीय आश्रम औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था	एकूण	मंजूर प्रवेश क्षमता	उपलब्ध जागा	मंजूर प्रवेश क्षमता	उपलब्ध जागा
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	१७
पुणे विभाग																
१३	पुणे ..	१६	--	१६	४६	६२	८५३२	०	८५३२	५३२४	०	५३२४	११४७६	७०६४	२०००८	१२३८८
१४	सातारा ..	११	--	११	८	१९	४९५६	०	४९५६	३१३२	०	३१३२	१३०४	७९२	६२६०	३९२४
१५	सांगली ..	१०	--	१०	१६	२६	४०४८	०	४०४८	२६००	०	२६००	२०७६	१२८०	६१२४	३८८०
१६	सोलापूर ..	१२	--	१२	२५	३७	४३६०	०	४३६०	२७३२	०	२७३२	३९९६	२६०८	८३५६	५३४०
१७	कोल्हापूर ..	१२	--	१२	४०	५२	४८२०	०	४८२०	३२०८	०	३२०८	५९४८	३३७२	१०७६८	६५८०
	एकूण ..	**६१**	**--**	**६१**	**१३५**	**१९६**	**२६७१६**	**०**	**२६७१६**	**१६९९६**	**०**	**१६९९६**	**२४८००**	**१५११६**	**५१५१६**	**३२११२**
औरंगाबाद विभाग																
१८	औरंगाबाद ..	११	--	११	८	१९	३५४८	०	३५४८	२४२०	०	२४२०	११५२	७६८	४७००	३१८८
१९	जालना ..	८	--	८	४	९	२१३२	०	२१३२	१४६४	०	१४६४	२८४	१६४	२४१६	१६२८
२०	परभणी ..	९	--	९	६	१५	२२४८	०	२२४८	१६१२	०	१६१२	१५९६	१००८	३८४४	२६२०
२१	हिंगोली ..	५	१	६	३	९	७६८	६४	८३२	५६०	४४	६०४	५९२	३७२	१४२४	९७६
२२	बीड ..	१२	--	१२	१६	२८	२८२४	०	२८२४	२०५६	०	२०५६	२६१६	१७२०	५४४०	३७७६
२३	नांदेड ..	१६	१	१७	८	२५	३८३६	८४	३९२७	२५९६	२०	२६१६	३४७६	१९६०	७३९६	४५७६
२४	उस्मानाबाद ..	८	--	८	९	१७	२२७६	०	२२७६	१६४४	०	१६४४	११४४	६८०	३४२०	२३२४
२५	लातूर ..	११	--	११	११	२२	४०७२	०	४०७२	२५९२	०	२५९२	२२०४	१४२८	६२७६	४०२०
	एकूण ..	**८०**	**२**	**८२**	**६५**	**१४७**	**२१७०४**	**१४८**	**२१८५२**	**१४९४४**	**६४**	**१५००८**	**१३०६४**	**८१००**	**३४९१६**	**२३१०८**

जिल्हानिहाय शासकीय व अशासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांची संख्या व ऑगस्ट २०२३ च्या प्रवेश क्षमतेबाबतचा तपशील

अ. क्र.	जिल्ह्याचे नाव	संस्था					प्रवेशाकरिता उपलब्ध जागा								एकूण (शासकीय व अशासकीय)	
							शासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था						अशासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था			
							मंजूर प्रवेश क्षमता			उपलब्ध जागा						
		शासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था	शासकीय आश्रम औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था	शासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था	अशासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था	एकूण	आश्रम औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था वगळून उर्वरित औ.प्र.सं.	शासकीय आश्रम औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था	एकूण	आश्रम औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था वगळून उर्वरित औ.प्र.सं.	शासकीय आश्रम औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था	एकूण	मंजूर प्रवेश क्षमता	उपलब्ध जागा	मंजूर प्रवेश क्षमता	उपलब्ध जागा
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	१७
अमरावती विभाग																
२६	अमरावती ..	१६	२	१८	१४	३२	६७४८	१६४	६९१२	४७७६	१००	४८७६	२५५६	१५५२	९४६८	६४२८
२७	अकोला ..	८	०	८	४	१२	३५१६	०	३५१६	१२७६	०	२५७६	७२४	४४०	४२४०	३०१६
२८	वाशिम ..	६	०	६	२	८	१७०४	०	१७०४	१२७६	०	१२७६	४१६	३१६	२१२०	१५९२
२९	बुलढाणा ..	१३	०	१३	१२	२५	४१८४	०	४१८४	२९९६	०	२९९६	२४६०	१५५२	६६४४	४५४८
३०	यवतमाळ ..	१६	२	१८	४	२२	५७४४	१४४	५८८८	४०७२	६०	४१३२	५४४	३४०	६४३२	४४७२
	एकूण ..	**५९**	**४**	**६३**	**३६**	**९९**	**२१८९६**	**३०८**	**२२२०४**	**१५६९६**	**१६०**	**१५८५६**	**६७००**	**४२००**	**२८९०४**	**२००५६**
नागपूर विभाग																
३१	नागपूर ..	१६	१	१७	६७	८४	५३६८	६०	५४२८	३५५६	४०	३५९६	११७५६	६४६८	१७१८४	१०२४८
३२	चंद्रपूर ..	१६	२	१८	३५	५३	४९६०	१४४	५१०४	३४३६	८४	३५२०	५८१६	३३००	१०९२०	६८२०
३३	गडचिरोली ..	१३	४	१७	०	१७	३४५६	२२४	३६८०	२४०४	१६४	२५६८	०	०	३६८०	२५६८
३४	भंडारा ..	८	०	८	३३	४१	२२६४	०	२२६४	१४९२	०	१४९२	३८१२	१८८८	६०७६	३३८०
३५	गोंदिया ..	९	१	१०	१३	२३	२४७२	६०	२५३२	१७०८	६०	१७६८	१७२४	९२४	४२५६	२६९२
३६	वर्धा ..	८	०	८	१४	२२	२१३२	०	२१३२	१३६४	०	१३६४	२४९२	१४१२	४६२४	२७७६
	एकूण ..	**७०**	**८**	**७८**	**१६२**	**२४०**	**२०६५२**	**४८८**	**२११४०**	**१३९६०**	**३४८**	**१४३०८**	**२५६००**	**१३९२२**	**४६७४०**	**२८३००**
	एकूण ..	**३९०**	**२८**	**४१८**	**५८७**	**१००५**	**१३६२८०**	**१८३६**	**१३८११६**	**९२३२८**	**११५६**	**९३४८४**	**१०५१५२**	**६१३२०**	**२४३२६८**	**१५४८०४**

अभ्यासक्रमनिहाय प्रवेश क्षमतेचा तपशील प्रवेशसत्र २०२३ करिता

अ. क्र.	व्यवसायाचे नाव	प्रवेशसत्र २०२३ करिता शासकीय		प्रवेशसत्र २०२३ करिता अशासकीय औ.प्र. संस्था		एकूण उपलब्ध जागा	एकूण मंजूर प्रवेश क्षमता
	जागा क्षमता	उपलब्ध जागा	मंजूर प्रवेश क्षमता	उपलब्ध जागा	मंजूर प्रवेश क्षमता		
१	२	३	४	५	६	७	८
	१ वर्ष मुदतीचे अभ्यासक्रम (अभियांत्रिकी)						
१	सुतारकाम ..	२०६४	२११२	२४	२४	२०८८	२१३६
२	फाउंड्रीमन ..	४५६	४५६	४८	४८	५०४	५०४
३	इन्टेरिअर डिझायनिंग ॲण्ड डेकोरेशन ..	५५२	६००	७२	७२	६२४	६७२
४	गवंडी (बांधकाम कारागीर) ..	६७२	६७२	७२	७२	७४४	७४४
५	मेकॅनिक ऑटो बॉडी पेंटिंग ..	६०	८०	०	०	६०	८०
६	मेकॅनिक ऑटो बॉडी रिपेअर ..	६०	८०	४०	४०	१००	१२०
७	प्री-प्रीपेटरी स्कूल मॅनेजमेंट असिस्टंट ..	०	०	०	४८	०	४८
८	मेकॅनिक ऑटो इलेक्ट्रीकल ॲण्ड इलेक्ट्रोनिक्स ..	३२०	३२०	८०	८०	४००	४००
९	मेकॅनिक डिझेल ..	५०४०	५०८८	३४०८	३४५६	८४४८	८५४४
१०	मॅकेनिक ट्रॅक्टर ..	११२०	११२०	६०	६०	११८०	११८०
११	मेकॅनिक टू ॲण्ड थ्री व्हिलर ..	०	०	४०	४०	४०	४०
१२	प्लॅस्टिक प्रोसेसिंग ऑपरेटर ..	५००	५००	२०	२०	५२०	५२०
१३	नळ कारागीर ..	२२०८	२२३२	४०८	४०८	२६१६	२६४०
१४	पंप ऑपरेटर-कम-मेकॅनिक ..	१२४०	१२४०	०	०	१२४०	१२४०
१५	रबर टेक्निशियन ..	०	०	०	०	०	०
१६	कॅबिनेट फर्निचर मेकर (एस. सी. व्ही. टी.) ..	०	०	०	०	०	०
१७	जनरल फिटर कम मॅकेनिक (एस. सी. व्ही. टी.) ..	०	०	०	०	०	०
१८	मेकॅनिक ऑटो बॉडी पेंटिंग (एस. सी. व्ही. टी.) ..	०	०	०	०	०	०
१९	मेकॅनिक ऑटो बॉडी रिपेअर (एस. सी. व्ही. टी.) ..	०	०	०	०	०	०
२०	पत्रे कारागीर ..	१७२०	१७४०	१६०	२००	१८८०	१९४०
२१	सोलर टेक्निशियन (इलेक्ट्रिकल) ..	०	०	६००	६००	६००	६००
२२	संधाता ..	१०७८०	१०९४०	८४२०	८८००	१९२००	१९७४०
२३	संधाता (GMAW/GTAW) ..	३८०	३८०	२०	२०	४००	४००
२४	मेकॅनिक ऑटो बॉडी पेंटिंग ड्युअल सिस्टम ट्रेनिंग ..	०	०	२०	२०	२०	२०
२५	मेकॅनिक ऑटो बॉडी रिपेअर ड्युअल सिस्टम ट्रेनिंग ..	०	०	०	०	०	०
२६	मेकॅनिक टू अँड थ्री व्हिलर ड्युअल सिस्टम ट्रेनिंग ..	०	०	२०	२०	२०	२०
२७	नळ कारागीर ड्युअल सिस्टम ट्रेनिंग ..	०	०	२४	२४	२४	२४
२८	मेकॅनिक ट्रॅक्टर ड्युअल सिस्टम ट्रेनिंग ..	२०	२०	०	०	२०	२०
२९	फॉंड्रीमॅन अंडर ड्युअल सिस्टम ट्रेनिंग ..	४८	४८	०	०	४८	४८
३०	मेकॅनिक डिझेल अंडर ड्युअल सिस्टम ट्रेनिंग ..	१४४	१४४	०	०	१४४	१४४
३१	प्लास्टीक प्रोसेसिंग ऑपरेटर अंडर ड्युअल सिस्टम ट्रेनिंग ..	४०	४०	०	०	४०	४०
३२	शिटमेटल वर्कर अंडर ड्युअल सिस्टम ट्रेनिंग ..	४०	४०	०	०	४०	४०
३३	संधाता ड्युअल सिस्टम ट्रेनिंग ..	२६०	२६०	१२०	१२०	३८०	३८०
	एकूण ..	**२७७४२**	**२८११२**	**१३६५६**	**१४१२४**	**४१३८०**	**४२२३६**

अभ्यासक्रमनिहाय प्रवेश क्षमतेचा तपशील प्रवेशसत्र २०२३ करिता

अ. क्र.	व्यवसायाचे नाव	प्रवेशसत्र २०२३ करिता शासकीय		प्रवेशसत्र २०२३ करिता अशासकीय औ.प्र. संस्था		एकूण उपलब्ध जागा	एकूण मंजूर प्रवेश क्षमता
	जागा क्षमता	उपलब्ध जागा	मंजूर प्रवेश क्षमता	उपलब्ध जागा	मंजूर प्रवेश क्षमता		
१	२	३	४	५	६	७	८
	१ वर्ष मुदतीचे अभ्यासक्रम (बि. अभियांत्रिकी)						
१	बेकरी ॲण्ड कन्फेक्शनरी	२१६	२१६	०	०	२१६	२४०
२	बेसिक कॉस्मोटोलॉजी	२४२४	२४२४	२६४	२६४	२६८८	२६८८
३	कॉम्प्युटर हार्डवेअर ॲण्ड नेटवर्क मेंटेनेन्स	४०८	४०८	२१६	२४०	६२४	६४८
४	कॉम्प्युटर ऑपरेटर ॲण्ड प्रोग्रॅमिंग असिस्टंट	७५३६	७५३६	३२४०	३४५६	१०७७६	११११२
५	डेस्कटॉप पब्लिशिंग ऑपरेटर	३३६	३३६	१६८	१६८	५०४	५०४
६	डिजिटल फोटोग्राफर	०	२४	०	०	०	२४
७	ड्रेस मेकिंग	४४६०	४५६०	२००	२००	४६६०	४७६०
८	फॅशन डिझाईन ॲण्ड टेक्नॉलॉजी	१३४०	१३४०	१६०	१८०	१५००	१५२०
९	फायर टेक्नॉलॉजी ॲण्ड इंडस्ट्रिअल सेफ्टी मॅनेजमेन्ट	०	०	१२०	१४४	१२०	१४४
१०	फुड ॲण्ड बेवरेज सर्व्हिसेस ॲसिस्टंट	१००	१२०	०	०	१००	१२०
११	फूड प्रॉडक्शन (जनरल)	३८४	४५६	०	०	३८४	४५६
१२	फ्रंट ऑफिस असिस्टंट	४८	४८	०	०	४८	४८
१३	फ्रूट ॲण्ड व्हेजेटेबल प्रोसेसिंग	४८०	५२८	०	०	४८०	५२८
१४	हेल्थ सॅनिटरी इन्स्पेक्टर	२४	२४	२८८	२८८	३१२	३१२
१५	हॉस्पिटल हाउस कीपिंग	२४	२४	७२	७२	९६	९६
१६	हाऊसकीपर	०	०	४८	४८	४८	४८
१७	आय.ओ. टी. टेक्निशियन (स्मार्ट सिटी)	०	०	४८	४८	४८	४८
१८	मल्टीमिडिया ॲनिमेशन ॲण्ड स्पेशल इफेक्ट	७२	७२	०	०	७२	७२
१९	फोटोग्राफर	४८	४८	०	०	४८	४८
२०	फीजिओथेरपी टेक्निशियन	२४	२४	४८	४८	७२	७२
२१	स्टीवर्ड (एस. सी. व्ही. टी.)	०	०	०	०	०	०
२२	लघुलेखक (मराठी) (एस. सी. व्ही. टी.)	०	०	०	०	०	६०
२३	सेक्रेटरिअल प्रॅक्टिस (इंग्रजी)	३६०	३६०	४८	४८	४०८	४०८
२४	सुईंग टेक्नोलॉजी	२८८०	३०२०	२००	२२०	३०८०	३२४०
२५	स्टेनोग्राफर सेक्रेटरिअल असिस्टंट (इंग्रजी)	३७२	३७२	९६	९६	७६८	७६८
२६	सरफेस ऑरनॉमेन्टेशन टेक्निक्स (भरतकाम)	१२०	१४०	२०	२०	१४०	१६०
२७	ऑफीस असिस्टंट कम कॉम्प्युटर ऑपरेटर	०	०	०	४०	०	४०
२८	डेस्कटॉप पब्लिशिंग ऑपरेटर (VI)	०	०	२४	२४	२४	२४
२९	सुईंग टेक्नोलॉजी अंडर ड्युअल सिस्टम ट्रेनिंग	२०	४०	०	०	२०	४०
३०	ड्रेस मेकिंगअंडर ड्युअल सिस्टम ट्रेनिंग	८०	८०	०	०	८०	८०
३१	जीईओ-इन्फॉरमेटिक्स असिस्टंट	०	०	२८८	२८८	२८८	२८८
३२	मार्केटिंग एज्युकेटीव्ह	०	०	१४४	१४४	१४४	१४४
३३	प्री-प्रेपेटरी स्कूल मॅनेजमेंट असिस्टंट	०	०	०	०	०	०
३४	कॉम्प्युटर ऑपरेटर अँड प्रोग्रॅमिक असिस्टंट अंडर ड्युअल सिस्टीम ट्रेनिंग.	९६	९६	०	०	९६	९६

अभ्यासक्रमनिहाय प्रवेश क्षमतेचा तपशील प्रवेशसत्र २०२३ करिता

अ. क्र.	व्यवसायाचे नाव		प्रवेशसत्र २०२३ करिता शासकीय		प्रवेशसत्र २०२३ करिता अशासकीय औ.प्र. संस्था		एकूण उपलब्ध जागा	एकूण मंजूर प्रवेश क्षमता
	जागा क्षमता		उपलब्ध जागा	मंजूर प्रवेश क्षमता	उपलब्ध जागा	मंजूर प्रवेश क्षमता		
१	२		३	४	५	६	७	८
३५	फुड अँन्ड बेव्हरेज सर्व्हिस अंडर डयुअल सिस्टीम ट्रेनिंग.	..	४०	४०	०	०	४०	४०
३४	ह्युमन रिसोर्सेस एक्झिक्युटिव्ह	..	०	०	४०	४०	४०	४०
	एकूण	**..**	**२२१९२**	**२२७८०**	**५७३२**	**६०९६**	**२७९२४**	**२८८७६**
	दोन वर्षे मुदतीचे अभ्यासक्रम (अभियांत्रिकी)							
१	वैमानिकी रचना व उपकरणे संधाता	..	६०	१४०	०	०	६०	१४०
२	आर्किटेक्चरल ड्रॉफ्समन	..	२६४	३६०	१२०	२४०	३८४	६००
३	अटेंडन्ट ऑपरेटर (केमिकल प्लान्ट)	..	१६८	३३६	०	२४	१६८	३६०
४	ड्रॉफ्समन सिव्हील	..	७९२	१४८८	११०४	२२५६	१८९६	३७४४
५	ड्रॉफ्समन मेकॅनिकल	..	८२०	१६८०	१३४०	२८२०	२१६०	४५००
६	डेंटल लॅबोरेटरी इक्युपमेंट टेक्निशियन	..	०	०	२४	२४	२४	२४
७	वीजतंत्री	..	७१८०	१४४४०	१७२००	३४३६०	२४३६०	४८८००
८	इलेक्ट्रॉनिक्स मेकॅनिक	..	३३१२	६७४४	८१६	१७७६	४१२८	८५२०
९	इलेक्ट्रोप्लेटर	..	४०	१२०	०	०	४०	१२०
१०	जोडारी	..	७५२०	१५३८०	१३४६०	२७३८०	२०९८०	४२७६०
११	इन्फॉरमेशन ॲण्ड कम्युनिकेशन टेक्नॉलॉजी सिस्टिम मेंटेनन्स.	..	१८९६	४०८०	७२	२१६	१९६८	४२९६
१२	इन्स्टुमेंन्ट मेकॅनिक	..	२८८	४३२	१२०	२४०	४०८	६७२
१३	इन्स्टुमेन्ट मेकॅनिक (केमिकल प्लान्ट)	..	६०	१२०	०	०	६०	१२०
१४	लिफ्ट ॲण्ड एक्सलेटर मेकॅनिक	..	०	०	२४	२४	२४	२४
१५	यंत्र कारागीर	..	२६४०	५४२०	१८०	३४०	२८२०	५७६०
१६	यंत्र कारागीर (घर्षक)	..	९२०	१९६०	१२०	२२०	१०४०	२१८०
१७	मेंटेनन्स मेकॅनिक (केमिकल प्लान्ट)	..	१६०	३००	०	२०	१६०	३२०
१८	मरीन फिटर	..	०	०	२०	४०	२०	४०
१९	मॅकेनिक ॲग्रीकल्चर मशिनरी	..	९६	१६८	०	२४	९६	१९२
२०	मेकॅनिक कन्झ्युमर इलेक्ट्रॉनिक्स अप्लायन्सेस	..	७२	१२०	०	०	७२	१२०
२१	मेकॅनिक मशीन टूल मेन्टेनन्स	..	८८८	१४१६	२४	४८	९१२	१४६४
२२	मेकॅनिक मोटर व्हेहिकल	..	४१२८	८४२४	२१८४	४४१६	६३१२	१२८४०
२३	ऑपरेटर ॲडव्हान्स मशीन टूल्स	..	१६०	३६८	०	०	१६०	३६८
२४	रंगारी (जनरल)	..	७२०	१५००	४४०	८००	११६०	२३००
२५	प्रशितन व वातानुकुलित टेक्निशियन	..	१९२०	४००८	६२४	१२९६	२५४४	५३०४
२६	टेक्सटाईल्स वेट प्रोसेसिंग टेक्निशियन	..	४०	८०	०	०	४०	८०
२७	एस.सी.व्ही.टी. - आर्किटेक्चरल ड्रॉफ्समन	..	०	०	०	०	०	०
२८	स्पिनिंग टेक्निशियन	..	०	२०	०	०	०	२०
२९	सर्व्हेअर	..	४५६	७९२	४०८	७९२	८६४	१५८४

अभ्यासक्रमनिहाय प्रवेश क्षमतेचा तपशील प्रवेशसत्र २०२३ करिता

अ. क्र.	व्यवसायाचे नाव	प्रवेशसत्र २०२३ करिता शासकीय		प्रवेशसत्र २०२३ करिता अशासकीय औ.प्र. संस्था		एकूण उपलब्ध जागा	एकूण मंजूर प्रवेश क्षमता
	जागा क्षमता	उपलब्ध जागा	मंजूर प्रवेश क्षमता	उपलब्ध जागा	मंजूर प्रवेश क्षमता		
१	२	३	४	५	६	७	८
३०	टेक्निशियन मेकॅट्रॉनिक्स ..	४८	७२	२४	४८	७२	१२०
३१	टेक्निशियन मेडिकल इलेक्ट्रॉनिक्स ..	१४	४८	०	०	२४	४८
३२	टेक्निशियन पॉवर इलेक्ट्रोनिक्स सिस्टिम ..	९६	१६८	२४	४८	१२०	२१६
३३	टेक्सटाईल्स मेकॅट्रॉनिक्स ..	०	०	०	०	०	०
३४	टूल ॲण्ड डायमेकर (डाईज ॲण्ड मोल्ड) ..	३१२	५७६	०	०	३१२	५७६
३५	टूल ॲण्ड डायमेकर (प्रेस टुल्स, जिग्ज ॲण्ड फिक्शर)..	७२०	१२७२	७२	१२०	७९२	१३९२
३६	कातारी ..	२९६०	५८००	५६०	११४०	३५२०	६९४०
३७	विव्हिंग टेक्निशियन ..	२४	४८	०	०	२४	४८
३८	तारतंत्री ..	४२२०	४२००	२७२०	५५२०	६९४०	१३७२०
३९	रबर टेक्निशियन ..	०	०	०	०	०	०
४०	प्रशितन व वातानुकुलित टेक्निशियन डयुअल सिस्टम ट्रेनिंग. ..	९६	१२०	२४	७२	१२०	१९२
४१	इलेक्ट्रीशियन अंडर डयुअल सिस्टम ट्रेनिंग ..	६०	१८०	४०	१४०	१००	३२०
४२	इलेक्ट्रॉनिक्स मेकॅनिक अंडर डयुअल सिस्टम ट्रेनिंग ..	१४४	२४०	२४	७२	१६८	३१२
४३	फीटर अंडर डयुअल सिस्टम ट्रेनिंग ..	६०	२४०	१००	२४०	१६०	४८०
४४	मेकॅनिक मोटार व्हेईकल अंडर डयुअल सिस्टम ट्रेनिंग ..	४८	४८	०	०	४८	४८
४५	टर्नर अंडर डयुअल सिस्टम ट्रेनिंग ..	४०	१००	२०	४०	६०	१४०
४६	मशिनिष्ट अंडर डयुअल सिस्टम ट्रेनिंग ..	४०	१००	२०	४०	६०	१४०
४७	टेक्निशियन पॉवर इलेक्ट्रॉनिक्स सिस्टीम अंडर डयुअल सिस्टम ट्रेनिंग. ..	०	०	०	२४	०	२४
४८	लिफ्ट अँन्ड एस्केलेटर मेकॅनिक अंडर डयुअल सिस्टम ट्रेनिंग. ..	०	०	०	२४	०	२४
४९	ड्राफ्टमन मेकॅनिकल अंडर डयुअल सिस्टम ट्रेनिंग ..	०	२०	०	०	०	२०
५०	वायरमन अंडर डयुअल सिस्टम ट्रेनिंग ..	४०	६०	०	०	४०	६०
५१	ऑपरेटर एडव्हान्स मशिन टूल अंडर डयुअल सिस्टम ट्रेनिंग. ..	१६	१६	०	०	१६	१६
५२	मशिनिस्ट ग्राईंडर अंडर डयुअल सिस्टम ट्रेनिंग ..	२०	२०	०	०	२०	२०
५३	इन्फॉर्मेशन टेक्नॉलॉजी ..	०	०	२४	४८	२४	४८
	एकूण ..	**४३५६८**	**८७२२४**	**४१९३२**	**८४९३२**	**८५५००**	**१७२१५६**
	राज्याची एकूण ..	**९३४८४**	**१३८११६**	**६१३२०**	**१०५१५२**	**१५४८०४**	**२४३२६८**

६. औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थेमध्ये राबविण्यात येणाऱ्या योजना

(१) लोकसेवा केंद्र योजना

बेरोजगारांची समस्या कमी करण्यासाठी देशात सर्वप्रथम महाराष्ट्र शासनाने जुलै २००२ च्या शासन निर्णयान्वये राज्यातील सर्व औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था, शासकीय तांत्रिक विद्यालयांमध्ये लोकसेवा केंद्राची स्थापना करण्यात आली आहे.

सदरील योजनेची ठळक वैशिष्ट्ये पुढीलप्रमाणे आहेत :– या योजनेअंतर्गत प्रशिक्षणार्थ्याला प्रशिक्षण घेण्यासाठी शैक्षणिक अर्हतेची कोणतीही अट नाही, कोणतीही वयोमर्यादा नाही व या योजनेअंतर्गत उमेदवारांना १५ दिवस ते ३ महिन्यांच्या कालावधीचे विविध अल्प मुदतीच्या व्यवसायांचे प्रशिक्षण देण्यात येते. औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांमध्ये लोकसेवा केंद्रासाठी स्वतंत्र कक्षाची स्थापना करून तेथे बाहेरील काम घेण्यासाठी व माहिती देण्यासाठी दूरध्वनी सोयीयुक्त स्वतंत्र कक्ष स्थापन करण्यात आलेला आहे. लोकसेवा केंद्राचा फायदा हा प्रशिक्षण पूर्ण केलेल्या प्रशिक्षणार्थ्यांना त्यांचे काम करण्यासाठी होत असतो. या केंद्रामध्ये नोंदणीकृत उमेदवारांमार्फत विविध कामे करण्यात येत असतात. हे उमेदवार संस्थेतील बेरोजगार असलेले माजी उमेदवार असतात. या उमेदवारांना बाहेरील घेतलेले काम करण्यासाठी संस्थेतील उपलब्ध असलेली यंत्रसामग्री वापरण्यास मुभा असते व मिळालेल्या मोबदल्यापैकी ९० टक्के रक्कम ही उमेदवारांना देण्यात येते व उर्वरित फक्त १० टक्के ओव्हरहेड चार्ज आकारून संस्थेला देण्यात येतो. सद्य:स्थितीत २०१३-१४ पासून योजना राबविण्यात येत नाही.

(२) मागेल त्याला व्यवसाय प्रशिक्षण

जागतिकीकरणामध्ये व्यावसायिक व खुले आर्थिक धोरण भारताने स्वीकारल्यामुळे परदेशातील आंतरराष्ट्रीय कंपन्यांच्या स्पर्धेला सार्वजनिक व खाजगी कंपन्यांना तोंड द्यावे लागत आहे. त्यामुळे कंपन्यांवर मंदीची लाट आली आहे. त्या कारणास्तव रोजगाराच्या संधी कमी होत आहेत. त्यासाठी बेरोजगारीला तोंड देण्यासाठी व बेरोजगारीचे प्रमाण कमी करण्यासाठी स्वयंरोजगार करण्याशिवाय पर्याय उरला नाही. यासाठी शासनाने अनुसूचित जाती, अनुसूचित जमाती, विमुक्त जाती, भटक्या जमाती व विशेष मागास प्रवर्गासाठी मागेल त्याला व्यवसाय प्रशिक्षण योजना सुरू केली आहे. या योजनेअंतर्गत बेरोजगार उमेदवारांना स्वयंरोजगार प्राप्त होण्यासाठी अल्पमुदतीच्या व्यवसायाचे प्रशिक्षण दिले जाते. सद्य:स्थितीत २०१३-१४ पासून सदर योजना चालू नाही.

योजनेची ठळक वैशिष्ट्ये

१. या योजनेअंतर्गत संबंधित उमेदवारांकडून कोणतीही फी आकारली जात नाही.

२. या योजनेअंतर्गत प्रशिक्षणादरम्यान उमेदवारांना रुपये १०० प्रतिमहा विद्यावेतन दिले जाते.

३. सेवा गटातील व्यवसायाचे प्रशिक्षण केलेल्या संबंधित प्रशिक्षणार्थ्यांना रुपये १,०६० किमतीपर्यंतचे टूलकिट्स मोफत देण्यात येते, जेणेकरून सदर उमेदवार स्वयंरोजगार सुरू करून स्वत:च्या पायावर उभे राहतील. त्यामुळे बेरोजगारीचे प्रमाण कमी करण्यास मदत होईल.

वर्ष २०१८-२०१९ मध्ये लाभ घेतलेल्या उमेदवारांची माहिती

(१) अनुसूचित जातीच्या विद्यार्थ्यांची संख्या .. १७१९०

(२) विमुक्त जाती, भटक्या जमाती व विशेष मागास प्रवर्गातील विद्यार्थ्यांची संख्या .. १००२०

(३) आर्टिझन टू टेक्नोक्रॅट

विविध उद्योगधंदे, कारखाने, इन्फॉर्मल सेक्टरमध्ये तसेच व्यक्तिगतरित्या काम करणारे कारागीर अशिक्षित अथवा अल्पशिक्षित असले तरी ते आपल्या व्यवसायातील कामात अतिशय कुशल असतात. अशा कारागिरांची सर्वसाधारण कौशल्ये तपासणी करून त्यांच्या नैपुण्यतेचा दर्जा ठरविणे व त्यांना प्रमाणपत्र देण्याची योजना अस्तित्वात नाही.

औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांमधून उत्तीर्ण झालेल्या उमेदवारांना संबंधित क्षेत्रात पदविका / पदवी संपादन करण्याची इच्छा असूनही अशा सुविधा उपलब्ध नसल्यामुळे त्यांची प्रगतीही मर्यादित राहते.

वरील सर्व मुद्द्यांचा विचार करून अनौपचारिक क्षेत्रातील कुशल कारागीर तसेच औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थेमधून उत्तीर्ण उमेदवारांना सध्याच्या तंत्र / व्यवसाय शिक्षण पद्धतीमध्ये संबंधित व्यवसायामध्ये पदविका / पदवीपर्यंतचे शिक्षण घेण्याची संधी उपलब्ध करून देण्याच्या उद्दिष्टपूर्तीसाठी आर्टिझन टू टेक्नोक्रॅट ही योजना २००५ पासून सुरू करण्यात आली आहे. या योजनेत कौशल्य चाचणीचे एकूण ६ स्तर खालील नमूद केल्याप्रमाणे आहेत :–

अल्पकुशल कारागीर ते अतिकुशल कारागीर

कौशल्य स्तर एक ते चार

प्रथम स्तर	अल्पकुशल कारागीर (Artisen)	अशिक्षित कारागिरांसाठी प्रथम स्तर कौशल्य चाचणी
द्वितीय स्तर	निमकुशल कारागीर (Senior Artisen)	अल्पशिक्षित कारागिरांसाठी द्वितीय स्तर कौशल्य चाचणी
तृतीय स्तर	कुशल कारागीर (Craftsman)	द्वितीय स्तर उत्तीर्ण उमेदवारांसाठी एस.सी.व्ही.टी. परीक्षा
चौथा स्तर उत्तीर्ण	अतिकुशल कारागीर (Master Craftsman)	दहावी उत्तीर्ण / अनुत्तीर्ण उमेदवार तसेच एस. सी. व्ही. टी. उमेदवारांसाठी एस.सी.व्ही.टी. परीक्षा.

तंत्रज्ञ ते विशेष तज्ज्ञ (पाचवा व सहावा स्तर)

पाचवा स्तर परीक्षा (पदविका)	तंत्रज्ञ (Technician)	एस. सी. व्ही. टी. / एस. सी. व्ही. टी. उत्तीर्ण उमेदवारांसाठी व्यवसाय पदविका परीक्षा.
सहावा स्तर	विशेष तज्ज्ञ (Technocrat)	पदविका उत्तीर्ण उमेदवारांसाठी व्यवसाय पदवी परीक्षा.

केंद्र शासन पुरस्कृत विद्यमान शासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांचा आदर्श औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थेमध्ये (Model ITIs) दर्जावाढ करणे (Upgradation of existing Government ITIs into Model ITIs).

प्रकल्पाबाबतची पार्श्वभूमी : स्थानिक उद्योगधंद्यांमध्ये मागणीनुसार औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांमधून देण्यात येणाऱ्या व्यवसाय प्रशिक्षणाची गुणवत्ता वाढ करण्यासाठी व सदर प्रशिक्षणाचा दर्जा उत्कृष्ट होण्यासाठी प्रोत्साहन देण्याकरिता राज्यातील किमान एका विद्यमान शासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थेचा Model ITI म्हणून दर्जावाढ करण्यात येणार आहे. स्थानिक उद्योगधंद्याच्या मागणीनुसार कौशल्ययुक्त मनुष्यबळ उपलब्ध करण्यासाठी प्रशिक्षणामध्ये उत्कृष्ट कामगिरी करणारे केंद्र म्हणून सदर संस्थेचा विकास करणे अपेक्षित आहे.

प्रकल्पाची उद्दिष्टचे : स्थानिक औद्योगिक आस्थापनांसोबत प्रभावी संबंध राखणे.

१. औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थेतील प्रशिक्षण सुविधांचा इष्टतम वापर करण्यासाठी दुसरी व तिसरी पाळी सुरू करणे.

२. औद्योगिक क्षेत्रातील काम करणारे मनुष्यबळाला या संस्थेत प्रशिक्षण घेण्यासाठी आकर्षित करणे.

३. असंघटीत क्षेत्रातील कामगारांना प्रशिक्षण देणे.

योजनेचे स्वरूप : सदर Model ITI ही सर्वोत्कृष्ट कामगिरी करणारी (Showing Best Practices) उच्च दर्जाचे प्रशिक्षण देणारी संस्था तसेच औद्योगिक आस्थापनांसोबत प्रभावी समन्वय स्थापणारी संस्था म्हणून विकसित करावयाची आहे. सदर संस्थेने या योजनेअंतर्गत केलेल्या कामगिरीचे आदर्श कामगिरी म्हणून राज्यातील इतर औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांनी अनुकरण करणे अपेक्षित आहे.

निवड करण्यात आलेल्या Model ITI मध्ये खालीलप्रमाणे महत्त्वाच्या बाबी करणे अपेक्षित आहे.

1. Reassessment of all existing trades and units for their relevance with local market demand.
2. Realignment of offered CTS programmes to industry needs by converting / opening relevent units based on the reassessment exericise.
3. Upgradation of all retained units by provisioning relevant infrastructure and training facilities.
4. Upgradation of overall facilities in the institute including building, library, workshops, computer labs and IT facilities and other infrastructure for hygiene, safety and quality upkeep.
5. Filling up all vacant instructor positions by hiring contractual faculty, if required.

6. Setting up a full-fledged training and placements cell and appointing a full time training and placement officer for liasioning with the industry and generating and converting placement leads.
7. Overhauling the institute management committee and attracting at least one industry house to conduct training programmes in the most popular trade.
8. Creating suitable infrastructure for upgradation of skill of the existing of the existing workforce of the local industrial units and.
9. Carrying out advocacy activities for institute promotion amongst candidates and potential employers by creating websites and holding job fairs.

Model ITI ही योजना औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था, नाशिक येथे राबविण्यास शासन निर्णय क्रमांक, संकीर्ण-३३१५/प्र.क्र.१६/व्यशि-३, दिनांक १३ जुलै २०२१ अन्वये शासनाची मान्यता प्राप्त झाली असून योजना राबविण्याकरिता केंद्र शासनाने विहित केलेल्या Implementation Manual नुसार अंमलबजावणी करण्यात येणार आहे. सदर योजनेमध्ये औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थेत कालबाह्य झालेले व्यवसाय बदलणे तसेच संस्थेच्या व्यवस्थापन समितीच्या सल्ल्यानुसार नवीन व्यवसाय सुरू करणे, अल्पमुदतीचे व्यवसाय राबविणे, टीसीपीसी सेलची स्थापना करणे संस्थेचा दर्जावाढ करणे इ. बाबी अंतर्भूत करण्यात आलेल्या आहेत.

या योजनेमध्ये औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था, नाशिक येथे मे. शरीन ऑटो प्रायव्हेट लिमिटेड, नाशिक या सहयोगी उद्योजकाची निवड करण्यात आली असून निवड करण्यात आलेल्या IMC ला सर्व व्यवसायाच्या उपलब्ध जागाच्या २० टक्के जागावर प्रवेश देण्याचे व फी निश्चित करण्याचे अधिकार राहणार आहेत.

Mode ITI या योजनेची प्रकल्प किंमत रुपये ८.९९ कोटी असून केंद्र व राज्यांचा हिस्सा ७०:३० या प्रमाणात राहणार असून योजनेमध्ये कोणत्याही नियमित पदाची निर्मिती करण्यात येणार नाही.

शासनाने सन २०२२-२३ मध्ये रुपये २.२२ कोटी इतका निधी वितरित केलेला असून माहे सप्टेंबर, २०२३ पर्यंत रुपये १.३४ कोटी इतका खर्च करण्यात आला आहे.

जागतिक बँक सहाय्यित "औद्योगिक मुल्यवृद्धीकरणासाठी कौशल्यांचे बळकटीकरण करणे"

(Skills Strengthening for Industrial Value Enhancement (STRIVE)

प्रकल्पाबाबतची पार्श्वभूमी : भारताची अर्थव्यवस्था जसजशी वाढत आहे तसतशी औद्योगिक आस्थापनांच्या गरजेनुसार जागतिक दर्जाच्या कुशल मनुष्यबळाची मागणी वाढत आहे. तथापि, सद्य:स्थितीत देशातील व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण प्रणालींद्वारे वरीलप्रमाणे कुशल मनुष्यबळाची मागणी पूर्ण होऊ शकत नाही. कुशल मनुष्यबळाची मागणी आणि पुरवठा यामधील तफावत दूर करण्यासाठी व्यवसाय प्रशिक्षणाच्या व्यवस्थापनामध्ये औद्योगिक आस्थापनांचा सक्रिय सहभाग असणे गरजेचे आहे. त्या अनुषंगाने औद्योगिक शिक्षण संस्था तसेच शिकाऊ उमेदवारी अंतर्गत देण्यात येणाऱ्या कौशल्य प्रशिक्षणाची औद्योगिक आस्थापनांच्या गरजेनुसार प्रासंगिकता व कार्यक्षमता वाढविण्याकरिता जागतिक बँक सहाय्यित "औद्योगिक मुल्यवृध्दीकरणासाठी कौशल्यांचे बळकटीकरण करणे" (STIVE) प्रकल्पाची अंमलबजावणी राज्यामध्ये शासन निर्णय दिनांक २२ ऑगस्ट २०१९ अन्वये करण्यात येत आहे.

प्रकल्पाची उद्दिष्ट्ये : औद्योगिक मूल्यवर्धनाकरिता कुशल मनुष्यबळाची निर्मिती करण्यासाठी औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था तसेच शिकाऊ उमेदवारी अंतर्गत देण्यात येणाऱ्या कौशल्य प्रशिक्षणाची औद्योगिक आस्थापनांच्या गरजेनुसार प्रासंगिकता व कार्यक्षमता वाढविणे आणि व्यवसाय प्रशिक्षणाद्वारे कौशल्य प्रशिक्षण प्रदान करण्याची कार्यक्षमता सुधारणा करणे.

योजनेचे स्वरूप : सदर प्रकल्प राबविण्यासाठी देशातील ४०० शासकीय व १०० खाजगी औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांची तसेच १०० Industrial Cluster (IC) यांची निवड करण्यात येणार असून यापैकी महाराष्ट्र राज्यामध्ये सद्य:स्थितीत ७२ शासकीय व ५ खाजगी संस्थांचा तसेच १२ Insustry Clusters चा समावेश करण्यात आला आहे.

STRIVE प्रकल्पाची मे, २०२४ पर्यंत खालील चार घटकांमध्ये राज्यात अंमलबजावणी करण्यात येणार आहे.

a. औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थेच्या कार्यक्षमतेत सुधारणा करणे.

b. औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था व शिकाऊ उमेदवारी प्रशिक्षणासाठी राज्याची क्षमता वाढविणे.

C. औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था व शिकाऊ उमेदवारी अंतर्गत प्रशिक्षणाची व ज्ञानार्जनाची क्षमता वाढविणे.

d. शिकाऊ उमेदवारी प्रशिक्षण योजनेचा दर्जा व व्याप्ती वाढविणे.

या प्रकल्पाची अंमलबजावणी राज्य सरकार, औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था, Centrally Funded Institute (CFI), Industrial Cluster (IC) यांच्या माध्यमातून केंद्र शासनाच्या कौशल्य विकास व उद्योजकता, मंत्रालय यांचेद्वारे करण्यात येणार आहे.

सदर प्रकल्पासाठी रुपये १९४.७३ कोटी इतका खर्च अपेक्षित असून केंद्र शासनाकडून १०० टक्के निधी उपलब्ध होणार आहे.

या प्रकल्पाद्वारे राज्यामधील प्रशिक्षण संस्थांतील सुविधांचा दर्जावाढ, माहिती तंत्रज्ञानावर आधारित सुविधांचे अद्ययावतीकरण, शिकाऊ उमेदवारी योजनेंतर्गत रोजगाराच्या संधीमध्ये वाढ इत्यादी सर्व घटकांमध्ये सकारात्मक वाढ करण्यात येणार आहे.

एकूण प्रकल्प किंमत : **(रु. कोटीत)**

अ. क्र.	प्रकल्पातील घटक	प्रकल्पाचा तपशील	प्रकल्प निधी	वितरित निधी	दिनांक ३१.१०.२०२३ पर्यंत झालेला खर्च	केंद्र शासनास सादर केलेली उपयोगिता प्रमाणपत्रे
१	२	३	४	५	६	७
१	औद्योगिक प्रशिक्षण क्षमतेच्या कार्यक्षमतेत सुधारणा करणे. (RA-१)	प्रकल्पांतर्गत समाविष्ट औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांना दर्जावाढ करण्याकरिता निधी प्राप्त होणार आहे.	१५३.०९	६९.४५	५६.०४	५४.२७
२	औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था व शिकाऊ उमेदवारी प्रशिक्षणासाठी राज्याची क्षमता वाढविणे. (RA-२)	औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था व शिकाऊ उमदेवारी प्रशिक्षणासाठी राज्याची क्षमता वाढविण्यासाठी रूपये २९.०० कोटी इतका निधी राज्यास प्राप्त होणार आहे.	२९.००	११.७०	७.८४	७.७१
३	शिकाऊ उमेदवारी प्रशिक्षण योजनेचा दर्जा व व्याप्ती वाढविणे. (RA-४)	प्रत्येक Industrial Cluster करिता रुपये १.०० कोटी याप्रमाणे एकूण रुपये १२.०० कोटी निधी प्राप्त होणार आहे.	१२.००	१.२०	१.६३	०.९१
४	राज्य शिकाऊ उमेदवारी नियंत्रण कक्ष (SAMC).	सदर कक्षाच्या मानधन व इतर खर्चासाठी आवश्यक निधी केंद्र शासनाकडून प्राप्त होणार आहे.	०.३८	०.३८	०.१७	०.०९
५	राज्य प्रकल्प अंमलबजावणी कक्ष (SPIU).	सदर कक्षाच्या मानधन व इतर खर्चासाठी आवश्यक निधी केंद्र शासनाकडून प्राप्त होणार आहे.	०.२६	०.२०	०.१७	०.११
		एकूण प्रकल्प निधी ..	**१९४.७३**	**८२.९३**	**६५.८५**	**६३.०९**

प्रकल्पाची सद्य:स्थिती :

Result Area 1 : औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थेच्या कार्यक्षमतेत सुधारणा करणे.

प्रकल्पांतर्गत निवड करण्यात आलेल्या ७२ शासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था व ४ खाजगी औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था यांना Result Area - 1 अंतर्गत केंद्र शासनाकडून रुपये ६९.४५ कोटी इतका निधी प्राप्त झालेला असून दिनांक ३१ ऑक्टोबर २०२३ पर्यंत रुपये ५६.०४ कोटी इतका निधी खर्च करण्यात आला आहे.

Result Area 2 : औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था व शिकाऊ उमेदवारी प्रशिक्षणासाठी राज्याची क्षमता वाढविणे.

Result Area 2 अंतर्गत खालीलप्रमाणे विकासात्मक कामे करण्यात आलेली आहेत.

खालील आस्थापनांमध्ये राजपत्रित अधिकारी व निदेशक यांना प्रशिक्षण देण्यात आले आहे.

Sr.No. 1	Name of Training Instutute 2	Officers / Instructors 3
1	Yashada, Pune	485
2	Ordnance Factories Institute of Learning, Ambernath	135
3	Dr. Panjabrao Deshmukh Prabodhini, Amravati	43
4	L & T Skill Academy, Mumbai	1105
5	Lalji Mehrotra Pvt. ITI, Jogeshwari	22
	Total ..	**1790**

सद्य:स्थितीतील प्रशिक्षणाच्या पद्धतीत आधुनिक तंत्रज्ञानाचा वापर करून प्रशिक्षणात नवीन साधनांचा वापर करणे काळाची गरज आहे. औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांमध्ये दृकश्राव्य माध्यमाद्वारे व्यवसाय अभ्यासक्रमांचे प्रशिक्षण देण्याकरिता 3 Dimensional Visual Teaching Content Software चा वापर करणे शक्य आहे. यासाठी राज्यातील Electrician व Electronics Mechanic या व्यवसायाच्या अनुक्रमे एकूण ३०४ व १५७ औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांसाठी, ३-Dimensional Visual Teaching Content Software जागतिक बँक सहाय्यित STRIVE प्रकल्पांतर्गत Result Area 2 अंतर्गत खरेदी करण्यात आली. (Electrician एकूण तुकड्या ६७०, प्रशिक्षणार्थी १४०७० व Electronics Mechanic एकूण तुकड्या ३५५, प्रशिक्षणार्थी ७०९८) यांना उत्तम प्रशिक्षणासाठी उपयोग होणार आहे.

केंद्र शासनाकडून Result Area-2 अंतर्गत रुपये ११.७० कोटी इतका निधी प्राप्त झालेला असून दिनांक ३१ ऑक्टोबर २०२३ पर्यंत रुपये ७.८४ कोटी इतका प्रत्यक्ष खर्च करण्यात आला आहे.

Result Area 4 : शिकाऊ उमेदवारी प्रशिक्षण योजनेचा दर्जा व व्याप्ती वाढविणे.

राज्यातील MSME ओदयोगिक आस्थापनांमध्ये शिकाऊ उमेदवारी प्रशिक्षण योजनेचा विस्तार होण्याकरिता Industry Clusters यांना प्रत्येकी रुपये १.०० कोटी इतका निधी प्रकल्पांतर्गत प्राप्त होणार आहे.

प्रकल्पांतर्गत निवड करण्यात आलेल्या ३ Industry Clusters यांना Result Area-4 अंतर्गत केंद्र शासनाकडून रुपये १.२० कोटी इतका निधी प्राप्त झालेला असून दिनांक ३१ ऑक्टोबर २०२३ पर्यंत रुपये १.६३ कोटी इतका निधी खर्च करण्यात आला आहे.

पहिल्या टप्प्यात चेंबर्स ऑफ मराठवाडा इंडस्ट्री ॲण्ड कल्चर, औरंगाबाद व दुसऱ्या टप्प्यात अहमदनगर ऑटो ॲण्ड इंजिनिअरींग असोशिएशन, अहमदनगर व देवगिरी इलेक्ट्रॉनिक्स क्लस्टर प्रायव्हेट लिमिटेड, औरंगाबाद या Industry Clusters ची निवड करण्यात आली आहे. तसेच तिसऱ्या टप्प्यात ९ Industry Clusters चा समावेश करण्यात आलेला आहे. सद्य:स्थितीत एकूण १२ Industry Clusters कार्यान्वित आहेत.

राज्य शिकाऊ उमेदवारी नियंत्रण कक्ष (SAMC) : सदर कक्षासाठी नियुक्त करण्यात आलेल्या सल्लागारांच्या मानधन व इतर खर्चासाठी निधी केंद्र शासनाकडून रुपये ३७.८३ लक्ष प्राप्त झाला आहे. त्यापैकी दिनांक ३१ ऑक्टोबर २०२३ पर्यंत रुपये १७.०० लक्ष इतका प्रत्यक्ष खर्च करण्यात आला आहे.

राज्य प्रकल्प अंमलबजावणी कक्ष (SPIU) : राज्यामध्ये STRIVE प्रकल्पाची अंमलबजावणी करण्यासाठी सदर कक्षाची स्थापना करण्यात आली आहे. सदर कक्षासाठी नियुक्त करण्यात आलेल्या सल्लागारांच्या मानधन व इतर खर्चासाठी आवश्यक निधी केंद्र शासनाकडून प्राप्त होणार आहे. या अंतर्गत केंद्र शासनाकडून रुपये २०.०० लक्ष इतका निधी प्राप्त झाला असून दिनांक ३१ ऑक्टोबर २०२३ पर्यंत रुपये १७.०० लक्ष इतका प्रत्यक्ष खर्च करण्यात आला आहे.

केंद्र शासन पुरस्कृत विद्यमान शासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांचा आदर्श औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थेमध्ये (Model ITIs) दर्जावाढ करणे (Upgradation of existing Government ITIs into Model ITIs).

प्रकल्पाबाबतची पार्श्वभूमी : स्थानिक उद्योगधद्यांमध्ये मागणीनुसार औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांमधून देण्यात येणाऱ्या व्यवसाय प्रशिक्षणाची गुणवत्ता वाढ करण्यासाठी व सदर प्रशिक्षणाचा दर्जा उत्कृष्ट होण्यासाठी प्रोत्साहन देण्याकरिता राज्यातील किमान एका विद्यमान शासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थेचा Model ITI म्हणून दर्जावाढ करण्यात येणार आहे. स्थानिक उद्योगधंद्यांच्या मागणी कौशल्ययुक्त मनुष्यबळ उपलब्ध करण्यासाठी प्रशिक्षणामध्ये उत्कृष्ट कामगिरी करणारे केंद्र म्हणून सदर संस्थेचा विकास करण अपेक्षित आहे.

प्रकल्पाची उद्दिष्ट्ये : स्थानिक औद्योगिक आस्थापनांसोबत प्रभावी संबंध राखणे.

१. औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थेतील प्रशिक्षण सुविधांचा इष्टतम वापर करण्यासाठी दुसरी व तिसरी पाळी सुरू करणे.

२. औद्योगिक क्षेत्रातील काम करणारे मनुष्यबळाला या संस्थेत प्रशिक्षण घेण्यासाठी आकर्षित करणे.

३. असंघटीत क्षेत्रातील कामगारांना प्रशिक्षण देणे.

योजनेचे स्वरूप : सदर Model ITI ही सर्वोत्कृष्ट कामगिरी करणारी (Showing Best Practices) उच्च दर्जाचे प्रशिक्षण देणारी संस्था तसेच आद्यौगिक आस्थापनांसोबत प्रभावी समन्वय स्थापणारी संस्था म्हणून विकसित करावयाची आहे. सदर संस्थेने या योजनेअंतर्गत केलेल्या कामगिरीचे आदर्श कामगिरी म्हणून राज्यातील इतर औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांनी अनुकरण करणे अपेक्षित आहे.

निवड करण्यात आलेल्या Model ITI मध्ये खालील प्रमाणे महत्त्वाच्या बाबी करणे अपेक्षित आहे.

1. Reassessment of all existing trades and units for their relevance with local market demand.
2. Realignment of offered CTS programmes to industry needs by converting / opening relevent units based on the reassessment exericise.
3. Upgradation of all retained units by provisioning relevant infrastructure and training facilities.
4. Upgradation of overall facilities in the institute including building, library, workshops, computer labs and IT facilities and other infrastructure for hygiene, safety and quality upkeep.
5. Filling up all vacant instructor positions by hiring contractual faculty, if required.
6. Setting up a full-fledged training and placements cell and appointing a full time training and placement officer for liasioning with the industry and generating and converting placement leads.
7. Overhauling the institute management committee and attracting at least one industry house to conduct training programmes in the most popular trade.
8. Creating suitable infrastructure for upgradation of skill of the existing of the existing workforce of the local industrial units and
9. Carrying out advocacy activities for institute promotion amongst candidates and potential employers by creating websites and holding job fairs.

Model ITI ही योजना औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था, नाशिक येथे राबविण्यास शासन निर्णय क्रमांक, संकीर्ण-३३१५/प्र.क्र.१६/व्यशि-३, दिनांक १३ जुलै २०२१ अन्वये शासनाची मान्यता प्राप्त झाली असून योजना राबविण्याकरिता केंद्र शासनाने विहित केलेल्या Implementation Manual नुसार अंमलबजावणी करण्यात येणार आहे. सदर योजनेमध्ये औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थेत कालबाह्य झालेले व्यवसाय बदलणे तसेच संस्थेच्या व्यवस्थापन समितीच्या सल्ल्यानुसार नवीन व्यवसाय सुरू करणे, अल्पमुदतीचे व्यवसाय राबविणे, टीसीपीसी सेलची स्थापना करणे संस्थेचा दर्जावाढ करणे इ. बाबी अंतर्भूत करण्यात आलेल्या आहेत.

या योजनेमध्ये औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था, नाशिक येथे मे. शरीन ऑटो प्रायव्हेट लिमिटेड, नाशिक या सहयोगी उद्योजकाची निवड करण्यात आली असून निवड करण्यात आलेल्या IMC ला सर्व व्यवसायाच्या उपलब्ध जागांच्या २० टक्के जागावर प्रवेश देण्याचे व फी निश्चित करण्याचे अधिकार राहणार आहेत.

Mode ITI या योजनेची प्रकल्प किंमत रुपये ८.९९ कोटी असून केंद्र व राज्यांचा हिस्सा ७० : ३० या प्रमाणात राहणार असून योजनेमध्ये कोणत्याही नियमित पदाची निर्मिती करण्यात येणार नाही.

शासनाने सन २०२२-२३ मध्ये रुपये २.२२ कोटी इतका निधी वितरित केलेला असून माहे सप्टेंबर, २०२३ पर्यंत रुपये १.३४ कोटी इतका खर्च करण्यात आला आहे.

(केंद्र शासन पुरस्कृत) पब्लिक प्रायव्हेट पार्टनरशिप योजनेद्वारे देशातील १३९६ शासकीय औ. प्र. संस्थांचा दर्जावाढ करणे.

औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांमधून दिले जाणारे प्रशिक्षण कारखान्यातील तंत्रज्ञानाच्या गरजेशी सुसंगत होण्यासाठी व कौशल्ययुक्त जागतिक दर्जाचे मनुष्यबळ निर्माण करण्यासाठी कारखाने / औद्योगिक संघटना यांच्या सहकार्याने केंद्र शासनाने सन २००७-०८ पासून ते सन २०११-१२ पर्यंत खाजगी उद्योगाच्या सहभागाने (पब्लिक प्रायव्हेट पार्टनरशिपद्वारे) औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांचा दर्जावाढ केंद्र शासनाच्या मार्गदर्शक सूचनेनुसार करण्यात आलेला आहे.

शासन निर्णय क्रमांक आयटीआय २००७/१६२/०७/व्यशि-२, दिनांक ३१ डिसेंबर २००७ अन्वये सन २००७-०८ पासून सदर योजनेची अंमलबजावणी महाराष्ट्र राज्यात केलेली आहे.

योजनेची उद्दिष्टे :

सदर योजनेत सन २००७-०८ ते २०११-१२ या कालावधीत महाराष्ट्र राज्यातील २५० औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांचा समावेश करण्यात आलेला आहे.

राज्यात २५० औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थेत विविध खाजगी औद्योगिक आस्थापना कार्यरत असून टाटा इंडस्ट्रीज, रिलायन्स इंडस्ट्रीज लिमिटेड, महिंद्रा ॲण्ड महिंद्रा, जे. एस. डब्ल्यू. इंडस्ट्रिज लिमिटेड, भारत फोर्ज लिमिटेड, एल ॲण्ड टी इंडिया, किर्लोस्कर इंडस्ट्रीज, वॉकॉर्ड लिमिटेड, रेमंड लिमिटेड इत्यादी नामांकित आस्थापनांची सहयोगी उद्योजक म्हणून सहभाग मिळालेला आहे.

१. देशातील कुशल मनुष्यबळाचे प्रमाण ५ टक्क्यावरून ५० टक्क्यांपर्यंत वाढविणे.

२. औद्योगिक आस्थापनांना त्यांच्या गरजेनुसार लागणारे मनुष्यबळ तयार करून पुरविणे.

३. व्यवसाय कौशल्यांची कक्षा (Universe of Knowledge) वाढवून जागतिक दर्जाचे मनुष्यबळ तयार करणे.

४. औद्योगिक आस्थापनांच्या सहभागातून औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांच्या मूलभूत सुविधांमध्ये वाढ करणे.

योजनेची वैशिष्ट्ये :

१. योजनेंतर्गत प्रत्येक औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थेकरिता एका Industry Partner ची सहयोगी उद्योजक म्हणून निवड केली जाते.

२. Industry Partner च्या अध्यक्षतेखाली संस्था व्यवस्थापन समिती (IMC) स्थापना करण्यात येते.

३. सदर संस्था व्यवस्थापन समितीमध्ये एकूण ११ सदस्य असतात. त्यापैकी Industry Partner किंवा Industry Partner परिसरातील अन्य चार Industry Partner सभासद असतात तसेच शासनाचे सहा प्रतिनिधी असून प्राचार्य हे सदस्य सचिव आहेत.

४. संबंधित Industry Partner (IMC अध्यक्ष), राज्य व केंद्र शासन यांच्यात त्रिपक्षीय सामंजस्य करार केला जातो.

५. संस्था व्यवस्थापन समितीने संस्था विकास आराखडा Institute Development Plan (IDP) तयार करावयाचा असून त्यामध्ये पुढील पाच वर्षाच्या आर्थिक गरजा व गुणवत्ता प्रगती निकषांचा समावेश करावयाचा आहे.

६. संस्था व्यवस्थापन समिती (IMC) ला संस्था नोंदणी अधिनियम, १८६० अंतर्गत नोंदणी करून मुंबई सार्वजनिक विश्वस्त व्यवस्था अधिनियम, १९५० अंतर्गत नोंदणी करावयाची आहे.

७. संस्था व्यवस्थापन समितीच्या नावाने संस्थेजवळील राष्ट्रीयकृत बँकेत खाते उघडावयाचे असून आयकर विभागाकडून TAN व PAN क्रमांक प्राप्त करून घेणे आवश्यक आहे.

८. संस्था व्यवस्थापन समिती (IMC) ला आर्थिक व शैक्षणिक स्वायत्ता देण्यात आलेली आहे.

९. संस्था व्यवस्थापन समिती (IMC) ला राज्य शासनाने ठरवून दिलेले प्रवेशशुल्क आकारून २० टक्के प्रवेश करण्याचे अधिकार प्रदान करण्यात आलेले आहेत.

१०. राज्य सुकाणू समिती State Steering Committee (SSC) व राष्ट्रीयकृत सुकाणु समितीने National Steering Committee (NSC) IDP व MoA ला मान्यता दिल्यानंतर संस्था व्यवस्थापन समितीच्या बँक खात्यात प्रत्येकी रुपये २.५० कोटी असे २५० औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांच्या व्यवस्थापन समितीच्या बँक खात्यात एकूण रुपये ६२५.०० कोटी बिनव्याजी कर्ज रक्कम केंद्र शासनाकडून जमा करण्यात आलेले होते.

११. सदर बिनव्याजी कर्जाची परतफेड ११ व्या वर्षापासून ३० वर्षापर्यंत २० हप्त्यात संस्था व्यवस्थापन समितीने केंद्र शासनास परत करावयाची आहे.

१२. संस्था व्यवस्थापन समितीतर्फे संस्थेत विविध उपक्रम राबवून महसूल वाढवावयाचा आहे.

१३. संस्थेचा सर्वंकष दर्जावाढ किंवा CoE सुरू करून गुणात्मक विकास करावयाचा आहे.

पब्लिक प्रायव्हेट पार्टनरशिप योजनेअंतर्गत समाविष्ट संस्था

एकूण उद्दिष्ट	साध्य					एकूण
२००७-०८ ते २०११-१२	२००७-०८	२००८-०९	२००९-१०	२०१०-११	२०११-१२	
२५०	६२	५५	६०	२९	४४	२५०

केंद्र शासनाकडून पब्लिक प्रायव्हेट पार्टनरशिप योजनेअंतर्गत औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थेला प्राप्त झालेला निधी (रुपये कोटी)

२००७-०८		२००८-०९		२००९-१०		२०१०-११		२०११-१२		एकूण संस्था	एकूण निधी
संस्था	निधी	संस्था	निधी	संस्था	निधी	संस्था	निधी	संस्था	निधी		
६२	१५५	५५	१३७.५	६०	१५०	२९	७२.५	४४	११०	२५०	६२५

पब्लिक प्रायव्हेट पार्टनरशिपअंतर्गत औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांचा प्रगती अहवाल

अ. क्र.	प्रादेशिक कार्यालयाचे नाव	एकूण संस्था	प्राप्त बिनव्याजी कर्ज	दि. ३१.८.२०२३ अखेरचा खर्च	केंद्र शासनास परत केलेले बिनव्याजी कर्ज	शिल्लक निधी
१	२	३	४	५	६	७
१	मुंबई	३६	९०००	१८६६.९६	१२७५.००	१८६६२.११
२	पुणे	३९	९७५०	५६४८.५८	१७७५.००	१५३३३.४५
३	नाशिक	४०	१००००	४९७४.३४	१७५०.००	१७०४२.४६
४	औरंगाबाद	४९	१२२५०	४४७९.०९	१९००.००	२२१४४.९९
५	अमरावती	४२	१०५००	६५५०.७१	२०६२.५०	१५५८०.७८
६	नागपूर	४४	११०००	५९६५.७७	१८८७.५०	१५८३६.४८
	एकूण ..	**२५०**	**६२५००**	**२९४५५.४५**	**१०६५.००**	**१०४६००.२८**

पब्लिक प्रायव्हेट पार्टनरशिपअंतर्गत सन २००७-२००८ मध्ये समाविष्ट संस्था

अ. क्र.	औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थेचे नाव	उद्योग समूहाचे नाव		दर्जावाढ / सीओई सेक्टर
१	२	३		४
	मुंबई विभाग			
१	बोरिवली	महेंद्र ॲन्ड महेंद्र लिमिटेड (ऑटोमोटिव्ह विभाग)	..	दर्जावाढ
२	शहापूर	जेएसडब्ल्यू स्टील लिमिटेड, शहापूर, ठाणे	..	दर्जावाढ
३	बेलापूर	दास ऑफ शोअर इंजिनिअरिंग प्रा. लि., बेलापूर, नवी मुंबई	..	दर्जावाढ
४	फोंडाघाट	मे. सापळे ऑटो सर्व्हिसेस प्रा. लि., फोंडाघाट	..	दर्जावाढ
	नाशिक विभाग			
५	नाशिक (मु.)	रिलायन्स इलेक्ट्रॉनिक्स, नाशिक	..	दर्जावाढ
६	सिन्नर	एसएमपी ऑटोटेक प्रा. लि., अंबड, नाशिक	..	दर्जावाढ
७	चांदवड	कैलास ट्रीटमेंट, पंचवटी, नाशिक	..	दर्जावाढ
८	सटाणा	युती टेक्सटाईल प्रायव्हेट लिमिटेड, मालेगाव	..	दर्जावाढ
९	निफाड	सुशील ग्रेम्स एक्स्पोर्ट कंपनी, निफाड	..	दर्जावाढ
१०	येवला	श्री गणेश होन्डा एजन्सीज	..	दर्जावाढ
११	अक्कलकुवा	टेक्नोफ्रब इंजिनिअरिंग, धुळे	..	दर्जावाढ
१२	पारोळा	स्टार फॅब्रिकेटर्स प्रायव्हेट लिमिटेड, एमआयडीसी	..	दर्जावाढ
१३	जामनेर	कमल डाईज आणि इंजिनिअरिंग वर्क्स, जळगाव	..	दर्जावाढ
१४	श्रीगोंदा	मायक्रोटेक इंडस्ट्रिज, अहमदनगर	..	दर्जावाढ
१५	नेवासा	M/s. स्वस्तिक डगस्टन इंडस्ट्रिज, श्रीरामपूर	..	दर्जावाढ
१६	पाथर्डी	लार्सन ॲन्ड टुब्रो लि., अहमदनगर	..	दर्जावाढ
१७	शिरपूर	प्रियदर्शनी सहकारी सूतगिरणी, शिरपूर	..	दर्जावाढ

[(मु.)-मुलींची, (आ.)-आदिवासी, (*)-अल्पसंख्याक]

पब्लिक प्रायव्हेट पार्टनरशिपअंतर्गत सन २००७-२००८ मध्ये समाविष्ट संस्था--चालू

अ. क्र.	औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थेचे नाव	उद्योग समूहाचे नाव		दर्जावाढ / सीओई सेक्टर
१	२	३		४
	पुणे विभाग			
१८	औंध-पुणे (मु.)	महिंद्रा हेवी इंजि. लिमिटेड, पुणे	..	दर्जावाढ
१९	दौंड (वरवंड)	विशय कॉम्पोनन्टस्, पुणे	..	दर्जावाढ
२०	पुरंदर (सासवड)	एक्सपोर्टशिअल इंजि. प्रा. लि.	..	दर्जावाढ
२१	खेड	भारत फोर्ज इंडिया लिमिटेड, पुणे	..	दर्जावाढ
२२	शिरूर	बुर्काडट कॉम्प्रेशन्स प्रा. लि., कोंढापुरी, पुणे	..	दर्जावाढ
२३	पंढरपूर	मे. कोठारी ॲग्रोटेक प्रा. लि., मोहोळ, जि. सोलापूर	..	दर्जावाढ
२४	मंगळवेढा	M/s. प्रिसिजन कम शाफ्ट लि., चिंचोली, सोलापूर	..	दर्जावाढ
२५	विटा	किर्लोस्कर ब्रदर्स लिमिटेड, किर्लोस्करवाडी	..	दर्जावाढ
२६	वाई	गरवारे वॉल रोप्स लि., वाई	..	दर्जावाढ
२७	दहिवडी (माण)	केबॉवेट इंजिनिअरिंग प्रा. लि., सातारा	..	दर्जावाढ
	छ. संभाजीनगर विभाग			
२८	औरंगाबाद (मुलींची) *	वोक्हार्ट बायोटेक, वाळूज, संभाजीनगर	..	दर्जावाढ
२९	अंबड	एनआरबी बेअरिंग लिमिटेड, जालना	..	दर्जावाढ
३०	बदनापूर	ॲप्रोकॉप इंजिनिअरिंग प्रा.लि.	..	दर्जावाढ
३१	भोकरदन	विश्व टुलिंग सिस्टीम, संभाजीनगर	..	दर्जावाढ
३२	परळी-वैजनाथ *	लक्ष्मी कॉटस्पीन लि.	..	दर्जावाढ
३३	आष्टी	एन्डुरन्स टेक्नॉलॉजी प्रा. लि., संभाजीनगर	..	दर्जावाढ
३४	बसमतनगर	सन्मान ग्रुप ऑफ इंडस्ट्रीज, (MIDC) वाळूज, संभाजीनगर	..	दर्जावाढ
३५	धर्माबाद	जैन डायमंड टूल्स प्रा. लिमिटेड, संभाजीनगर	..	दर्जावाढ
३६	भोकर	श्रावण इलेक्ट्रीकल्स लिमिटेड, नांदेड	..	दर्जावाढ
३७	भूम	ट्रेन्ड इलेक्ट्रॉनिक्स, संभाजीनगर	..	दर्जावाढ
३८	कळंब	व्हिडिओकॉन इंडस्ट्रिज लिमिटेड, संभाजीनगर	..	दर्जावाढ
३९	परांडा	मोईकर उद्योग समूह, मोहा, ता. कळंब, जि. उस्मानाबाद	..	दर्जावाढ
४०	लातूर (मु.) *	सिल्व्हर ओक होम अलायन्सेस प्रा. लि., प्रतापनगर, संभाजीनगर	..	दर्जावाढ
४१	अहमदपूर	जैन डायमंड टूल्स, संभाजीनगर	..	दर्जावाढ
	अमरावती विभाग			
४२	अमरावती (मु.) *	हॉटेल श्रीपाद कॉन्टिनेन्टल, अमरावती	..	दर्जावाढ
४३	मोशी *	जे. एस. डब्ल्यू. कोरडे प्रॉडक्ट, लि.	..	दर्जावाढ
४४	मोझरी	सन पेड इंडस्ट्री, एम.आय.डी.सी., अमरावती	..	दर्जावाढ
४५	नांदगाव-खांडेश्वर	कस्तुरी मेटलर्स प्रा. लि.	..	दर्जावाढ
४६	धारणी	मेसर्स पटेल स्टेनक्रशर, बसपानी, अमरावती	..	दर्जावाढ

[(मु.)-मुलींची, (आ.)-आदिवासी, (*)-अल्पसंख्याक]

पब्लिक प्रायव्हेट पार्टनरशिपअंतर्गत सन २००७-२००८ मध्ये समाविष्ट संस्था--चालू

अ. क्र.	औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थेचे नाव	उद्योग समूहाचे नाव		दर्जावाढ / सीओई सेक्टर
१	२	३		४
	अमरावती विभाग--चालू			
४७	गुंज (महागाव)	रेमंड युको डेनीम प्रा. लिमिटेड, यवतमाळ	..	दर्जावाढ
४८	पुसद *	रेमंड युको डेनीम प्रा. लिमिटेड, यवतमाळ	..	दर्जावाढ
४९	उमरखेड	रेमंड युको डेनीम प्रा. लिमिटेड, यवतमाळ	..	दर्जावाढ
५०	अकोला (मु.) *	जे. एस. कॉर्पोरेशन, अकोला	..	दर्जावाढ
५१	मंगळुरपीर *	जे. एस. कॉर्पोरेशन, अकोला	..	दर्जावाढ
	नागपूर विभाग			
५२	सावनेर	कॅन ग्रुप ऑफ इंडस्ट्रीज, माणगाव, नागपूर रोड, सावनेर	..	दर्जावाढ
५३	देवरी	अशोक लेलँड लिमिटेड, भंडारा	..	दर्जावाढ
५४	सालेकसा	आदाणी पॉवर, महाराष्ट्र लिमिटेड	..	दर्जावाढ
५५	तिरोडा	अदानी पॉवर महाराष्ट्र प्रा. लिमिटेड	..	दर्जावाढ
५६	भंडारा (मु.)	सनफ्लॅग स्टील इंडस्ट्रिज, भंडारा	..	दर्जावाढ
५७	तुमसर	सनफ्लॅग स्टील इंडस्ट्रिज, भंडारा	..	दर्जावाढ
५८	साकोली	अशोक लेलँड लिमिटेड, भंडारा	..	दर्जावाढ
५९	ब्रह्मपुरी	सी. एफ. पी., चंद्रपूर	..	दर्जावाढ
६०	सिंदेवाही	मायक्रोप्लास्ट पॉलिटेक्स इंडस्ट्रीज प्रा. लि., जि. नागपूर	..	दर्जावाढ
६१	विसोरा	पी. व्ही. टेक्सटाईल जाम, समुद्रपूर	..	दर्जावाढ
६२	देसाईगंज	ए. ए. एनर्जी लि.,	..	दर्जावाढ

पब्लिक प्रायव्हेट पार्टनरशिपअंतर्गत सन २००८-२००९ मध्ये समाविष्ट संस्था

अ. क्र.	औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थेचे नाव	उद्योग समूहाचे नाव		दर्जावाढ / सीओई सेक्टर
१	२	३		४
	मुंबई विभाग			
१	अंधेरी	किस्टोन रिअल्टर, मुंबई	..	दर्जावाढ
२	मुरबाड	जे. एम. एस. स्टील, ठाणे	..	दर्जावाढ
३	कर्जत	किस्टोल रिअल्टर, मुंबई	..	दर्जावाढ
४	पेण	M/s. जे. एस. डब्ल्यू. स्टील लि., पेण	..	दर्जावाढ
५	उरण	ट्रस्ट जे. एन. पी. टी., उरण	..	दर्जावाढ
६	श्रीवर्धन *	M/s. जे. एस. डब्ल्यू. इस्पात इंडस्ट्रीज लि., डोळवी, पेण	..	दर्जावाढ
७	अलिबाग	जे. एस. डब्ल्यू. स्टील इंडस्ट्री, पेण	..	दर्जावाढ
८	मुरूड	जे. एस. डब्ल्यू. इस्पित इंडस्ट्री, पेण	..	दर्जावाढ
९	मंडणगड	जे. एस. डब्ल्यू. स्टील इंडस्ट्री, पेण	..	दर्जावाढ
१०	रत्नागिरी (मु.) *	फिनोलेक्स इंडस्ट्रिज लिमिटेड, रत्नागिरी	..	दर्जावाढ
११	राजापूर	न्यूक्लीअर पॉवर कॉर्पोरेशन ऑफ इंडिया लि.	..	दर्जावाढ
१२	मालवण	निर्माण रिअल्टर ॲण्ड डेव्हलपर्स	..	दर्जावाढ

[(मु.)-मुलींची, (आ.)-आदिवासी, (*)-अल्पसंख्याक]

पब्लिक प्रायव्हेट पार्टनरशिपअंतर्गत सन २००८-२००९ मध्ये समाविष्ट संस्था--चालू

अ. क्र.	औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थेचे नाव	उद्योग समूहाचे नाव		दर्जावाढ / सीओई सेक्टर
१	२	३		४
	पुणे विभाग			
१३	वेल्हे	M/s. एम्युनिमेटी निरमन, प्रा. लि., पुणे	..	दर्जावाढ
१४	शिराळा	हायस्पीड रबर प्रा. लि., इस्लामपूर	..	दर्जावाढ
१५	आटपाडी	किर्लोस्कर ब्रदर्स, सांगली	..	दर्जावाढ
१६	सोलापूर (मु.)	सागर क्रिऐशन, सोलापूर	..	ॲपरल
१७	मंद्रुप	लोकमंगल उद्योग समूह, सोलापूर	..	दर्जावाढ
१८	कुर्डूवाडी	प्रभू रॉकशेप मशिनरी प्रा. लि., सोलापूर	..	दर्जावाढ
१९	सांगोला	लोकमंगल उद्योग समूह	..	दर्जावाढ
२०	शिरोळ	केपीटी इंडस्ट्रीज लि., शिरोळ	..	दर्जावाढ
२१	पाटण	दत्ता टूल्स लि., कराड	..	दर्जावाढ
२२	कोरेगाव	टॉप गिअर ट्रान्समिशन	..	दर्जावाढ
	नाशिक विभाग			
२३	पेठ	रिलायन्स इलेक्ट्रॉनिक्स, अंबड, नाशिक	..	दर्जावाढ
२४	मालेगाव *	एन. बी. शुगर ॲण्ड फार्मास्युटिकल लि., मालेगाव	..	दर्जावाढ
२५	शहादा	सातपुडा सहकारी साखर कारखाना, शहादा	..	दर्जावाढ
२६	अंमळनेर	सुमधू इंजिनिअरिंग इं. लि., जळगाव	..	दर्जावाढ
२७	चाळीसगाव	महाराष्ट्र इर्सेशिअल एक्विपमेंट, धुळे	..	दर्जावाढ
२८	यावल	सोयो सिस्टिम्स लि., जळगाव	..	दर्जावाढ
२९	पारनेर	मयूर इंडस्ट्रिज, अहमदनगर	..	दर्जावाढ
३०	राहुरी	कोहिनूर प्लानेट कन्स्ट्रक्शन प्रा. लि., मुंबई	..	दर्जावाढ
३१	संगमनेर *	इलेक्ट्रॉनिका मशिन टूल्स लि., सिन्नर	..	दर्जावाढ
	छ. संभाजीनगर विभाग			
३२	गंगापूर	एन. आर. बी. बेअरिंग लि. संभाजीनगर रोड, जालना	..	दर्जावाढ
३३	अंबेजोगाई *	नॅचरल शुगर ॲण्ड अलाईड इंडस्ट्रिज प्रा. लि., उस्मानाबाद	..	दर्जावाढ
३४	हिंगोली *	श्री खुराना ट्रॅव्हल्स, हिंगोली	..	दर्जावाढ
३५	उमरगा	प्रगती मोटर्स, तुरोटी, ता. ओमगी, जि. उस्मानाबाद	..	दर्जावाढ
३६	चाकूर	कल्पकला हॅण्डमेड पेपर इंडस्ट्रिज, लातूर	..	दर्जावाढ
३७	रेणापूर	कल्पकला हॅण्डमेड पेपर इंडस्ट्रिज, लातूर	..	दर्जावाढ
	अमरावती विभाग			
३८	भातकुली *	जाधव गिअर्स लि., (एमआयडीसी) अमरावती	..	दर्जावाढ
३९	अचलपूर *	मेसर्स श्री साईनाथ माटारर्स, परतवाडा, अमरावती	..	दर्जावाढ
४०	मूर्तिजापूर *	मेसर्स अनुप इंजिनिअरिंग इंडस्ट्रिज, अकोला	..	दर्जावाढ
४१	चिखली *	जगदंबा इंडस्ट्रीज, चिखली, जि. बुलढाणा	..	दर्जावाढ
४२	मलकापूर *	मेसर्स वीरचंद्र नरसी कॉटन प्रा. लि., मलकापूर	..	दर्जावाढ
४३	शेगाव *	ग्रीन सेन्स एनर्जी सिस्टिम प्रा. लि., (MIDC) वाळूज, संभाजीनगर	..	दर्जावाढ
४४	दिग्रस	रेमन्ड युसीओ डेनिम प्रा. लि., लोहारा, यवतमाळ	..	दर्जावाढ
४५	राळेगाव	मे. रेमॅण्ड युसीओ डेनिम लि., लोहारा, यवतमाळ	..	दर्जावाढ
४६	घाटंजी	मे. रेमॅण्ड युसीओ डेनिम लि., लोहारा, यवतमाळ	..	दर्जावाढ

[(मु.)-मुलींची, (आ.)-आदिवासी, (*)-अल्पसंख्याक]

पब्लिक प्रायव्हेट पार्टनरशिपअंतर्गत सन २००८-२००९ मध्ये समाविष्ट संस्था--चालू

अ. क्र.	औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थेचे नाव	उद्योग समूहाचे नाव		दर्जावाढ / सीओई सेक्टर
१	२	३		४
	नागपूर विभाग			
४७	हिंगणा	एरोकॉम ऑटोमोटिव्ह प्रा. लि., हिंगणा, एमआयडीसी, नागपूर	..	दर्जावाढ
४८	भिवापूर	ॲपेक्स बिल्डर्स ड्रंकी सोल्युशन प्रा. लि., उमरेड	..	दर्जावाढ
४९	पारशिवणी (आ.)	ॲपेक्स बिल्डर्स ड्रंकी सोल्युशन प्रा. लि., उमरेड	..	दर्जावाढ
५०	नरखेड	ओंकार पॉलीप्लास्ट प्रा. लि., मोगरा, नरखेड	..	दर्जावाढ
५१	समुद्रपूर	पी. वी. टेक्सटाईल जाम., ता. समुद्रपूर	..	दर्जावाढ
५२	पवनी	अशोक लेलँड लिमिटेड, भंडारा	..	दर्जावाढ
५३	लाखांदूर	अशोक लेलँड लिमिटेड, भंडारा	..	दर्जावाढ
५४	मोहाडी	सन फ्लॅग आयर्न ॲण्ड स्टील कं., भंडारा	..	दर्जावाढ
५५	अर्जुनीमोरगाव	डीलाइट इंडस्ट्रिज, भंडारा	..	दर्जावाढ

पब्लिक प्रायव्हेट पार्टनरशिपअंतर्गत सन २००९-२०१० मध्ये समाविष्ट संस्था

जिल्ह्याचे नाव	अ. क्र.	औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थेचे नाव	सहयोगी उद्योगसमूहाचे नाव		दर्जावाढ / सीओई सेक्टर
१	२	३	४		५
		मुंबई विभाग			
ठाणे	१	भिवंडी *	एम. एस. ई. टी. कं. लि., एरोली, ठाणे	..	दर्जावाढ
	२	मोखाडा (आ.)	एम. टी. एज्युकेअर प्रा. लि., मुंबई	..	दर्जावाढ
	३	तलासरी (आ.)	टिम इंडीया लि., तलासरी	..	दर्जावाढ
	४	कल्याण	एम. एस. ई. टी. कं. लि.,	..	दर्जावाढ
	५	पालघर	जे. एस. डब्ल्यू. स्टील लि., बोईसर	..	दर्जावाढ
रायगड	६	माणगाव	निर्माण रिअल्टर्स ॲण्ड डेव्हलपर्स, मुंबई	..	दर्जावाढ
	७	खालापूर	महिंद्रा साव्यो स्पेशल स्टील प्रा. लि., खोपोली	..	दर्जावाढ
रत्नागिरी	८	संगमेश्वर	जयगड पवार स्टोन्स को. लि.	..	दर्जावाढ
	९	दापोली	भारती शिपयार्ड लि., रत्नागिरी	..	दर्जावाढ
सिंधुदुर्ग	१०	देवगड	M/s. जे. एस. डब्ल्यू. एनर्जी, लि.	..	दर्जावाढ
		पुणे विभाग			
पुणे	११	मुळशी	भारत इलेक्ट्रॉनिक्स लि., पुणे	..	दर्जावाढ
सांगली	१२	जत	मॅग्नेविन मॅग्नेटिक्स प्रा. लि., मिरज	..	दर्जावाढ
सोलापूर	१३	मोहोळ	कोठारी एमरी टेक्स.	..	दर्जावाढ
	१४	बार्शी	बंडेवार ट्रॅक्टर्स, औद्योगिक वसाहत, बार्शी, ता. खालापूर	..	दर्जावाढ
कोल्हापूर	१५	राधानगरी	विजय इंजिनिअरिंग वर्क्स, कोल्हापूर	..	दर्जावाढ
	१६	हातकणंगले	सधर्म टेक्सकॉम, हातकणंगले	..	दर्जावाढ

[(मु.)-मुलींची, (आ.)-आदिवासी, (*)-अल्पसंख्याक]

पब्लिक प्रायव्हेट पार्टनरशिपअंतर्गत सन २००९-२०१० मध्ये समाविष्ट संस्था--चालू

जिल्ह्याचे नाव	अ. क्र.	औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थेचे नाव	सहयोगी उद्योगसमूहाचे नाव		दर्जावाढ / सीओई सेक्टर
१	२	३	४		५
	पुणे विभाग--चालू				
	१७	गगनबावडा	विष्णु सन्स इंडस्ट्रिज, कोल्हापूर	..	दर्जावाढ
	१८	आजरा	पोवार ग्रुप ऑफ इंडस्ट्रिज, आजरा	..	दर्जावाढ
	१९	तुर्केवाडी	ॲक्वा ॲलहिस प्रा. लि., एमआयडीसी, कोल्हापूर	..	दर्जावाढ
	२०	मुरगुड	मार्व्हलस इंजिनिअरिंग प्रा. लि., एमआयडीसी, गोकुळ शिरगाव, कोल्हापूर	..	दर्जावाढ
	२१	शाहूवाडी	डी. एस. दुधाणे ग्रुप ऑफ इंडस्ट्रिज, कोल्हापूर	..	दर्जावाढ
सातारा	२२	मेढा	कुपर कॉर्पोरेशन प्रा. लि.	..	दर्जावाढ
		नाशिक विभाग			
नाशिक	२३	सुरगाणा (आ)	एम. एस. ई. टी. कं. लि.,	..	दर्जावाढ
अहमदनगर	२४	कर्जत	भारत फोर्ज लिमिटेड, मुंढवा, पुणे	..	दर्जावाढ
	२५	श्रीरामपूर *	टेरस्ट वेल इंजि. इंडिया प्रा. लि., अहमदनगर	..	दर्जावाढ
नंदुरबार	२६	तळोदा (आ)	गणेश फॅब्रीकेशन वर्क्स, अंबड, नाशिक	..	दर्जावाढ
	२७	अक्राणी (आ)	सहकारी साखर कारखाना, नंदुरबार	..	दर्जावाढ
जळगाव	२८	जळगाव (मु.)	स्पेक्ट्रम इलेक्ट्रिकल इंडस्ट्रीज लि., जळगाव	..	दर्जावाढ
	२९	उचंदे	सुपर टूल्स, जळगाव	..	दर्जावाढ
	३०	पाचोरा	द्वारका इंडस्ट्रिज, जळगाव	..	दर्जावाढ
छ. संभाजीनगर विभाग					
औरंगाबाद	३१	वैजापूर	एम. एस. ई. टी. कं. लि.,	..	दर्जावाढ
	३२	सिल्लोड	एम. टी. एज्युकेअर प्रा. लि., मुंबई	..	दर्जावाढ
बीड	३३	केज	नर्मदा रिफाईड ऑईल इंडस्ट्रीज, किल्ले धरूर	..	दर्जावाढ
	३४	गेवराई	एक्सपर्ट ग्लोबल, औरंगाबाद	..	दर्जावाढ
हिंगोली	३५	औंढा नागनाथ	एस. आर. मेटल्स प्रा. लि., जालना	..	दर्जावाढ
	३६	कळमनूरी	धनंजय ग्रुप ऑफ कंपनीज, संभाजीनगर	..	दर्जावाढ
उस्मानाबाद	३७	तुळजापूर	प्रथमेश ट्रान्सफॉर्मर आणि उर्जा वर्क, एमआयडीसी, उस्मानाबाद	..	दर्जावाढ
लातूर	३८	औसा	शिवानंद इंडस्ट्रिज, लातूर	..	दर्जावाढ
जालना	३९	जाफराबाद	विश्वा टुलिंग सिस्टिम्स प्रा. लि., संभाजीनगर	..	दर्जावाढ
	४०	मंठा	कीर्ती इंडस्ट्रिज, जालना	..	दर्जावाढ
	४१	घनसावंगी	विनोदराय इंजिनिअरिंग प्रा. लि., जालना	..	दर्जावाढ
	४२	परतूर	कालिका स्टील ॲप्लॉय प्रा. लि.,	..	दर्जावाढ
परभणी	४३	जिंतूर	सुप्रिम इग्लेड प्रा. लि.,	..	दर्जावाढ
अमरावती विभाग					
अकोला	४४	बाळापूर *	ग्रीन सेन्स एनर्जी सिस्टम प्रा. लि., एमआयडीसी वाळूज, संभाजीनगर	..	दर्जावाढ
यवतमाळ	४५	आर्णी (आ.)	साईनाथ इंडस्ट्रिज, यवतमाळ	..	दर्जावाढ
	४६	मोरेगाव (आ.)	रेमंड युको डेनिम प्रा. लि.,	..	दर्जावाढ
	४७	बाभूळगाव	मॅक / मोटर्स	..	दर्जावाढ

[(मु.)-मुलींची, (आ.)-आदिवासी, (*)-अल्पसंख्याक]

पब्लिक प्रायव्हेट पार्टनरशिपअंतर्गत सन २००९-२०१० मध्ये समाविष्ट संस्था--चालू

जिल्ह्याचे नाव	अ. क्र.	औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थेचे नाव	सहयोगी उद्योगसमूहाचे नाव	दर्जावाढ / सीओई सेक्टर
१	२	३	४	५
		नागपूर विभाग		
यवतमाळ	४८	कुही	एम. एस. ई. टी. कं. लि.,	.. दर्जावाढ
	४९	मौदा	एनटीपीसी, मौदा	.. दर्जावाढ
वर्धा	५०	सेलू	इंदिरा सहकारी सूतगिरणी, सेलू	.. दर्जावाढ
चंद्रपूर	५१	गोंडपिंपरी (आ.)	मायक्रोप्लास्ट पॉलिटेक्स इंडस्ट्रीज प्रा. लि., जि. नागपूर	.. दर्जावाढ
	५२	चिमूर (आ.)	चिमूर कॉटन इंडस्ट्रिज	.. दर्जावाढ
	५३	मूल	टाटा मोटर्स	.. दर्जावाढ
	५४	भद्रावती (आ.)	पॉवर ग्रिड कॉर्पोरेशन ऑफ इंडिया लि.	.. दर्जावाढ
	५५	नागभीड	मायक्रोप्लास्ट पॉलिटेक्स इंडस्ट्रीज प्रा. लि., जि. नागपूर	.. दर्जावाढ
गडचिरोली	५६	एटापल्ली (आ.)	अवंथा होल्डिंग्ज प्रा. लि., आष्टी	.. दर्जावाढ
	५७	कोची (आ.)	बिल्ट पेपर इंडस्ट्रिज लि., बल्लारपूर	.. दर्जावाढ
	५८	आरमोरी (आ.)	बिल्ट ग्राफिक पेपर इंडस्ट्रिज, आष्टी, जि. गडचिरोली	.. दर्जावाढ
	५९	चामोर्शी (आ.)	बल्लारपूर इंडस्ट्रिज लि., बल्लारपूर, जि. चंद्रपूर	.. दर्जावाढ
	६०	धानोरा (आ.)	अवंथा होल्डिंग्ज प्रा. लि., आष्टी	.. दर्जावाढ

सन २०१०-२०११ मध्ये समाविष्ट औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था

जिल्ह्याचे नाव	अ. क्र.	औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थेचे नाव	सहयोगी उद्योगसमूहाचे नाव	दर्जावाढ / सीओई सेक्टर
१	२	३	४	५
		मुंबई विभाग		
मुंबई उपनगर	१	गोवंडी	फनफस्ट ग्लोबल स्टील्स प्रा. लि.	.. दर्जावाढ
रायगड	२	पोलादपूर	निर्माण रिअल्टर ॲण्ड डेव्हलपर्स	.. दर्जावाढ
	३	नांदवी	कोहिनूर प्लॅनेट कन्स्ट्रक्शन प्रा. लि.	.. दर्जावाढ
	४	म्हसळा *	डिगी पार्ट लि.	.. दर्जावाढ
रत्नागिरी	५	लांजा	जे एस. डब्ल्यू. इन्फ्रास्ट्रक्चर लि.	.. दर्जावाढ
		पुणे विभाग		
सोलापूर	६	करमाळा	आर. आर. इलेक्ट्रिकल, सोलापूर	.. दर्जावाढ
कोल्हापूर	७	भुदरगड	एस. बी. रिशेलेरस प्रा. लि. कोल्हापूर	.. दर्जावाढ
	८	पन्हाळा	मे. शिंपुकडे मेटल प्रा. लि., शिरगाव, कोल्हापूर	.. दर्जावाढ
सांगली	९	कवठेमहांकाळ	एम. एस. ई. टी. कं. लि. कोल्हापूर	.. दर्जावाढ
सातारा	१०	औंध-खटाव	हिंदुस्तान स्ट्रकचरल वर्क	.. दर्जावाढ
		छ. संभाजीनगर विभाग		
नांदेड	११	कंधार	टाटा मोटर्स लि., सिव्हिल लाईन, नागपूर	.. दर्जावाढ
	१२	देगलूर	सन्मान ग्रुप ऑफ इंडस्ट्रीज, एमआयडीसी, वाळूज, संभाजीनगर	.. दर्जावाढ
लातूर	१३	शिरूर अनंतपाळ	एक्सपोनेन्टेल्स इंजिनिअरिंग प्रा. लि. पुणे	.. दर्जावाढ

[(मु.)-मुलींची, (आ.)-आदिवासी, (*)-अल्पसंख्याक]

सन २०१०-२०११ मध्ये समाविष्ट औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था--चालू

जिल्ह्याचे नाव	अ. क्र.	औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थेचे नाव	सहयोगी उद्योगसमूहाचे नाव		दर्जावाढ / सीओई सेक्टर
१	२	३	४		५
नाशिक विभाग					
नाशिक	१४	नाशिक (उच्चस्तर)	रिलायन्स इलेक्ट्रॉनिक्स	..	दर्जावाढ
	१५	भडगाव	चैतन्य स्टीलशेष प्रा. लि.	..	दर्जावाढ
	१६	धरणगाव	स्पेक्ट्रम फॅब्रिकेट्स (इंडिया) प्रा. लि.	..	दर्जावाढ
धुळे	१७	शिंदखेडा	यूनिव्हर्सल स्ट्रार्च चेम एलेड लि.	..	दर्जावाढ
अमरावती विभाग					
अमरावती	१८	दर्यापूर	प्लास्टी सर्ज इंडस्ट्रीज प्रा. लि., (MIDC), अमरावती	..	दर्जावाढ
	१९	अंजनगाव-सूर्जी *	उत्सव कॉटन इंडस्ट्रीज, अंजनगाव सुर्जी, अमरावती	..	दर्जावाढ
	२०	चांदूरबाजार *	जैका मोटर्स प्रा. लि.	..	दर्जावाढ
	२१	धामणगाव	जाधव स्टील एलॉग	..	दर्जावाढ
बुलढाणा	२२	मोताळा	डी. एस. इंडस्ट्रिज	..	दर्जावाढ
यवतमाळ	२३	झरीझामणी	रेमंड युको डेनिम प्रा. लि.	..	दर्जावाढ
	२४	नेर	रेमंड युको डेनिम प्रा. लि.	..	दर्जावाढ
	२५	कळंब (आ.)	बजरंग पेपर प्रॉडक्टस	..	दर्जावाढ
	२६	दारव्हा	रेमंड युको डेनिम प्रा. लि.	..	दर्जावाढ
नागपूर विभाग					
वर्धा	२७	हिंगणघाट	पी. वी. टेक्सटाईल जाम., ता. समुद्रपूर	..	दर्जावाढ
	२८	आर्वी	टाटा मोटर्स लि.	..	दर्जावाढ
	२९	कारंजा-घाडगे	डी. एस. फर्निशर्स प्रा. लि., वर्धा (MIDC), वर्धा	..	दर्जावाढ

पब्लिक प्रायव्हेट पार्टनरशिप अंतर्गत सन २०११-१२ मध्ये समाविष्ट संस्था

जिल्ह्याचे नाव	अ. क्र.	औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थेचे नाव	सहयोगी उद्योग समूहाचे नाव	दर्जावाढ / सीओई सेक्टर
१	२	३	४	५
			मुंबई विभाग	
ठाणे	१	उल्हासनगर	मेगा लिंक चेन्स (इंड.) प्रा. लि., अंबरनाथ	दर्जावाढ
सिंधुदुर्ग	२	दोडामार्ग	फनफर्स्ट फॉउन्डेशन प्रा. लि.	दर्जावाढ
	३	वेंगुर्ला	लुपीन फॉउन्डेशन	दर्जावाढ
रायगड	४	तळा	महिंद्रा उजिन स्टील कंपनी लि.	दर्जावाढ
	५	सुधागड पाली	मायटेक प्रा. लि. युनिट क्र. १०३, महापे, नवी मुंबई	दर्जावाढ
			पुणे विभाग	
सांगली	६	कडेगाव	टाटा ऑटोकॅप सिस्टिम लि.	दर्जावाढ
	७	पलुस	सनशेरा इंजिनिअरिंग प्रा. लि.	दर्जावाढ
			नाशिक विभाग	
नाशिक	८	नांदगाव	हॅड्रोलिक्स इंडिया लि.	दर्जावाढ
अहमदनगर	९	कोपरगाव	भनसोली ट्रॅव्हल्स प्रा. लि.	दर्जावाढ
जळगाव	१०	एरंडोल	स्पेक्ट्रम इलेक्ट्रिकल इंडस्ट्रिज लिमिटेड	दर्जावाढ
	११	चोपडा	रोनेश इलेक्ट्रो फॅब्रिकर्स (MIDC), जळगाव	दर्जावाढ

[(मु.)-मुलींची, (आ.)-आदिवासी, (*)-अल्पसंख्याक]

सन २०११-१२ मध्ये समाविष्ट संस्था--चालू

जिल्ह्याचे नाव	अ. क्र.	औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थेचे नाव	सहयोगी उद्योग समूहाचे नाव	दर्जावाढ / सीओई सेक्टर
१	२	३	४	५
			छ. संभाजीनगर विभाग	
छ. संभाजीनगर	१२	छ. संभाजीनगर (उच्चस्तर)	बजाज ऑटो लि. पुणे	दर्जावाढ
	१३	कन्नाद	औरंगाबाद इलेक्ट्रिकल्स	दर्जावाढ
बीड	१४	धारूर	किडॅक ऑटोकॅम्प प्रा. लि.	दर्जावाढ
	१५	माजलगाव	कराड ऑटो कॉम्पोनेन्ट	दर्जावाढ
	१६	पाटोदा	अडोर वेल्डिंग	दर्जावाढ
लातूर	१७	देवणी	ज्योतीर्लिंग इंडस्ट्रिज	दर्जावाढ
	१८	जळकोट	ए. एस. आर. इंडस्ट्रिज, वाळूज	दर्जावाढ
नांदेड	१९	मुदखेड	टाटा मोटर्स लि.	दर्जावाढ
हिंगोली	२०	सेनगाव	शिट शेपर्स	दर्जावाढ
	२१	पुर्णा	सुनील हायटेक इंजिनिअरिंग लि.	दर्जावाढ
	२२	पालम	गंगाखेड शुगर ॲण्ड एनर्जी लि.	दर्जावाढ
	२३	सोनपेठ	सिम इंडस्ट्रिज प्रा. लि., बुटीबोरी, (MIDC), नागपूर	दर्जावाढ
	२४	गंगाखेड	मेटलमॅन ऑटो प्रा. लि.	दर्जावाढ
			अमरावती विभाग	
अमरावती	२५	वरूड	श्रद्धा ऑटो सर्व्हिसेस, वरूड, जि. अमरावती	दर्जावाढ
	२६	अमरावती (उच्चस्तर)	टाटा मोटर्स लि.	दर्जावाढ
अकोला	२७	तेल्हारा	पारस्कर मोटारबाइक्स, अकोला	दर्जावाढ
	२८	बार्शी टाकळी	डी. जी. क्रोमिक्स ॲण्ड इलेक्ट्रिकल्स प्रा. लि., खामगाव	दर्जावाढ
	२९	पातूर	टाटा मोटर्स लि., सिव्हिल लाईन, नागपूर	दर्जावाढ
बुलढाणा	३०	संग्रामपूर	मेसर्स दासॉक पेट्रोलियम सर्व्हिसेस एलएलसी, पुणे	दर्जावाढ
	३१	मेहकर	शारंगधर शुगर मिल	दर्जावाढ
वाशिम	३२	रिसोड	आश्लेषा पॉवर कन्ट्रोलस् प्रा. लि.	दर्जावाढ
	३३	मालेगाव	तिरुपती ग्रुप	दर्जावाढ
	३४	जळगाव जामोद	हावरे इंजिनिअरिंग ॲण्ड बिल्डर्स प्रा. लि.	दर्जावाढ
			नागपूर विभाग	
नागपूर	३५	नागपूर (उच्चस्तर)	नेको इंडस्ट्रिज (NSSL) प्रा. लि., नागपूर	दर्जावाढ
वर्धा	३६	आष्टी	ओंकार पॉलीप्लास्ट प्रा. लि., मोगरा, नरखेड	दर्जावाढ
गोंदिया	३७	सडक अर्जुनी	अशोक लेलँड, नागपूर	दर्जावाढ
	३८	आमगाव	नागपूर मोटर्स प्रा. लि.	दर्जावाढ
	३९	गोरेगाव	अदानी पॉवर महा. लि.	दर्जावाढ
चंद्रपूर	४०	पोंभुर्णा	चंद्रपूर फेरा ॲलॉज प्लॅन्ट	दर्जावाढ
	४१	सावली	टाटा मोटर्स लि.	दर्जावाढ
			आश्रम औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था नाशिक विभाग	
नंदुरबार	४२	सुकापूर	लुपीन फाउन्डेशन, सांताक्रुज	दर्जावाढ
धुळे	४३	नवापाडा	लुपीन फाउन्डेशन, सांताक्रुज	दर्जावाढ
			नागपूर विभाग	
गोंदिया	४४	बिजेपार	गुप्ता स्विचगिअर, (MIDC), हिंगणा, नागपूर	दर्जावाढ

(१) प्रगत व्यवसाय प्रशिक्षण (AVTS)

देशातील औद्योगिक विकासाला गती प्राप्त व्हावी, औद्योगिक उत्पादन वाढावे, त्याला उत्तेजन मिळावे व सहाय्य व्हावे या हेतूने प्रगत व्यवसाय प्रशिक्षण पद्धती सुरू करण्यात आलेली आहे. ज्या निरनिराळ्या प्रगत आणि क्लिष्ट अशा प्रकारच्या कामासाठी अतिशय उच्च प्रकारचे कसब प्राप्त केलेले कामगार व तंत्रज्ञ इतर प्रशिक्षण कार्यक्रमाद्वारे मिळू शकत नाहीत, त्या प्रकारच्या कामासाठी प्रशिक्षण देण्याचा हेतू या योजनेमागे आहे. अशा प्रकारचे केंद्र औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था, औंध, पुणे येथे प्रगत प्रशिक्षण देण्यासाठी एप्रिल, १९७७ पासून सुरू करण्यात आलेले आहे. या प्रगत व्यवसाय प्रशिक्षण पद्धतीत उद्योगधंद्यांकडून मिळालेल्या चांगल्या प्रतिसादामुळे आणि योजनेच्या उपयुक्ततेमुळे शासनाने ऑगस्ट, १९८२ पासून अंबरनाथ, नाशिक, कोल्हापूर, अमरावती, नागपूर, औरंगाबाद व नांदेड या ७ ठिकाणी ही प्रशिक्षण केंद्रे चालू केली आहेत. आजमितीस महाराष्ट्र राज्यात एकूण ८ प्रगत व्यवसाय प्रशिक्षण संस्था कार्यरत आहेत.

अ. क्र.	संस्थेचे नाव		अभ्यासक्रम
१	२		३
१	प्रगत व्यवसाय प्रशिक्षण पद्धती, अंबरनाथ	..	(१) ॲटो कॅड कॅम, थ्री डी मॉडेलिंग, (२) रेफ्रिजरेशन ॲण्ड एअर कंडिशनिंग मेकॅनिक, (३) ॲडव्हान्स मशीन टूल्स मेन्टेनन्स (मेकॅनिकल), (४) इलेक्ट्रॉनिक्स मेन्टेनन्स मेकॅनिक.
२	प्रगत व्यवसाय प्रशिक्षण पद्धती, औंध, पुणे	..	(१) ॲटो कॅड कॅम, थ्री डी मॉडेलिंग, (२) ॲडव्हान्स मशीन टूल मेन्टेनन्स (इलेक्ट्रिकल), (३) ॲडव्हान्स मशिन टूल्स मेन्टेनन्स (मेकॅनिकल), (४) टूल ॲण्ड डायमेकिंग, (५) इंडक्शन टू इंजिनिअरिंग टेक्नॉलॉजी, (६) ॲडव्हान्स प्लॅस्टिक प्रोसेसिंग, (७) मटेलरमेंड, (८) प्रिंटिंग टेक्नॉलॉजी, (९) हायड्रॉलिक्स ॲण्ड न्यूमॅटिक्स.
३	प्रगत व्यवसाय प्रशिक्षण पद्धती, कोल्हापूर	..	(१) ॲटो कॅड कॅम, थ्री डी मॉडेलिंग, (२) ऑटोमोबाइल मेकॅनिक, (३) ॲडव्हान्स वेल्डिंग, (४) मशीन टूल मेन्टेनन्स (इलेक्ट्रिकल).
४	प्रगत व्यवसाय प्रशिक्षण पद्धती, नाशिक	..	(१) ॲटो कॅड कॅम, (२) ॲडव्हान्स वेल्डिंग, (३) ॲडव्हान्स मशीन टूल्स मेन्टेनन्स (इलेक्ट्रिकल), (४) इलेक्ट्रॉनिक्स मेन्टेनन्स मेकॅनिक.
५	प्रगत व्यवसाय प्रशिक्षण पद्धती, अमरावती	..	(१) ॲटो कॅड कॅम, थ्री डी मॉडेलिंग, (२) ॲडव्हान्स वेल्डिंग, (३) ॲडव्हान्स मशीन टूल्स मेन्टेनन्स (इलेक्ट्रिकल), (४) ॲडव्हान्स मशिन टूल्स मेन्टेनन्स (मेकॅनिक).
६	प्रगत व्यवसाय प्रशिक्षण पद्धती, नागपूर	..	(१) ॲटो कॅड कॅम, थ्री डी मॉडेलिंग, (२) ॲडव्हान्स मशीन टूल्स मेन्टेनन्स (इलेक्ट्रिकल), (३) मेट्रॉलॉजी ॲण्ड इंजिनियरिंग इन्स्पेक्शन, (४) ॲडव्हान्स मशीन टूल्स मेन्टेनन्स (मेकॅनिकल), (५) ॲडव्हान्स वेल्डिंग.
७	प्रगत व्यवसाय प्रशिक्षण पद्धती, नांदेड	..	(१) ॲटो कॅड कॅम, थ्री डी मॉडेलिंग, (२) ॲडव्हान्स मशीन टूल्स मेन्टेनन्स (इलेक्ट्रिकल), (३) रेफ्रिजरेशन ॲण्ड एअर कंडिशन मेकॅनिक.
८	प्रगत व्यवसाय प्रशिक्षण पद्धती, छ. संभाजीनगर	..	(१) ॲटो कॅड कॅम, थ्री डी मॉडेलिंग, (२) ॲटोमोबाइल मेकॅनिक, (३) ॲडव्हान्स मशीन टूल्स मेन्टेनन्स (मेकॅनिकल).

या प्रशिक्षण कार्यक्रमातून नजीकच्या उद्योगधंद्यांच्या सहभागाने आजपर्यंत एकूण १,१४,४५७ कामगार प्रशिक्षित झाले आहेत.

(२) यंत्र दुरुस्ती आणि निगराणी कार्यशाळा, अमरावती / पनवेल

निरनिराळ्या प्रकारची यंत्रे व यंत्रसामग्री यांची दुरुस्ती करून निगा राखण्यासाठी यंत्र दुरुस्ती व निगराणी कार्यशाळा शासनाने नाशिक रोड येथे १९८० मध्ये स्थापन केली होती. सद्य:स्थितीत ही निगराणी कार्यशाळा नाशिक रोड येथून स्थलांतरित करून ती सध्या अमरावती येथे कार्यरत असून, दुसरी कार्यशाळा पनवेल येथे १९९५ पासून कार्यरत झाली आहे.

महाराष्ट्रात शासनाच्या एकूण ४१७ औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था कार्यरत असून त्यामध्ये अवजड यंत्रे, यंत्रसामग्री हत्यारे इत्यादी विद्यार्थ्यांच्या शिक्षणाकरिता वापरण्यात येतात. विद्यार्थी प्रात्यक्षिक शिक्षणाकरिता ही यंत्रसामग्री हाताळतात आणि त्यामुळे बऱ्याचवेळा ती लवकर नादुरुस्त होते व तिची झीजही होते. निरनिराळ्या संस्थांमध्ये वापरात असलेली यंत्रसामग्री जवळजवळ १,९७,७५२ विद्यार्थी हाताळत असतात. प्रत्येक यंत्र दरदिवशी साधारणत: ७ तास उपयोगात असते आणि त्यामुळे त्यांची सतत देखभाल, निगा आणि दुरुस्ती करणे अत्यावश्यक झाले आहे. हे करण्याकरिता विशेषज्ञ व प्रवीण, कुशल कर्मचारीवर्ग सदर कार्यशाळेत उपलब्ध आहे.

या यंत्र दुरुस्ती निगराणी कार्यशाळेची मुख्य कार्ये पुढीलप्रमाणे :—

(१) औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांमध्ये असलेल्या ज्या यंत्रांची दुरुस्ती संस्थेतल्या संस्थेत होऊ शकणार नाही, अशी यंत्रे व यंत्रसामग्री दुरुस्त करणे,

(२) जुन्या यंत्रांचे नूतनीकरण करून त्यांची उपयुक्तता आणि अचूकता अधिक काळ वाढविणे,

(३) यंत्र आणि यंत्रसामग्री नादुरुस्त झाल्यावर त्यांची कारणे शोधून काढणे आणि त्याचा अभ्यास करून यंत्रांची नादुरुस्ती पुन्हा कशी टाळता येईल याबाबत संस्थेस मार्गदर्शन करणे, तसेच योग्य निगा कशी राखता येईल याबाबतही सल्ला देणे,

(४) सध्या अस्तित्वात असलेली यंत्रे आणि यंत्रसामग्री यांच्या बांधणीचा (डिझाईन) अभ्यास करून त्यामध्ये जरूर पडल्यास कशा रीतीने बदल करता येईल याचा अभ्यास करणे आणि एखाद्या कारखान्याने पुरविलेल्या यंत्राचे उत्पादन तथा सुटे भाग निर्मिती बंद असल्यास, त्या भागाऐवजी दुसऱ्या सुट्या भागांची निर्मिती करून ती यंत्रे व यंत्रसामग्री उपयोगात आणणे,

(५) शक्य असेल तेथे आणि तेव्हा गुंतागुंतीचे किचकट सुटे भाग तयार करणे,

(६) उत्पादकांकडील विशेषज्ञाची सेवा संस्थांना उपलब्ध करून देणे व त्यांचा मेहनताना देणे.

(३) हायटेक प्रशिक्षण योजना (Hitech Scheme)

प्रगत तंत्रज्ञानाच्या प्रभावामुळे कारखान्यातील उत्पादन प्रक्रियांमध्ये संख्यात्मक व गुणात्मक बदल होत आहेत, संगणक व इलेक्ट्रॉनिक्स क्षेत्रामध्ये विकासाची गती अधिक असल्याने या क्षेत्रातील कामगार, कारागीर व तंत्रज्ञ यांना नवीन प्रकारचे प्रगत कौशल्य व ज्ञान देऊन तांत्रिकदृष्ट्या कार्यक्षम करण्याकरिता सन १९९९ पासून निर्माण करण्यात आली आहे. जागतिक बँक प्रकल्पांतर्गत देशातील विविध राज्यातील १० औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांमध्ये सदर योजना राबविण्याचे ठरविले आहे व त्या अनुषंगाने रोजगार व प्रशिक्षण महासंचालनालय, भारत सरकार यांनी प्रगत व्यवसाय प्रशिक्षण पद्धतीद्वारा औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था, औंध, पुणे या महाराष्ट्रातील एकमेव संस्थेची निवड केलेली असून तेथे हायटेक प्रशिक्षण योजना कार्यरत आहे.

या योजनेची उद्दिष्ट्ये पुढीलप्रमाणे आहेत :—

१. नवीन पिढीतील कुशल कामगारांना अद्ययावत व उच्च तांत्रिक नवीन यंत्रे / उपकरणे यांच्या सर्व्हिसिंग व निगराणीचे ज्ञान देणे.

२. नवीन व उच्च तंत्रज्ञानातील आवश्यक क्षेत्रातील ज्ञान कारखान्यातील कुशल कामगारांना देण्यासाठी अल्प कालावधीच्या प्रशिक्षण अभ्यासक्रमांचे आयोजन करणे.

३. नवीन अद्ययावत उद्योगक्षेत्रातील तंत्रज्ञान अवगत करण्यासाठी औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांतील निदेशकांना प्रशिक्षण देणे.

४. उद्योग तसेच संस्थांमध्ये कालानुरूप शोध व विकास प्रकल्प / अभ्यासक्रमांचे आयोजन करून सल्ला सेवा पुरविणे.

या योजनेअंतर्गत पुढील अभ्यासक्रम आहेत :—

१. इंडस्ट्रियल ऑटोमेशन

२. ॲटो कॅड

३. ॲनालॉग ॲण्ड डिजिटल इलेक्ट्रॉनिक्स

४. पी. सी. मेन्टेनन्स

या योजनेअंतर्गत आजमितीस ७,०२० लाभार्थींनी प्रशिक्षण घेतलेले आहे.

७. शिल्प कारागिरांचे तथा पर्यवेक्षकांचे प्रशिक्षण

(अ) शासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण कर्मशाळा.–कारखान्यामध्ये नोकरीत असलेल्या कामगारांचे व्यवसायातील कौशल्य वृद्धिंगत करण्यासाठी तसेच तरुणांना व्यवसाय प्रशिक्षण देऊन कारखान्यात रोजगार मिळवून देण्यासाठी शासनाने शासकीय तंत्र विद्यालये तथा औद्योगिक शाळा सुरू केल्या. सदर संस्थांमधून अल्पमुदतीचे अभ्यासक्रम राबविण्यात येतात. सध्या या संस्थांमधून महाराष्ट्र राज्य व्यवसाय शिक्षण परीक्षा मंडळाचे खालील अभ्यासक्रम राबविण्यात येत आहेत :–

(१) शिवण व कर्तन

(२) हस्तजुळणी

(३) लेटर प्रेस प्रिंटिंग

(४) रेडिओ दुरुस्ती

(५) मोटार व आर्मिचर वाईंडिंग

(६) इलेक्ट्रिकल वायरमन

(७) पंप व विद्युत दुरुस्ती

(८) दुचाकी (मोटार यांत्रिकी)

(९) लेथ ऑपरेटर

(१०) संधाता जोडकाम

(११) कॅबिनेट व फर्निचर मेकिंग

(१२) कमर्शिअल पेंटिंग

जिल्हानिहाय शासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण कर्मशाळेची संख्या व प्रवेशक्षमता दर्शविणारे विवरणपत्र

अ. क्र. Sr. No.	जिल्ह्याचे नाव Name of District	संस्थांची संख्या Nos. of Institute	प्रवेश क्षमता Intake Capacity	शेरा Remarks
१	२	३	४	५
१	उपनगर, मुंबई Suburban, Mumbai ..	1	130	
२	नाशिक Nashik ..	1	75	
३	सातारा Satara	..	1	60
४	सोलापूर Solapur ..	70	—	
५	कोल्हापूर Kolhapur ..	1	75	
६	छ. संभाजीनगर Ch. Sambhajinagar ..	2	215	
७	परभणी Parbhani ..	1	100	
८	अकोला Akola	..	1	105
९	नागपूर Nagpur	..	1	15
	एकूण Total ..	**9**	**945**	—

८. शिकाऊ उमेदवारी योजना

(शिकाऊ उमेदवारी अधिनियम, १९६१)

● योजनेची पार्श्वभूमी :

कुशल कारागीरास आवश्यक असलेले पायाभूत प्रशिक्षण औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांमध्ये दिल्यानंतर उद्योगात असणाऱ्या प्रक्रियांमध्ये लागणारी यंत्रसामग्री तसेच नवीन व आधुनिक तंत्रज्ञानानुसार औद्योगिक आस्थापनेत वापरण्यात येणारी आधुनिक यंत्रसामुग्री व तंत्र यांचे ज्ञान व कौशल्य प्राप्त करून हा कुशल कारागीर सर्व दृष्टीने स्वावलंबी बनावा यासाठी शिकाऊ उमेदवारी योजना अस्तित्वात आली.

राज्यातील विशिष्ट क्षेत्रातील कुशल मनुष्यबळाच्या मागणीस अनुरुप असलेल्या व्यवसायांचा कालावधी राज्यस्तरावर निश्चित केल्यामुळे योजनेची अंमलबजावणी गतीमान पद्धतीने होऊन उमेदवारांना रोजगार / स्वयंरोजगाराच्या संधी प्राप्त होतात.

सन २०२० पर्यंत ५ लाख शिकाऊ उमेदवार भरतीचे लक्ष ठेवण्यात आले आहे. यासाठी शिकाऊ उमेदवारी अधिनियम, १९६१ मध्ये महाराष्ट्र शासनाने सुधारणा करून महाराष्ट्र शासन राजपत्र, असाधारण, भाग आठ, असाधारण क्रमांक २२, दिनांक ९ फेब्रुवारी २०१८ व महाराष्ट्र शासन राजपत्र, असाधारण भाग चार-अ (अधिसूचना), दिनांक ५ एप्रिल २०१८ नुसार सर्व औद्योगिक आस्थापनांना त्यांच्याकडील मनुष्यबळाच्या २५ टक्के शिकाऊ उमेदवार प्राधान्याने भरती करण्याचे आवाहन करण्यात आले आहे.

केंद्र शासनाच्या कौशल्य विकास व उद्योजकता विभागाचे पत्र क्रमांक : File No. MSDE-01(01)/2018-AP (PMU) New Delhi, dated १ ऑक्टोबर २०१९ अन्वये ज्या आस्थापनेत (कंत्राटी कामगारांसहित) ३० किंवा त्यापेक्षा जास्त मनुष्यबळ आहे, त्या आस्थापनेने वित्तीय वर्षात शिकाऊ उमेदवारी भरती २.५ % ते १५% (महाराष्ट्रासाठी २५%) पर्यंत करणे बंधनकारक आहे. शिकाऊ उमेदवारी भरती करताना किमान ५% जागा फ्रेशर व कौशल्य प्रमाणपत्रधारक उमेदवारांसाठी आरक्षित ठेवण्यात याव्यात. ज्या आस्थापनेत (कंत्राटी कामगारांसहित) ४ ते २९ पर्यंत मनुष्यबळ आहे, त्या आस्थापनेने शिकाऊ उमेदवारी भरती करणे बंधनकारक नाही, परंतु त्या आस्थापना शिकाऊ उमेदवारी भरती करू शकतात. तीन किंवा त्यापेक्षा कमी मनुष्यबळ असलेल्या आस्थापनेला शिकाऊ उमेदवारी भरती करण्यास मान्यता नाही.

● योजनेबाबतची इतर माहिती :

औद्योगिक क्षेत्रात प्रशिक्षणाची पातळी सुधारण्याच्या दृष्टीने शिकाऊ उमेदवार अधिनियमाची अंमलबजावणी करण्यात आली. हा अधिनियम लोकसभेत १९६१ साली मंजूर झाला आणि १९७३ व १९८६ साली त्यात सुधारणा झाली. या अधिनियमाची नियमावली १९६२ साली तयार झाल्यानंतर या राज्यात जानेवारी, १९६३ पासून ही योजना राबविण्यात येत आहे. तसेच केंद्र शासनाने शिकाऊ उमेदवार अधिनियम, १९६१ अंतर्गत दिनांक २२ डिसेंबर २०१४ व शिकाऊ उमेदवारी नियम १९९२ मध्ये दिनांक १८ जून २०१५ रोजी महत्त्वाच्या सुधारणा करण्यात आलेल्या आहेत. या योजनेचे काम पहाण्यासाठी संचालक व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण, यांना " राज्य प्रशिक्षणार्थी सल्लागार " म्हणून नेमले आहे. तसेच सहा विभागीय कार्यालयांच्या प्रमुखांना " सहप्रशिक्षणार्थी सल्लागार (वरिष्ठ) " या पदाचा दर्जा दिलेला आहे. ते त्यांच्या अधिपत्याखालील शासकीय/अशासकीय आस्थापनेतील शिकाऊ उमेदवारी योजनेअंतर्गतची कामे पहातात. राज्य पातळीवर शिकाऊ उमेदवारी योजना अधिक कार्यक्षमपणे राबविण्यासाठी खाजगी व निमसरकारी स्तरावर अडीअडचणींचे निवारण/मार्गदर्शन करण्यासाठी निरनिराळ्या समित्या नेमलेल्या आहेत.

महाराष्ट्र राज्यात शासनाची शासकीय ४४ मूलभूत प्रशिक्षण तथा अनुषंगिक सूचना केंद्रे (BTRI), ०१ बेसिक ट्रेनिंग प्रोव्हायडर (BTP) व अशासकीय १६३ मूलभूत प्रशिक्षण केंद्रे (BTC) अशी एकूण २०८ प्रशिक्षण केंद्रे स्थापन झालेली आहेत. या योजनेनुसार केंद्र सरकारने औद्योगिक क्षेत्रातील कारखान्यांच्या व्यवस्थापकांच्या माहितीसाठी अधिसूचना प्रसिद्ध केल्या व औद्योगिक क्षेत्रातील कारखान्यांना उपयोगी पडतील असे २६१ व्यवसाय निरनिराळ्या ३९ गटांतून निर्देशित केलेले आहेत. महाराष्ट्र राज्य व्यवसाय शिक्षण परीक्षा मंडळ, मुंबई यांचेमार्फत प्रशिक्षण देण्यात येणाऱ्या व्यवसायांना केंद्र शासनाच्या दिनांक ७ सप्टेंबर २०१७ च्या अधिसूचनेनुसार १२३ व्यवसायांना शिकाऊ उमेदवारी लागू केलेली आहे. ३२ क्षेत्रातील ३११ वैकल्पिक (Optional) व्यवसायांनाही शिकाऊ उमेदवारी लागू केलेली आहे. तंत्रज्ञ (व्यावसायिक) शिकाऊ उमेदवारी योजनेअंतर्गत २० व्यवसायांना शिकाऊ उमेदवारी लागू केलेली आहे.

वैकल्पिक (Optional) व्यवसायांची शिकाऊ उमेदवारी राष्ट्रीय कौशल्य विकास निगम (National Skill Development Corporation) यांचेअंतर्गत " सेक्टर स्किल कौन्सिल " मार्फत राबविण्यात येते.

● शिकाऊ उमेदवारी योजनेचे प्रकार :

अ. क्र.	शिकाऊ उमेदवारीचा प्रकार	आवश्यक अर्हता
1	Trade Apprentice	Passed out of ITls
2	Fresher Trade Apprentice	Class 8th, 10th and 12th pass outs
3	Graduate Apprentice	Graduates in Engineering and Non-Engineering courses.
4	Technician Apprentice	Passed out of Polytechnics
5	Technician (Vocational) Apprentice	Passed out of a 10 + 2 vocational training courses
6	Apprentices who are perusing their graduation / Diploma courses	
7	Apprentices who have passed out of any NSQF aligned Short term training Course including courses under the PMKVY / DDUGKY / MES.	
8	Fresher apprentices amongst those who are class V Pass and above who are not covered under any of the afore-mentinoned categories but meet the Educational / Technical qualifications as specified in the course curriculum.	

केंद्र शासन प्रत्येक व्यवसायाच्या अभ्यासक्रमाची आखणी करते. शिकाऊ उमेदवारी पूर्ण झाल्यानंतर राष्ट्रीय व्यावसायिक प्रशिक्षण परिषद, नवी दिल्ली यांचेमार्फत शिकाऊ उमेदवारांची अंतिम परीक्षा घेऊन उत्तीर्ण उमेदवारांना अंतिम प्रमाणपत्र देण्यात येते. औद्योगिक कारखान्यांत जे शिकाऊ उमेदवार प्रशिक्षण घेतात, त्यांना प्रशिक्षणाच्या कालावधीमध्ये केंद्र शासनाच्या दिनांक २५ सप्टेंबर २०१९ च्या राजपत्रानुसार विद्यावेतनाचे दर खालीलप्रमाणे सुधारीत आलेले आहेत :–

विद्यावेतन :

अ.क्र.	प्रकार	विद्यावेतनाचा प्रतिमहा किमान दर
१	इयत्ता ५ वी ते ९ वी उत्तीर्ण	रुपये ५,०००
२	इयत्ता १० वी उत्तीर्ण	रुपये ६,०००
३	इयत्ता १२ वी उत्तीर्ण	रुपये ७,०००
४	राष्ट्रीय किंवा राज्य प्रमाणपत्रधारक	रुपये ७,०००
५	तंत्रज्ञ (व्यावसायिक)	रुपये ७,०००
६	तंत्रज्ञ (पदविकाधारक)	रुपये ८,०००
७	पदवीधारक	रुपये ९,०००

शिकाऊ उमेदवारीच्या दुसऱ्या आणि तिसऱ्या वर्षात पहिल्या वर्षातील अनुज्ञेय विद्यावेतनच्या दराच्या अनुक्रमे १० टक्के आणि १५ टक्के वाढ अनुज्ञेय असते.

● शिकाऊ उमेदवारी प्रशिक्षण योजनेची अंमलबजावणी :

दिनांक १९ ऑगस्ट २०१६ पासून www.apprenticeship.gov.in आणि दिनांक ०६ एप्रिल २०२० पासून www.apprenticeship.india.org या केंद्र शासनाने सुरू केलेल्या संकेतस्थळामार्फत शिकाऊ उमेदवारी प्रशिक्षण योजनेची ऑनलाईन पद्धतीने अंमलबजावणी केली जाते. आस्थापनेची नोंदणी, प्रशिक्षणार्थ्यांची नोंदणी, विद्यावेतन अदा करणे व विद्यावेतन प्रतिपूर्ती इत्यादीबाबतची कार्यपद्धती संकेतस्थळावर विस्तृतपणे नमूद केलेली आहे.

केंद्र शासनाने सुरू केलेल्या Apprenticeship Training Portal (www.apprenticeship.india.org) वर ऑक्टोबर २०२० पर्यंत खालीलप्रमाणे शिकाऊ उमेदवारांची व आस्थापनांची नोंदणी झालेली आहे.

Sr. No.	Particulars	Count
1	Apprentice Count	1041410
2	Establishment Count	25527

कौशल्य, विकास व उद्योजकता मंत्रालय, नवी दिल्ली यांचे पत्र क्र. F. No. MSDE-14(03)/2021-AP(PMU), दिनांक २० डिसेंबर २०२१ च्या पत्रान्वये दिनांक १ जानेवारी २०२२ पासून शिकाऊ उमेदवारीच्या परीक्षापद्धतीत खालीलप्रमाणे सुधारणा करण्यात आली आहे.

१. शिकाऊ उमेदवारी परीक्षेसाठी शिल्प कारागीर योजनेच्या व्यवसायातून औ. प्र. संस्थेमधून उत्तीर्ण झालेल्या विद्यार्थ्यांना Trade Theory, Wokshop Calculation and Science, Employability Skills and Engineering Drawing या विषयांची सूट दिली जाईल.

२. शिकाऊ उमेदवारांची संलग्न आस्थापनांमध्ये फक्त प्रात्यक्षिक परीक्षा घेतली जाईल.

३. Fresher (Non-ITI) शिकाऊ उमेदवारांचीच Trade Theory, Wokshop Calculation and Science, Employability Skills, Engineering Drawing आणि Practical ची परीक्षा घेतली जाईल.

राष्ट्रीय शिकाऊ उमेदवारी प्रोत्साहन योजना

(National Apprenticeship Promotion Scheme - NAPS)

केंद्र शासनाची National Apprenticeship Promotion Scheme - NAPS ही योजना दिनांक १९ ऑगस्ट २०१६ पासून शिकाऊ उमेदवारांच्या भरतीकरिता प्रोत्साहन देण्यासाठी सुरू करण्यात आली आहे. केंद्र शासनाचे शिकाऊ उमेदवारांच्या भरतीचे प्रमाण वाढविण्याचे उद्दीष्ट आहे, याकरिता केंद्र शासनाने रुपये १० हजार कोटी इतका निधी उपलब्ध करून दिलेला असून महाराष्ट्र राज्याकरिता रुपये १९,७६,८०,३५०/- (एकोणीस कोटी शहात्तर लाख ऐंशी हजार तीनशे पन्नास फक्त) इतका निधी उपलब्ध करून दिला आहे.

- शिकाऊ उमेदवारी प्रोत्साहन योजनेअंतर्गत शिकाऊ उमेदवारांची भरती करण्यासाठी आस्थापनांना दिनांक १९ ऑगस्ट २०१६ पासून दरमहा प्रति शिकाऊ उमेदवार देय विद्यावेतनाच्या २५% किंवा रुपये १५००/- यापैकी कमी असलेली रक्कम आस्थापनेला देय असेल.
- या योजनेअंतर्गत फ्रेशर शिकाऊ उमेदवारांच्या मूलभूत प्रशिक्षण कालावधीत ही रक्कम देय नाही. फ्रेशर शिकाऊ उमेदवारांच्या मूलभूत प्रशिक्षणाची रक्कम (रुपये ७५००/- जास्तीत जास्त) ५०० तास / ३ महिने एवढी देय राहील.
- औद्योगिक आस्थापनांकडून संबंधित मूलभूत प्रशिक्षण तथा अनुषंगिक सूचना केंद्राला सादर केलेले केंद्र शासनाच्या विहित नमुन्यातील राष्ट्रीय शिकाऊ उमेदवारी प्रोत्साहन योजनेचे प्रतिपूर्ती विद्यावेतनाचे प्रस्ताव (NAPS Claim) संबंधित प्रादेशिक कार्यालयाला सादर केले जातात. सर्व प्रादेशिक कार्यालये जमा झालेले सदर प्रस्ताव संचालनालयास सादर करतात.
- संचालनालयास प्रादेशिक कार्यालयाकडून प्राप्त झालेले राष्ट्रीय शिकाऊ उमेदवारी प्रोत्साहन योजनेचे प्रतिपूर्ती विद्यावेतनाचे प्रस्ताव (NAPS Claim) संचालनालय स्तरावर गठीत करण्यात आलेल्या समितीकडून केंद्र शासनाच्या मार्गदर्शक सूचनेनुसार तपासण्यात येतात व अचूक प्रस्तावांची प्रतिपूर्ती संबंधित औद्योगिक आस्थापनांच्या बँक खात्यात NEFT / RTGS द्वारे करण्यात येते.
- कौशल्य, रोजगार, उद्योजकता व नाविन्यता विभाग, यांचा शासन निर्णय क्रमांक राशिउ-२०२२/प.क्र. ६४/व्यशि-३, दिनांक २ ऑगस्ट २०२२ अन्वये "राष्ट्रीय शिकाऊ उमेदवारी प्रोत्साहन योजनेस" (National Apprenticeship Promotion Scheme) प्रशासकीय मान्यता मिळालेली आहे.

महाराष्ट्र शिकाऊ उमेदवारी प्रोत्साहन योजना

(Maharashtra Apprenticeship Promotion Scheme - MAPS)

- कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता विभागाचे शासन निर्णय क्रमांक आयटीआय-२०२०/प्र.क्र. १२७/व्यशि-३, दिनांक ३ जून २०२१ अन्वये शासकीय, निमशासकीय आणि खाजगी आस्थापनांमध्ये शिकाऊ उमेदवारी प्रशिक्षण योजनेअंतर्गत शिकाऊ उमेदवारांची भरती वाढवून प्रोत्साहीत करण्यासाठी "महाराष्ट्र शिकाऊ उमेदवारी प्रोत्साहन योजनेस (Maharashtra Apprenticeship Promotion Scheme-MAPS)" राबविणेबाबत निर्णय घेण्यात आला आहे.

- महाराष्ट्र शिकाऊ उमेदवारी प्रोत्साहन योजनेअंतर्गत प्रशिक्षण घेणाऱ्या शिकाऊ उमेदवारांना देय विद्यावेतनाच्या ७५ टक्के किंवा जास्तीत जास्त रुपये ५,०००/- यापैकी कमी असलेले विद्यावेतन शिकाऊ उमेदवारांना शासनातर्फे अनुज्ञेय राहील.

- शिकाऊ उमेदवाराच्या मूलभूत प्रशिक्षण कालावधीत सदरील लाभ शिकाऊ उमेदवारांना अनुज्ञेय असणार नाही. तथापि, मूलभूत प्रशिक्षण देणाऱ्या संस्थेस (Basic Training Provider) रु. २०/- प्रतीतास या दराने (केंद्र शासनाकडून मिळणारी प्रतिपूर्ती रु. १५/- प्रतीतास वजा करून) जास्तीत जास्त ५०० तासांकरिता रु. २,५००/- एवढी प्रशिक्षण खर्च प्रतीपूर्ती मूलभूत प्रशिक्षण देणाऱ्या संस्थेस प्रती प्रशिक्षणार्थी अनुज्ञेय राहील.

- ज्या मूलभूत प्रशिक्षण देणाऱ्या संस्थेस (Basic Training Provider) केंद्र शासनाकडून प्रशिक्षण खर्च प्रतीपूर्ती मिळणार नाही. अशा संस्थांना रु. २०/- प्रतीतास या दराने जास्तीत जास्त ५०० तासांकरिता रु. १०,०००/- एवढी प्रशिक्षण खर्च रक्कम प्रतिपूर्ती मूलभूत प्रशिक्षण देणाऱ्या संस्थेस प्रती प्रशिक्षणार्थी अनुज्ञेय राहील.

- महाराष्ट्र शिकाऊ उमेदवारी प्रोत्साहन योजनेची सुलभ, प्रभावी, जलद अंमलबजावणी व संनियंत्रण कौशल्य विकास, रोजगार आणि उद्योजकता विभागामार्फत तयार करण्यात येणाऱ्या नवीन स्वतंत्र संकेतस्थळामार्फत ऑनलाईन पद्धतीने करण्यात येईल.

- सदरील संकेतस्थळ केंद्र शासनाच्या www.apprenticeshipindia.org या संकेतस्थळासमवेत संलग्न करण्यात येईल.

- महाराष्ट्र शिकाऊ उमेदवारी प्रोत्साहन योजनेअंतर्गत अतिरिक्त विद्यावेतनाचा लाभ "थेट लाभ हस्तांतरण (Direct Benefit Transfer)."

- राष्ट्रीय शिकाऊ उमेदवारी प्रोत्साहन योजनेअंतर्गत विद्यावेतन प्रतीपूर्तीचे तिमाही दावे निकाली काढल्यानंतर महाराष्ट्र शिकाऊ उमेदवारी प्रोत्साहन योजनेअंतर्गत विद्यावेतनाचा लाभ शिकाऊ उमेदवारांना अदा करण्यात येईल.

शिकाऊ उमेदवारी अधिनियम, १९६१ च्या कक्षेत येणारे व विभागवार सर्वेक्षण केलेले कारखाने दर्शविणारा तक्ता

तक्ता १६ TABLE XVI

अनु-क्रमांक Sr. No.	प्रादेशिक कार्यालयाचे नाव Name of Regional Office	वर्ष Year	शिकाऊ उमेदवारी अधिनियम, १९६१ च्या कक्षेत येणाऱ्या कारखान्यांची संख्या	सर्वेक्षण केलेल्या एकूण कार-खान्यांची संख्या	पोर्टलवर नोंदणी केलेल्या कार-खान्यांची संख्या	प्रशिक्षणाच्या सोयी असणाऱ्या कार-खान्यांची संख्या	स्थित केलेल्या जागांची एकूण संख्या	भरती केलेल्या शिकाऊ उमेद-वारांची एकूण संख्या
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	प्रादेशिक कार्यालय, मुंबई	2022-2023 (Actual) (प्रत्यक्ष) ..	18742	13272	2337	1858	19735	8579
	Regional Office, Mumbai	2023-2024 (Anticipated) (अपेक्षित) ..	18878	13973	2660	2100	21514	9088
		2024-2025 (Estimated) (अंदाजे) ..	19137	14745	3037	2410	21247	10633
2	प्रादेशिक कार्यालय, पुणे	2022-2023 (Actual) (प्रत्यक्ष) ..	5947	5678	3045	2845	22609	12899
	Regional Office, Pune	2023-2024 (Anticipated) (अपेक्षित) ..	6113	5845	3182	2988	23423	14950
		2024-2025 (Estimated) (अंदाजे) ..	6278	6051	3408	2125	25181	16492
3	प्रादेशिक कार्यालय, नाशिक	2022-2023 (Actual) (प्रत्यक्ष) ..	2361	2277	2136	2143	11726	6427
	Regional Office, Nashik	2023-2024 (Anticipated) (अपेक्षित) ..	2640	2412	2238	2242	12026	8086
		2024-2025 (Estimated) (अंदाजे) ..	2812	2612	2552	2440	13106	8900
4	प्रादेशिक कार्यालय, अमरावती	2022-2023 (Actual) (प्रत्यक्ष) ..	900	590	711	616	2317	1688
	Regional Office, Amravati	2023-2024 (Anticipated) (अपेक्षित) ..	945	605	886	685	2593	2408
		2024-2025 (Estimated) (अंदाजे) ..	1080	720	720	860	2935	2885
5	प्रादेशिक कार्यालय, औरंगाबाद	2022-2023 (Actual) (प्रत्यक्ष) ..	2726	2011	1920	1164	8235	5620
	Regional Office, Aurangabad	2023-2024 (Anticipated) (अपेक्षित) ..	2926	2212	2039	1260	8670	6361
		2024-2025 (Estimated) (अंदाजे) ..	3165	2390	2167	1363	8947	7143
6	प्रादेशिक कार्यालय, नागपूर	2022-2023 (Actual) (प्रत्यक्ष) ..	646	487	555	496	5389	3113
	Regional Office, Nagpur	2023-2024 (Anticipated) (अपेक्षित) ..	660	534	579	542	4670	3155
		2024-2025 (Estimated) (अंदाजे) ..	673	593	617	584	4730	2891
	एकूण ..	2022-2023 (Actual) (प्रत्यक्ष) ..	31322	24315	10704	9122	70011	38326
	Total ..	2023-2024 (Anticipated) (अपेक्षित) ..	32162	25581	11584	9817	72896	44048
		2024-2025 (Estimated) (अंदाजे) ..	33145	27111	12501	10782	76146	48944

मूलभूत प्रशिक्षण तथा अनुषंगिक सूचना केंद्रात (शासकीय व अशासकीय) प्रशिक्षण घेणाऱ्या शिकाऊ उमेदवारांची विभागवार माहिती दाखविणारा तक्ता

तक्ता १७

अनु-क्रमांक	प्रादेशिक कार्यालयाचे नाव		वर्ष		निर्धारित केलेल्या जागा	३१ मार्च २०२३ रोजी संपलेल्या व त्याच्या पुढील वर्षी असलेल्या शिकाऊ उमेदवारांची संख्या
1	2		3		4	5
१	बृहन्मुंबई शहर / मुंबई उपनगर / ठाणे Gr. Mumbai / Mumbai Suburban / Thane	..	2022-2023	..	—	—
२	प्रादेशिक कार्यालय, मुंबई Regional Office, Mumbai	..	2022-2023	..	19735	8579
३	प्रादेशिक कार्यालय, पुणे Regional Office, Pune	..	2022-2023	..	22609	12899
४	प्रादेशिक कार्यालय, नाशिक Regional Office, Nashik	..	2022-2023	..	11726	6427
५	प्रादेशिक कार्यालय, अमरावती Regional Office, Amravati	..	2022-2023	..	2317	1688
६	प्रादेशिक कार्यालय, औरंगाबाद Regional Office, Aurangabad	..	2022-2023	..	8235	5620
७	प्रादेशिक कार्यालय, नागपूर Regional Office, Nagpur	..	2022-2023	..	5389	3113
	एकूण / Total	**..**	**2022-2023**	**..**	**70011**	**38326**

Statement showing districtwise information of Apprentices undergoing training in Basic Training and Related Instruction Centres (Government and Non-Government)

TABLE XVII

(रुपये हजारांत / Rs. in thousands)

अंतिम व्यवसाय परीक्षेस बसलेल्या व उत्तीर्ण झालेल्या शिकाऊ उमेदवारांची संख्या			एकूण खर्च (योजनेतर व योजनांतर्गत) २०२२-२०२३			उमेदवारांवरील दरडोई खर्च २०२२-२०२३ रकाना क्रमांक ११ ÷ रकाना क्रमांक ५	या कार्यक्रमापासून शासनास २०२२-२०२३ या वर्षात मिळालेले महसुली उत्पन्न (उदा. शिक्षण शुल्क, परीक्षा शुल्क, प्रवेश फी इत्यादींपासून)
पात्र	उपस्थित	उत्तीर्ण	आवर्ती	अनावर्ती	एकूण		
6	7	8	9	10	11	12	13
—	—	—	—	—	—	—	—
5626	5663	2553	16096	10040	16202	3	228
7740	6772	1711	16367	83722	17204	1	588
4600	4476	1909	19092	00	19092	4	265
955	934	500	11599	951	12550	8	704
5466	4963	2035	19693	—	19693	5	21
1796	1773	830	44477	29392	69841	2	11
40799	**40799**	**26662**	**133870**	**—**	**133870**	**15**	**2220**

शिफारस केलेल्या व नेमलेल्या उमेदवारांचा व्यवसायनिहाय व विभागनिहाय माहिती दर्शविणारा तक्ता
(३१ ऑक्टोबर २०२३ रोजीची माहिती)

Statement showing No. of Apprentices recommended and engaged (as on 31st October 2023)

अनु-क्रमांक	प्रादेशिक कार्यालयाचे नाव Name of Regional Office		अ A	ब B
1	2		3	4
1	प्रादेशिक कार्यालय, मुंबई Regional Office, Mumbai	..	17822	7446
2	प्रादेशिक कार्यालय, पुणे Regional Office, Pune	..	19248	13353
3	प्रादेशिक कार्यालय, नाशिक Regional Office, Nashik	..	12324	7748
4	प्रादेशिक कार्यालय, नागपूर Regional Office, Nagpur	..	4845	3124
5	प्रादेशिक कार्यालय, अमरावती Regional Office, Amravati	..	2376	2086
6	प्रादेशिक कार्यालय, औरंगाबाद Regional Office, Aurangabad	..	8250	6068
	एकूण / Total	..	**64865**	**39825**

तक्ता

TABLE

(२) वित्तीय आवश्यकता

वर्गीकरण		प्रत्यक्ष खर्च २०२२-२०२३ Actual Expenditure 2022-2023			अर्थसंकल्प २०२३-२०२४ Budget Estimates 2023-2024		
		योजनेतर Non-Plan	योजनांतर्गत Plan	एकूण Total	योजनेतर Non-Plan	योजनांतर्गत Plan	एकूण Total
1		2	3	4	5	6	7
अ. कार्याचे वर्गीकरण--							
(१) शासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण कर्मशाळा ००३, (१), (०१) (०१) (२२३०ए०५८)							
	वेतन ..	5503	–	5503	1	–	1
	वेतनेतर ..	0	–	0	13	–	13
	एकूण-१ ..	5503	–	5503	14	–	14
(२) शिल्प कारागिरांचे तांत्रिक व व्यावसायिक प्रशिक्षण ००३, (०२), (०२) (०१) (२२३०ए०३१)							
	वेतन ..	6132224	–	6132224	7223680	–	7223680
	वेतनेतर ..	1152803	–	1152803	1288539	–	1288539
	एकूण-२ ..	7285027	–	7285027	8512219	–	8512219
(३) शिकाऊ उमेदवारांचे प्रशिक्षण १०२, (०१), (०१) (०१) (२२३०ए०४९)							
	वेतन ..	212236	–	212236	262360	–	262360
	वेतनेतर ..	3151	–	3151	10591	–	10591
	एकूण-३ ..	215385	–	215385	27295	–	27295
	एकूण २२३० कामगार व सेवायोजन ..	–	–	–	–	–	–
(४) ४२५० इतर							
(२०१) कामगार	..						
		–	–	–	–	–	–
		–	–	–	–	–	–
		–	–	–	–	–	–
(५) डब्ल्यू-०७		–	–	–	–	–	–
प्रादेशिक असमतोल दूर करणे	वेतन ..						
८०० - इतर खर्च	वेतनेतर ..	–	–	–	–	–	–
(००) (०१) प्रादेशिक असमतोल दूर करणे (२२३००८३५)		–	–	–	–	–	–

(ii) Financial Requirements

(रुपये हजारात / Rs. in thousands)

सुधारित अंदाज २०२३-२०२४ Revised Estimates 2023-2024			अर्थसंकल्प २०२४-२०२५ Budget Estimates 2024-2025			Classification
योजनेतर Non-Plan 8	योजनांतर्गत Plan 9	एकूण Total 10	योजनेतर Non-Plan 11	योजनांतर्गत Plan 12	एकूण Total 13	1
						A. Activitiwise Classification–
						(1) Government Industrial Training Workshop 003 (01) (01) (2230A058)
0	–	0	1	–	1	Salary
0	–	0	13	–	13	Non-Salary
0	–	0	14	–	14	Total-1
						(2) Training of Craftsmen and Supervisor 003 (02) (01) and (02) (2230A031)
6962496	–	6962496	8252692	–	8252692	Salary
1164947	–	1164947	1329743	–	1329743	Non-Salary
8127443	–	8127443	9582435	–	9582435	Total-2
						(3) Apprentices Training 102 (00) (01) and (2) (2230A049)
249242	–	249242	304056	–	304056	Salary
7299	–	7299	7818	–	7818	Non-Salary
256535	–	256535	311874	–	311874	Total-3
8383978	–	8383978	9894323	–	9894323	**Total 2230 Labour and Employment**
						(4) 4250 Other 201 — Labour
–	–	–	–	–	–	4250 0312
–	–	–	–	–	–	4250 0321
–	–	–	–	–	–	
–	–	–	–	–	–	(5) W— 07 Removal of Regional Imbalance
–	–	–	–	–	–	800—Other Expenditure
–	–	–	–	–	–	(00) (01) Removal of Regional Imbalance (22300835)

(२) वित्तीय आवश्यकता

वर्गीकरण		प्रत्यक्ष खर्च २०२२-२०२३ Actual Expenditure 2022-2023			अर्थसंकल्प २०२३-२०२४ Budget Estimates 2023-2024		
		योजनेतर Non-Plan	योजनांतर्गत Plan	एकूण Total	योजनेतर Non-Plan	योजनांतर्गत Plan	एकूण Total
1		2	3	4	5	6	7
अ. कार्याचे वर्गीकरण--							
कारागिरांसाठी तांत्रिक व व्यावसायिक प्रशिक्षणाचा विस्तार (०२) (०३) (राज्य हिस्सा) (२२३०ए१५६)							
	वेतन ..	0	0	0	0	0	0
	वेतनेत्तर ..	0	0	0	0	0	0
	एकूण-१ ..	0	0	0	0	0	0
(२) आयटीआयसाठी पुस्तक पेढ्या उघडणे (०२), (०१) (२२३०ए२८१)							
	वेतन ..	0	0	0	0	0	0
	वेतनेत्तर ..	0	0	0	0	0	0
	एकूण-१ ..	0	0	0	0	0	0
(३) कारागिरांसाठी तांत्रिक व व्यावसायिक प्रशिक्षणाचा विस्तार (०२), (०४) (केंद्र हिस्सा) (२२३०ए१६५)							
	वेतन ..	0	0	0	0	0	0
	वेतनेत्तर ..	0	0	0	0	0	0
	एकूण-१ ..	0	0	0	0	0	0
(४) व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण संचालनालय बळकटीकरण करणे (माहिती प्रणाली व्यवस्थापन) .. (०२) (०५) (२२३०ए१७४)							
	वेतन ..	0	0	0	0	0	0
	वेतनेत्तर ..	0	1181	1181	0	324336	324336
	एकूण-१ ..	0	1181	1181	0	324336	324336
(५) स्वतंत्र फिडर लाईन बसविणे (०२) (०६) (२२३०ए१८३)							
	वेतन ..	0	0	0	0	0	0
	वेतनेत्तर ..	0	0	0	0	100	100
	एकूण-१ ..	0	0	0	0	100	100
(६) कर्मचारी वर्गाचे प्रशिक्षण (०२) (०७) (२२३०ए१९२)							
	वेतन ..	0	0	0	0	0	0
	वेतनेतर ..	0	135	135	0	10000	10000
	एकूण-१ ..	0	135	135	0	10000	10000

(ii) Financial Requirements

(रुपये हजारात / Rs. in thousands)

सुधारित अंदाज २०२३-२०२४ Revised Estimates 2023-2024			अर्थसंकल्प २०२४-२०२५ Budget Estimates 2024-2025			Classification
योजनेतर Non-Plan	योजनांतर्गत Plan	एकूण Total	योजनेतर Non-Plan	योजनांतर्गत Plan	एकूण Total	
8	9	10	11	12	13	1
						A. Activitiwise Classification– Expansion of Technical and Vocational Training of Craftsmen (02) (03) (2230A156)
0	0	0	0	0	0	Salary
0	0	0	0	0	0	Non-Salary
0	0	0	0	0	0	Total-1
						(2) Opening of Books in ITI's (SCP) (02) (01) (2230A281)
0	0	0	0	0	0	Salary
0	0	0	0	0	0	Non-Salary
0	0	0	0	0	0	Total-1
						(3) Expansion of Technical and Vocational Training of Craftsmen (02) (04) (2230A165)
0	0	0	0	0	0	Salary
0	0	0	0	0	0	Non-Salary
0	0	0	0	0	0	Total-1
						(4) Stregthening of Directorate of Vocational Eductaional and Training in ITI's (Management of Information System) (02) (05) (2230A174)
0	0	0	0	0	0	Salary
0	197602	197602	0	265000	265000	Non-Salary
0	197602	197602	0	265000	265000	Total-1
						(5) Installation of Separate Feeder Line (02) (06) (2230A183)
0	0	0	0	0	0	Salary
0	1	1	0	1	1	Non-Salary
0	1	1	0	1	1	Total-1
						(6) Training of Staff (02) (07) (2230A192)
0	0	0	0	0	0	Salary
0	90	90	0	20000	20000	Non-Salary
0	90	90	0	20000	20000	Total-1

(२) वित्तीय आवश्यकता

वर्गीकरण		प्रत्यक्ष खर्च २०२२-२०२३ Actual Expenditure 2022-2023			अर्थसंकल्प २०२३-२०२४ Budget Estimates 2023-2024		
		योजनेतर Non-Plan	योजनांतर्गत Plan	एकूण Total	योजनेतर Non-Plan	योजनांतर्गत Plan	एकूण Total
1		2	3	4	5	6	7
(७) प्रवेश क्षमता वाढविण्यासाठी औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांचा विस्तार करणे (०२) (०८) (२२३०ए२०९)							
	वेतन ..	0	316590	316590	0	510000	510000
	वेतनेत्तर ..	0	186145	186145	0	1507500	1507500
	एकूण-१ ..	0	0	0	0	2017500	2017500
(८) १३ व्या वित्त आयोगाअंतर्गत औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांचे बळकटीकरण करणे (०२) (०९) (२२३०ए२१८)							
	वेतन ..	0	0	0	0	0	0
	वेतनेत्तर ..	0	0	0	0	1	1
	एकूण-१ ..	0	0	0	0	1	1
(९) अंकीय (डिजिटल) ग्रंथालय सुरू करणे (०१) (१०) (२२३०ए२२७)							
	वेतन ..	0	0	0	0	0	0
	वेतनेत्तर ..	0	0	0	0	1	1
	एकूण-१ ..	0	0	0	0	1	1
(१०) प्रशिक्षण-नि-सेवानिश्चिती केंद्र स्थापन करणे (०२) (११) (२२३०ए२३६)							
	वेतन ..	0	0	0	0	0	0
	वेतनेत्तर ..	0	0	0	0	500	500
	एकूण-१ ..	0	0	0	0	500	500
(११) अतिरेकी कारवाईग्रस्त जिल्ह्यातील युवकांसाठी कौशल्य विकास कार्यक्रम (राज्य हिस्सा) (०२) (१२) (२२३०ए२४५)							
	वेतन ..	0	58000	58000	0	40000	40000
	वेतनेत्तर ..	0	0	0	0	363600	363600
	एकूण-१ ..	0	58000	58000	0	763600	763600
(१२) अतिरेकी कारवाईग्रस्त जिल्ह्यातील युवकांसाठी विकास कार्यक्रम (केंद्र हिस्सा) (०२) (१३) (२२३०ए२५४) ..							
	वेतन ..	0	0	0	0	0	0
	वेतनेत्तर ..	0	0	0	0	22909	22909
	एकूण-१ ..	0	0	0	0	22909	22909
एकूण २२३० कामगार व सेवायोजन	..	7505915	7505915	7505915	8539528	3138947	3138947

(ii) Financial Requirements

(रुपये हजारात / Rs. in thousands)

सुधारित अंदाज २०२३-२०२४ Revised Estimates 2023-2024			अर्थसंकल्प २०२४-२०२५ Budget Estimates 2024-2025			Classification
योजनेतर Non-Plan	योजनांतर्गत Plan	एकूण Total	योजनेतर Non-Plan	योजनांतर्गत Plan	एकूण Total	
8	9	10	11	12	13	1
						(7) Expansion of Industrial Training Institute Intake Capacity (02) (08) (2230A209)
0	510000	510000	0	615179	615179	Salary
0	1124950	1124950	0	1455803	1455803	Non-Salary
0	1634950	1634950	0	2070982	2070982	Total-1
						(8) Stregthening of Industrial Training Institute Under 13th Finance Commission (02) (09) (2230A218)
0	0	0	0	0	0	Salary
0	1	1	0	1	1	Non-Salary
0	1	1	0	1	1	Total-1
						(9) Opening of Digital Liabrary (02) (10) (2230A227)
0	0	0	0	0	0	Salary
0	90	90	0	10000	10000	Non-Salary
0	90	90	0	10000	10000	Total-1
						(10) Establishment of Training-cum-placement Centre (02) (11) (2230A236)
0	0	0	0	0	0	Salary
0	350000	350000	0	5000	5000	Non-Salary
0	350000	350000	0	5000	5000	Total-1
						(11) Skill Development of youth in Districts affected by left wing extremism (02) (12) (2230A245)
0	4000	4000	0	1988	1988	Salary
0	3827	38270	0	8724	8724	Non-Salary
0	7827	7827	0	10712	10712	Total-1
						(12) Skill Development of youth in Districts affected by left wing extremism (02) (13) (2230A254)
0	0	0	0	0	0	Salary
0	22909	22909	0	32137	32137	Non-Salary
0	22909	22909	0	32137	32137	Total-1
8383978	2015867	10399845	9894323	2148832	12043155	Total 2230 Labour and Employment

वैधानिक विकास मंडळनिहाय प्रत्यक्ष खर्च, अर्थसंकल्पीय तरतूद,

बाब	प्रत्यक्ष खर्च २०२२-२३ Actual Expenditure 2022-2023			अर्थसंकल्प २०२३-२४ Budget Estimates 2023-2024		
	योजनेतर Non-Plan	योजनांतर्गत Plan	एकूण Total	योजनेतर Non-Plan	योजनांतर्गत Plan	एकूण Total
1	2	3	4	5	6	7
विदर्भ वैधानिक विकास मंडळ ..	2026694	142729	1716950	2372283	453418	00
मराठवाडा वैधानिक विकास मंडळ ..	1801506	137240	1536540	2108696	435979	00
उर्वरित महाराष्ट्र वैधानिक विकास मंडळ ..	3678074	268990	312909	4305255	854520	00
एकूण ..	**7506273**	**548959**	**6379407**	**8786234**	**1743917**	**00**
वर्गीकरण न केलेले ..	0	0	0	0	0	0
एकूण महाराष्ट्र ..	**7506273**	**548959**	**6379407**	**8786234**	**1743917**	**00**

सुधारित अंदाज याबाबतचे विवरणपत्र

रुपये हजारात / Rs. in thousands)

सुधारित अंदाज २०२३-२४ Revised Budget Estimates 2023-2024			अर्थसंकल्प २०२४-२५ Budget Estimates 2024-2025		
योजनेतर Non-Plan	योजनांतर्गत Plan	एकूण Total	योजनेतर Non-Plan	योजनांतर्गत Plan	एकूण Total
8	9	10	11	12	13
2263929	996828	3260757	2671765	1178547	3850312
2012382	811573	2823955	2374902	959521	3334423
4108612	2519987	6628599	4848759	2979375	7828134
8384923	**4328388**	**12713311**	**9895426**	**5117443**	**15012869**
0	0	0	0	0	0
8384923	**4328388**	**12713311**	**9895426**	**5117443**	**15012869**

महिलांविषयी

महिलांसाठी १५ शासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था कार्यरत असून त्यांची एकूण प्रवेशक्षमता ८१६९ इतकी आहे. सदर संस्थांवर प्रत्यक्ष खर्च, अर्थसंकल्पीय

बाब	प्रत्यक्ष खर्च २०२२-२३ Actual Expenditure 2022-23			अर्थसंकल्प २०२३-२४ Budget Estimates 2023-24		
	योजनेतर Non-Plan	योजनांतर्गत Plan	एकूण Total	योजनेतर Non-Plan	योजनांतर्गत Plan	एकूण Total
1	2	3	4	5	6	7
१५. औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था (मुलींच्या) ..	2185508	279437	2193043	2553666	294526	520115
एकूण ..	**2185508**	**164688**	**2193043**	**2553666**	**715142**	**520115**

अर्थसंकल्प

तसेच इतर ४०१ शासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांमध्ये प्रवेशाकरिता महिलांसाठी ३० टक्के जागा आरक्षित आहेत.

अंदाज व सुधारित अंदाज बाबतचे विवरणपत्र

(रुपये हजारांत / Rs. in thousands)

सुधारित अंदाज २०२३-२४ Revised Budget Estimates 2023-24			अर्थसंकल्प २०२४-२५ Budget Estimates 2024-25				
योजनेतर Non-Plan	योजनांतर्गत Plan	एकूण Total	योजनेतर Non-Plan	योजनांतर्गत Plan	एकूण Total		
8	9	10	11	12	13		
2438233	996828	3435061	2874731	1178547	4053278	15.	Industrial Training Institutes (Girls)
2438233	996828	3435061	2874731	1178547	4053278	..	**Total**

१०. पदे व वेतनमान दर्शविणारे विवरणपत्र

२०२३-२०२४

अनु-क्रमांक	पदनाम		वेतनमान (रुपये)		पदसंख्या २०२२-२३ योजनेतर	पदसंख्या २०२२-२३ योजनांतर्गत	पदसंख्या एकूण
१	२		३		४	५	६
	प्रधानशीर्ष : २२०३-तंत्रशिक्षण						
	उपशीर्ष : ००१-संचालक व प्रशासन						
	(०१) (०१), संचालक, व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण						
	अनिवार्य, दत्तमत (२२०३ ३३७१)						
	मागणी क्रमांक डब्ल्यू-३.						
१	संचालक, व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण	..	एस-२९	१३११००-२१६६००	१	--	१
२	सहसंचालक, व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण नि. सह प्रशिक्षणार्थी सल्लागार	..	एस-२५	७८८००-२०९२००	६	--	६
३	सहसंचालक प्रशिक्षण-नि-प्रशिक्षणार्थी सह सल्लागार	..	एस-२५	७८८००-२०९२००	१	--	१
४	उपसंचालक	..	एस-२४	७११००-२११९००	९	--	९
५	सहायक संचालक (तांत्रिक)	..	एस-२३	६७७००-२०८७००	६	--	६
६	जिल्हा व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण अधिकारी	..	एस-२३	६७७००-२०८७००	३६	--	३६
७	उपसंचालक (सांख्यिकी)	..	एस-२०	५६१००-१७७५००	१	--	१
८	निरीक्षक	..	एस-२०	५६१००-१७७५००	१६	--	१६
९	सहायक संचालक (अतांत्रिक) (वरिष्ठ)	..	एस-१८	४९१००-१५५८००	४	--	४
१०	सहायक प्रशिक्षणार्थी सल्लागार (तांत्रिक)	..	एस-१७	४७६००-१५११००	२	--	२
११	सहायक संचालक (अतांत्रिक)	..	एस-१५	४१८००-१३२३००	३३	--	३३
१२	लेखाधिकारी	..	एस-१६	४४९००-१४२४००	७	--	७
१३	सहायक लेखाधिकारी	..	एस-१५	४१८००-१२२३००	८	--	८
१४	सहायक संशोधन अधिकारी	..	एस-१४	३८६००-१२२८००	२४	--	२४
१५	कॉम्प्युटर प्रोग्रॅमर	..	एस-१४	३८६००-१२२८००	२	--	२
१६	कार्यालयीन अधिक्षक	..	एस-१४	३८६००-१२२८००	२४	--	२४
१७	मुख्य लिपिक	..	एस-१३	३५४००-११२४००	४२	--	४२
१८	सांख्यिकी सहायक	..	एस-१०	२९२००-९२३००	३६	--	३६
१९	टिप्पणी सहायक / वरिष्ठ लिपिक	..	एस-८	२५५००-८११००	१३७	--	१३७
२०	लघुटंकलेखक	..	एस-८	२५५००-८११००	६	--	६
२१	कनिष्ठ लिपिक / टंकलेखक	..	एस-६	१९९००-६३२००	१४३	--	१४३
२२	वाहनचालक	..	एस-६	१९९००-६३२००	१९	--	१९
२३	चतुर्थश्रेणी कर्मचारी	..	एस-१	१५०००-४७६००	११६	--	११६
				एकूण ..	**६७९**	**--**	**६७९**

विवरणपत्र--चालू

अनु-क्रमांक	पदनाम		वेतनमान (रुपये)		पदसंख्या २०२२-२३ योजनेतर	पदसंख्या २०२२-२३ योजनांतर्गत	पदसंख्या एकूण
१	२		३		४	५	६
	१०३-तंत्रशाळा						
	(०१)-शासकीय तंत्र माध्यमिक शाळा (योजनेत्तर)						
	(०१) (०१) शासकीय तांत्रिक माध्यमिक शाळा अनिवार्य (२२०३ ३३९१)						
	सरकारी तंत्र माध्यमिक शाळा						
१	मुख्याध्यापक (गट-ब)	..	एस-१७	४७६००-१५११००	५०	--	५०
२	सहायक प्रशिक्षणार्थी सल्लागार (तांत्रिक)	..	एस-१७	४७६००-१५११००	०	--	०
३	सहायक संचालक (अतांत्रिक)	..	एस-१५	४१८००-१३२३००	०	--	०
४	पूर्णवेळ शिक्षक (द्विलक्षी १ कि. को.)	..	एस-१६	४४९००-१४२४००	२७६	--	२७६
५	प्रबंधक	..	एस-१५	४१८००-१३२३००	०	--	०
६	प्रणाली विश्लेषक	..	एस-१६	४४९००-१४२४००	०	--	०
७	सहायक अधिव्याख्याता	..	एस-१५	४१८००-१३२३००	३२	--	३२
८	पूर्णवेळ निदेशक (द्विलक्षी १ कि. को.)	..	एस-१४	३८६००-१२२८००	३०७	--	३०७
९	मुख्य लिपिक	..	एस-१३	३५४००-११२४००	२९	--	२९
१०	निदेशक (पूर्व व्यावसायिक अभ्यासक्रम)	..	एस-१०	२९२००-९२३००	३२१	--	३२१
११	सहायक भांडारपाल	..	एस-६	१९९००-६३२००	१२३	--	१२३
१२	वरिष्ठ लिपिक	..	एस-८	२५५००-८११००	१४२	--	१४२
१३	कनिष्ठ लिपिक / टंकलेखक	..	एस-६	१९९००-६३२००	१३७	--	१३७
१४	चतुर्थश्रेणी कर्मचारी	..	एस-१	१५०००-४७६००	२४६	--	२४६
				एकूण ..	**१६६३**		**१६६३**

विवरणपत्र--चालू

अनु- क्रमांक	पदनाम		वेतनमान (रुपये)	पदसंख्या २०२२-२३ योजनेतर	२०२२-२३ योजनांतर्गत	एकूण
१	२		३	४	५	६
	(०२) शासकीय औद्योगिक संस्था					
	(०३) (०१) शासकीय औद्योगिक शाळा					
	अनिवार्य (२२०३ ३३३५)					
	अभ्यासक्रम चालविणाऱ्या शासकीय औद्योगिक शाळा					
१	प्राचार्य	..	एस-२० ५६१००-१७७५००	१	--	१
२	चर्मतज्ज्ञ आणि अधीक्षक	..	एस-२० ५६१००-१७७५००	१	--	१
३	निदेशक	..	एस-८ २५५००-८११००	३	--	३
४	वरिष्ठ लिपिक	..	एस-८ २५५००-८११००	१	--	१
५	कनिष्ठ लिपिक	..	एस-६ १९९००-६३२००	२	--	२
६	चतुर्थश्रेणी कर्मचारी	..	एस-१ १५०००-४७६००	२	--	२
७	पहारेकरी	..	एस-१ १५०००-४७६००	२	--	२
८	सफाईगार	..	एस-१ १५०००-४७६००	१	--	१
९	सफाईगार	..	ठेका पद्धतीने	१	--	१
			एकूण ..	**२४**	**--**	**२४**
	१०८ परीक्षा					
	(०१) व्यवसाय परीक्षा मंडळ					
	(०१) (०१) व्यवसाय शिक्षण परीक्षा मंडळ					
	अनिवार्य (२२०३ ३३५३)					
१	संचालक	..	एस-२५ ७८८००-२०९२००	१	--	१
२	सचिव	..	एस-२३ ६७७००-२०८७००	१	--	१
३	परीक्षा नियंत्रक	..	एस-२० ५६१००-१७७५००	१	--	१
४	निरीक्षक, व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण	..	एस-२० ५६१००-१७७५००	१	--	१
५	उपसचिव (अतांत्रिक) (पी. बी. २)	..	एस-१८ ४९१००-१५५८००	१	--	१
६	लेखा अधिकारी	..	एस-१६ ४४९००-१४२४००	१	--	१
७	कार्यालयीन अधीक्षक	..	एस-१४ ३८६००-१२२८००	२	--	२
८	कॉम्प्युटर प्रोग्रॅमर	..	एस-१५ ४१८००-१३२३००	१	--	१
९	मुख्य लिपिक	..	एस-१३ ३५४००-१२२४००	२	--	२
१०	वरिष्ठ लिपिक	..	एस-८ २५८००-८११००	६	--	६
११	वसतीगृह अधिक्षक	..	एस-१० २९२००-९२३००	०	--	०
१२	भांडारपाल	..	एस-१० २९२००-९२३००	१	--	१
१३	लघुटंकलेखक	..	एस-८ २५५००-८११००	१	--	१
१४	कनिष्ठ लिपिक - टंकलेखक	..	एस-६ १९९००-६३२००	१२	--	१२
१५	वाहनचालक	..	एस-६ १९९००-६३२००	१	--	१
१६	चतुर्थश्रेणी कर्मचारी	..	एस-१ १५०००-४७६००	७	--	७
			एकूण ..	**४७**	**--**	**४७**
			एकूण २२०३-तंत्रशिक्षण ..	**१८९९**		**३५७०**

पदे व वेतनमान दर्शविणारे विवरणपत्र

अनु-क्रमांक	पदनाम		वेतनमान (रुपये)		पदसंख्या २०२२-२३ योजनेतर	पदसंख्या २०२२-२३ योजनांतर्गत	पदसंख्या एकूण
१	२		३		४	५	६
	२२३०-कामगार व सेवायोजन						
	०३-प्रशिक्षण-मागणी क्रमांक झेडए-१						
	(०१) शिल्प कारागीर व पर्यवेक्षक यांचे प्रशिक्षण						
	१. (०१) (०१) शासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण कार्यशाळा कर्मशाळा (२२३० ए ०५८)						
१	निदेशक (जी. आय. टी.)	..	एस-१०	२९२००-९२३००	४५	--	४५
२	कनिष्ठ लिपिक / कनिष्ठ लिपिक-टंकलेखक	..	एस-६	१९९००-६३२००	१०	--	१०
३	चतुर्थश्रेणी कर्मचारी	..	एस-१	१५०००-४७६००	१०	--	१०
				एकूण ..	**६५**	**--**	**६५**
	२. ००३ (०२) (०१) कारागीरांचे व शिल्प कारागीरांचे तांत्रिक व व्यावसायिक प्रशिक्षण तांत्रिक व व्यावसायिक प्रशिक्षण (२२३० ए ०३१)						
१	संचालक (व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण)	..	एस-२९	१३११००-२१६६००	०	--	०
२	सहसंचालक प्रशिक्षण-नि-प्रशिक्षणार्थी सह सल्लागार	..	एस-२५	७८८००-२०९२००	२	--	२
३	उपसंचालक (व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण)	..	एस-२४	७११००-२११९००	१५	--	१५
४	सहायक संचालक (तांत्रिक)	..	एस-२३	६७७००-२०८७००	१५	--	१५
५	प्राचार्य (म. शि. सं. गट-अ)	..	एस-२३	६७७००-२०८७००	३६	--	३६
६	प्राचार्य (म. शि. सं. गट-अ) (कनिष्ठ)	..	एस-२०	५६१००-१७७५००	१८४	--	१८४
७	उपप्राचार्य (म. शि. सं. गट-अ) (कनिष्ठ)	..	एस-२०	५६१००-१७७५००	४५	--	४५
८	निरीक्षक	..	एस-२०	५६१००-१७७५००	९	--	९
९	उपसंचालक (प्रशासन)	..	एस-२०	५६१००-१७७५००	१	--	१
१०	सहायक संचालक (वरिष्ठ) (अतांत्रिक)	..	एस-१८	४९१००-१५५८००	४	--	४
११	प्राचार्य (म. शि. सं. गट-ब)	..	एस-१७	४७६००-१५११००	११६	--	११६
१२	उपप्राचार्य (म. शि. सं. गट-ब)	..	एस-१७	४७६००-१५११००	८४	--	८४
१३	सहायक प्रशिक्षणार्थी सल्लागार (तांत्रिक)	..	एस-१७	४७६००-१५११००	६	--	६
१४	सहायक संचालक (अतांत्रिक)	..	एस-१५	४१८००-१३२३००	२	--	२
१५	प्रबंधक	..	एस-१५	४१८००-१३२३००	३७	--	३७
१६	प्रणाली विश्लेषक	..	एस-१६	४४९००-१४२४००	१	--	१
१७	गट निदेशक	..	एस-१५	४१८००-१३२३००	४३६	--	४३६
१८	शिल्प निदेशक / व्यवसाय निदेशक	..	एस-१४	३८६००-१२२८००	४३५९	--	४३५९
१९	गणित तथा चित्रकला निदेशक	..	एस-१४	३८६००-१२२८००	४७४	--	४७४

पदे व वेतनमान दर्शविणारे विवरणपत्र--चालू

अनु-क्रमांक	पदनाम		वेतनमान (रुपये)		पदसंख्या		
					२०२१-२२ योजनेतर	२०२१-२२ योजनांतर्गत	एकूण
१	२		३		४	५	६
२०	कॉम्प्युटर प्रोग्रॅमर	..	एस-१५	४१८००-१३२३००	६	--	६
२१	अधीक्षक (तांत्रिक)	..	एस-१४	३८६००-१२२८००	२४	--	२४
२२	भांडार अधीक्षक	..	एस-१४	३८६००-१२२८००	८	--	८
२३	भांडारपाल	..	एस-१०	२९२००-९२३००	२१२	--	२१२
२४	सहायक भांडारपाल	..	एस-६	१९२००-६३२००	२२२	--	२२२
२५	मिलराईट मेन्टेनन्स् मेकॅनिक (मेकॅ./इले./इलेक्ट्रॉ.)	..	एस-१०	२९२००-९२३००	१०५	--	१०५
२६	कार्यालय अधीक्षक	..	एस-१४	३८६००-१२२८००	६९	--	६९
२७	मुख्य लिपिक / प्रमुख लिपिक	..	एस-१३	३५४००-११२४००	२७३	--	२७३
२८	वरिष्ठ लिपिक	..	एस-८	२५५००-८११००	१००५	--	१००५
२९	कनिष्ठ लिपिक / कनिष्ठ लिपिक - टंकलेखक	..	एस-६	१९९००-६३२००	११३२	--	११३२
३०	लघुटंकलेखक	..	एस-८	२५८००-८११००	३	--	३
३१	वसतिगृह अधीक्षक - तथा ग्रंथपाल - शारीरिक शिक्षण निदेशक		एस-१०	२९२००-९२३००	४५	--	४५
३२	वाहनचालक	..	एस-६	१९२००-६३२००	१	--	१
३३	चतुर्थश्रेणी कर्मचारी	..	एस-१	१५०००-४७६००	१५६०	--	१५६०
३४	लेखा अधिकारी	..	एस-१६	४४९००-१४२४००	१	--	१
				एकूण ..	**१०४९२**	**–**	**१०४९२**

पदे व वेतनमान दर्शविणारे विवरणपत्र--चालू

अनु-क्रमांक	पदनाम		वेतनमान (रुपये)		पदसंख्या २०२२-२३ योजनेतर	पदसंख्या २०२२-२३ योजनांतर्गत	पदसंख्या एकूण
१	२		३		४	५	६
	३. १०२, (१) शिकाऊ उमेदवारी प्रशिक्षण (०१), (०१) शिकाऊ उमेदवारांबाबत, १९६१ अन्वये शिकाऊ उमेदवाराचे प्रशिक्षण (२२३० ए ०४९)						
१	सहायक प्रशिक्षणार्थी सल्लागार (तांत्रिक)	..	एस-१७	४७६००-१५११००	५७	--	५७
२	कनिष्ठ प्रशिक्षणार्थी सल्लागार (तांत्रिक)	..	एस-१५	४१८००-१३२३००	४५	--	४५
३	सहायक संचालक (अतांत्रिक)	..	एस-१५	४१८००-१३२३००	१	--	१
४	व्यवसाय निदेशक	..	एस-१४	३८६००-१२२८००	३६	--	३६
५	कार्यालय अधीक्षक	..	एस-१४	३८६००-१२२८००	३६	--	३६
६	मुख्य लिपिक / प्रमुख लिपिक	..	एस-१३	३५४००-११२४००	४६	--	४६
७	वरिष्ठ लिपिक	..	एस-८	२५५००-८११००	१०१	--	१०१
८	कनिष्ठ लिपिक / कनिष्ठ लिपिक - टंकलेखक	..	एस-६	१९९००-६३२००	४८	--	४८
९	वसतिगृह अधीक्षक	..	एस-१०	२९२००-९२३००	१	--	१
१०	वाहनचालक	..	एस-६	१९९००-६३२००	१	--	१
११	चतुर्थश्रेणी कर्मचारी	..	एस-१	१५०००-४७६००	५३	--	५३
				एकूण ..	**४२५**	**--**	**४२५**
	मागणी क्र. एन-३, अनुसूचित जाती व नवबौद्धांसाठी उच्चस्तर औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था (२२२५ ४१०४)						
१	प्राचार्य (म. शि. से. गट-अ) (कनिष्ठ)	..	एस-२०	५६१००-१७७५००	--	४	४
२	गट निदेशक	..	एस-१५	४१८००-१३२३००	--	४	४
३	शिल्प निदेशक / व्यवसाय निदेशक	..	एस-१४	३८६००-१२२८००	--	४८	४८
४	गणित निदेशक / चित्रकला निदेशक	..	एस-१४	३८६००-१२२८००	--	३	३
५	भांडारपाल	..	एस-१०	२९२००-९२३००	--	४	४
६	मुख्य लिपिक / प्रमुख लिपिक	..	एस-१३	३५४००-११२४००	--	४	४
७	वरिष्ठ लिपिक	..	एस-८	२५५००-८११००	--	१२	१२
८	वाहनचालक	..	एस-६	१९९००-६३२००	--	१२	१२
९	चतुर्थश्रेणी कर्मचारी	..	एस-१	१५०००-४७६००	--	१६	१६
				एकूण ..	**०**	**१०७**	**१०७**
				एकूण--(२२३० - कामगार व सेवायोजन) ..	**०**	**०**	**०**

१) **राज्यात '' महाराष्ट्र राज्य कौशल्य विद्यापीठाची स्थापना ''.—** राज्यातील युवक-युवतींना एकात्मिक आणि समग्र स्वरुपाचे कौशल्य प्रशिक्षण देण्याकरिता तसेच त्यांना राष्ट्रीय व आंतरराष्ट्रीय स्तरावरील मान्यताप्राप्त कौशल्याधारित उच्च शिक्षणाद्वारे रोजगारक्षम करून रोजगार / स्वयंरोजगाराच्या संधी निर्माण करण्यासाठी, राज्यात ''महाराष्ट्र राज्य कौशल्य विद्यापीठ'' स्थापन करण्यास व यासंदर्भातील विधेयक, २०२१ च्या प्रारुपास, दिनांक १७ फेब्रुवारी २०२१ रोजी झालेल्या मंत्रिमंडळ बैठकीत मा. मंत्रिमंडळाने मान्यता दिली आहे. त्यास अनुसरून राज्यात महाराष्ट्र राज्य कौशल्य विद्यापीठ (सार्वजनिक-अर्थसहाय्यित) स्थापन करण्याबाबत, अधिनियम क्रमांक ७, राजपत्रात दिनांक २३ मार्च २०२१ रोजी प्रसिद्ध झालेला आहे. सदरहू महाराष्ट्र राज्य कौशल्य विद्यापीठ अधिनियम, २०२१, राज्यात दिनांक १४ एप्रिल २०२१ पासून अंमलात आला आहे.

२) **राज्यात कायम स्वयंअर्थसहाय्यित तत्वावर खाजगी कौशल्य विद्यापीठाची स्थापना करण्यास मंजुरी.—** राज्यातील युवकांना रोजगाराकरिता आवश्यक अशा नव्या युगातील २१ व्या शतकातील आवश्यक कौशल्य शिक्षणाची गरज आहे. कौशल्य विकास व उद्योजकता विभागामार्फत रोजगारक्षम वयोगटातील तरुणांना प्रशिक्षित करून त्यानुषंगाने रोजगार व स्वयंरोजगार निर्मिती करण्याची गरज आहे. उच्च दर्जाचे कौशल्य प्रशिक्षणाकरिता कौशल्य विद्यापीठांची निर्मिती व्हावी या हेतूने, दिनांक १३ जानेवारी २०२१ रोजी झालेल्या मंत्रिमंडळ बैठकीतील निर्णयानुसार, राज्यात कायम स्वयं अर्थसहाय्यित तत्वावर खाजगी कौशल्य विद्यापीठ स्थापन करण्यासाठी, त्यांच्या कामकाजाचे व कार्याचे विनियमन करण्यासाठी शासन निर्णय, दिनांक ५ फेब्रुवारी २०२१ अन्वये मार्गदर्शक सूचना निर्गमित करण्यात आलेल्या आहेत.

कौशल्य, रोजगार, उद्योजकता

व

नाविन्यता विभाग

(महाराष्ट्र राज्य नाविन्यता सोसायटी)

कौशल्य, रोजगार, उद्योजकता व नाविन्यता विभाग

महाराष्ट्र राज्य नाविन्यता सोसायटी

महाराष्ट्र शासनाने नाविन्यपूर्ण संकल्पनांना, उद्योगांना प्रोत्साहन देण्यासाठी कौशल्य, रोजगार, उद्योजकता व नाविन्यता विभागांतर्गत "महाराष्ट्र राज्य नाविन्यपूर्ण स्टार्टअप धोरण-२०१८" जाहीर केले. या धोरणाच्या प्रभावी अंमलबजावणीसाठी व राज्यातील नाविन्यपूर्ण परिसंस्थेच्या अध्ययन आणि विकासासाठी महाराष्ट्र राज्य नाविन्यता सोसायटी कार्यरत आहे.

भारत सरकारच्या उद्योग आणि अंतर्गत व्यापार संवर्धन विभागाद्वारे (डीपीआयआयटी) मान्यताप्राप्त २३,०४१ स्टार्टअप्स महाराष्ट्रातील आहेत. (एप्रिल २०२४ पर्यंत)

महाराष्ट्र राज्य नाविन्यपूर्ण स्टार्टअप धोरण-२०१८ ची उद्दिष्टे :

१. महाराष्ट्रामध्ये अनुकूल व्यावसायिक वातावरण निर्मिती करून नवकल्पनांना प्रोत्साहन देण्यासाठी व्यासपीठ उपलब्ध करून देणे.

२. महाराष्ट्राच्या आर्थिक विकासात महत्त्वपूर्ण योगदान देण्यासाठी आणि नवीन रोजगाराच्या संधी निर्माण करण्यासाठी स्टार्टअप्सना सक्षम करणे.

३. नियामक रचना सुलभ करणे व मजबूत पायाभूत सुविधांना चालना देऊन स्टार्टअप ईकोसिस्टीमला विकसित करणे.

संस्था संरचना :

महाराष्ट्र राज्य नाविन्यता सोसायटीचे ३६ सदस्यांचे एक सर्वसाधारण मंडळ (GB) आहे. मा. मंत्री कौशल्य, रोजगार, उद्योजकता व नाविन्यता विभाग व ज्येष्ठ वैज्ञानिक डॉक्टर रघुनाथ माशेलकर हे या सर्वसाधारण मंडळाचे सह-अध्यक्ष आहेत.

सर्वसाधारण मंडळाच्या नियमानुसार, नाविन्यता सोसायटीच्या दैनंदिन कामकाजाचे संचालन नियामक परिषदे (GC) द्वारे केले जाते. नियामक परिषदेमध्ये १५ सदस्यांचा समावेश असून मा. प्रधान सचिव, कौशल्य, रोजगार, उद्योजकता व नाविन्यता विभाग, नियामक परिषदेच्या अध्यक्षा आहेत.

कौशल्य, रोजगार, उद्योजकता व नाविन्यता विभागाचे आयुक्त, महाराष्ट्र राज्य नाविन्यता सोसायटीचे मुख्य कार्यकारी अधिकारी म्हणून कार्यरत आहेत.

मुख्य कामगिरी :

महाराष्ट्र राज्य नाविन्यता सोसायटीने आतापर्यंत राबविलेले नाविन्यपूर्ण उपक्रम :—

१. महाराष्ट्र स्टार्टअप वीक :

स्टार्टअप्सना शासनासोबत काम करण्याची संधी देण्यासाठी व प्रशासनात नाविन्यता आणण्यासाठी नाविन्यता सोसायटीतर्फे दरवर्षी "महाराष्ट्र स्टार्टअप वीक" हा उपक्रम राबवला जातो. देशभरातून प्राप्त अर्जांपैकी निवडक १०० स्टार्टअप्सचे तज्ज्ञ समितीपुढे सादरीकरण करण्यात येते. यापैकी उत्तम २४ स्टार्टअप्सची विजेते म्हणून घोषणा करण्यात येते. कृषी, आरोग्य सेवा, टिकाव (स्वच्छ ऊर्जा, पाणी आणि कचरा व्यवस्थापन), स्मार्ट पायाभूत सुविधा आणि गतिशीलता, प्रशासन आणि आर्थिक समावेशन, शिक्षण आणि कौशल्य या क्षेत्रांतील स्टार्टअप्स यामध्ये भाग घेतात. विजेत्या स्टार्टअप्सना त्यांच्या उत्पादन/सेवेंच्या प्रकल्पांची प्रायोजिक तत्त्वावर अंमलबजावणी शासनाच्या विविध विभागांबरोबर करण्यासाठी नाविन्यता सोसायटीमार्फत १५ लाखांचे कार्यालयीन आदेश देण्यात येतात. २०१८, २०१९, २०२०, २०२१ आणि २०२२ मध्ये या उपक्रमाच्या ५ आवृत्त्या आयोजित केल्या गेल्या आहेत व विजेत्या १२० स्टार्टअप्सचे काम शासनाच्या विविध विभागांसोबत चालू आहे.

२. इनक्यूबेटर्सची स्थापना व पाठबळ :

आर्थिक विकासासाठी आणि रोजगार निर्मितीसाठी प्रारंभिक टप्प्यामधील स्टार्टअप्सना पाठबळ देण्यासाठी इन्क्युबेशन सेंटर्सना अर्थसहाय्य आणि अन्य मदत करून त्यांना पुढे आणण्याचं काम महाराष्ट्र राज्य नाविन्यता सोसायटी करत आहे.

इनक्यूबेटर्सची स्थापना करण्यासाठी उद्योग आणि शैक्षिणक संस्थांच्या सहकार्याने इनक्यूबेटर्सचे राज्यव्यापी जाळे निर्माण करून प्रभावी स्टार्टअप इकोसिस्टम तयार करण्याच्या उद्देशाने, महाराष्ट्र राज्य नाविन्यता सोसायटीतर्फे २६ संस्थाची निवड करण्यात आली आहे.

या इन्क्युबेशन सेंटर्सना ५ वर्षांच्या कालावधीमध्ये ५ कोटी रुपयांचा निधी देण्यात येत आहे. ही सेंटर्स नाशिक, औरंगाबाद, सातारा, अकोला, नागपूर आणि गडचिरोली इत्यादी ठिकाणी आहेत. या सेंटर्समध्ये शासकीय आणि खाजगी विद्यापीठे, संशोधन, केंद्र आणि खाजगी उद्योग यांचा समावेश असून या इन्क्युबेशन सेंटर्सच्या स्थापनेमुळे प्रारंभिक टप्प्यामधील स्टार्टअपना त्यांच्या कल्पनांना विकसित करण्याकरिता आवश्यक तो सल्ला आणि तांत्रिक मार्गदर्शन देण्यात येते.

३. बौध्दिक संपदा हक्क अर्थसहाय्य योजना :

स्पर्धात्मक जगात टिकण्यासाठी स्टार्टअप्स आणि प्रारंभिक टप्प्यातील उद्योजकांना त्यांच्या नाविन्यपूर्ण संकल्पनेचा बौध्दिक मालमत्ता हक्क सुरक्षित ठेवणे महत्वाचे आहे. स्टार्टअप्सने केलेल्या नाविन्यपूर्ण संकल्पनेचे बौद्धिक मालमत्ता हक्क सुरक्षित व सक्षम ठेवण्याकरिता येणाऱ्या खर्चाला सहाय्य करणे या उद्देशाने देशांतर्गत पेटंटसाठी रुपये २,००,००० पर्यंत किंवा एकूण खर्चाच्या ८०% मर्यादेपर्यंत जी कमी असेल तेवढी रक्कम तसेच आंतरराष्ट्रीय पेटंटसाठी रुपये १०,००,००० पर्यंत किंवा एकूण खर्चाच्या ८०% मर्यादेपर्यंत जी कमी असेल तेवढी रकमेसाठी अर्थसहाय्य करण्यात येत आहे. ही योजना युटिलिटी पेटंट्स्, इंडस्ट्री डिझाईन पेटंट्स्, कॉपीराईटस् (संगणक कोडपुरते मर्यादित) आणि ट्रेडमार्क अर्जांची पूर्तता करत आहे. एप्रिल २०२४ पर्यंत १३२ स्टार्टअप्सना रुपये ७०,४९,७७७/- इतके अर्थसहाय्य करण्यात आले आहे.

४. गुणवत्ता परीक्षण व प्रमाणनाकरिता अर्थसहाय्य योजना :

प्रारंभिक टप्प्यातील स्टार्टअप्सना गुणवत्ता परीक्षण आणि प्रमाणपत्रासाठी आवश्यक असणारा मूलभूत खर्च आहे. एखादे नवीन उत्पादक किंवा सेवा पुरवित असलेल्या कोणत्याही स्टार्टअपला त्यांचे उत्पादन किंवा सेवेची लॅबमधून चाचणी करून घेणे आवश्यक असते. अशा चाचण्यांसाठी आवश्यक असणारा निधी प्रारंभिक टप्प्यात स्टार्टअप्स उभारू शकत नाहीत. स्टार्टअप्सना गुणवत्ता परीक्षण आणि प्रमाणपत्रासाठी जागरुकता निर्माण करणे तसेच अर्थसहाय्य करणे हे या योजनेचे मुख्य उद्दिष्ट आहे. या योजनेंतर्गत स्टार्टअप्सला गुणवत्ता परीक्षण आणि प्रमाणपत्र (Quality Testing and Certification) खर्चासाठी रुपये २,००,००० किंवा एकूण खर्चाच्या ८०% मर्यादेपर्यंत जी कमी असेल तेवढ्या रकमेसाठी अर्थसहाय्य करण्यात येत आहे. सदर चाचण्या केवळ NABL / BIS प्रमाणित प्रयोगशाळेतून करणे अनिवार्य आहे. एप्रिल २०२४ पर्यंत १७२ स्टार्टअप्सना रुपये ३५,५५,७१२/- इतके अर्थसहाय्य करण्यात आले आहे.

५. महाराष्ट्र स्टुडंट इनोव्हेशन चॅलेंज (MSIC) :

महाराष्ट्रातील शैक्षणिक संस्थांमधील विद्यार्थ्यांच्या नवसंकल्पनांना चालना देण्यासाठी व नवउद्योजकांना प्रोत्साहन देण्यासाठी राज्य शासनाच्या कौशल्य, रोजगार, उद्योजकता व नाविन्यता विभागामार्फत महाराष्ट्र स्टुडंट इनोव्हेशन चॅलेंजचे आयोजन करण्यात आले होते. या उपक्रमाचे अनावरण दिनांक १५ जुलै २०२३ रोजी मा. मंत्री कौशल्य, रोजगार, उद्योजकता व नाविन्यता, महाराष्ट्र राज्य यांच्या हस्ते करण्यात आले होते. राज्यातील सर्व जिल्ह्यातील विद्यार्थी नवउद्योजक व त्यांच्या नाविन्यपूर्ण कल्पनांचा शोध घेऊन त्यांना आवश्यक व्यासपीठ उपलब्ध करून देणे तसेच या नवउद्योजकांना प्रोत्साहन, तज्ज्ञ मार्गदर्शन, निधी व आवश्यक पाठबळ पुरवणे हे या उपक्रमाचे प्रमुख उद्दिष्ट आहे.

राज्यातील २,०१५ संस्थांमधून एकूण ९,२३० अनन्य शैक्षणिक संस्थांनी कार्यक्रमात भाग घेतला आणि तालुका आणि जिल्हास्तरीय विजेत्यांना बक्षीस रक्कम दिली जात आहे. नाविन्यता सोसायटी जिल्हास्तरीय विजेत्यांना रुपये १ लाख बीज भांडवल व एका वर्षासाठी अतिरिक्त प्री-इन्क्युबेशन सपोर्ट देऊन मदत करत आहे.

लक्षियत संस्थांची संख्या	..	१९४८
नोंदणी केलेल्या एकूण सहभागींची संख्या	..	९२२७
संस्था स्तरावर एकूण सादरीकरणे	..	३९८७
संस्थात्मक स्तरावरील विजेते	..	६५५
जिल्हा स्तरावर पिचिंग	..	५००
जिल्हास्तरीय विजेते	..	२८५

६. महाराष्ट्र इनोव्हेशन अँड टेक्नॉलॉजिकल डेव्हलपमेंट फंड (MITDF) :

कुठल्याही उद्योगासाठी भांडवल हे इंधनाप्रमाणे काम करत असते. कल्पना असतानाही केवळ योग्य मार्गदर्शन व आर्थिक विवंचनेमुळे त्या विशिष्ट कल्पनेस न्याय देता येत नाही. स्टार्टअप्सची हीच गरज लक्षात घेता, राज्यातील प्रारंभिक टप्प्यातील स्टार्टअप्सना भांडवल (seed fund) उपलब्ध करून देण्याच्या उद्देशाने स्टार्टअप फंड ही योजनेचे दिनांक ८ मार्च २०२३ रोजी मा. राज्यपाल महोदयांच्या हस्ते उद्‌घाटन करण्यात आले. या योजने अंतर्गत सुमारे २०० रुपये कोटींचा निधी विविध स्टार्टअप्समध्ये गुंतवला जात आहे.

७. महाराष्ट्र व्हर्च्युअल इनक्युबेशन सेंटर (MVIC) :

प्रारंभिक टप्प्यामधील स्टार्टअप्सना त्यांच्या कल्पनांना विकसित करण्याकरिता आवश्यक तो सल्ला आणि तांत्रिक मार्गदर्शन आवश्यक असते. सदर आवश्यक मार्गदर्शन स्टार्टअपच्या भौगोलिकतेवर अवलंबून न राहता, व्हर्च्युअल माध्यमातून पुरवण्याच्या दृष्टीने महाराष्ट्र व्हर्च्युअल इनक्युबेशन सेंटर (MVIC) हा उपक्रम कार्यान्वित करण्यात येणार आहे. MVIC च्या माध्यमातून सर्व्हर स्पेस, को-वर्किंग स्पेस, कायदेशीर सल्ला, आर्थिक सेवा प्रदाते आणि सामान्यत: सुरुवातीच्या टप्प्यातील स्टार्टअप्सना आवश्यक असलेल्या इतर सेवा अनुदानित / कमी दरात पुरविण्यात येणार आहे.

८. महाराष्ट्र स्टार्टअप ॲक्सेलेरेशन उपक्रम :

स्टार्टअप्सना शाश्वत व्यवसाय तयार करण्यात मदत करणे, सुरुवातीच्या टप्प्यातील स्टार्टअप संस्थापकांना व्यवसाय वाढविण्याच्या दृष्टीने मदत करणे, अशा विविध उद्दीष्टांच्या अनुषंगाने हा उपक्रमाचा अर्था-स्कूल ऑफ एंटरप्रेन्योरशिप यांच्या समवेत राष्ट्रीय स्टार्टअप दिनी प्रारंभ करण्यात आला. ३ गटातील सुमारे ५० स्टार्टअप्सना याचा फायदा झाला आहे. एप्रिल २०२४ पर्यंत ४ गट पूर्ण झाले आहेत.

२०२४-२५ मध्ये वरील उद्दिष्टे गाठण्यासाठी महाराष्ट्र राज्य नाविन्यता सोसायटी पुढील बाबींवर लक्ष केंद्रित करत आहे :

१. नवीन आणि जागतिक दर्जाच्या इनक्युबेटर्सला प्रोत्साहन देणे.

२. बौद्धिक मालमत्ता आणि प्रारंभिक टप्प्यातील स्टार्टअप्सना गुणवत्ता चाचणी शुल्कासाठी आर्थिक सहाय्य प्रदान करणे.

३. स्टार्टअप वीक विजेत्यांना कार्यालयीन आदेशाची अंमलबजावणी करणे.

४. विविध सरकारी विभागाच्या सहकार्याने ग्रँड चॅलेंजसारख्या स्पर्धा आयोजित करणे.

५. कार्यशाळा आणि इतर संवादांद्वारे या धोरणाबद्दल जिल्ह्यांमध्ये जनजागृती करणे.

६. महाराष्ट्रातील स्टार्टअप्सना समर्थन देण्यासाठी आंतरराष्ट्रीय भागीदारी करणे.

महाराष्ट्र राज्य नाविन्यता सोसायटी, कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता विभागांतर्गत राबविण्यात येणाऱ्या योजना

अ. क्र.	योजनेचे नाव	लाभार्थी गट
१	महाराष्ट्र स्टार्टअप वीक	उद्योग, संवर्धन आणि अंतर्गत व्यापार विभाग DPIIT मान्यताप्राप्त स्टार्टअप्स व महाराष्ट्र शासनाचे विविध विभाग.
२	इन्क्युबेटर्सची स्थापना	महाराष्ट्रातील स्टार्टअप्स व नवउद्योजक
३	महाराष्ट्र स्टार्टअप आणि इनोव्हेशन यात्रा	सर्व नागरिक
४	हिरकणी नवउद्योजक महाराष्ट्राची	NRLM, NULM, MSRLM व MAVIM अंतर्गत नोंदणीकृत बचत गट, महिलाप्रणित कंपनी.
५	जिल्हास्तरीय व्यवसाय योजना स्पर्धा	महाराष्ट्रातील नवउद्योजक
६	बौद्धिक संपदा हक्क-तांत्रिक व अर्थसहाय्य योजना.	उद्योग, संवर्धन आणि अंतर्गत व्यापार विभाग (DPIIT) मान्यताप्राप्त महाराष्ट्रातील नोंदणीकृत स्टार्टअप्स.
७	गुणवत्ता परीक्षण व प्रमाणन अर्थसहाय्य योजना	उद्योग, संवर्धन आणि अंतर्गत व्यापार विभाग (DPIIT) मान्यताप्राप्त महाराष्ट्रातील नोंदणीकृत स्टार्टअप्स.
८	महिला उद्योजकता कक्ष	महाराष्ट्रातील महिला वर्ग
९	महाराष्ट्र इग्नीशन ग्रँट	महाराष्ट्रातील शासकीय औद्योगिक संस्थेतील विद्यार्थी मान्यताप्राप्त विद्यालये तथा महाविद्यालयातील विद्यार्थी.

१. महाराष्ट्र स्टार्टअप वीक

अ. क्र.	तपशील	२०१८-१९	२०१९-२०	२०२०-२१	२०२१-२२	२०२२-२३
१	स्टार्टअप विजेते-१५ लाखांपर्यंत कार्यालयीन आदेश मिळण्यास पात्र असलेले.	२४	२४	२४	२४	२४

२. इनक्युबेटर्सची स्थापना

अ. क्र.	इनक्युबेटर्स	नोंदणीकृत इनक्युबेटर्स	वितरित केलेला निधी
१	२६	२०	२१,०३,२०,०००/-

३. बौद्धिक संपदा हक्क - तांत्रिक व अर्थसहाय्य योजना

अ.क्र.	अर्जदारांची संख्या
१	१३२

४. गुणवत्ता परीक्षण व प्रमाणन - अर्थसहाय्य योजना

अ.क्र.	अर्जदारांची संख्या
१	१७२

५. महाराष्ट्र इनोव्हेशन अँड टेक्नॉलॉजिकल डेव्हलपमेंट फंड (MITDF)

अ.क्र.	अर्जदारांची संख्या
१	३१२

येरवडा कारागृह मुद्रणालय, पुणे ४११ ००६